00057697

NOT TO BE ISSUED OUT
WITHOUT PERMISSION.

THE
ASIATIC SOCIETY OF BOMBAY
Town Hall, Bombay.

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 15 June, 2016

HADRIANI RELANDI

DISSERTATIONUM

MISCELLANEARUM

PARS PRIMA.

57637

NX f. 12

TRAJECTI AD RHENUM,

Ex Officina GULIELMI BROEDELET, Bibliopolae. CIↃIↃCCVI.

00057697

SUMMO. VIRO.

PETRO. DANIELI. HUETIO.

EPISCOPATU. DIOECESEOS. ABRINCENSIS.

ALIISQUE. DIGNITATIBUS.

ILLUSTRI.

HADRIANUS. RELANDUS.

S.

EA eſt Tua inſignis eruditio, & fama per orbem diffuſa, Illuſtriſſime Praeſul, ut etiamſi nullus ante mihi patuiſſet ad amicitiam Tuam aditus, Tu praecipue deligendus eſſes, cui munuſculum

hoc literarium, ad conſuetudinem noſtrorum temporum, ſacraretur. Nunc, quum & publico & privato nomine, hoc, quicquid eſt, officii, a me flagitari intelligam, eſt quod mihi gratuler, qui duplici illa ratione inſigne mihi emolumentum ex ſuſcepta hac opera promitto. Quod harum literarum omniumque bonarum artium & ſcientiarum, Tu cultor, Tu patronus, Tu decus eximium ſis & ornamentum, quem ego Judicem peritiorem deſiderare poſſem? quod idem me benevolentia tua privatim complecti volueris, quem benigniorem meorum conatuum arbitrum & interpretem exoptarem? Quibus & hoc addam, eadem ſtudia, quae mihi in deliciis ſunt, & argumentum huic opuſculo praebuerunt, materiem Tuarum lucubrationum fuiſſe; quas viri eruditi, per univerſum terrarum orbem, qua literarum elegantiorum

amo-

amor, & linguae Latinae uſus aliquis propagatus eſt, ſumma cum admiratione exceperunt. Fateor equidem, haec cogitatio me ab incoepto deterrere potuiſſet, & illud praeſertim, quod de ſitu Paradiſi terreſtris in ſchedas conjeceram, in aeternas tenebras deprimere, niſi magnam ſimul de humanitate Tua exiſtimationem concepiſſem. Nemo Te melius novit, multa in hoc ſtudiorum genere ita diſputari, ut contrariis opinionibus, & ſententiarum divortiis, obnoxia ſint, & vix ultra probabiles conjecturas ſaepe progredi liceat. Nec tu ex illorum numero es, qui, ſi quis modeſte a Te diſſenſum profiteatur, ferre illum nequeas, aut amice monere non velis, ut ſaniorem ſententiam amplectatur: nec ego is ſum, qui pro conjecturis meis tanquam pro aris & focis pugnare decreverim, & meliora edoctus opiniones meas mordi-

cus defendere. Quod uti tibi perſuaſum eſſe volo, ita nihil mihi gratius accidere poſſe profiteor, quam ſi tanti meas nugas eſſe duxeris, ut errores meos indicare digneris, atque ita indies magis magiſque in literis proficiam. At vereor, ut tibi placere poſſit, ne alia memorem, ſtylus inconditus, nec ad nitorem Latini ſermonis compoſitus: Tibi, qui praeſtantiſſimos Auctores, quos ob ſingularem dicendi ſcribendique facultatem vetus Latium aut Graecia celebravit, ſive ligato, ſive ſoluto ſermone loquentes, ita imitari ſoles, ut qui Tua legunt in mediam ſibi Romam vel Athenas delari videantur. Et limatius forte haec [illegible] prodire potuiſſent, niſi magnam partem ex ſchedis, quae ornari & perpoliri non ſolent, collecta, aut in recitationibus Academicis fuiſſent effuſa. Te vero, ut quicquid hoc mu-

nuſculi

nuſculi eſt, Vir Illuſtriſſime, aequo animo accipias, rogo, & me Tui amantiſſimum amare perſeveres, diuque Gallia Tua Te ſoſpite *fruatur*. Scribebam Trajecti ad Rhenum. Kalendis Juliis. CIƆIƆCCVI.

SERIES
DISSERTATIONUM
QUAE
PARTE PRIMA
CONTINENTUR.

I.

DE SITU PARADISI TERRESTRIS.

II.

DE MARI RUBRO.

III.

DE MONTE GARIZIM.

IV.

DE OPHIR.

V.

DE DIIS CABIRIS.

VI.

DE VETERI LINGUA INDICA.

I. DIS-

I.

DISSERTATIO

DE

SITU

PARADISI

TERRESTRIS.

I.

DISSERTATIO
DE
SITU PARADISI
TERRESTRIS.

1. LIcet multorum inſignium virorum induſtria occupata fuerit in indagando ſitu Paradiſi terreſtris, quem deſcripſit Moſes *Gen.* 2. *v.* 10. & *ſeqq.* non tamen illorum omnium diverſas circa hoc argumentum opiniones recenſebo, nec quenquam eorum refutabo; quod & nonnulli ex iis amicitiae nexu mihi juncti ſint, quam fovere omni ope adnitor, & contentus ſim ſententiam illam, quae mihi aut vera aut verae

§. I. *Paradiſus in Armenia quaerendus.*

proxima videtur, exponere, & idoneis, ut mihi apparent, rationibus firmare, ne taedio ſim lectori meo & in nimiam molem haec Diſſertatio exceſcat. Quod ſi illa omni modo non ſatisfaciat, & ſuis laboret difficultatibus, quod non nego, exiſtimo tamen eas pauciores numero in hac hypotheſi quam in ulla alia inveniri. Puto itaque in Armenia fuiſſe olim Paradiſum terreſtrem, & eo quidem loco, qui medius eſt inter fontes quatuor fluviorum, Phaſidis, Araxis, Tigridis & Euphratis, quos eſſe illos credo qui a Moſe deſcribuntur nominibus Phiſonis, Gihonis, Chiddekel, & Phrath; qui olim ex uno fluvio, poſtea cum omnibus Paradiſo contentis deperdito, ortum traxerunt. Nunc rationes, quae mihi hanc ſententiam probabilem reddiderunt, accipe.

§. II. *Quatuor diverſi fluvii, ii-que ex uno profluentes, indagandi.*

II. Quatuor *fluvios* נהרים memorat Moſes, a ſe invicem diſtinctos, unde & ראשים ἀρχὰς unicuique adſignat, & primum, ſecundum, &c. appellat. Quumque ea vox in textu Codicis Hebraei ſoleat fluvios integros, eosque naturales, ſignificare, non videor, ut a ſimplici & conſueta notione recederem, vel ad exiguos quosdam ramos & arte humana factos Tigridis vel Euphratis hic attenderem, qui ex ipſo Euphrate & Tigri egrediuntur, non ex communi cum iis origine, flumine illo uno Edenico. Ideoque fluvios ipſos hic que-

quaero, quales Hiddekel & Phrat (quos inter omnes fere conſtat eſſe flumina Tigridis & Euphratis) eosque a Tigri & Euphrate diſtinctos, uti ipſe Moſes diſtinguit, & ex uno profluentes. Et profecto, ſi quis liber a praeconceptis opinionibus verba Moſis, ut extant, legit, quae loquuntur de fluvio uno, qui ex Edene profluit, & hortum irrigans, inde dividitur, ut ex eo fiant quatuor capita, vix quidquam aliud inde poteſt colligere, quam ex uno illo fluvio quatuor alios procedere & elabi, qui quatuor diſtinctos & a ſe, & ab flumine Edenico, fluvios efficiant. Adde quod voces ראשי *Capita* & נהרים. *fluvii* idem hic notent: quum *Gen.* 2. *v.* 11. dicatur, *Nomen primi* ſc. *Capitis*, quod proxime praeceſſerat, & v. 13. *nomen fluvii ſecundi.* Atque ita diſtincte recenſentur nomina & curſus illorum quatuor fluviorum, ut non poſſint non pro diſtinctis fluminibus haberi. Uti enim Euphrates flumen eſt, uti & Tigris, &, quando de iis ſermo eſt, integra flumina concipio, ſic quoque Phiſon & Gihon concipi debent, quae eodem nomine *fluvii* & ראש *Capitis* deſcribuntur. Praeterea dicitur unus ille egredi יצא ex Edene, & inde משם dividi vel ſeparari aut abire (quod cum יצא junctum curſum vel lapſum fluvii indicat) ita ut inde fiant 4 capita ſive *ἀρχαὶ*, fluvii ſc. inde profluen-

fluentes: qui curſum ſuum continuantes dicuntur הולכים & סובבים *euntes* verſus has vel illas, & *circumeuntes*, regiones, juxta fluvii proceſſum, uti ſemper hae voces in S. S. accipi ſolent: quales 4 fluvios ex communi origine procedentes in brachiis Tigridis aut Euphratis fruſtra quaeras. Nec deſcriptio terrarum, quas alluunt, כל ארץ החוילה *univerſae terrae Chavilae* & כל ארץ כוש *univerſae terrae Cush* videtur ramis quibusdam Euphratis aut Tigridis, qui omnes admodum exigui fuere, convenire poſſe. Et quidni Moſes ſcripſiſſet, ſiquidem per Phiſonem aut Gihonem innuere voluiſſet ramos Tigridis vel Euphratis; Phiſon & Gihon ſunt nomina alveorum, qui ab Euphrate & Tigri, poſtquam confluxerunt, abeuntibus a ſe invicem formantur & in mare ſe effundunt: vel; Gihon & Phiſon ſunt rami Euphratis Tigridisque, qui inter utrumque flumen intercipiuntur, aut ſimili modo? Quorſum illa terrarum deſcriptio quas alluebant & mentio lapidum, quum multo brevius ea & clarius dicere potuiſſet, ſi mens Moſis fuiſſet ibi Paradiſum collocare, ubi pleraeque Virorum Eruditorum hypotheſes illum hodie in Meſopotamia vel Parapotamia deſcribunt? Erunt itaque ut emphaſi verborum Moſis ſatis fiat Phiſon & Gihon flumina ab ipſo Euphrate & Tigri diſtincta

&

& ex eodem cum iis loco profluentia a communi origine, fluvio Edenico. Quare ad fontes Euphratis & Tigridis adſcendendum eſt, ut ſciamus quis pro primo fluvio Phiſon ſit habendus.

III. Quum itaque quatuor diſtinctos fluvios invenire debeamus juxta ductum Moſis *Gen.* 2. *v.* 10. *& ſeqq.* & ad fontes eorum adſcendendum ſit, ubi primum prodierunt ex uno illo fluvio Edenico, qui ſe in quatuor capita diviſit, conſtetque inter omnes fere Eruditos Tigrim & Euphraten eſſe flumina ex illis a Moſe deſcriptis, nullumque ſit praeter Araxem (quem & ipſum inter fluvios Paradiſi cenſemus,) cujus fons propior ſit fontibus Euphratis & Tigridis, quam Phaſis, illum pro Phiſone habemus. Dudum enim exploſa eſt fabula, Phaſin fontem non habere, ſed commiſceri Oceano qui terram ambit, quod Hecataeus Mileſius & alii volebant, recteque ſcripſit Artemidorus Epheſius id falſum eſſe: τὸν γὰρ Φᾶσιν μὴ συμβάλλειν τῷ Ὠκεανῷ, ἀλλ' ἐξ ὀρέων καταφέρεσθαι, *Phaſin enim non influere in Oceanum ſed ex montibus oriri*, uti & Eratoſthenes *lib.* III. *Geograph.* ſcriptum reliquit, obſervante Scholiaſta Apollonii Rhod. *lib.* IV. *v.* 259. Quod experientia confirmavit. Ipſum nomen quoque Phiſonis a Phaſide non abludit, niſi quod, ut illud Hebraeam terminationem ון habet, ita

§. III. *Phiſon eſt Phaſis, Scythiae fluvius.*

 hoc

hoc Graecam ις: & reliqua, quae de regione adjacente narrat Moſes, ſatis bene Colchidi, quam Phaſis alluit, conveniunt. Atqui, dicet aliquis, exiguus fluvius eſt Phaſis, nec cum Euphrate & Tigri comparandus, quare pro illo majus flumen videtur ſubſtituendum. Fateor longe majores eſſe Euphratem & Tigrim: verum id noſtrae opinioni non obſtat, quandoquidem Auctor Sacer nuſpiam ſcriptum reliquit, omnes fluvios Paradiſiacos ejusdem magnitudinis fuiſſe. Et praeterea notari meretur ipſum Phaſin a ſcriptoribus profanis diſerte magnum flumen appellari. Strabo *Geograph. lib.* x. de Colchide loquens Διαῤῥεῖ δὲ αὐτὴν ὁ Φάσις μέγας ποταμὸς ἐξ Ἀρμενίας τὰς ἀρχὰς ἔχων. *Hanc illabitur Phaſis, ingens flumen, ex Armenia ortum ducens:* unde eadem opera videre eſt ex eadem regione, Armenia ſcilicet, unde & Tigris, & Euphrates, & Araxes, oriuntur, Phaſin profluere. Quod & ipſum *Dionyſius* in *Periegeſi* teſtatur v. 692.

——— ἔνθα δὲ Φᾶσις
Κιρκαίου κατὰ νῶτον ἑλισσόμενος πεδίοιο
Εὐξείνου πολὺ χεῦμα θοὴν ἐπερεύγεται ἄχνην
Ἀρξάμενος τὸ πρῶτον ἀπ' οὔρεος Ἀρμενίοιο.

——— *ubi Phaſis*
Per dorſum Circaei campi ſe volvens
Rapidam ſpumam eructat ad undas Euxini
Primum oriens ex monte Armeno.

Ub

Ubi & θοὴν ἄχνην ei attribuit. Similiter Valerius Flaccus magnum eum appellat: cui epitheto quum mox ſubjungat poëta illum *ſpumanti ore* ruere, *Argon.* lib. 5.

Coeperat optatos jam lux oſtendere Colchos,
Magnus ubi adverſum ſpumanti Phaſis in aequor
Ore ruit,

vitio ei id vertit Vir doctiſſimus Jacobus Nicolaus Loenſis *Miſcell. Epiphill. lib.* IV. *c.*4. quia aliunde conſtat maxima flumina minimo ſono labi, & Orpheus Phaſidi oſtium tranquille fluens in Argon. adſcribit. Praeiverat Valerio Apollonius Rhodius, cum non tantum appellans *verſ.* 1265. Φᾶσιν εὐρυρέοντα *Phaſin latiſſimum*, ſed mox *verſ.* 1269. de eodem

Εἰσέλασαν ποταμοῖο μέγαν ῥόον. Αὐτὰρ ὁ πάντη
Καχλάζων ὑπόειξε.
Invehuntur magnum fluvii alveum, qui quaquaverſum
Aeſtuans receſſit.

Ne quis autem illa poëtice ita ſcripta exiſtimet, ad haec Plinii verba attendat, *lib.* VI. *cap.* 4. *Hiſt. Nat.* qui vaſtos amnes in Phaſin illabi & longe navigabilem quam libet magnis navigiis ita tradit: *Clariſſimus Ponti Phaſis oritur in Moſchis: navigatur quamlibet magnis navigiis* XXXVIII. M. D. *paſſ. inde minoribus longo ſpatio pontibus* CXX. *pervius. Oppida in ripis habuit complura celeberrima Tyriacen,*

Cygnum & in faucibus Phaſin. Maxime autem inclaruit Aea, xv. *mill. paſſ. a mari, ubi Hippos & Cyanos vaſti amnes e diverſo in eum confluunt.* & mox. *Et alios accipit fluvios magnitudine numeroque mirabiles, inter quos Glaucum.* Scylax quoque in Periplo χθονὸς Εὐρώπης μέγαν ἠδ' Ἀσίας τέρμονα Φᾶσιν, *magnum Europae & Aſiae terminum Phaſin* appellat, uti & ante ipſum Aeſchylus in *Prometh. ſoluto* fecerat quod exiguo fluvio non convenit; & Procopius *lib.* 2. *de bell. Perſico*, eum, ſi quem alium, profundum appellat: & hinc natum proverbium, *Nec Phaſis malum eluat.* Si quis porro accuratiorem Phaſidis deſcriptionem [illegible]-gere deſiderat, legat Arriani ſcriptum Ponti Euxini, ubi & aquas ejus commendari a levitate & integritate, aliisque virtutibus, inveniet. Auctor Coſmographiae vulgo Aethico adſcriptae currere Phaſin ſcribit millia cccv. In Excerptis Julii Honorii oratoris, id ſpatium augetur D. mill. ibi enim extat Phaſin currere millia DCCCV. quod tamen nimium eſt.

§. IV. *Terra Chavila, quae.*

IV. Deſcribit Phiſonem Moſes accuratius, quod alluat vel circumeat כָּל אֶרֶץ הַחֲוִילָה *univerſam terram Chavila, ubi aurum eſt*, &c. Videamus an & hoc Phaſidi conveniat. Ut autem indagemus quae ſit terra Chavila, obſer-

ſervandum eſt, probabiliter admodum id nomen regioni inditum eſſe ab homine quodam ita dicto, qui vel ipſe, vel cujus progenies eam primo incoluit. Ita antiquiſſimis temporibus fieri conſueviſſe nomina terrae Aſſur, Canaan, Javan, Mizraim & multa alia evincunt. Durum enim mihi videtur, quod Cl. Bochartus vult in *Phaleg cap.6. Mizraim* e. g. notare Aegyptum ab *anguſtiis* ita dictam, &c. & quum Chami filii dicuntur fuiſſe Chus, Mizraim, &c. id tantundem valere, ac Chami filii, qui conditores fuere vel incolae regionis Chus, Mizraim, uti ſi quis dicat Agenorem genuiſſe Thebas, quia Thebarum conditorem Cadmum genuit. Nec obſtat He הידיעה ſive demonſtrativum, nominibus propriis hominum praeponi non ſolitum; unde illud הארונה 2 *Sam.* 24:16. appellativum eſſe Judaei interpretes ſuſpicantur, (לא תבוא הא הידיעה על שם האדם לפי שהשם הוא הידיעה ואין צריך ידיעת אחרת. , *non componitur He demonſtrativum cum nomine hominis, quia id ipſi proprium eſt, nec alio indicio indiget,* ſcribit Grammaticorum Hebraeorum Princeps R. D. Kimchi in *Michlol pag.* 54. *ed. Ven.*) nam quum illa nomina hominum evaſerunt nomina gentium vel locorum, ſaepe ה praefigi Kimchi ipſe obſervat, uti *Ezech.* 38. 2. terram המגוג *Magog*, *Joſ.* 13:7.

13: 7. tribui המנשה *Menaſſe*. Quod ſi tamen Chavila חוילה a חול, ab arenis ita dictam velit, (quod etymon Κωλικοῖς genti Colchis vicinae aptius conveniret) nondeeſſent rationes, quae id illi regioni, quam nos per Chavilam intelligimus, tribui poſſe oſtenderent. Sed lubentius credimus a viro ita dicto terram Chavila eſſe appellatam. In ſacris autem literis duo Chavilae memorantur, unus nepos Chami *Gen.* 10: 7. alter nepos Heberi, frater Ophir. *Gen.* 10: 29. Legimus etiam nomen loci Chavila (incertum tamen an ab hoc vel illo Chavila ita dictus ſit) bis in V. T. *Gen.* 25: 18. ubi Iſmaelitae habitaſſe feruntur, *a Chavila uſque ad Sur*, e regione Aegypti & 1 *Sam.* 15: 7. ubi Saul traditur percuſſiſſe Amalekitas *inde a Chavila uſque ad Sur.* E quibus nil certi poteſt colligi de ſitu Chavilae, niſi hoc ſolum, Sur & Chavila fuiſſe terminos oppoſitos & regionem Amalekitarum usque ad Chavila ſe extendiſſe. Ego autem non video quomodo de hac Chavila hic cogitari poſſit, quum nullus fluvius ſit, qui hanc Chavilam cingat vel alluat. Illuſtris quidem Huetius, Paſitigrim, (ita appellat Euphratem poſt conjunctionem cum Tigri iterum ſecedentem & poſt non ita multa milliaria ſe in mare effundentem) pro illo fluvio habet, & Chavilam collocat ad lit-

tus

tus ſinus Perſici, uti ex ipſius diſſertatione & praefixa mappa Geographica videre eſt. At non eſt id flumen tantae magnitudinis (quod uno tantum gradu i. e. 15. milliaribus Germanicis ipſe Illuſtris Huetius in tabula Geographica definit) ut terram Chavilae & quidem emphatice כל ארץ החוילה *univerſam terram Chavilae* ambire poſſit dici. Et quis credat, qui contulit illa S. Scripturae loca in quibus mentio fit Amalekitarum, uti *Gen.* 14: 7. *Num.* 13: 29. 1 *Sam.* 30: 17. Amalekitas habitaſſe a Sur usque ad ſinum Perſicum, & Saulem eos perſecutum cum exercitu per tam vaſtum terrarum ſpatium, quod ad minimum par eſt univerſae Italiae, & per loca deſerta, ubi ipſe cum copiis ſuis ali nequaquam potuiſſet. Nec credibile eſt tam bellicoſam gentem tam inanes ſolitudines & eremos incolere aut voluiſſe aut potuiſſe. Debet itaque haec Chavila Amalekitica concipi, me judice, propior Aegypto, nec regio Amalekitarum extendi usque ad ſinum Perſicum, & ibi Chavila collocari. Adde, quod ſi illic Chavilam collocemus, vix apta ſit phraſis 1 *Sam.* 15: 7. percuſſit Saul Amalekitas מחוילה *a Chavila uſque ad Sur.* Num prius, ut caederet Amalekitas ſibi proximos, perrexit ad Chavila, i. e. uti ſupponitur, littora ſinus Perſici, deinde vero ad Sur? Quis hoc credat? Debuit ergo illa Chavila non

tam

tam remota a finibus Cananaeae fuiſſe, ut inde coeperit Amalekitas oppugnare, atque ita perrexerit ad Sur. Hic conceptus convenit cum deſcriptione terrae Amalekiticae tradita in Sacris literis. Non ergo de hac Chavila cogitandum eſt, quum Chavilam in deſcriptione Paradiſi memoratam legimus, ſed de alia quadam. Sunt enim plura loca & regiones diſtinctae, quae idem nomen habent, uti jam dudum viri docti duplicem terram Lydiam & Aethiopiam eo[illegible]em nomine לוד dictam in ſacris literis & כוש & [illegible] in[illegible]nerunt. Ita & *Tarſis* תרשיש, una [illegible]d[illegible]uam [illegible]er mare mediterraneum patebat [illegible] 7. 1: [illegible] altera quae ex ſinu Arabico ejusque [illegible] Eziongeber adibatur. 2 *Chron.* 9: 21. & 2 *Chron.* 20: 36, 37. Nam cum Judaeis quibusdam fingere velle naves ex Eziongeber per neſcio quod Nili brachium in mare mediterraneum pervenire potuiſſe, contrarium eſt ipſi experientiae & hiſtoriae quae ſimias, pavones, &c.. ex illa Tarſi relatos memorat, quae in locis mari mediterraneo adſitis non inveniuntur. Ita & duplex Aethiopia Homero *Odyſſ. lib.* 1. in initio. Quidni itaque, in aliam Chavilam quam illam, cujus meminit ſacer ſcriptor *Gen.* 25. *v.* 18. & 1 *Sam.* 15, *v.* 7. hic oculos intendere liceat, maxime quum illa nullo fluvio ambiatur, quod de Chavila Paradiſiaca

di-

diſerte Moſes tradit: qui & ipſe, quaſi diſtinctionem innuere vellet hujus & illius Chavilae, in deſcriptione Paradiſi ארץ החוילה *terram Chavila* eam appellat, quum illa alia Chavila, forte urbs non regio, ſimpliciter חוילה *Chavila* appelletur *Gen.* 25: 18. & 1 *Sam.* 15: 7. Uti hodieque multae urbes ſunt, quae idem nomen gerunt cum regionibus maxime diſſitis, uti E. G. in India Orientali, *Batavia urbs* longe alia eſt a noſtra *regione Batavia*, & ארץ *Batavia*, non urbi ſed noſtrae regioni convenit. Praeterea, quum duo fuerint viri nomine Chavilae, uti dictum, quidni aliam quoque ab illa *Gen.* 25: 18. & ... licet concipere, quam, quia ignotior erat nec tam vicina Cananaeae, Moſes accuratius deſcribit, (non ſimpliciter ut *Gen.* 25: 18 nominat) ab auri & aliarum rerum copia, quae ibi inveniuntur. Quod eo ſtudioſius feciſſe exiſtimandus eſt, ne lectorem ſuum in confuſionem induceret, ac ſi illa Chavila Paradiſiaca eadem eſſet cum Amalekitica, quam ſatis noverant Iſraelitae, & quae nunquam ab auro celebratur, quod alias Amalekitae maxima copia habere debuiſſent. Ubi itaque haec Chavila quaeri debeat ex adjunctis criteriis optime edocebimur, ubi ſc. aurum eſt, & quidem optimae notae, ubi cryſtallus & ſmaragdus. Quae quum in Scythia,

cu-

cujus pars Colchis eſt, inveniantur, & illa quoque, aurum ſc. cryſtallus & ſmaragdus, a profanis ſcriptoribus tanquam ſingularia iſtius terrae decora recenſeri ſoleant, uti hic a Moſe fit, nec nomen Chavilae & Colchidis Hebraice ſcriptum multum differat, & eam regionem Phaſis i. e. Phiſon alluat, eo reſpiciendum arbitror, & a Chavila, fratre Ophir, (cujus terra ſimiliter auro affluebat, quod magna copia ſibi Salomon comparavit, de quo nos alias) nepote Heberi, vel poſteris ejus, ita dictam ſuſpicor.

§. V. Chavila non Colchis proprie dicta.

V. Poſſumus autem per Chavilam intelligere Colchidem proprie dictam, quam Phaſis ... men a meridie habet, & a ſeptentrione montes Scythicos, quos varie varii nominant, quamvis Diodorus Siculus *lib.* 1. *c.* 54. Colchos primitus etiam illa loca quae erant juxta paludem Maeotidem incoluiſſe ſcribat, atque ita latiſſimum Scythiae ſpatium Colchis tribuat, ſic ut dicamus in ea aurum praeſtantiſſimum & ſmaragdos & cryſtallos inveniri, quandoquidem generatim de Scythia (cujus partem eſſe Colchida demonſtravimus) affirmant veteres & aurum & reliqua Moſi memorata ibi reperiri, & optimae quidem notae fuiſſe. Verum ea nos tenet opinio, quod latior terrae tractus per Chavilam poſſit intelligi, ſi attendamus ad tempora Moſis, quum incogniti eſſent

eſſent tractus ſeptentrionales, nec tam diſtincti regionum termini, uti poſtea, quando Scythia in Europaeam & Aſiaticam, & utraque in varias regiones, diſtingui coepit. Nam & ſaeculo Auguſtaeo quam exigua fuerit notitia terrarum ultra Phaſin & Colchida ſitarum, monumenta veterum Geographorum ſatis oſtendunt. Quae cum ita ſint, non puto nos nimis religioſos eſſe debere & terram Chavilah praeciſe definire iiſdem terminis, quibus Colchis vulgo definiri ſolet, ſed latius licere nobis excurrere in ſeptentrionalem Aſiam; ne *videamur nos praeciſe* Colchidi illa velle vindicare, quae Scythis generatim, aut illis Scythiae partibus, quae mari Caſpio propius adjacent, veteres videntur attribuiſſe.

§. VI. At quomodo, dicet aliquis, ex Chavila potuit fieri Colchis? Ea difficultas facilis ſuperatu eſt, ſi attendamus ad ſcriptionem utriuſque vocis orientalem: nam aut eaſdem literas radicales aut literas ejuſdem organi inter ſe mutatas continent. Qui enim ſine praejudicio vocem חולך *Cholch* (unde addita terminatione *is*, *Cholchis*) confert cum חוילה *Chavila*, facile videt non adeo magnam eſſe inter has duas differentiam, quin longe majores admittere debeamus in aliis regionum & urbium nominibus, quae aut ab incolis, aut ab exteris, a prima pronunciatione detorta ſunt. Quam

§. VI. *Ex Chavila nata vox Colchis.*

levis eſt mutatio ה in ח? Sunt literae ejuſdem organi, & ה in fine a Graecis legi non poterat: debuit itaque mutari. In quam convenientius quam ח? Inter ה enim & ח nil eſt, niſi differens gradus aſpirationis. Illa minor, haec major eſt. Dein Κόλχις dixere per Κ, quod durum Graecis auribus eſſet Χόλχις, ad vitandam κακοφωνίαν, uti φασκ pro פסח, 2 *Chron.* 30: 15. & 2 *Chron.* 35: 1. 6. 13. 17. ſcripſere Graeci Interpretes, & κάβιλος a חבל ductum, & Ἄνακος a חנוך & 1 *Reg.* XI: 20. Θεκεμίνης ex התפנים. Jod excidit: at quot non literae ex nominibus regionum ſaepe exciderunt, & quae potuit facilius perire hac ipſa litera, ob exilitatem ſuam? In ſacrarum tabularum verſionibus non deſunt ejus rei exempla. Quod Hebraice מחזיאות legitur 1 *Chron.* 25: 4. Graeci Jod extruſo μεαζώθ reddidere, אריס *Eſth.* 9. 8. Graece redditur ἀρσαῖος, בארי *Gen.* 26: 34. βεώρ. Adde, quod ſi חוילה a חול, *arenis*, dicatur, uti ſuſpicatur Cl. Bochartus, vix ulla ſit difficultas. Et quid ſi adhuc majus eſſet diſcrimen inter voces *Colchis* & *Chavilah*, non tamen tota hypotheſis ideo eſſet deſerenda, quum notiſſimum ſit, nil facilius corrumpi, quam nomina propria locorum, & ſaepe nonniſi tenue veſtigium priſci nominis remanere. Diſſimulare tamen hoc loco non poſſum me & aliud nominis

minis antiqui *Chavila* veſtigium, in eodem hoc Iſthmo, in quo Chavilam & Phiſonem collocamus, inveniſſe, in urbe ſc. Χάϐαλα, *Chabala*, quae & ipſa praecipua Albaniae civitas, & in ea regione, quam nos pro Chavila habemus, ſita fuit. Quod nomen ita plane exprimit vocem *Chavila*, ut vix major convenientia optari poſſit.

VII. Nunc de ſingulis paulo accuratius agamus. Scythiae partem Colchida eſſe diximus. Quod licet demonſtrari poſſet ex eo, quod nonnunquam omnes accolae Ponti Euxini Scythae appellentur, non tamen neceſſe eſt, ut latiſſimo ſenſu hic Scythiam accipiamus, ſed eo, quo vulgo fieri ſolet. Juſtinus *lib.* 2. *Scythia includitur Phaſi flumine.* Phaſis autem flumen eſt Colchidis, ut vel pueris notum. Idem vero flumen Scythiae appellatur. Plutarchus, ſeu quiſquis auctor libelli *de fluminibus*, Φάσις ποταμός ἐστι τῆς Σκυθίας. *Phaſis fluvius eſt Scythiae.* Ita & Phavorinus ex veteribus Lexicis, & illa ex Scholiis. Inter quae hoc Scholiaſtae Pindari in *Pythiis Od.* IV. ad haec verba. *§. VII. Colchis pars Scythiae.*

—— ἐς Φᾶσιν δ' ἔπειτ' ἐνή-
λυθον. — *Phaſin deinde ingreſſi ſunt.*

Φᾶσις δὲ ποταμός ἐστι Σκυθίας τῆς κατὰ τὴν Ἀσίαν. *Phaſis fluvius eſt Scythiae Aſiaticae.*

 Sub-

Subdit idem ἔστι καὶ ἕτερος Εὐρώπης πλησίον τῆς Μαιώτιδος λίμνης καὶ τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ. *Eſt & alter in Europa prope paludem Maeotidem & Tanaïm fluvium.* Itá & Orpheus in *Argon. v.* 1050. An ſorte is Ψάθις *Pſatis* eſt Ptolomaei? Situs aliquo modo convenit. An Hypanis potius, ut Holſtenius vult in *Not. ad Steph. de Urb. p.* 143. Scholiaſtes Lycophronis *ad v.* 887. ſimiliter λέγονται δὲ οἱ Κόλχοι καὶ Σκύθαι Ἀσιανοί. *Appellantur autem Colchi & Scythae Aſiatici.* Valerius Fl[illegible]cus in init. *Argon.*

—— Scythici quae Ph[illegible]ſidis oras

Auſa ſequi ——

& *lib.* II. 596.

—— Scythicum gens quaeritis amnem.

& *lib.* VI. *v.* 319.

Jam Scyth[illegible] [illegible]miſerande ſinus, jam P[illegible]dis a[illegible]

Contigeras ——

Sic Ovidius Me[illegible]eae patriam in Scythia locat *Metam. l.* 7. 195.

Attulerat ſecum Scythicis aconiton ab oris.

Quod forte idem fuit cum veneno illo Scythico cujus parandi modum tradit Ariſtot. *de mirab. audit.* Urbs regia Aeetae, regis Colchorum, Scythica urbs dicitur Valerio Flacco *Argon. l.* V. *v.* 225. & 326. comites Medeae Scythides *ib.* 343. Colchis ipſa, orae Scythicae *lib.* III. *v.* 653.

Jam-

Jamque ratem Scythicis forſan ſtatuiſſet in
oris,

& Scythia *lib.* 1. *v.* 745.

—— *Mox Scythiae ſpoliis nuribuſque ſuperbus*
Adveniet.

VIII. Imò, ne quis putet minus proprie hanc regionem Scythiam appellari, obſervandum eſt primos Scythas in hoc Iſthmo, ſive iis terrarum anguſtiis, quae ſunt inter Pontum Euxinum & mare Caſpium, ubi Phaſis & Araxes fluunt, habitaſſe, & deinde demum ſe effudiſſe in tractus magis ſeptentrionales. En verba Diodori Siculi *lib.* 2. 43. Οὗτοι γὰρ (Σκύθαι) τὸ μὲν ἐξ ἀρχῆς ὀλίγην νέμοιντο χώραν, ὕστερον δὲ κατ' ὀλίγον αὐξηθέντες διὰ τὰς ἀλκὰς καὶ τὴν ἀνδρείαν πολλὴν μὲν κατεκτήσαντο χώραν τὸ δὲ ἔθνος εἰς μεγάλην ἡγεμονίαν καὶ δόξαν προήγαγον. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον παρὰ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ὀλίγοι κατῴκουν παντελῶς καὶ διὰ τὴν ἀδοξίαν καταφρονούμενοι. *Hi quidem (Scythae) in initio parvam regionem poſſidebant, poſtea vero paulatim aucti per virtutem vireſque multas regiones occuparunt, & ad magnam potentiam gloriamque pervenerunt. Antiquitus vero pauci admodum numero & ob ignobilitatem contemti juxta flumen Araxis conſederant.* Quae quum primae ſedes Scytharum fuerint, & ea regio aut Paradiſum

§. VIII. *Primae Scytharum ſedes circa Colchidem.*

diſum ipſum complexa olim, aut ei admodum fuerit vicina, (juxta hypotheſin noſtram) & ibidem genus humanum per Noachum, quaſi alterum Adamum, fuerit reſtauratum, Scythis, cum Aegyptiis quondam de antiquitate contendentibus, (quam diſputationem Juſtinus fuſe narrat *init. lib.* II.) palmam tribuendam eſſe exiſtimarem. Sine dubio enim illa regio prope Araxen, ubi Scythae primo conſederunt, prius incoli coepta eſt, quippe vicinior deſcenſui familiae Noachicae ex arca, quam remota Aegyptus.

§. IX. Chavilae aurum, idque praeſtans.

IX. In Colchide, & Scythia aurum provenire non eſt quod operoſe probemus, quandoquidem aurei velleris inde rapti ab Jaſone fabula neminem latet. Notatu digna ſunt in hanc rem verba Strabonis Geogr. *lib.* x. Παρὰ τούτοις δὲ λέγεται καὶ χρυσὸν καταφέρειν τοὺς χειμάῤῥους. Ὑποδέχεσθαι δὲ αὐτὸν τοὺς βαρβάρους φάτναις κατατετρημέναις καὶ μαλλωταῖς δοραῖς, ἀφ' οὗ δὴ μεμυθεῦσθαι καὶ τὸ χρυσόμαλλον δέρος. Εἰ μὴ καὶ Ἴβηρας ὁμωνύμως τοῖς ἑσπερίοις καλοῦσιν ἀπὸ τῶν ἑκατέρωθι χρυσείων. *Apud illos dicuntur torrentes aurum deferre, quod barbari excipiunt tabulis perforatis & lanoſis pellibus, unde ficta eſt aurei velleris fabula. Et fortaſſe Iberes eodem nomine appellantur, quo occidentales, quod apud utroſque aurum inveniatur.* Quibus adde teſtimonium

monium Appiani, *de bell. Mithrid. pag.* 242. *edit. Steph.* qui Pompejum ſuo tempore in Colchide vidiſſe hos auriferos rivos refert, in quos vellera villoſa demergebant accolae, quibus ramenta auri minutiſſima facile adhaerebant, atque ita extrahebantur. Et tale fuiſſe vellus illud aureum, quod Jaſon rapuit, idem opinatur. Sed ipſa verba Graeca habe. ψρυσοφορῦσι δ' ἐκ τῦ Καυκάσυ πολλαὶ πηγαὶ ψῆγμα ἀφανές. Καὶ οἱ περίοικοι κώδια θέντες ἐς τὸ ῥεῦμα βαθὺ μάλα τὸ ψῆγμα ἐνισχόμενον αὐτοῖς ἐκλέγυσι. Καὶ τοιῦτον ἦν ἴσως τὸ χρυσόμαλλον Αἰήτυ δέρας. De Scythis Aſiaticis in genere Solinus, *c.* 15. *auro & gemmis affluunt.* Ita & Euſtathius in Dionyſ. περιήγ. Χρυσὸν παρ' αὐτοῖς οἱ χείμαῤῥοι καταφέρυσι. *Aurum apud illos torrentes deferunt.* Quin & aureas regis Colchici cameras & argenteas trabes Plinius memorat *lib.* 33. 3. Non parum hoc facit ad auri Colchici commendationem, quod e fluminibus colligatur, atque eo magis convenit cum verbis Moſis וזהב הארץ ההוא טוב *& aurum iſtius terrae bonum eſt.* Ita de illo auro, quod e fluminum ramentis eruitur, Plinius *lib.* XXXIII. *cap.* 4. *nec abſolutius aurum eſt, curſu ipſo trituque perpolitum.* Quod eo magis ad rem faciet, ſi conſideremus Phaſin fluvium fuiſſe rapidiſſimum & profundiſſimum. Oportet ergo optimae notae id aurum fuiſſe.

Strabo lib. I. Ἥτε Μήδεια φαρμακὶς ἱστορεῖται καὶ ὁ πλοῦτος τῆς ἐκεῖ χώρας ἐκ τῶν χρυσείων, &c. *Medea autem venefica & divitiae ejus regionis ex auro, &c. memoriae proditae ſunt.* Quin & de ſuis temporibus teſtatur Agathias *lib.* III. *hiſtor. p.* 72. ſe nullam gentem vidiſſe adeo celebrem, πλούτου τε ὑπερβολῇ καὶ πλήθει, *opum excellentia & multitudine*, locorum opportunitate & abundantia rerum neceſſariarum & morum elegantia praeſtantem. Nunc ſecus ſe habent omnia.

Tantum aevi longinqua valet mutare vetuſtas.

§. X. *Aurum quomodo ex aquilone veniat. Job.* 37. X. Ad aurum hoc Colchicum non attenderunt, qui crucem ſibi & aliis fixerunt in his verbis Jobi, *cap.* 37. 22. מצפון זהב יאתה *ex Aquilone aurum venit.* Quae verba ſimpliciter ita reddita & intellecta ſenſum fundunt aptiſſimum. Sive enim in Arabia ſive Palaeſtina haec dixerit Elihu, Colchicam regionem ab Aquilone utriuſque ſitam fuiſſe nemo dubitat: quumque aurum Colchicum adeo celebratum inter veteres fuerit, & idem illud ſub nomine auri Chavilae tanquam excellens depraedicet Moſes; non video cur a ſimplici ſenſu haec verba detorqueri debuerint, ut vulgo faciunt & Judaei & Chriſtiani Interpretes, qui per aurum intelligunt *tempeſtates claras ut aurum*, vel *nubes coloris aurei*, vel *ſerenitatem aureamve lucem*,

quae

quae oriantur ubi aquilo nubes diſpulit. Fuerunt, fateor, qui aurum ipſum hic intellexerunt, ſed per Aquilonarem plagam, e qua aurum venit, fodinas Pannoniae & Auſtriae innui cenſuerunt. At tunc ex occidente potius aurum venire dicendum fuiſſet, & illas fodinas Jobi tempore notas fuiſſe non poteſt oſtendi: nec videtur probabile. Verum, quid opus erat omni iſta ambage, quum Colchis in plaga ſeptentrionali, reſpectu Arabiae & Palaeſtinae ſita, imo & reſpectu Graeciae (quo ſenſu Jaſon apud Valerium Flaccum *lib.* v. de Colchide.

—— Nec fama feſellit
Soligenam Aeeten media regnare ſub arcto)

regio olim fuerit auri feraciſſima, uti docuimus. Quod ſi Moſes ipſe auctor libri Jobi ſit, minus mirum eſt, illum qui *Gen.* 2. aurum Chavilae, i. e. Colchidis celebravit, hic ſcribere, aurum ex Aquilonari tractu venire. Et credibile eſt aurum Colchicum, utpote loco deſcenſus familiae Noachicae ex arca, & reſtituti generis humani, proximum, prius innotuiſſe, quam illud quod ex aliis terris remotioribus petebatur.

XI. At de auro in Colchide vel Scythia, cujus ea pars eſt, inveniendo non adeo videtur laborandum, quam de בדלח & אבן השהם quae

§. XI. *Difficultas in interpretandis la-*

pidum pre-tioſorum nominibus.

quae ibi quoque inveniri tradit Moſes. Videamus quid per בדלח intelligere liceat, & deín quid per שהם. Antequam vero in haec inquiramus, juvat obſervaſſe pleroſque Viros eruditos fateri, incertum eſſe quid per gemmas in V. T. memoratas, & ſpeciatim *Bedolach* & *Schoham* debeamus intelligere. Cl. Huetius de hoc argumento ſcripturus in lib. ſuo de *ſitu Paradiſi cap.* XI. haec fateri non dubitat. *Conſentiunt in eo homines eruditi nominum Hebraeorum gemmis impoſitorum ignorari hodie ſignificationem, obſervatumque eſt ex gemmis, quae in rationali ſummi ſacerdotis erant, non niſi Sapphirum & Jaſpidem fuiſſe ſua nomina retinentes. Sed aſſeveraverim non ſatis nos certos eſſe gemmas quas Hebraei Sapphirum & Jaſpidem nominant illas ipſas eſſe, quae hoc nomine hodie veniunt.* Ludovicus Capellus in not. Crit. ad Gen. 2. agens de lapide *Schoham*, *Cujuſmodi fuerit lapis ille certo non ſcitur. . . . LXX. interpretes transferunt, βηρύλλιον, σμάραγδον. . . . quae mira eſt hominum illorum inconſtantia & inſcitiae hac in parte apertiſſimum argumentum.* Salmaſius in Exerc. Plin. ad Solinum *pag.* 763. *Illud ſcio incerta illa omnia lapidum nomina eſſe, nec ſatis nota magiſtris ipſis.* Cl. Braunius in *lib. de Veſt. Sacerd. Hebr. lib.* II. *cap.* VIII. de gemmis veſti Pontificis inſertis acturus, *non eſt mi-*

rum,

rum, inquit, *ſi inter res S. Scripturae quae explicari nequeunt, lapides pretioſi ponantur ab auctoribus*, & Hieronymum citat ad *Ezech. c.* 28. ſcribentem lapides illos magnam & legenti & diſſerenti facere quaeſtionem & Aben Ezram ad *Exod.* 28. fatentem, nullam ſibi eſſe certam rationem interpretandi illas gemmas, & Saadiam eas tranſtuliſſe pro lubitu.

XII. Quum itaque in partes abeant & Interpretes & alii Viri Eruditi quorum interpretationes congeſſit Cl. Braunius *lib. mox citat. p.* 575. quo Lectorem remittimus, ne actum agamus, liberum nobis erit, uti alii ante nos fecerunt, aliquam ex iis eligere, ſed nec quamlibet (ne videamur hypotheſeos firmandae gratia ſolum modo eam amplecti) ſed probabiliſſimam. Communis Judaeorum opinio eſt (ita ſcribit in Lexico ſuo Cl. Buxtorfius) בדלח eſſe Cryſtallum. Ita Raſchi ad *Num.* יא. 7. ברולח שם אבן טובה קריסטל *Bedolach eſt nomen lapidis pretioſi, Cryſtalli.* Ita & Elias de Pomis in Lexico. Graeci Interpretes Alexandrini *Num.* XI. 7. tranſtulerunt quoque κρύςαλλον, quamvis altero loco (non enim niſi bis in V. T. legitur) ἄνθρακα. Non placet tamen ea verſio Cl. Bocharto, qui per בדלח *margaritas*, non *cryſtallum* vult intelligi, Hierozoic. P. I. pag. 674. ob duplicem rationem, quarum prima eſt, quod

§. XII. *Bedolach videtur eſſe Cryſtallus.*

quod terra Chavilae, in qua Bedolach invenitur, ſit pars Arabiae ad Catipham & Bachrain, ubi non cryſtalli ſed margaritae eruuntur. Atqui negamus terram Chavilae ibi ſitam fuiſſe, quod ſupponit Vir Eruditiſſimus: & rationes ante dedimus. Altera eſt, quod Manna dicatur ſimilis colore fuiſſe τῷ בדלח, ergo, ait, Bedolach non eſt cryſtallus, nam Manna colorem cryſtalli non habet. Ego vero non video cur Mannae color dici non poſſit conveniſſe cum colore cryſtalli. Nec enim licet argumentari hoc modo; quia hodierna Manna (licet & hujus plures ſpecies ſint & nonnullae ſatis ad cryſtalli ſplendorem accedant) margaritis ſimilior eſt quam cryſtallo, ergo illa quoque coeleſtis Manna ita ſe habuit. Nam illa erat miraculoſa & longe alterius naturae; quippe non ex plantis ſed humi legebatur, radiis ſolis liquefiebat, maxima copia deſcendebat, ut tot hominum millibus in cibum ſufficeret) & die Sabbathi non deſcendebat, & mola tundi poterat, ſic ut plane fuerit illa Manna a noſtra diverſa. Atque ideo tam accurate deſcribitur quia differebat a vulgari. Quidni itaque & illi cibo coeleſti major ſplendor & convenientia cum cryſtallo poterit tribui? Non video quid obſtet.

§. VIII. *Cryſtallus* XIII. Reſtat, ut Scythiae noſtrae Cryſtallum vindicemus, oſtendamuſque illum & ibi

inve-

inveniri. Scythiam Aſiaticam deſcribens So- *Scythiae*
linus *cap.* xv. inter alia haec habet. *Iſtic & optimus.*
cryſtallus, quem licet pars major Europae & particula Aſiae ſubminiſtret, pretioſiſſimum tamen Scythia edit. Cujus rei ratio datur, quod ibi optimi ſint, ubi maxime hibernae nives rigent, quod de Caucaſeis Colchidi vicinis aliiſque ſupra Pontum Euxinum & mare Caſpium optime poteſt intelligi. Ne quis autem putet, quum Cryſtallus in Scythia Aſiatica inveniri dicitur, Scythiae illam partem, quae Bactrianae propior eſt & orientalior, debere ſemper intelligi, ſciat etiam ad Thermodontem, fluvium Scythiae, & ipſum Phaſidi proximum, quique ſe, perinde ut Phaſis, in Pontum Euxinum exonerat, cryſtallum magna copia inveniri. Ita Dionyſius *in Pereg.* v. 781. de Thermodonte.

Κείνȣ δ' ἂν ποτάμοιο περὶ κρυμώδεας ὄχθας
Τέμνοις κρυςάλλȣ καθαρὸν λίθον, οἷά τε πάχνην
Χειμερίην.

Illius autem fluvii circa frigidas ripas
Secabis cryſtalli purum lapidem veluti glaciem
Hibernam.

Unde & ipſe Thermodon κρύςαλλος olim dictus eſt. Licet Auctor libelli *de Flumin.* & Euſtathius *in Schol. in Dionyſ.* aliam ratio-

nem

nem proferant, quod ſc. ἐν θέρει πήσσεται, *ipſa aeſtate congeletur.*

§. XIV. *Lapis Schoham eſt Smaragdus.*

XIV. Denique & circa Phiſonem inveniri אבן השהם *lapidem Schoham* Moſes tradit. De quo multa diſputatio eſt. Qui varias Interpretum ſententias conferre vult, *Cl.* Braunium *lib. cit.* adeat. Hieronymus *in Epiſt. ad Fabiol.* שהם ſcribit ab Aquila & Symmacho & Theodotione Onychinos, a Septuaginta Smaragdos transferi. In noſtra autem verſione τῶν LXX. quae non plane eadem eſt cum antiqua illa ſed ex multis conſarcinata, *Exod.* 28: 10. 27. & 39. 6. σμάραγδον vertunt, & *Gen.* 2: 12. λίθον πράσινον, gemmam viridem (eſt autem Smaragdus viridis & per excellentiam λίθος πράσινος dicitur) ſed alibi aliter. Epiphanius quoque *in tract. de* XII. *Gemm.* verba Moſis *Gen.* 2: 12. citans השהם transfert λίθον τὸν πράσινον. Quibus adde, quos Vir Summus, P. D. Huetius, in tractatu ſuo *de Situ Paradiſi p.* 122. citat, auctorem verſionis antiquae Italicae, Euſebium, Severianum, Ambroſium, Auguſtinum & plures Eccleſiae patres, qui lapidem praſinum vertunt, licet ipſe fateatur nihil certi de lapide Schoham proferri poſſe. Atqui שהם, unde שהם *Schoham* videtur duci, *nigrum*; uti سخم Arabibus *nigrum*, *fuſcum*,

tene-

tenebroſum notat: quomodo hoc convenit Smaragdo, quem virere in confeſſo eſt? Fateor: at notari meretur optimos Smaragdos eſſe, qui maxime ad nigredinem accedunt, quum ſcilicet viriditas eorum nigro obfuſcatur & tam ſature virides ſunt, ut fere nigri appareant. Ita Iſidorus. *Smaragdus a nimia viriditate dicitur: omne enim ſatis viride amarum dicitur.* Nullis enim gemmis vel herbis major hoc auſteritas eſt.

XV. Et optimos hoſce, ſive auſteros Smaragdos in Scythia, non ſecus ac ברלח, cryſtallum, inveniri Plinius docet, *lib.* XXXVII. *cap.* V. *Nobiliſſimi Scythici, ab ea gente in qua reperiuntur, appellati: nullis major auſteritas, nec minus vitii: & quantum Smaragdi a ceteris gemmis diſtant, tantum Scythici a ceteris Smaragdis.* Solinus de Scythia Aſiatica loquitur, quam appoſite? cap. XV. *Smaragdis hic locus patria eſt, quibus tertiam inter lapides dignitatem Theophraſtus dedit: nam licet ſint & Aegyptii & Chalcedonii & Medici & Laconici, praecipuus eſt honor Scythicis. Nihil his jucundius nihil utilius vident oculi.* Tertullianus in *lib. de reſurr. carnis* propterea Scythicas & Indicas gemmas ſolas celebrat, quod optimae eſſent *pag.* 378. *ed. Rigalt.* Atque ita putamus liquere, quis ſit Phiſon, Phaſis nimirum, fluvius Scythiae, regionis, in qua opti-

§. XV. *Smaragdi Scythici optimi.*

optimum aurum & cryſtallus pretioſiſſimus, & Smaragdi praeſtantiſſimi, uti probatum dedimus; ſimulque nos voces ברלח & שהם non ſine exemplo, imo juxta opinionem Eruditiſſimorum Interpretum, tranſtuliſſe.

§. XVI. *Fluvius Gihon eſt Araxes.*

XVI. Pergamus ad alterum Paradiſi fluvium, quem his verbis deſcribit ושם הנהר השני גיחון הוא הסובב את כל ארץ כוש *Et nomen ſecundi fluvii eſt Gihon. Hic eſt qui alluit totam terram Cuſh.* Nomen hujus fluvii גיחון derivari a גוח *erumpere*, *prodire* a Cl. Huetio *cap.* XII. libri laudati & aliis obſervatum eſt, ſic ut גיחון notet fluvium, *qui prodit*, *qui erumpit*. Unde a Jonathane I *Reg.* I: 33. per שילוח i.e. *emiſſum* transfertur. Utuntur eadem voce جيحون גיחון Perſae pro fluvio majore & dicunt e. g. גיחון אלרס גיחון קנק *flumen Araxes flumen Ganges*, quamvis hodie pro ſolo Oxo, fluvio celebri Chouaresmiae, vulgo accipi ſoleat. Hic autem Gihon nobis idem fluvius eſt, qui Araxes Graecis & Latinis dictus, hodie الرس *Arras* accolis, modo Armeniae, modo Scythiae, fluvius appellatur, & Cyro mixtus ſe effundit circ. [illegible] grad. latitud. 40. & long. 85. in mare Caſpium. Quemque Arrianus lib. VII. de exped. Alex. inter maximos Aſiae fluvios recenſet. Ut pro-

hoc ſtatuamus facit non tantum ipſa Syſtematis noſtri ratio, quod fontes alicujus fluminis propiores fontibus Tigridis, Euphratis & Phaſidis nuſpiam invenit, ſed mira convenientia nominis גיחון cum Araxe. Quod enim Gihon Hebraeis ſonat, idem الرس *Arras* vel ارس *Aras* (nam & ita ſcribitur in M. S. mea Geographia Perſice conſcripta ab Abulhaſen Saad Ibn Ali, ex provincia Sjursjan oriundo & aliis) accolis, ſc. prodeuntem, profluentem. Eſt enim vox Perſica ducta a رسيدن *provenire, profluere*, notatque in genere *fluvium*, ſed uſus id nomen huic fluvio per eminentiam attribuit.

XVII. Hoc obſervaſſe utile eſt ut intelligamus cur multos Araxes memoraverint veteres, & quomodo nata ſit illorum confuſio, de qua omnes fere Critici & Geographi conqueruntur. Sc. *Araxes* nomen generale eſt, quod quemvis fluvium notare poteſt, & omne quod profluit. Hinc Veteres Graeci quum viderent flumen, rogantes, quomodo id appellarent, reſponſum tulere ab accolis الرس *Arras* (Graeca terminatione ἀράξης vel Ἀρόσης, nam & ita ſcribitur,) i. e. *flumen*. Quod quum illi putarent eſſe nomen proprium §. VXII. *Plures Araxes, unde?*

ejus fluvii, multos Araxes in Armenia & Perſia finxere. Ita praeter hunc Araxen Thermodonta, qui ſe in Pontum Euxinum effundit, etiam Araxem dictum tradunt Graeci. Ita Scholiaſtes Apollonii *ad Argon. l.* 4. Ἀράξης ποταμὸς Σκυθίας. Μητρόδωρος δὲ ἐν πρώτῳ τῷ περὶ Τιγράνην τὸν Θερμώδοντα ἀράξην φησὶ λέγεσθαι. *Araxes fluvius eſt Scythiae. Metrodorus autem de reb. Tigranis Thermodonta etiam Araxem dici tradit.* Idem, vel iidem, *ad lib.* 2. Ἀράξης ἐκαλεῖτο τὸ πρότερον ὁμωνύμως τῷ ἐκ τῆς Ἀρμενίας ῥέοντι. (Thermodon) *olim Araxes appellabatur eodem nomine, quo flumen illud quod ex Armenia fluit.* Curtius fluvium بندامير *Bendemir*, qui Iſtachram (ubi olim Perſepolis) praeterlabitur, Araxen quoque appellat. *lib.* v. *Hujus (Perſepolis) veſtigium non inveniretur niſi Araxes amnis oſtenderet. Haud procul moenibus fluxerat.* Ita & Strabo lib. xv. πρὸς αὐτῇ Περσεπόλει τὸν Ἀράξην διέβη, *prope Perſepolin Araxen tranſiit (Alexander).* & Diodorus Siculus fere iisdem verbis. Herodotus *lib.* 1. Oxo Maſſagetarum termino hodie جيحون *Sjihoun*, Araxis nomen dat. Ita & Dionyſius in Περιηγ. v. 738.

Τὸν

Τὺς δὲ μετ' ἀντολίην δὲ πέρην κελάδοντος Ἀράξυ

Μασσαγέται ναίυσι, θοῶν ῥυτῆρες ὀϊςῶν.

Poſt hos, (Bactros) *orientem verſus, transfrementem Araxen*

Maſſagetae degunt, qui veloces emittunt ſagittas.

Meminit & Scymnus Chius cujuſdam Araxis, e quo Tanais ortum habet, quem diverſum ab Araxe Armenico credidit his verbis.

Εἰς ἣν ὁ Τάναϊς ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ λαβὼν
Τὸ ῥεῦμ' Ἀράξεως ἐπιμίσγεται ——

Ita metrum diſponit, qui primum λείψανα Scymni edidit, Lucas Holſtenius,

Miſcetur illi (ſc. paludi Maeotidi) *Tanais amnis, & capit*

Originem ſuam ex Araxe flumine.

Ad cujus loci intellectum haec verba Ariſtotelis in *Meteorol. lib.* 1. *c.* 13. multum faciunt. Ἐκ μὲν ὖν (Παρπαμισῦ) ῥέυσιν ἄλλοι τε ποταμοὶ καὶ ὁ Βάκτρος καὶ ὁ Χοάσπης καὶ ὁ Ἀράξης. Τύτυ δ' ὁ Τάναϊς ἀποσχίζεται μέρος ὢν, εἰς τὴν Μαιῶτιν λίμνην. *Ex hoc* (*monte Paropamiſo*) *fluunt & alii fluvii, Bactrus & Choaſpes & Araxes. Ab hoc autem Tanais, pars ejus exiſtens, in Maeotin lacum effunditur.* Error inde natus videtur, quod Jaxartem (qui & Araxes nonnullis dictus

 eſt,

eſt, quemque Scythae *Silun* appellant, teſte Plinio *lib.* VI. *c.* 16. ubi lege *Sihun*, (سيحون) Alexander & milites ejus Tanain eſſe putaverint, uti Plinius *ibid.* & Plutarchus. Nec alium videtur Alexander innuere, quum apud Plutarch. *orat. poſt. de virtut. Alexandr.* pag. 335. artifici, qui montem Athon in ſtatuam ejus formare volebat, reſpondit, ἐμὲ δὲ ὁ Καύκασος δείξει καὶ τὰ Ἡμωδὰ, καὶ Τάναϊς, καὶ τὸ Κάσπιον πέλαγος, αὗται τῶν ἐμῶν ἔργων εἰκόνες. *Me & Caucaſus monſtrabit & Tanais & Caſpium mare. Hae ſunt meorum operum imagines.* Nam verum Tanain non vidit, licet Plutarchus ibidem *pag.* 341. ſcribat contrarium, ut & Curtius 7. 5. & *lib.* 6. *c.* 4. quoſdam eſſe qui Maeotim paludem in mare Caſpium cadere putent. Sed confunditur ita Jaxartes vel Orxantes vel Orexartes (nunc Sihoun) cum Tanai, quos recte diſtinxit Arrianus *lib.* III. Sic paſſi ſunt ſe decipi Veteres, nomen *[illegible]*, quod *fluvium* in genere notat, accipientes pro nomine hujus illiuſve fluvii. Araxen Armenicum excipio, qui κατ' ἐξοχὴν ita dictus eſt. Eodem modo & aliis nominibus decepti ſunt. Nam cum & خاده رود [illegible] *fluvium* Perſis notaret, quidam fluvium [illegible] proprie [illegible] dici Perſis (ita paulum flexerunt vocem) Perſicam ad

ad morem Graecum & abjecere D, uti Azotum ex Aſdod אשדוד, &c.) memoriae prodiderunt. Eſt autem hoc idem cum الرس *Araxes*, i. e. *fluvius*. Vide Arrianum *in Exp. Alex.* & Illuſtrem Salmaſium *in Exerc. Plinian. pag.* 846. qui ſagaciſſime odoratus eſt eundem eſſe fluvium Araxen & Rhoganin, ſed ex lingua Graeca explicare convenientiam conatus eſt, eo quod *ἀρᾶξαι*, *perfringere*, *perrumpere* idem notaret ac *ῥωγὴ*, *ruptura*. Sed nomina fluviorum Perſicorum tutius meo judicio ex lingua Perſica petuntur. Ibi autem Araxes, & *Rogan* notiſſimae voces ſunt, quae fluvium notant.

XVIII. Dum hunc errorem caſtigamus in voce Araxis commiſſum, & veterem Geographiam hac confuſione Araxium liberamus, idem de fluvio Cyro, qui Araxi Armenico mixtus ſe cum eo exonerat in mare Caſpium monere conſultum ducimus. Scilicet *Cor*, (ita jam Texeira monuit in Itin. ſed uſum ejus obſervationis non oſtendit) addita Graeca terminatione κόρος (ita Dionyſ. ſcribit in περιηγ. Et Strabo κῦρον quidem appellat ſed & olim κόρον dictum memorat lib. XI.) vel κῦρος, aut κόρος, ſimiliter *fluvium* notat & quidem ordinario minorem, quamvis per eminentiam Cyro Armenico de- §. XVIII. *Plures Cyri unde?*

 tur,

tur, qui Araxi eſt proximus. Hoc quoque quum non attenderent veteres, plures fluvios nomine Cyros prodidere, ſimili errore ac in Araxe commiſerant. Pari modo in Perſia nomen proprium fluvii Oaten fecerunt, quod audirent fluvium aliquem ibi واد, Οὐὰδ dici, quod flumen quodvis notat, & unde Baetis وادالكبير, *Wâd*, ſive ut Hiſpani ſcribunt, *Guad Alkebir*, *fluvius magnus* dictus eſt. Meminit Oatis Ammianus Marcellinus *lib.* XXIII. *Fluvii vero multi per haec loca* (Suſianorum) *diſcurrunt, quibus praeſtantior Oates, & Harax* (qui aliis addita terminatione Graeca Araxes) *& Meſoir* (nomen fortaſſe ductum ex مشرقان *Meſchercan* qui fluvius eſt Suſianae praeterfluens urbem Asker macroum) *per arenoſas anguſtias, quae a rubro prohibent Caſpium mare, aequoream multitudinem inundantes.*

§. XIX. *Terra Cus, regio Cuſſaeorum.*

XIX. Deſcribitur porro Gihon a Moſe, quod alluat vel cingat, (ex parte ſcilicet, alias enim oporteret & terram Chavila quae a Phiſone cingitur, & hanc terram inſulas fuiſſe) *terram Cus* ארץ כוש.... Quod nomen *mihi videtur* idem eſſe hoc loco (in V. T. libris etiam aliter accipi non nego) cum regione Coſſaeorum aut Cuſſaeorum, quae non longe

longe fuit ab Araxe, ie. e. Gihone juxta noſtram opinionem, Ut autem clarius id liqueat, videamus ubi Coſſaei collocentur a veteribus hiſtoricis & Geographis. Polybius quidem Hiſtor. lib. v. eos in colere loca campeſtria & plana Mediae tradit. Cingi autem Araxe ab una parte Mediam, quae hodie fere Adherbezjan appellatur, manifeſtum eſt ex Mappis Geographicis, & teſtimonio Appiani Alexandrini *de Bell. Parth.* ita ſcribentis circa finem, pag. 168. *edit. Steph.* ἕκτῃ ἡμέρᾳ ἐπὶ τὸν Ἀράξην ποταμὸν ἧκον ὁρίζοντα Μηδίαν καὶ Ἀρμενίαν. *Sexto die pervenerunt ad fluvium Araxem, qui Mediam diſterminat ab Armenia.* Strabo *lib.* xi. Coſſaeos Mediae proximos eſſe, & quidem ab oriente, ſcribit, ſic ut videatur eos in montibus collocare, qui in provincia Deilem prope mare Caſpium inveniuntur, & refugium gentium latrociniis & excurſibus deditarum olim fuerunt, uti hiſtoriae Perſicae teſtantur. Ὁρίζεται δ᾽ ἀπὸ μὲν τῆς ἕω τῇ τε Παρθυαίων καὶ τοῖς Κοσσαίων ὄρεσι λῃστρικῶν ἀνθρώπων. *Terminatur (Media) ab oriente Parthia & montibus Coſſaeorum, hominum latrociniis aſſuetorum:* paulo ante ſcripſerat ὑπὲρ τῆς Μηδίας ἡ τῶν Κοσσαίων. *Supra Mediam eſt Coſſaeorum regio.* Quumque etiam referat Coſſaeos dona accepiſſe quum Rex Perſarum Ecbatanis (quae urbs creditur nunc Tabriz

 dici)

dici) Babylonem deſcenderet, videntur etiam incoluiſſe eos montes, qui in confiniis ſunt Adherbezjanae & Iracae Perſarum (loquor uti nunc Perſae) ſolent quae كوهستان *regio montana* hodieque appellatur. Diodorus Siculus *lib.* XVII. *cap.* CXI. expreſſe Coſſacos incolere montanos Mediae tractus ſcribit his verbis. Ὁ δ᾽ Ἀλέξανδρος τῶν Κοσσαίων ἀπειθούντων ἐστράτευσεν ἐπ᾽ αὐτοὺς εὐζώνῳ τῇ δυνάμει. τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος ἀλκῇ διαφέρον κατοικεῖ μὲν τῆς Μηδίας τὴν ὀρεινήν, πεποιθὸς δὲ τῇ τῶν τόπων δυσχωρίᾳ, &c. *Alexander autem cum expedito exercitu Coſſaeos, ipſi parere negantes, aggreſſus eſt. Gens haec fortitudine praeſtans montana loca Mediae inhabitat, confidens locorum difficultate*, &c. Arrianus in Hiſt. Ind. Μάρδοι μὲν Πέρσῃσι προσεχέες οἰκέουσι λῃσταὶ καὶ οὗτοι, Κοσσαῖοι δὲ Μήδοισι. *Mardi quidem, latrones etiam ipſi, Perſis accolunt, Coſſaei Medis.* Idem lib. VII. de expeditione Alex. [illegible] προσχώρους τῇ Περσίδι, *finitimos Perſidi*, & μαχιμωτάτους, *bellicoſiſſimos*. Stephanus Coſſaeos in Perſide locat, ſed nullo veterum, quod ſciam, praeeunte. Κοσσία μοῖρα Περσίδος. Στέφανος [illegible] οἰκήτορες Κοσσαῖοι. *Coſſea, pars Perſidis.* [illegible] *Incolae Coſſaei.* At Strabo Coſſaeos in [illegible] collocat in Per-

Perſide, ſed in confiniis Mediae & quidem ad orientem. Hos Plutarchus, ipſum nomen כוש *Cus*, quo Moſes uſus eſt, exprimens, Κουσσαίους, (quod ibi male ſcriptum eſſe, pro Κοσσαίους, opinatur Cl. Blancardus in not. ad Arrianum de exped. Alexandr. lib. VII. pag. 475. ego non mutandum cenſeo) appellat in vita Alexandri. Poſtquam enim retuliſſet Hephaeſtionem obiiſſe quum Ecbatanis eſſet Alexander, ait hunc Cuſſaeos eſſe aggreſſum, τοῦ πένθους παρηγορίᾳ τῷ πολέμῳ χρώμενος ἐπὶ θήραν καὶ κυνηγέσιον ἀνθρώπων ἐξῆλθεν καὶ τὸ Κουσσαίων ἔθνος κατεστρέφετο πάντας ἡβηδὸν ἀποσφάττων, *bello uſus ut dolorem levaret, ſicut ad venationem hominum egreſſus, Cuſſaeorum gentem excidit & omnem internecione delevit.* Quum enim Coſſaei Ecbatanis eſſent proximi; cur Cuſſaeos quoſdam a Coſſaeis diſtinctos fingeremus? Et diſerte eandem hanc expeditionem Alexandri poſt mortem Hephaeſtionis narrans Arrianus *lib.* VII. κοσσαίους *Coſſaeos* illos vocat, ne quis dubitet coſdem eſſe κουσσαίους & κοσσαίους: & ita eorum regionem & mores deſcribit. Ἔνθα δὴ ἐξέλασιν ποιεῖται ἐπὶ Κοσσαίους, ἔθνος πολεμικὸν, ὅμορον τῷ Οὐξίων. Εἰσὶ δὲ ὄρειοι οἱ Κοσσαῖοι, καὶ χωρία ὀχυρὰ κατὰ κώμας νέμονται. Ὁπότε προσάγοι δύναμις ἐς τὰ ἄκρα τῶν ὀρῶν ἀποχωροῦντες ἀθρόοι, ἢ ὅπως ἂν προχωρῇ ἑκάστοις, οὕ-

τα διαφεύγουσιν, ἐς ἀπορίαν βάλλοντες τοὺς ξὺν δυνάμει σφίσιν ἐπιχειροῦντας. Ἀπελθόντων δὲ αὖθις εἰς τὸ λῃστεύειν τρεπόμενοι ἀπὸ τούτου τὸν βίον ποιοῦνται. Ἀλέξανδρος δὲ ἐξεῖλεν αὐτῶν τὸ ἔθνος, καίπερ χειμῶνος στρατεύσας. *Dein expeditionem ſuſcipit in Coſſaeos, gentem bellicoſam & finitimam Uxiis. Hi montes incolunt & loca munita; quum vis externa eos aggreditur ſtatim ſe in ſumma montium recipiunt, aut diffugiunt, qua cuique integrum eſt in loca quae ab exercitu nequeunt adiri. Ubi autem hoſtes receſſerunt ad latrocinia revertuntur, & vitam hac ratione tuentur. Alexander autem illos, non obſtante hyeme, ſedibus ſuis ejecit.* Similia fere habet Diodorus *Hiſtor. lib.* XVII. *c.* CXI. Ex quibus omnibus teſtimoniis inter ſe collatis liquere exiſtimo, Cuſſaeos vel Coſſaeos gentem latrociniis & excurſionibus aſſuetam tractus montanos & ipſius Mediae, & Mediae vicinos, incoluiſſe. Atque ita Araxes i. e. Gihon noſter, proximus & celeberrimus fluvius eſt, qui illa loca montana Mediae circumit: ſic ut merito deſcribatur, quod cingat terram כוש *Cus*, vel *Cuſſaeorum*, Κουσσαίων. Nec ulla, quod ſciam, in tota Aſia gens eſt, quae nomen Moſaicum כוש *Cus* tam clare exprimit. Quare ipſi huc quaſi manu ducimur ut hanc, & non aliam, regionem per terram Cus intelligamus.

XX.

XX. Tertium fluvium his verbis deſcribit Moſes *Gen.* 2: 14. ושם הנהר השלישי חדקל וגו׳ *& nomen tertii fluvii eſt Chiddekel &c.* de quo, uti & de ſequente, non tot dicenda ſunt, quot de Phiſone & Gihone, quandoquidem inter omnes fere conſtat, per *Hiddekel* indicari Tigrim, per *Frat* Euphratem. Nomen hodiernum دجلة *Dizjelat* non multum ab antiquo חדקל recedit: modo adſpirationem fortiſſimam ח tollamus: literae enim reliquae דקל quam conveniant cum دجل unusquiſque facile videt. Et ipſum nomen Tigris ex Chiddekel ductum eſſe (quamvis hoc mirum videatur hominibus qui in vocum etymologiis indagandis rudes ſunt) ſagaciſſime deprehendit Cl. Huetius, quum ablato ח (quam adſpirationem pronuntiare non poterant Graeci, quare ſolebant abjicere) & mutato L in R cujus rei ſexcenta exempla ſunt, & D in T, habeamus ex דקל formatum חקר *Tir*, & addita terminatione *Ticris* & mollius *Tigris*. Arabes tamen, revelatione Divina deſtituti, quae nobis veras prodit rerum antiquiſſimarum origines, & nomina دجلة a دجل *Dazjala, operire* derivant, Tigrimque ita dici volunt quod terras nonnunquam aquis ſuis operiat. Graeci & Romani Tigrin Perſis ſagittam dici, & fluvium

§. XX. *Fluvius Hiddekel Tigris.*

hunc

hunc a rapiditate curſus hoc nomen adeptum eſſe ſcribunt. Curtius *lib.* IV. *c.* 9. *A celeritate qua defluit Tigris nomen eſt inditum quia Perſica lingua Tigrim ſagittam appellant.* Marcus Terentius Varro Armenicum vocabulum eſſe ſcribit *lib.* 4. *de ling. Latin.* §. 20. *Tigris qui eſt ut leo, qui vivus capi adhuc non potuit. Vocabulum e lingua Armenia. Nam ibi & ſagitta, & quod vehementiſſimum flumen, dicitur Tigris.* Strabo Medicum eſſe nomen ſcribit *lib.* XI. [illegible] *Tir* ſagittam Perſice notat, & inde vox Tigris non multum recedit. Heſychius autem Tigrin Judaeis dici [illegible] narrat, confundens cum Tigride Euphraten, in voce Τίγρις, & in voce Εὐφράτης Euphraten Judaeis appellari [illegible] ſcribit, pudendo errore. Hic deſcribitur *tendens verſus Aſſyriam*, הולך קדמת אשור, quod optime cum noſtra hypotheſi convenit. Ex fluvio enim Paradiſiaco ortus הולך *vadit, fluit*, verſus Aſſyriam, vel ad ejus orientem. At juxta opinionem [illegible]imorum virorum, qui in Meſopotamia Paradiſum locant, non poteſt dici הולך *fluere* ex vicinia Paradiſi verſus, vel ad orientem Aſſyriae, [illegible] fluere retrogrado ordine verſus fontem [illegible] concipiamus. N[on] ſatisfacit, q[uod] [illegible] הולך ita debere accipi [illegible] nos vulgo dicimus, ſed vulgari tantum non accurato ſermone, [illegible]

licet

licet proprie a Colonia Agrippina huc fluat: nam ita non ſolet הלך unquam in ſacris literis ſumi: & haec quoque difficultas eſt quam Cl. Gouſſetus in Lexico ſuo jam propoſuit, *p.* 585.

XXI. Quarti fluvii nomen his verbis indicat Moſes, והנהר הרביעי הוא פרת *Et flumen quartum eſt Frat.* Nec de hoc notiſſimo flumine multa dicam, quum nemini dubium ſit, quin Euphrates innuatur. At unde praefixa Syllaba Ευ ortum habeat, non puto quenquam docuiſſe. Multi ex male conjunctis verbis Moſis הוא פרת ὁ φρὰτ, τὸ εὐφράτης derivant. At illi fingunt, quod demonſtrare nunquam poterunt, illos, qui fluvium huic primo Euphraten appellarunt, legiſſe ſacras literas. Et ſi legerunt, an adeo rudes fuerent, ut neſciverint הוא eſſe pronomen? Inutilis itaque talis lectio eſt. Et ſi vel unus ita deceptus eſſet, num credibile eſt omnibus Graecis & Romanis id nomen potuiſſe obtrudi pro Frath? Dicamus quod res eſt. اب *Ab* & او *Au* vel *Eu*, *aquam* notat Perſice, & ſolent Perſae nominibus propriis fluminum eam vocem addere. Sic Nilum appellaver, *aquam Nili* نيلاب *Nilâb*, Indum هنداب *Hindab*, *aquam Indi*, & ſimiliter dixere *aquam Frat*, εὐφράθ. Non eſt quod quis mihi objiciat, ergo ευ debuiſſe

§. XXI. *Fluvius Frat, unde dictus Euphrates.*

buiſſe poſtponi, & dici Φραθὰβ vel Φραθοῦ, quia in exemplis a me productis vox *aquae* آب vel آو ubique poſtponitur: nam & alia exempla ſunt in quibus *ab* praeponitur, quod docent nomina duorum fluviorum Armeniae, *ab Uzjân*, & *ab Serab*, qui circa Urbem Tabriz unum alveum formant, qui illam urbem praeterit, *ab Azj*[illegible], & in lacum Sjahi ſe effundit, a cujus fluvii oſtio duarum paraſangarum ſpatio abeſt oſtium fluvii dicti *ab Hazji Harami*. Praeterea deprehendi veteres Perſas, quum duo nomina ſubſtantiva in regimine ſunt (loquor cum Grammaticis) nomen regens ſaepius praepoſuiſſe, contra ac hodierni Perſae qui illud poſtponere ſolent. Sic *Gangamela* οἶκον Καμήλου Perſae olim dixerunt, teſte Plutarcho in Alexandro, & Strabone *lib.* xv. ubi خانه *domus* praecedit, & τὸ *Cameli* ſubſequitur. Hodie autem خانه *domus* eſſet vox poſterior, & جمل *Camelus*, prior. Ex eadem origine videtur petenda explicatio vocis *Hyparchos*, quod nomen eſt fluvii in Cteſiae Indicis. Quae autem ille pro Indicis habet pleraque Perſica ſunt, ut pluribus exemplis poſſem demonſtrare. Ὕπαρχος autem Graece, ut ille transfert, notat Φέρων πάντα τὰ ἀγαθά, *ferens omnia bona.* پرخ *Parch*

Per-

Perſis ſignificat *commodum, utilitatem*. Praepone vocem او *Eu*, aquam, aptiſſimum erit nomen fluvii اودرخ *aqua utiliſſima*, quod idem fere eſt cum φέρων πάντα τὰ ἀγαθά. Nec aliunde *Eu* in voce εὐλαῖος quod alterum fluvii Choaſpis nomen eſt, qui Suſa praeterlabitur & ſe exonerat in ſinum Perſicum, videtur petitum quam ex او *Au* vel *Eu*, aqua & لاي *lutum*, quod & ſono & ſignificatio- convenit cum noſtro *Kley*, ſic ut notet fluvium, qui per ſolum lutoſum, *Kleygront*, decurrit. Sunt enim loca Suſianae & ipſa Perſidis litora ibi paluſtria teſte Strab. *l.* 24. Nec obſtat, quod aqua ejus tanto opere celebretur, ut Perſarum regibus unice in potum fuerit electa, uti Herodotus, Strabo *lib.* xv. Aelianus *lib.* XII. 40. & multi alii tradiderunt. Nam & Nili aquam lutoſam & turbidam fuiſſe conſtat, unde μέλας & Αἴγυπτος Graecis, Melo primis Latinis, Hebraeis שיחור niger, turbidus, Jerem. 2: 18. dictus eſt, & ut quibuſdam videtur Νεῖλος παρὰ τὸ νέαν ἰλὺν ἄγειν, ab novo limo, quem quotannis defert. vide Heliodor. *Aeth. lib.* IX. *p.* 456. Attamen illa dulciſſima fuit & in deliciis Regum Aegyptiorum, qui illam omnibus aliis aquis praeferebant, ſic ut & in Aſſyriam uſque ad Berenicen

nicen aquam Niloticam in vaſis deferri curaverit Rex Aegypti Ptolomaeus Philadelphus teſte Athenaeo *lib.* 11. *c.* 2. Sic & aqua Phaſidis tantopere celebrata ob levitatem & dulcedinem ſuam, apparet quaſi ſtanno aut plumbo tincta, ſed ubi ſubſedit, puriſſima eſt, teſte Arriano in periplo Ponti Euxini. Et nos ipſi experimur in his regionibus aquas, quae per ſolum lutoſum fluunt, maxime ſi coquantur, quod factum eſſe aquis Choaſpis ſive Eulaei antequam in vaſa diffunderentur, narrat Herodotus *lib.* 1. ſaepe dulciores, & ſalubriores eſſe iis, quae per ſolum arenoſum decurrunt, licet videantur puriſſimae. Nec eſt, quod quis urgeat Choaſpis ſive Eulaei (quem pro eodem habeo Cl. Salmaſium ſecutus in *Exerc. Plinian.* p. 492. & ipſum nomen Choaſpes mihi ex شاه اب *Schaab, Regis aqua*, videtur factum, unde Tibullo dicitur

— *regia lympha Choaſpes.*

ad imitationem vocum Zoraſpes, Hydaſpes, &c.) aquam a levitate commendari, quum ſi partes terreſtres & lutoſas habuerit permixtas, gravior eſſe debuerit aliis aquis puris. Nam ſaepe pondus ad bonitatem aquae nil facit, uti ſuculento exemplo probat Athenaeus *loc. cit.* & aqua haec Choaſpis a luto ſuo purgabatur in decoctione, uti & illa Nili

Nili & Phaſidis quae ſimiliter a tenuitate & claritate commendatur, ſed a limo & luto ſuo purgata. Ipſa enim Nili aqua limoſa & turbida varios morbos efficit, ut Hirtius de bello Alex. ſcribit, ſed ideo Galenus monet *lib.* 1. *de ſimpl.* eam limo ſuo per decolationem eſſe liberandam: & hodieque Aegyptii antequam Nili aquam bibunt, eam limo ſuo liberant. Eſt & aliud Euphratis nomen ποταμὸς Σοὺδ, quo appellatur in libro Baruchi c. 1. v. 4. nam Σοὺδ سواد eſt nomen territorii Babylonici.

XXII. Reſtat ut oſtendam fontes quatuor horum inſignium fluviorum ſibi mutuo vicinos admodum fuiſſe, ut ita commodiſſime, quum floreret Paradiſus, ex uno illo fluvio qui Paradiſum olim rigavit, ortum trahere potuerint. Generatim quidem obſervare licet in Armenia omnes collocari. Phaſidis fontes ibi locat Strabo lib. 10. Ὁ Φάσις μέγας ποταμὸς ἐξ Ἀρμενίας τὰς ἀρχὰς ἔχων. *Phaſis magnum flumen, ex Armenia originem ducens.* Id. lib. 11. Ποταμοὶ δὲ πλείους εἰσι ἐν τῇ χώρᾳ· ὀνομαστότατοι δὲ Φάσις μὲν καὶ Λύκος. *Fluvii plures ſunt in illa regione (Armenia): celeberrimi autem Phaſis & Lycus.* De eodem Dionyſ.

§. XXII. *Fontes horum fluminum vicini.*

> Ἀρξάμενος τὸ πρῶτον ἀπ' οὔρεος Ἀρμενίοιο.
>
> *Primum ortum trahens ex montibus Armeniis.*

Araxes quoque in Armenia oritur. Plinius lib. VI. c. 9. ubi ſcripſerat Armeniam fundere Euphraten & Tigrin, pergit. *Araxes eodem monte oritur quo Euphrates VI. mill. paſſuum intervallo.* Strabo illum montem Ἄβον nominat lib. XII. Ὁ Ἄβος, ἀφ' οὗ καὶ ὁ Εὐφράτης ῥεῖ καὶ ὁ Ἀράξης. *Abus, a quo Euphrates fluit & Araxes.* Plutarchus in Pompejo ſimiliter: Ἀράξης ἀνίσχει ἐκ τῶν αὐτῶν τοῦ Εὐφράτου τόπων. *Araxes ex iiſdem cum Euphrate locis oritur.* Arrianus lib. VII. Ἀράξην τὸν ἐξ Ἀρμενίων ῥέοντα, *Araxen ex Armenia fluentem.* Ita Perſa quoque Geographus recentior. Sed inſpectio tabularum Ptolomaei, & aliarum id ſatis edocet. Si quis vero de vicinia fontium Euphratis & Araxis ex uno monte orientium ſpeciatim aliqua legere vult Cl. Golium adeat in eruditiſſ. notis ad Alfragan. p. 247. Fontes autem Euphratis & Tigris in Armenia eſſe ex teſtimonio Plinii, quod modo indicavimus, & Diodori Siculi lib. 2. Hiſt. cap. XI. liquet, nec operae pretium eſt ei rei immorari.

§. XXIII. *Num idem fons Tigridis & Euphratis.*

XXIII. Vicini ſunt, non tamen idem fons, Tigridis & Euphratis, uti veterum Geographorum praeſtantiſſimi teſtantur, quamvis Lucanus & Boethius contrarium ſcribere videantur, & unum fontem duobus fluminibus aſſignent. Ita ille lib. III. v. 256.

Quis-

Quaque caput rapido tollit cum Tigride magnus
Euphrates, quos non diverſis fontibus edit
Perſis, & incertum tellus ſi miſceat amnes
Quod potius ſit nomen aquis. ——

Hic autem *lib.* v. *de conſol. Philoſ.* met. 1.

Tigris & Euphrates uno ſe fonte reſolvunt,
Et mox abjunctis diſſociantur aquis.

Quae illi tempori, quo Paradiſus floruit, conveniunt, quum ex uno illo fluvio Edenico uterque ortus eſt, non ſaeculis ſequentibus. Quamvis Lucanus non videatur dixiſſe, unum eſſe fontem Tigridis & Euphratis, ſed fontes utriuſque non eſſe diverſos, id eſt, non longe a ſe remotos vel disjunctos, in eadem regione, Armeniâ ſc., exiſtentes. Ita utitur illa voce Ovidius in Epiſt. Herus,

At nos diverſi medium coeamus in aequor.

&,

Diverſi flebant ſervi ——

Propert. *l.* 1. *Eleg.* 3.

Donec diverſas percurrens Luna feneſtras.

& 1. 10.

—— *diverſos poſſum conjungere amantes.*

XXIV. Hactenus puto me ſatis clare mentem meam explicuiſſe circa quatuor fluvios a Moſe in Paradiſi deſcriptione memoratos. §. XXIV. *Fluvius* [illegible] *olim* [illegible]

 tos.

quatuor profluxerunt.

tos. At ſi quis me roget, ut porro indicem, ubi unus ille fluvius ſit, qui Paradiſum rigabat, & unde hi quatuor ortum duxerunt, hunc ego viciſſim rogatum volo, ut me ex aliqua illarum hypotheſium, quas de Situ Paradiſi formarunt Viri Eruditi, doceat, ubi illi unum fluvium oſtendant, e quo quatuor diſtincti orti ſunt: quem ego fateor me hactenus non reperiſſe. Nam aut eundem illum faciunt cum Tigri & Euphrate, quum Moſes illum diſtinguat, aut fingunt unum illum olim fuiſſe, nunc fruſtra quaerendum. Vel peto, ut mihi ipſum Paradiſum oſtendat: tunc ego, ubi ille fluvius ſit, indicabo. Quum enim Paradiſum cum arboribus & omni elegantia ſua deletum eſſe poſt expulſionem primorum noſtrorum Parentum inter omnes conſtet, etiam fluvium illum fruſtra quaeri, quippe qui nuſpiam hodie exiſtat, niſi forte in locis ſubterraneis, fatendum eſt. Jam tempore Moſis fluvium illum unum Paradiſiacum evanuiſſe videtur ſatis poſſe colligi ex ipſa deſcriptione Sacri Auctoris. Nam nomen illius fluvii nullum tradit, uti reliquorum fluviorum; nec quibuſdam κριτηρίοις deſcribit, quum tamen, ſi ille fluvius eo tempore in rerum natura extitiſſet, id fieri potuiſſet & debuiſſet, quia plus ad Lectorem pertinebat noſſe ipſum illum fluvium, qui Paradiſum rigabat, quam quatuor

illos

illos qui ex eo oriebantur. Certo utique indicio, illud flumen deſcribi non potuiſſe, cum non entis, ut loquuntur Philoſophi, nullae ſint affectiones. Sapientiſſimae autem ſine dubio rationes Dei fuerunt, qui ſupereſſe ipſum Paradiſum diutius noluit, & eaedem, ob quas cum Paradiſo ille fluvius ſublatus eſt. Lubet heic ſubjungere verba Theodoreti εἰς τὰ ἄπορα τῆς θείας γραφῆς, qui ſcribit Deum noluiſſe omnes meatus horum fluviorum patere uſque ad ipſum locum Paradiſi, τὴν περιττὴν τῶν ἀνθρώπων πολυπραγμοσύνην ἐγκόπτων· εἰ γὰρ δῆλος ἦν αὐτῶν πᾶς ὁ πόρος ἐπειράσθησαν μὲν ἄν τινες παρὰ τὰς τούτων ὄχθας ὁδεύοντες τὸ τοῦ Παραδείσου κατοπτεῦσαι χωρίον. *Ut praecideret nimiam hominum curioſitatem. Si enim omnis eorum meatus pateret, tentarent nonnulli, ripas proſecuti, ipſum locum Paradiſi conſpicere.*

XXV. Contrahamus nunc ante dicta in ſummam, & conferamus cum textu Moſis, *Gen.* 2. *v.* 10. §. XXV. Ἀνακεφαλαίωσις.

V. 10. Et fluvius diverſus a 4. aliis, de quibus mox aget quique certum nomen non habet, & cum Paradiſo, quem irrigabat, probabiliter periit.

Egrediebatur ex Eden, ut irrigaret hortum & inde dividebat ſe) ſic ut reliqui 4. fluvii ex hoc uno orti ſint.

D 3 Nunc

Nunc poſtquam ille communis fons, fluvius Paradiſiacus evanuit, ſinguli ex quatuor fontem habent diſtinctum, niſi forte ſub terra communis quidam fons ſuperſit.

Et erat in 4. capita) in quatuor diſtinctos fluvios. Quatuor ἀρχὰς ποταμῶν ut loquitur Epiphanius, qui ex eo uno proveniebant.

V. 11. Nomen unius eſt Phiſon) i. e. Phaſis.

Is eſt qui circumit totam terram Chavilae) i. e. Colchida partem Scythiae. Ubi eſt aurum) maxima quantitate, uti ex profanis Scriptoribus patet.

V. 12. Et aurum hujus terrae bonum eſt) quod ex fluminum ramentis colligebatur, & pro optimo habetur.

Ibi eſt Bedolach) cryſtallus.

Et gemma Schoham) ſmaragdus.

V. 13. Et nomen ſecundi fluvii eſt Gichon) Araxes, quod idem Perſice notat quod Gichon Hebraice.

Is eſt qui circumit totam terram Cus) regionem Cuſſacorum. Pars ea Mediae eſt.

V. 14. Et nomen tertii fluvii eſt Chiddekel) Tigris.

Is eſt qui vadit verſus Aſſyriam) juxta

juxta ductum fluminis a Paradiſo eo fluit.

Et quartus fluvius eſt Phrat) Euphrates. Ubi autem horum 4. fluviorum fontes ſunt, in Armenia ſc., ibi collocari debere videtur Paradiſus.

II.

DISSERTATIO

DE

MARI RUBRO

SIVE

ERYTHRAEO.

II.

DISSERTATIO

DE

MARI RUBRO

SIVE

ERYTHRAEO.

I. DE Mari rubro ſcripturus, duo haec potiſſimum examinabo, primo, quid pro Mari rubro debeat haberi, deinde unde nomen rubri videatur eſſe ductum. Ad primum quod attinet, video paſſim ſcribi & doceri mare rubrum proprie eſſe ſinum Arabicum, quem ſicco pede tranſiverunt Hebraei, nec ultra illum nomen maris Rubri eſſe extendendum, qui inſignis error eſt, quem confutare plurimis veterum teſtimonis conſtitui, ne, quod in ſocietatem humanam diu irrepſit, in re quoque Geographica altio- *§. I. Scopus diſſertationis. Mare rubrum vulgo ſolus Sinus Arabicus.*

res

res radices agat, id eſt, vera rerum vocabula amittamus. Longum eſſet omnes enumerare, qui hunc errorem errarunt: vel ſolae mappae, quae non recentiori tantum Geographiae, ſed & veteri, illuſtrandae inſerviunt & a variis fuerunt editae, & in omnium manibus verſantur; uti illae Cluverii, Blancardi, Sanſonis, ſatis oſtendunt quam communis hic error ſit, quum ad unum ferme omnes ſoli ſinui Arabico nomen Maris rubri adſcriptum exhibeant. Nec aliquis inter illos eſt, qui veterum ſcripta non legunt, ſolis recentioribus contenti, qui, quum mentionem fieri audit, vel in concionibus, vel colloquiis, maris rubri, non ſtatim de ſinu Arabico cogitet. Quod ſi dubium alicui ſuboriatur, & Lexica illa inſpiciat, quae magnifico titulo inſtructa, omnium doctrinarum & ſcientiarum compendium lectori ſuo pollicentur, & ad quae multi recurrunt, ut ex iis erudiantur, ne cogantur tempus collocare in pervolvendis antiquis ſcriptoribus, in eodem illo errore confirmabitur. Speciminis loco habe haec ex notiſſimo Lexico Hofmanni. *Rubrum mare. Vide Erythraeum. Alias ſinus Arabicus. Eſtque inter Arabiam Felicem ac Petraeam ad ortum & Aethiopiam & Aegyptum ad occaſum. A Sept. in Mer.* 1200 *m. p. longus, latus vix* 250 *mill. Separatur ab oceano Arabico freto Babelmandel.* Quid?

quod

quod haec perſuaſio nonnullos induxerit, ut veteres ipſos, de mari rubro ita, uti par eſt, loquentes erroris accuſarent, quod illi per mare rubrum non ſolum ſinum Arabicum intelligerent. Scripſerat, & veriſſime quidem, Diodorus Siculus *lib.* 11. Euphraten & Tigrin ἐξερεύγεσθαι εἰς τὴν ἐρυθρὰν θάλατταν, *illabi in mare rubrum.* At Rhodomannus ibi Περσικὴν legendum conjicit, quod per mare rubrum, non, uti veteres, ſinum Perſicum & vicinum oceanum, ſed ſinum Arabicum intelligeret. Qui varios Interpretes Curtii & aliorum, qui mentionem maris rubri fecerunt, conſulit, multos inveniet in eadem falſa opinione verſatos. *Jacobus Nicolaus Löenſis lib.* 11. *cap.* 22. *Miſcellan. epiphill.* quem librum *Janus Gruterus* inſeruit Tomo v *Theſauri Critici*, ita diſſerit ad haec verba *Senecae* in *Troade*,

— Et qui frigidum
Septena Tanain ora pandentem bibit,
Et qui renatum prorſus excipiens diem
Tepidum rubenti Tigrin immiſcet freto.

Hecuba, ut mulier locorum & Geographiae imperita, geminos hic errores in hiſtoria committit, dum Tanain ſepteno oſtio nobilem reddit, & dum Tigrim in mare rubrum ſe exonerare dicit, quod nemo peritus regionum & locorum unquam dixit. Nam neque Tanais ſepteno oſtio nobilis eſt, ſed duobus tantum alveis

ſive

ſive, oſtiis ut Strabo notavit. Tanaim (inquit Plinius) gemino ore influentem incolunt Jaxamati. Eiſdem adſtipulatur & Ptolomaeus. Tigris quoque flumen non in mare rubrum influit, ſed ab Euphrate recipitur apud Babyloniam, qui ſeſe in ſinum Perſicum exonerat. Atqui mox praeſtantiſſimos ſcriptores veteres ita loqui videbimus.

§. II. Per mare rubrum veteres intellexerunt mare vaſtius & remotius ſinu Arabico.

II. Ad convellendam ex animis hominum opinionem vulgarem, quae ſolum ſinum Arabicum pro mari rubro habet, antequam ſpeciatim oſtendamus, quid veteres per mare rubrum intellexerint, docebimus eos nimis vaſtum & remotius aequor intelligere, quam ut id ſinui Arabico tribui poſſit. Ita Agatharchides appellat mare rubrum ἄπειρον μεγέθει *magnitudine infinitum*, quod utique de ſinu Arabico dici nequit. Pari modo Ariſtophanes conjungit imperium maris rubri cum imperio totius telluris, quae inepta fuiſſet collatio, ſiquidem de ſinu Arabico loqui voluiſſet. Quum Cleon in *Equit.* Agoracrito praedixiſſet imperium πάσης τῆς γῆς *totius telluris*, hic reſpondit ſibi revelatum eſſe illum *non terrae tantum, ſed & maris rubri* dominum fore, his verbis:

Καὶ γὰρ ἐμοὶ καὶ γῆς καὶ τῆς Ἐρυθρᾶς γε θαλάσσης.

Cumque mox ſubjiciat mentionem Ecbatanorum:

Χῶπι γ' ἐν Ἐκβατάνοις, &c.

ſatis oſtendit ſe oculos non habere intentos in ſinum Arabicum. Herodotus *lib.* I. *circa finem*, univerſum Oceanum praecipue in has tres partes dividit, *Mediterraneum*, *Atlanticum* & *Rubrum*, & hoc omne idem eſſe mare affirmat, contra ac *Caſpium* quod cum alio non commiſcetur. Ubi manifeſto apparet per rubrum mare majus aequoris ſpatium, quam ſinus Arabicus complectitur, intelligi debere. Haec ipſa ejus verba ſunt. Ἡ δὲ Κασπίη θάλαττα ἐςὶ ἐπ' ἑαυτῆς ἐ συμμίσγουσα τῇ ἑτέρῃ θαλάσσῃ. Τὴν μὲν γὰρ Ἕλληνες ναυτίλλονται πᾶσαν. Καὶ ἡ ἔξω ςηλέων θάλασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ ἐρυθρὴ μία τυγχάνει ἐοῦσα. Ἡ δὲ Κασπίη ἐςὶ ἑτέρη ἐπ' ἑαυτῆς. Ita & Plutarchus, ſinus, quibus Oceanus in terras irrumpit, deſcripturus in *lib. de facie in orbe Lunae*, unum ait eſſe *mare mediterraneum*, alterum ſinum *Caſpium* quem ex Oceano ducere originem credebant, & dein τοὺς περὶ τὴν ἐρυθρὰν θάλατταν. *illos ſinus, qui ſunt circa mare rubrum*, i. e. ſinum Arabicum, Perſicum, Gangeticum, &c. qui ex magno illo mari, terras ingreſſo, formantur. Hoc ſenſu & Claudianus *de raptu Proſerp. v.* 318. Cererem loquentem introducit, ſollicitam de filia.

Non requies, non ſomnus erit, dum pignus ademtum

Inve-

Inveniam, gremio quamvis mergatur Iberae
Tethyos, & rubro jaceat vallata profundo.

Ubi clare duo termini oppoſiti Orientis & occidentis, mare *Ibericum* & *rubrum*, innuuntur: & propoſitum ſuum ita Ceres executa eſt, quod verbis ingenioſiſſimi Poëtarum Ovidii *Faſt. lib.* IV. lubet exprimere,

Nam modo thurilegos Arabas, modo deſpicit Indos:
Hinc Libs, hinc Meroë terraque ſicca ſubeſt.
Nunc adit Heſperios, Rhenum, Rhodanumque, Padumque
Teque future parens, Tibri, potentis aquae.
Quo feror? Immenſum eſt erratas dicere terras.
Praeteritus Cereri nullus in orbe locus.

Nec praetereunda ſunt Conſulis Acilii verba ad milites, Antiochum aggreſſuros, *Aſiam* eos, *Syriamque & omnia uſque ad ortus ſolis ditiſſima regna imperio Romano aperturos. Quid deinde aberit, quin ab Gadibus ad mare rubrum Oceano fines terminemus qui orbem terrarum amplexu finit.* Haec Livius *hiſt.* 36. 17. Ubi non ſinum Arabicum, ſed vaſtius & remotius aequor *ad ortus ſolis*, cui opponuntur ab occidente *Gades*, intellegi debere, manifeſtum eſt.

III. Quae quidem teſtimonia a nobis producta non tantum oſtendunt vaſtius aliquod & remotius aequor, quam ſinus Arabicus eſt; per mare rubrum intellexiſſe veteres, ſed ſuadere videntur totum illud mare, quod Aſiae litora a meridie alluit, rubrum eſſe appellatum. Nam E. G. quum Herodotus Oceanum in 4. partes dividit, Mediterraneum, Atlanricum, Rubrum & Caſpium, ibi per Rubrum intellexit mare illud quod Aſiam a meridie alluit, vel alias praecipuam Oceani partem omiſiſſe cenſendus eſt. Ita cum Plutarchus illos ſinus, qui ſunt circa mare rubrum memorat, quos poteſt innuere quam Arabicum, Perſicum, Gangeticum, &c? Qui ſi ſint circa mare rubrum, utique mare rubrum ingens illud mare eſt, quod cum iis commiſcetur. Quod ſi haec alicui minus clara videantur, hoc teſtimonium examinet Dionyſii in περιηγ. p. 892. diſerte ſcribentis mare rubrum eſſe illud quod univerſam Aſiam a meridie alluit, his verbis

§. Mare, quod totam Aſiam a meridie alluit dicitur veteribus mare rubrum.

—— Αὐτὰρ ἑῶον
Ἰνδικὸς Ὠκεανός. Νότιον δ' ἁλὸς οἴδματ' Ἐρυθρῆς.

At Orientale (latus Aſiae alluit) Indicus Oceanus: meridionale vero fluctus rubri maris. Viden?, totum illud mare, quod Aſiae litora a meridie verberat, appellat rubrum; atque

ita appellat Geographus, ſines Aſiae deſcripturus. Ita ergo exiſtumandum eſt, totum illud mare quod ab Africae litore Orientali ad ultimos Aſiae fines, antiquis cognitos, diffunditur, & litora Arabiae, Perſiae, Indiaeque alluit, omne quantum eſt, rubrum eſſe dictum: ſinum vero Arabicum & Perſicum proprie Sinus magni maris rubri fuiſſe, quamvis & nonnunquam, uti pars ſaepe de nomine totius dicitur, alteruter Sinus ἁπλῶς mare rubrum dicatur: ſed ita tamen, ut proprie nomen maris rubri iis non conveniat, ſed vaſto illi Oceano, cujus ſinus ſunt. Nunc, quoniam generatim vidimus, mare rubrum Aſiae litora a meridie alluere, reſtat, ut litora illa ſingula Aſiae perluſtrando oſtendamus, primo mare illud quod Indiam, dein quod Perſiam, vel utramque, Indiam ſc. & Perſiam tanquam patriam gemmarum, tum, quod Arabiam, alluit, denique & Sinus duos Perſicum & Arabicum, ſed eo, quo diximus ſenſu, mare rubrum ſive Erythraeum a veteribus appellari. Quae proferemus, ita ut a nobis ante vel lecta vel adnotata ſunt, non habita accurata ratione temporis, quo ſcriptores vixerunt.

§. IV. Mare, quod Indiam alluit a meridie, mare rubrum dictum.

IV. Mari rubro Indiam allui, idem Dionyſius teſtatur, qui Indiae terminum ab oriente Indum, occidente Gangem, a meridie mare rubrum adſignat, *v.* 1133.

νότιον

—— *νότιον δ' ἁλὸς οἴδματ' ἐρυθρῆς.*

Auſtrale (*latus*) *fluctus mari rubri.*

Et mare rubrum circa Indiam magis quam alibi dici debere videtur innuere. Agathemeris *l.* I I. Ὁ δὲ ὑπὸ τῇ Μεσημβρίᾳ σύμπας μὲν καλεῖται Μεσημβρινός τε καὶ Νότιος Ὠκεανός. Πάλιν δ' αὐτοῦ τὸν μὲν ἀνατολικώτερον Ἐρυθρὰ θάλασσα. *Qua meridiei ſubjacet Oceanus totus quidem Meridianus & Notius Oceanus, dicitur. Rurſus autem hujus pars orienti vicinior Mare rubrum.* Ariſtoteles *lib. de mundo* πρὸς γε μὴν ταῖς ἀνασχέσι τοῦ Ἡλίου, πάλιν εἰσρέων ὁ Ὠκεανὸς τὸν Ἰνδικόν τε καὶ Περσικὸν διανοίξας κόλπον ἀναφαίνει συνεχῆ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν διειληφώς. *Rurſus ad ortum ſolis influens Oceanus Indicum & Perſicum ſinum aperit, mare rubrum complexus.* Ubi attendi meretur vox συνεχῆ, quod ſc. ſub Oceano illo comprehendatur mare rubrum, non uti ſinus (quos diſtinguit) ſed uti ipſum mare quod ab Oceano illo non eſt diverſum. Obſcurius haec Ariſtotelis expreſſit Apulejus in lib. de mundo, *ab ortu ſolis Oceanus Indicum & Perſicum mare conferens. Hinc pateſcunt finitima rubri maris*, Livius *Hiſtor.* XLV. *c.* IX. *Arabas hinc Indiamque qua terrarum ultimus finis rubrum mare amplectitur, peragravit.* Videm? Indiam finemque orbis cogniti eo tempore mare rubrum alluebat. Idem *Hiſtor.* XLII. *cap.* 52.

Perſeum ita inducit milites alloquentem ; *animum habendum eſſe, quem habuerint majores eorum qui Europa omni domita tranſgreſſi in Aſiam incognitum famae aperuerint armis orbem terrarum, nec ante vincere deſierint, quam rubro mari incluſis, quod vincti defuncti. At hercule nunc non de ultimis Indiae oris ſed de ipſius Macedoniae poſſeſſione certamen fortunam indixiſſe.* Ubi iterum Indicum mare innui certum. Curtius *lib.* VIII. *c.* 9. *Indiam nives obruunt, rurſuſque, ubi cetera rigent, illic intolerandus aeſtus exiſtit, neo cur, ulli ſe naturae cauſa ingeſſit. Mare certe, quo alluitur, ne colore quidem abhorret a ceteris. Ab Erythro rege inditum eſt nomen.* Ubi clare illud mare quod Indiam alluit per Erythraeum innuitur. *id ibid. Indum & Gangem in rubrum mare ſe exonerare* teſtatur. *Indus gelidior eſt, quam ceteri. Aquas vehit a colore maris haud multum abhorrentes. Ganges omnium ab ortu maximus, meridiana regione decurrit & magnorum montium juga recto alveo ſtringit. In eum objectae rupes inclinant ad orientem. Uterque rubro mari accipitur.* Dionyſius de flumine Indo, in περιηγ. *v.* 1088.

'Ος ῥα τ' ἐρυθραίης κατεναντίον εἶσι θαλάσσης.

Qui rubro mari adverſus in id influit.

& *v.* 597. Taprobanes (quae hodie Selan incolis, nobis Ceylon) litora allui Erythraeo mari ſcribit:

Κη-

Κήτεα θῖνες ἔχουσιν, Ἐρυθραίου βοτὰ πόντου.
Cete litora habent, pecora rubri maris.

Ita & Mela *lib.* III. *c.* 7. „Regio ob aeſtus in-„tolerabilis alicubi cultoribus egens, inde ad „principia rubri maris pertinet. Scholiaſtes Ariſtophanis ad ὄρνιθας *p.* 373. Ἡ ἐρυθρὰ θάλασσα περὶ τὸν ἀνατολικὸν Ὠκεανόν. *Rubrum mare eſſe juxta Oceanum orientalem.* Paulus Oroſius *lib.* 1. *Hiſt. c.* 2. *In his finibus India eſt, quae habet ab occidente flumen, Indum qui rubro mari accipitur.* Poëtis nil eſt uſitatius, quam Indicum & rubrum mare pro eodem habere. Sic Virgilius Aen. *l.* VIII. 605. Aurorae populos & litus rubrum & Bactra conjungit.

ictor ab Aurorae populis & litore rubro
gyptum, viresque orientis & ultima ſecum
tra vehit. ——

uae Servius. Litore rubro. Erythraeo mari d eſt inter Aegyptum & Indiam: & idem d Georgic. *lib.* IV. *verſ.* 373. Victorinus purreum mare rubrum eſſe dixit, quod eſt juxta iam. Statius *Theb.* IV. *v.* 387.

ngen, & clauſtra noviſſima rubrae
Tethyos ——

Sic & Horatius Eoas partes & Oceanum rubrum jungens Indicum intelligere videtur *lib.* I *Carm.* 35.

—— *& Juvenum recens*
Examen Eois timendum

Partibus, Oceanoque rubro.

Quamvis ſi quis ibi mare Perſiam alluens ſolum velit intelligere ut ad bellum Parthicum referatur, non repugnarem, licet prior explicatio plus gloriae Auguſto tribuat. Claudianus *de bello Gildon. v.* 454.

Jus Latium quod tunc Meroe, rubroque ſolebat
Oceano cingi, Tyrrhena clauditur unda.
Et cui non Nilus non intulit India metas,
Romani jam finis erit Trinacria regni.

Ubi pro Meroe Nilum, pro rubro aequore Indiam, pro Tyrrhena unda Siciliam ſubſtituit, uti & in *Epigram.* 2. *v.* 17. Nil [illegible] rubrum mare conjungens.

Proxima cui nigris Verona remotior I[illegible]
Bena cumque putat litora rubr[illegible] lac[illegible]

& *in Rufin. v.* 242.

Indorum ſi ſtagna petas, rubrique rece[illegible]
Litoris ——

& *de Magn. v.* 14.

—— *& quicquid Eois* ——
Indus litoribus rubra ſcrutatur in alga.

Martialis *lib.* VII. 29.

Navigat a rubris & niger Indus aquis.

Tibullus *lib.* VI. Eleg. I.

Et quaſcunque niger rubro de litore conchas
Proximus Eois colligit Indus aquis.

V. Alii

V. Alii patriam gemmarum, ſive illa materia e quibus margaritae eruuntur, mare rubrum appellant: quod quamvis non negem, de India ipſa aut Taprobane, ubi hodieque piſcatura frequens gemmarum eſt, poſſe intelligi unde & *Indici maris dona* Senecae appellantur in *Hippolito v.* 39. & ἰνδικοὶ λίθοι Luciano, & Indica gemma Propertio; (Et qui vult, ita intelligat, per me licet, referatque ad ſectionem praecedentem; ſive enim hoc vel illo modo accipias, evertit vulgarem ſententiam & noſtram firmat) poteſt tamen etiam de Sinu Perſico & locis ei vicinis intelligi, quod nuſpiam, tot & tam bonae notae margaritae legitur. Ita Lucanus *lib.* x. *§. V. Mare illud, unde gemmae petuntur, dicitur rubrum.*

> *[illegible] maris rubri ſpoliis, colloque comiſque*
> *Divitias Cleopatra gerit.*

Seneca in *Herc. Oet. v.* 659.

> *[illegible] modico nupta marito*
> *Non diſpoſito clara monili*
> *Geſtat pelagi dona rubentis.*

Idem in *Thyeſte v.* 370.

> *Qui rubri vada litoris,*
> *Aut gemmis mare lucidum*
> *Late ſanguineum tenent.*

Propert. *in Cynthia eleg.* 14. *v.* 12.

> *Et legitur rubris gemma ſub aequoribus.*

Et *lib.* III. *eleg.* XI. *v.* 6.

Et venit e rubro concha Erycina ſalo.

Tibullus *lib.* III. *eleg.* 3.

Quidve in Erythraeo legitur quae litore concha.

Et *lib.* II. 4.

—— *Et e rubro lucida concha mari.*

Claudianus de III. *Conſ. Honor. v.* 210.

Vobis rubra dabunt pretioſas aequora conchas.

Et de *Laud. Seren. Reg. v.* 2.

Vile putas donum ſolitam conſurgere gemmis,
Et rubro radiare mari.

In *Ep. ad Seren. v.* 14.

—— *rubri germina cara maris.*

& *in nupt. Honor.* 167

—— *baccis diadema ferebat*
Intextum, rubro quas legerat ipſa profundo.

& *de* 4 *Conſ. Honor. v.* 598.

Quis junxit lapides oſtro? Quis miſcuit ignes
Sidonii rubrique maris. ——

Quae ſatis docent patriam gemmarum dici mare rubrum, quod non de Sinu Arabico, ſed locis Sinui Perſico vicinis, vel ipſoque illo Sinu debere intelligi quivis cernit.

§. VI. *Sinus Perſicus, mare rubrum nonnullis dicitur.* VI. At non deſunt, qui Sinum perſicum, quem alii Sinum maris rubri appellant, mare rubrum vocant, ſive quod partem de nomine totius vocent, vel alias ob cauſas. Ita Beroſus ubi agit de *Oanne* in Babylon. φα-

νῆναι

νῆναι ἐκ τῆς ἐρυθρᾶς θαλάσσης κατὰ τὸν ὁμοροῦντα τόπον τῇ Βαβυλωνίᾳ ζῶον *Apparere ex rubro mari ad locum Babyloniae conterminum animal*, &c. Herodotus quoque *lib.* III. ſaepe mare Perſicum rubrum appellat, & expreſſe ab Arabico ſinu diſtinguit. Arrianus *lib.* VIII. κόλπον τὸν Περσικὸν, ἣν δὴ ἐρυθρὴν θάλασσαν μετεξέτεροι καλέουσιν. *Sinum Perſicum, quem alii Rubrum mare appellant.* Strabo *lib.* XI. οἱ Πέρσαι τὴν πλείστην οἴκησιν ἐπὶ τῇ ἐρυθρᾷ θαλάττῃ κέκτηνται, *Perſae maxima ex parte rubrum mare accolunt.* Agathemeris initium maris rubri collocat in oſtio Sinus Perſici. υθρὰ θάλασσα ὡς περὶ τὰς συμβολὰς κατὰ Περσικοῦ κόλπου στόμα κεῖται. *Rubrum mare rmand ibi conjungitur ubi oſtium ſinus Per- eſt.* Sic & Joſephus *Antiq. l.* I. *cap.* 2. ρεάτης δὲ ἢ Τίγρης ἐπὶ τὴν ἐρυθρὰν ἀπει- ταν. *Euphrates & Tigris in Rubrum re illabuntur*, & diu ante hos idem ſcript Diodorus Siculus *lib.* II. *c.* II. Hos ſeitur Curtius, qui & Tigrin & Euphraten in mare rubrum i. e. ſinum Perſicum ducit. *lib.* V. *c.* I. *Iidem per Babyloniorum fines in rubrum mare prorumpunt.* Manilius quoque *lib.* IV. *v.* 804. Tigrin & mare rubrum conjungit.

Et Tigris & rubri radiantia litora Ponti.

Claudianus Araxen, Suſa, & rubri maris litus: certo indicio mare Perſidem alluens per rubrum ab iis innui. Ita hic de *bell. Gildon. v.* 31.

> *— non ut proculcet Araxem*
> *Conſul ovans, noſtraeve premant pharetrata ſecures*
> *Suſa, nec ut rubris aquilas figamus arenis.*

Suidas, ἐρυθρὰ θάλασσα ἐκλήθη ὁ Περσικὸς κόλπος, *mare rubrum dicitur Sinus Perſicus.*

§. VII. *Alius rectius Sinus maris rubri.* VII. Quidam tamen non ipſum ſinum Perſicum pro mari rubro habent, niſi quis per Synecdochen partis pro toto ita loqui v[illegible]lit, ſed ab eo diſtinguunt, & mare rubrum [illegible]lud appellant, quod & Perſiam & Arabi[illegible] alluit extra Sinum Perſicum, ſic ut & A[illegible]bicus ſinus & Perſicus proprie ſinus dici [illegible]beant maris rubri. Ita Strabo *l.* XVI. [illegible] ſcribit habere ab auſtro τὴν μεγάλην θάλα[illegible] τὴν ἔξω τῶν κόλπων ἀμφοῖν ἣν ἅπασαν ἐρυθ[illegible] καλοῦσιν, magnum mare, quod extra utrumq[illegible] ſinum eſt (Arabicum & Perſicum) quod to[illegible]tum mare rubrum appellant. Ita & Dionyſius in Περιήγ. *v.* 52. & 54. duos hos ſinus maris Erythaei vocat. Sic Mela *lib.* III. *c.* 8. *Rubrum mare Graeci, ſive quia ejus coloris eſt, ſive quia ibi Erythras regnavit* ἐρυθρὰν θάλασσαν *appellant.... Quas ripas inflexerat*

bis

bis irrumpit, duoſque iterum ſinus aperit. Perſicus vocatur, dictis regionibus propior, Arabicus ulterior. Atqui ita praeſtantiſſimi veterum Geographi Sinum Perſicum ſinum appellant rubri maris.

VIII. Non deſunt quoque inter Veteres, qui Sinum Arabicum appellarunt mare rubrum, non, ut noſtri homines volunt, quod proprie id nomen ei conveniat, & improprie datum mari Indico, Sinui Perſico &c. quod nunquam docebunt, ſed quod pars ſive ſinus maris rubri eſſet, eodem modo, ut & Sinus Perſicus, quum vere & proprie ſinus tantum ſit maris Rubri, quod majoris eſt diffuſionis, uti jam oſtendere coepimus & porro oſtendemus. Lucanus *lib.* x. *§. VIII. Sinus Arabicus nonnullis mare rubrum.*

Qui dirimunt noſtrum rubro commercia pontum.

Salmaſius quoque in Comment. ad Dionyſium quoſdam ſcribit eſſe ταυτίζοντας τὸν Ἀραβικὸν κόλπον καὶ τὸν Ἐρυθραῖον, qui Sinum & Arabicum & Erythraeum pro eodem haberent. At diſtinguit clariſſime, uti Diodorus Siculus *lib.* III. *c.* 38. *init.* & alii. Inter hos recenſendi quoque Interpretes Graeci veteris Inſtrumenti, vulgo LXX. dicti, qui ים סוף (i. e. mare *algoſum*, *Juncoſum*, vel *interitus*, quia in eo perierunt Aegyptii, ut hodie بحر القلزم *Mare abſorptionis*, quod ibi Pha-

Pharao cum ſuis abſorptus ſit, dicitur) tranſtulerunt per θάλασσαν ἐρυθράν, quos ſecutu- Hieronymus per *mare rubrum.* Ita & Scriptores Novi Inſtrumenti quum de hoc mari loquuntur, quod Iſraelitae tranſierunt ex Aegypto profugi, i. e. Sinu Arabico, θάλασσαν ἐρυθρὰν appellant, per Synecdochen partis pro toto, quia verſio veteris Teſtamenti Graeca, quae illo tempore omnium manibus terebatur; ita reddiderat ים סוף. Sic legas *Act.* VII. 36. Moſen miracula feciſſe ἐν ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ in mari rubro & *Hebr.* XI. 29. Πίστει διέβησαν τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ὡς διὰ ξηρᾶς. *Fide tranſierunt per mare rubrum uti per ſolum aridum.* Praeter haec duo loca nuſpiam nomen maris rubri aut in veteri aut Novo Teſtamento reperias. Proprie tamen illud mare Sinus tantum erat maris rubri: ſed συνεκδοχικῶς ita locuti ſunt, praeeuntibus, [illegible] laudavi, Interpretibus Graecis, quos paſſim ſequebantur Scriptores Novi Inſtrumenti, etiam in iis, in quibus a Textu Hebraico recedunt, cum quod ad ſenſum magis quam ad voces & literas attenderent, tum quod Graecae verſioni eſſent aſſueti, & verſionem minus accuratam in rebus adiaphoris corrigere non ſemper eſſet tempeſtivum, maxime quum res majoris momenti agerentur: uti *Hebr.* 10. *v.* 5. σῶμα κατηρτίσω μοι, citatur

ex

ex *Pſ.* 40. 7. quemadmodum ibi Graeci codices habent: ſed Hebraei, *aures fodiſti.* 1 *Petr.* 2. 6. citatur dictum *Jeſaiae c.* 28. 16. juxta Graecos Interpretes abeuntes ab Hebraeo. Sic *Rom.* 10. *v.* 18. citat Apoſtolus *Pſ.* 19. 5. itidem juxta Graecos; atque ita fit pluribus in locis.

§. IX. Probantur ante dicta ex ſcriptoribus, qui de mari rubro ex profeſſo ſcripſerunt.

IX. Hactenus teſtimonia quaedam hic illic ſparſa per veterum monumenta adduximus, quae probant, non Sinum Arabicum ſed aliud vaſtius mare olim proprio nomine rubrum eſſe appellatum. Quibus ſi jam ad- hus illos ſcriptores, qui unice hoc egerunt mare Rubrum eſcriberent, & ibi ſententm noſtram mire confirmatam reperiemus. uo potiſſimum ſunt, qui de Mari rubro ipſerunt & quorum labores ad memoriam oſtram pervenerunt, Agatharchides & Ar- quorum ille, quid per mare rubrum ellexerit (non enim hic inſeremus omnia ae de hoc mari ſcripſit, quaeque anno 698 Graece Latineque inter Geographos minores Oxoniae edita ab unoquoque conferi queunt.) ſatis oſtendit, ſcribens θάλατ[τ]αν σαν ἄπειρον μεγέθη πάντας ἔτι καὶ καθ' ἡμᾶς ονομάζειν ἐρυθράν. *Mare illud, magnitudie infinitum omnes ad noſtram uſque aetatem appellare Rubrum.* Arrianus autem in Periplo Maris Rubri Sinthum fluvium, qui ipſe

Indus

Indus eſt (Ptolomaeus oſtium Indi σίνθον vocat) quem accolae hodieque سند *Sind* vocant, ait maximum eſſe fluviorum maris rubri. Haec ejus verba ſunt. Ποταμὸς Σίνθος μέγιστος τῶν κατὰ τὴν ἐρυθρὰν θάλασσαν ποταμῶν καὶ πλεῖστον ὕδωρ εἰς θάλασσαν ἐκβάλλων, ὥστε ἄχρι πολλοῦ (καὶ πρὶν ἢ συμβάλῃ τῇ χώρᾳ) εἰς τὸ πέλαγος ἀπαντᾷν ἀπ' αὐτοῦ λευκὸν ὕδωρ. *Fluvius Sinthus maximus fluviorum, qui ſe in mare rubrum effundunt, & maximam copiam aquae afferens, ita ut longo ſatis intervallo ab oſtiis & antequam ipſam regionem attingas, aqua ex illo flumine candi[illegible]pareat.* Id[illegible] mihi de Indo retulerunt [illegible]ναῦται & mu[illegible] milliaribus ab oſtiis ejus in mari dulces e[illegible] aquas & turbato fundo albicante[illegible] hauri[illegible] Quo minus dubitare licet Sinthum eundem e[illegible] cum Indo. Dein Arrianus pergit [illegible] luſtra[illegible]da reliqua Aſiae litora ad Gange[illegible] & ultr[illegible] quae omnia in periplo maris Erythraci ex[illegible]bet: atque ita non proprie Sinum [illegible]rabicu[illegible] ſed vaſtum illud mare, quod Arabiam Perſia[illegible] Indiamque alluit ſe intelligere ſub nomine Maris rubri ſatis oſtendit, quod & nos volumus.

§. X. Unde appellatum ſit mare rubrum.

X. Poſtquam docuimus, quid per mar[illegible] rubrum intellexerint veteres, videndum eſt[illegible] unde ita dictum ſit. De quo non multa colligam, quandoquidem diſcrepantes circa hanc

rem

rem opiniones ſatis notae & vulgatae ſunt, ut vix tyro in Philologicis eas neſciat, ſed meam ſolummodo ſententiam exhibebo, & dein illam quae hodie plurimum recepta eſt, quaſi ab Edomo ita nuncupatum ſit, ad examen revocabo. Quod ad epitheton Rubri attinet, non puto ex lingua Hebraea id peti debere, quia nunquam ab Hebraeis id mare Rubrum appellatur, ſed puto Graecos & Latinos eſſe conſulendos. Hi autem voce ἐρυθρὸν, *rubrum*, *rubere*, & affinibus ita utuntur, ut iis ſignificent viciniam, ardorem, fulgoremve Solis inſigniorem. Lucretius *lib.* VI. 208.

—— Solis de lumine multa neceſſe eſt
Concipere ut merito rubeant.

Et *lib.* V. 463. de Sole oriente ſpeciatim.

Matutina rubent radiati lumina Solis.

Tibullus *l.* 2. *El.* 2.

Et qua maris unda rubet.

Et Sol ipſe *ruber*, *rubentes Solis equi* apud Claud. *Gigant.* v. 9. quos inter *Erythreus*; & *Solis rubrum jubar* apud Lucret. *l.* 4. 406. Et regiones illae rubrae, rubicundae, peruſtae, ardentes appellantur, quae illi Zonae ſubjacent, quae Solis vires maxime experitur. Claudianus in I Conſ. Stilic. 257.

Et calido rubicunda die ſic Africa fatur.

Seneca Hercul. *Aet.* 1701.

Et omnis ardens ora, quam torret dies.

Et

Et ipſa illa Zona, ſeu plaga torrida, ἐρυθρὰ, rubens, rubra, peruſta, calens, &c. dicitur. Conferamus quaedam exempla Eratoſthenes in deſcriptione Zonarum quinque mediam ita deſcribit:

> Ἡ δὲ μία ψαφαρή τε καὶ ἔκπυρος οἷον ἐρυθρὴ
> Τυπτομένη φλογμοῖσιν, ἐπεὶ ῥά ἑ μοῖραν ὑπ' αὐτὴν
> Κεκλιμένην ἀκτῖνες ἀιθέρεες πυρόωσιν.
> *Una eſt ſabuloſa & torrida & rubens*
> *Verberata flammis, quia illam partem*
> *Sibi ſubjectam perpetuo radii ardentes torrent.*

Virgilius eodem modo hanc Zonam deſcribit & rubentem vocat:

> *Quinque tenent coelum Zonae, quarum una coruſco*
> *Semper Sole rubens & torrida ſemper ab igni.*

Claudianus *de bello Gildon. v.* 145.

> —— *felicior illa peruſtae*
> *Pars Libyae, nimio quae ſe munita calore*
> *Defendit, tantique vacat ſecura tyranni.*
> *Creſcat Zona rubens.*

id. *de raptu Proſerp.* 257.

> *Addit quinque plagas: mediam ſubtegmine rubro*
> *Obſeſſam fervore notat. Squalebat aduſtus*
> *Limes & aſſiduo ſitiebant ſtamina Sole.*

id.

id. *in prim. Conſ. Stiliconis v. 336.*

Te duce, ſuſpecto Martis graviore paratu
Aut in arenoſos aeſtus, Zonamque rubentem
Tenderet.

Lucanus *lib.* IV.

At qua lata jacet vaſti plaga fervida regni
Diſtinet Oceanum, Zonaeque exuſta calentis.

idem *lib.* X.

— illos rubicunda peruſti
Zona poli tenuit —

Arnobius *lib* I. *adv. Gentes, igneam Zonam* appellat, & Ovidius ſub ignibus poſitas Gentes quae illius partem incolebant,

— poſitoſque ſub ignibus Indos:

& I *Met.* illam inhabitabilem dicit, per omnia ſc.

Quarum quae media eſt non eſt habitabilis aeſtu.

Euſtathius & alii διακεκαυμένην ζώνην vocant. Cum igitur conſtet Zonam illam *rubram* eſſe dictam, & regiones ei ſubjectas *rubicundas*, *ardentes*, &c. quidni mare illud vaſtum eidem Zonae ſubjacens *rubrum* eadem ratione dici potuit?

XI. Aut haec opinio mea eadem eſt, aut certe non multum diverſa ab illa veterum, qui, referente Cteſia apud Strabon. *l.* 16. ἐρυθρὰν λέγουσι τὴν θάλατταν ἀπὸ τοῦ Ἡλίου κατὰ κορυφὴν ὄντος, *rubrum appellabant mare, quod* §. XI. *Idem confirmatur.*

Sol ibi ſupra verticem eſſet, vel eorum, quos memorat Euſtathius in παρεκβολ.. ad Dionyſii περιήγησιν v. 38. Τινὲς δὲ ἐρυθρὰν εἶπον διὰ τὸ πυροῦσθαι μάλιστα τῷ ἡλίῳ τὸ ἐκεῖ κλίμα. Διὸ, φασὶ, καὶ Αἰθίοπες οἱ κατοικοῦντες λέγονται ὡς κεκαυμένοι τὴν ὄψιν. *Quidam mare rubrum dictum ajunt, quod illud Clima, vel illa plaga, plurimum a Sole torreatur. Propterea, dicunt, qui illam inhabitant Aethiopes appellantur, quippe qui facie aduſti ſunt.* Ultima haec non parum pro nobis faciunt, quia Aethiopes, quaſi *rubri* & *Sole aduſti* dicti ſunt, nam Αἴθοψ id Graecis ſonat. Heſych. αἴθοπος, μέλανος, διαπύρου. Αἴθοπος, *nigri, igniti.* Auct. Etymologici Magni, quod primum ex [illegible] *Indis.* officina a. 1499. prodiit. Αἰθίοψ [illegible] καίω καὶ τὸ ὤψ ὀπός. Ὃ σημαίνει [illegible] μὸν καὶ τὸ πρόσωπον. Ὁ κεκαυμένην ἔχων [illegible] πρόσοψιν. Λέγεται γὰρ ἐκεῖσε σ[illegible] θειν τὸν ἥλιον. *Aethiops dicitur* [illegible] *ὤψ, quod ſignificat oculum & faciem, &* *ille qui aduſtam habet faciem.* Dicitur [illegible] Sol *ibi maxime urere.* Etymologus noſter inedit[illegible]s: Αἰθιόπια παρὰ τὸ αἰθίοψ. [illegible] καίω. *Aethiopia derivatur ab Aethiops, niger & hoc ab* αἴθω, *uro.* Ita & Euſtathius *in Odyſſ. lib.* 1. *p.* 12. *lin.* 52. & *p.* 13. obſervat ὅτι μὲν Αἰθίοπες μεμερισμένοι δίχα οἰκοῦσιν ὡς εἴρηται οἱ μὲν δυσομένου ἡλίου οἱ δὲ ἀνατέλλοντος, *Aethiopes eſſe di*[illegible]

rum

rum generum, *quorum illi habitant ad occidentem*, *illi ad orientem Solem.* Eadem enim ratio eſt ob quam illi, qui vehementiſſimo Solis ardori expoſiti ſunt, tam in oriente quam occidente, aduſti ſive Aethiopes appellentur, & paſſim apud Homerum permutantur hae phraſes,

—— αἴθοπα οἶνον
—— οἶνον ἐρυθρόν.

& νέκταρ ἐρυθρόν. *Iliad. T. v.* 38. *Odyſſ. E v.* 93. 165. 208. M. 327. N. 69. &c. vel utroque epitheto utitur, quo patet non fuiſſe colores diverſos, ut *Odyſſ.* x ɪ ɪ. 19.

—— καὶ αἴθοπα οἶνον ἐρυθρόν.

[illegible] ἐν παρόδῳ diſcimus quam falſo Hypſi[illegible]s dixerit nulla voce Homerum uti quae in [illegible] deſinat excepto καλαύροψ.) *Iliad.* ψ. *v.* 845. Eſt [illegible]tur αἴθοψ, ἐρυθρὸς, & (quia ὁμοιόν [illegible] χρῶμα καὶ φοινικοῦν *idem eſt ſive* [illegible]ρὸν *rubrum ſive purpureum colorem dicas* ut [illegible]ſtathius *ait ad Iliad.* [illegible] *v. pag.* 1426.) *purpureus*, & nonnunquam accedens ad nigrum, unde & αἴθοψ per μέλας redditur. Quem colorem Gellius in *noct. Atticis lib.* 2. *c.* 26. *rubidum* vocat. *Rubidus* ait, *eſt rufus atrior & nigrore multo mixtus.* Euſtathius *in Iliad.* α. αἴθοψ οἶνος ὁ οἶνος ἐπικεκαυμένος τὴν ὄψιν ἤτοι [illegible]λας ἢ ἐρυθρός. Ὁποίαν συνθέσιν ἔχει καὶ ὁ Αἰ[illegible]ψ τὸ ἐθνικόν. *Vinum* αἴθοψ *aduſtum quod*

ad colorem, vel nigrum, aut rubrum. Ex iiſdem vocibus componitur etiam Gentile Aethiops. Et idem ad *Iliad. pag.* 836. ſcribit Euripidem alicubi referre unum ex Solis equis αἴθοπα dici (apud Hyginum eſt *Aethiops, cap.* 183.) & de ejus nomine vinum ita appellari. Sic & Homerus χαλκὸν ἐρυθρὸν & αἴθοπα χαλκὸν inter ſe permutat: ubi αἴθοψ non nigrum aes, ſed rutilum notat. Atque inde Aethiopes dicti, quaſi ἐρυθροὶ, μέλανες, rubri & nigri, ut & Indi *rubri.* Silius *lib.* XII.

Lucet in aure lapis rubris advectus ab Indis.

& *nigri.* Ovid. I. de arte Am.

Andromeden Perſeus nigris portavit ab Indis.

Eleganter Seneca Tragicus de his Indis.

Litus intravit pelagi rubentis
Promit hic ortus, aperitque lucem
Phoebus, & flamma propiore nudos
Inficit Indos.

Et Propertius, *lib.* III. *Eleg.* 15.

Quos Aurora ſuis rubra colorat equis.

§. XII. *Num appelletur rubrum ab Edom.*

XII. Haec quidem ſententia ſimplicitate ſua mihi maxime arridet. At alia eſt, hodie inter Eruditos maxime recepta, quae maris rubri etymon ducit ab Hebraeo אדום *Edom, ruber*, idque ita dictum autumat, quod Edom ejuſque poſteri ad litus Sinus Arabici habitaverint, unde toti Sinui Arabico nomen ... ri[illegible]

ris Idumaei, ſive rubri adhaeſit: & ad firmamentum hujus aſſerti addunt; ipſos Graecos ſcribere mare Erythraeum ita dictum a Rege Erythra, per quem nullus alius intelligi poteſt quam *Edom*. Quis primus hujus ſententiae auctor ſit vix certo dixerim. Cl. Nicolaus Fullerus in Miſcell. Sacr. *lib.* IV. *cap.* 20. eam exhibuit, & a nemine Graecorum ac Latinorum animadverſam, ut ait, multis firmare, anniſus eſt, ſed & ante Cl. Fullerum deprehendi Illuſtrem Joſephum Scaligerum in notis ad Feſtum, voce *Aegyptinos*, editis anno 1574 ſcripſiſſe: *quum ſcirent, Edom* ερυθρὸν *Graece reddi, ab eo* τὴν θάλασσαν ἐρυθραίαν *appellaverunt ſinum Arabicum*, & ante eum Genebrardum in Comm. ad Pſ. 106. quos dein Cl. Druſius, Bochartus, aliique Viri magni nominis ſecuti ſunt. Quorum tamen bona cum venia liceat mihi rationes meas promere, quibus prohibeor quominus iis aſſentiar. Primo quidem Edom ei nimis exiguam portionem litoris in Sinu Arabico, parte maris rubri, poſſederunt, ut credi poſſiut nomen dediſſe non tantum toti hinc Sinui Arabico (cujus partem accolebant) ſed & Sinui Perſico, & vaſtiſſimo mari Indico, in quod Ganges & Indiis ſe effundunt. Si Idumaei omne illud intervallum terrarum, & longiſſime diffuſa litora Arabiae, Perſiae & Indiae tenuiſſent,

 veri

veri aliqua ſpecies foret, id mare ab iis אדום *Edom*, ſive, rubrum eſſe dictum. Nunc, cum illi exiguam modo oram litoris in Sinu Arabico, ſinu maris rubri, occupaverint, vix id probabile eſt: & eadem ratione credi poſſet, quia Trajectini & Geldri quaedam litora in Sinu maris Germanici (quem nos vulgo de Zuyderzee appellamus) poſſident, non hunc ſolum Sinum, ſed & mare illud extimum quod Britannias, Galliam, & Hiſpaniam alluit, Trajectinum aut Gelricum potuiſſe dici, quod ſc. in Sinu quodam illius maris litora quaedam tenerent. Quod uti abſonum eſt, ita non magis mihi placet, gentem Idumaeam, locis maxime diſſitis nomen ſuum dare potuiſſe. Deinde non conſtat aut e ſacris aut profanis ſcriptoribus olim mare illud, ſive Sinum Arabicum ים אדום *mare Edom* ſive Idumaeum dictum fuiſſe. Nuſpiam in V. T. aut N. mentio fit maris *Edom*. Siquidem id vulgo fuiſſet dictum *mare Edom*; credere poſſemus veteres Graecos id mutaſſe in θάλασσαν ἐρυθρὰν, & Latinos in mare rubrum. Nec hodie quoque Judaei illud mare Edom appellant. Non ergo ab Hebraeis id nomen ortum eſt. Sed primi qui vocem θαλάσσης ἐρυθρᾶς uſurparunt, fuere Graeci, & deinde eos ſecuti ſunt Latini, *mare rubrum* id nuncupantes. Quod ſi illi vel maxime ab Edo-

macis

macis Sinum Arabicum appellaſſent mare rubrum, quare id nomen etiam Sinui Perſico & vaſto Oceano Indico tribuerunt? An & hoc ab Edomo? Quae ſit in eo veri ſpecies equidem non video. Tum ſi ab Edomo mare rubrum dictum ſit, cur per mare rubrum praecipue mare Perſiam & Indiam alluens intelligunt? Debuiſſent proprie Sinui Arabico, cujus litora partim poſſidebant Edomaei, id nomen dediſſe. At e contrario, quum Geographi, nullo excepto, mare rubrum deſcribent, mare illud quod Perſiam & Indiam alluit inprimis ſe intelligere oſtendunt & Sinum Arabicum (ad quem ſiti ſunt Idumaei) Sinum modo rubri maris appellant. Cur autem illum uti Sinum maris rubri conſiderant, quum is vel maxime & κατ' ἐξοχὴν deberet rubrum dici, ſi etymon originem traheret ab Edomaeis?

XIII. Illud porro, quod de rege Erythra filio Perſei & Andromedes, qui nomen dederit mari Erythraeo, referunt, tantum abeſt, ut ſententiam Cl. virorum diſſentientium firmet, ut potius evertere cenſendum ſit. Nam vel eo ipſo, quod ille ἐρύθρας dicatur filius Perſei & Andromedes, ſatis diſtinguitur ab Edomo. Si enim iſte Erythras ſit Edom, qui mari nomen dedit, quomodo circa Sinum Perſicum regnaſſe dicitur a Plinio, Mela & aliis?

§. XIII. *De Rege Erythra, num is Edom.*

aliis? Num ibi Edom imperavit unquam? Attamen & regnavit ibi Erythras & ſepultus eſt in inſula maris Perſici; quamvis nec de inſulae nomine ſatis conſtet, aliis aliter [illegible] exhibentibus. Quae fabulam redolent. Si enim ab Erythra dictum eſſet id mare, ſemper Erythraeum, Ἐρυθραῖον, nunquam ἐρυθρὸν vel rubrum fuiſſet appellatum. Sed praeterea adeo diverſae ſunt ſcriptorum relationes de Erythra, ut iis fidere nequaquam liceat, & ne hilum quidem Edomo conveniat, praeter ſolum nomen Ἐρυθροῦ. Quidam illum Ἐρυθρὸν, alii Erythram, nonnulli Erythraeum appellant. Hic illum in mare cecidiſſe & aquis ſuffocatum tradit, ille, eum in mare poſt mortem projectum eſſe. Ita Etymologici magni auctor editus ἐρυθραῖον πέλαγος ἀπὸ Ἐρυθραίου τινὸς βασιλέως. Ἀποθανόντες γὰρ αὐτοῦ ἔρριψαν αὐτὸν ἐν τῇ θαλάσσῃ, ἐπιγράψαντες τῷ τάφῳ, ἔνθαδε τάφος ἁλὸς παμμεδέοντος Ἐρυθροῦ. *Erythraeum pelagus ab Erythraeo quodam Rege. Illum enim mortuum projecerunt in mare, inſcribentes ſepulcro: Hic eſt ſepulcrum Erythrae, toti mari imperantis*: quae inſcriptio ex iis verſibus formata videtur, quos exhibet Euſtathius in Dionyſ. ad *v.* 606.

> Ἀγχιβαθὴς δ' ἄρα νῆσος ἁλὸς κατὰ βένθος
> ἐρυθρῆς,
> Ὠγυγίς· ἔνθα δὲ τύμβος ἁλὸς μεδέοντος ἐρύθρα
> Κέκλιται.

&

& mox Etymologus, ἐρυθρὰ θάλασσα, ἀπὸ Ἐρυθρῦ βασιλέως, πεσόντος ἐκεῖ καὶ πνιγέντος. *Rubrum mare, ab Erythro rege, qui illic cecidit & ſuffocatus eſt.* Suidas. Ἐρυθρὰ θάλασσα ἐκλήθη.... ἐκ τινὸς ἀνδρὸς Ἐρύθρα τὴν προσηγορίαν, ἐνδυναστεύσαντος τοῖς δὲ τοῖς τόποις *Mare rubrum dictum eſt...... ab viro quodam Erythra appellato, qui in iis locis principatum tenuit.* Eadem haec, nonnullis mutatis, tradit M. Stum Etymologicon Bibliothecae noſtrae Trajectinae, tribus voll. in folio, quod ajunt, conſtans, quod quia ineditum eſt, ex eo lubentius haec appono. Ἐρυθρὰ, ἀπὸ τῦ Ἐρυθρῦ τινος βασιλέως ὀνομαζόμενα πεσόντος ἐκεῖ καὶ πνιγέντος, ἢ παρὰ τὸ ἀπὸ τῶν παρακειμένων ὀρέων ἐρυθρῶν εἶναι. dein ἐρυθρὰ ἀπὸ τῦ ἐρυθρῦ τινος βασιλέως· ἔρριψε γὰρ αὐτὸν εἰς τὴν θάλασσαν καὶ ἐλάξευσεν ἐκεῖ λίθον καὶ ἔγραψεν ὅτως,

Ἔνθα τύμβος ἁλὸς μεδόντος ἐρυθρῦ.

Ἐρυθρὸς, παρὰ τὸ ἐρεύθω, τὸ βάπτω· καὶ ἀποβολῇ τῦ ε καὶ πλεονασμῷ τῦ ρ ἐρυθρὸς· πόθεν ἐκλήθη ἐρυθραῖον πέλαγος ἀπὸ τῦ ἐρυθρῦ τινος βασιλέως ἀποθανόντος· γὰρ αὐτῦ ἔρριψαν αὐτὸν ἐν τῇ θαλάσσῃ ἐπιγράψαντες τῷ τάφῳ ὅτως,

Ἔνθαδε τύμβος ἁλὸς παμμεδέοντος ἐρυθρῦ.

Haec quod non multum differant ab iis quae ex Etymologico magno produximus, Latine non reddimus. At metrum in verſu non conſtat. Agatharchides, citatus a Strabo-

 ne

ne *lib.* 16. *pag.* 39. aliter hunc Erythram deſcribit; ſc. quod Perſa quidam, nomine Erythras equorum armentum, quod metu leaënae e Perſiae continente per mare in inſulam transnaverat, inſequeretur, primus ad illam inſulam appulerit, & illam habitabilem videns repleverit colonis, & totum mare de nomine ſuo appellaverit. Qui vult Excerpta ex Agatharchide ipſa legat quae Angli *anno* 1698. *Tomo*.1. Geographorum minorum inſeruerunt. Alii autem a Rege quodam, ibi ſepulto qui genere erat Erythraeus, & cui cum Baccho Jovis filio res fuit, de quo vide Euſtathium in Comm. ad Dionyſ. *v.* 606. Qua veri ſpecie autem Edomo poteſt tribui, quod de Erythra in Epitaphio, modo exhibito, legitur, illum fuiſſe παμμεδέοντα ἁλὸς, & mari toti imperaſſe, quod ſi vel de mari Perſico Indicove intelligi poſſe concedamus, quis veterum, aut ſacrorum aut profanorum ſcriptorum unquam Edomum, vel ejus poſteros Idumaeos his regionibus imperaſſe & maris dominium tam late tenuiſſe affirmavit? Hic titulus nimis auguſtus eſt, & Neptuno, quem Euripides in Hippolyto ποντομέδοντα πορφυρέας λίμνης appellat, melius conveniret. Ego autem, ut dicam quod ſentio, illud Epitaphium revera antiquum eſſe (quis enim illi Edomo Graece ſcripſiſſet Epitaphium & verſu quidem hexametro?) exiſtimo.

XIV.

XIV. Nec de ipſa inſula conveniunt, in qua Erythras ſepultus eſſe dicitur. Nearchus & Orthagoras, (ita teſtatur Strabo *p.* 727.) dixerunt νῆσον τυῤῥίνην κεῖσθαι πρὸς νότον πελάγιαν ἐν δισχιλίοις ςαδίοις ἐν ᾗ τάφος ἐρυθρᾶ δείκνυται χῶμα μέγα ἀγρίοις φοίνιξι κατάφυτον. Τούτων δὲ βασιλεῦσαι τῶν τόπων καὶ ἀπ' αὐτοῦ τὴν θάλατταν ἐπώνυμον καταλιπεῖν, *Inſulam Tyrrhinam ſitam eſſe in pelago ad auſtrum duobus millibus ſtadiorum à Carmania diſtantem in qua Erythrae ſepulcrum oſtenditur, ingens tumulus & ſilveſtribus palmis circumſitus, qui iis locis imperaverat, & mari de ſuo nomine nomen reliquerat.* Arrianus eam Oaractam appellat, & ita deſcribit *in Hiſt. Ind.* Ἐς τὴν δὲ ὡρμήθησαν Ὀάρακτα (ἐκαλέετο) Ἄμπελοί τε ἐν αὐτῇ ἐπεφύκεσαν καὶ φοίνικες καὶ σιτόφορος. Τὸ δὲ μῆκος ἦν τῆς νήσου στάδιοι ὀκτακόσιοι. Καὶ ὁ ὕπαρχος τῆς νήσου Μαζήνης συνέπλει αὐτοῖσι μέχρι Σούσων ἐθελοντὴς ἡγεμὼν τοῦ πλόου. Ἐν ταύτῃ τῇ νήσῳ ἔλεγον καὶ τοῦ πρώτου δυναστεύσαντος τῆς χώρης ταύτης δείκνυσθαι τὸν τάφον. Ὄνομα δὲ αὐτῷ ἐρύθρην εἶναι, ἀπ' ὅτου καὶ τὴν ἐπωνυμίην τῇ θαλάσσῃ ταύτῃ εἶναι ἐρυθρὴν καλέεσθαι. *Inſula ad quam appulerunt, Oaracta vocabatur, vitium, palmarum, & frumenti ferax. Praeſes ejus Mazenes ſua ſponte ſe comitem iis & ducem adjunxit uſque ad Suſa. In hac inſula dicebant ſepulcrum oſtendi illius*

§. XIV. *Diſſenſio circa ſepulcrum Erythrae.*

lius qui primus imperium ejus regionis tenuerat, cui nomen Erythras, unde & mare Rubrum eſt appellatum. Plinius Ogyrin vocat *lib.* VI. *Inſula in alto objacet Ogyris, clara Erythra rege ibi ſepulto.* Quid inde certi colligas? Confuderunt varias inſulas Sinus Perſici, nec debitum eis ſitum aſſignarunt. Cl. Voſſius in Notis ad Melam ſagaciſſime odoratus eſt nomen *Ogyris & Gyris & Gyrine* innuere inſulam quae هرمز *Hormuz* hodie dicitur, in faucibus Sinus Perſici ſita, quaeque olim جرون *Zjerun* vel *Gerun* dicta fuit, & apud Strabonem pro Τυῤῥίνην (ut melius cum *Gerun* conveniat) ſcribendum putat Γυρίνην. At ego nil mutandum cenſeo, quia certum eſt ج Perſicum non per *G* vel *Zj* ſolum ſed & per *T* nonnunquam pronunciari. Ita herba, quam nos vulgo *Thee* appellamus, ſcribitur Malaïce چا. Similiter ex עגל ſive عجل *bos, vitulus*, puto deductum eſſe nomen *Italiae*, ubi ج per *T* redditum eſt. Nam a bobus Italiam dictam eſſe veteres aſſerunt, quod Graeci boves Ἰταλοὺς (unde Romanum *vitulus*) dicerent: quae vox ea ratione, qua expoſui, a עגל Hebraeo venit, Ἰταλὸς Heſychio ταῦρος.

ϙ. *Italia a vitulis nominata ut ſcribit Piſo*, ſunt verba Varronis *de re ruſt. lib.* 2. *cap.* 1. & *cap.* 5. *Bos maxima debet eſſe auctoritate praeſertim in Italia quae a bubus nomen habere ſit exiſtimata.* Confer & quae Dionyſius Halicarnaſſaeus habet *Antiq. Roman. lib.* 1. *cap.* 4. Ita & in Paulina Feſti *Epitome. Italia dicta quod magnos Italos hoc eſt boves habeat.* Unde etiam *Thurii* dicti a bubus, cum תור *Tur* bos ſit, & in nummus Thuriorum hodieque bos conſpiciatur: vide Proſperi Rariſii rarior. magn. Graec. numiſm. Cui ſententiae favet quod regio Brutiorum & Lucanorum, in quibus ſiti Thurii, olim proprie Italia dicta fuerit, quod nomen poſtea latius extenſum eſt. Mirum hanc ἰταλῶν Etymologiam a nemine hactenus animadverſam. Sed revertamur ad inſulam Hormuz. Id nomen lingua vetuſta Perſica palmetum notare ſcribit loco m. citato Cl. Voſſius: quod ignoro: ſed palmae fructum dactylum voce non multum diverſa خرما *Chorma* Perſice dici ſcio: verum longe aliter ſcribitur هرمزن vel اورمزد ut alii volunt, quamvis nonnulli hanc ſcriptionem rejiciant, aliter خرما: & teſtantur Perſae ab Rege Ormozd (unde Graecum Hormizdas) illam inſulam eſſe appellatam, quod credibile

eſt. De palmis, quae ibi fuiſſe olim perhibentur, nil hodie reſtat: ſterile ſolum eſt & nullius arboris capax; adeo ſalſuginoſum & ſulphureum eſt. Ceterum de his inſulis videri poteſt praeter Voſſium modo laudatum Salmaſius *in Exerc. Plinia. pag.* 831. Quae tamen omnia ſimul collata ſatis oſtendunt non convenire veteres in aſſignanda certa inſula quae ſepulcrum ſit commentitii Erythrae.

§ XV. *Mos veterum, qui nomina marium & locorum a nominibus virorum, ſive veris ſive fictis deducere amant.*

XV. At nil veri ſubeſſe hinc ſententiae quae ab Erythra mare rubrum derivandum cenſet, praeter ante dicta oſtendit conſuetudo Veterum Graecorum praecipue, qui plurima nomina fluviorum & regionum a fabuloſis quibuſdam Viris aut faeminis qui ea loca incoluerunt & reges plerumque vel reginae fingebantur, derivare ſolent. Qui exempla cupit, Plutarchi libellum de fluminibus perlegat, ubi omnes fluvios ibi recenſitos (ſolo Tigride excepto) ab hominibus idem nomen gerentibus & qui ibi regnaverunt, vel in eo perierunt, (quod ipſum de Erythra narrant uti vidimus) nomina ſua traxiſſe videbit. Sic ſolebant illi, quum tamen nos contrarium ſaepe ſciamus e certiſſimis documentis: uti quod Araxes ab Araxe rege Armeniorum (qui enim nomen ſuum iſtius modi fluviis dedere, Reges eſſe ſolent, uti & Erythras noſter Rex) dictus

dictus ſit, quum ſit nomen Perſicum الرس *Arras*, *fluvius*, quod Euphrates ab Euphrate Arandaci filio in eum demerſo ſit appellatus, quum verum nomen פרת in Moſe habeatur & inde او فرت *Eu-frat* ductum ſit, quod Nilus, qui & Melas, a viris cognominibus ita dictus ſit, quum ex נחל & שחור multo aptius repetatur, aliaque quae lector conferat. Adde Ovidii Metamorphoſes, ubi ampla exemplorum talium ſeges eſt, Apollodori Bibliothecam & alios Mythologos. Ita Perſiam a Perſe filio Andromedae dictam, Mediam a Medo Mediae filio, Armeniam ab Armenio Rhodio, regionem Gordyaeam a Gordye filio Triptolemi, Thraciam a Thrace Rege, Babyloniam a Babylone filio Beli, Joppen ab Jope Cephei uxore, Aſcalonem ab Aſcalo, Damaſcum ab Aſco gigante, Illyriam ab Illyrio Cadmi filio, Italiam ab Italo, mare Atlanticum ab Atlante Rege Mauritaniae, Icarium ab Icaro, mare Jonium ab Jo, Hadriaticum ab Hadria, Aegaeum ab Aegaeo Theſei patre, Tyrrhenum a Tyrrheno Atyos filio, & multa talia. Sic quoque, quum aliunde nomen Erythrae in fabulis ſuis noſſent, pro more ſuo, a viro Erythra dicto mare Erythraeum deduxerunt.

§.XVI. Sepulchrum Erythrae falſo jactatur.

XVI. Verum, dict aliquis, non videtur commentum eſſe quod Graeci de Erythra tradunt, quandoquidem ejus ſepulcrum extare & oſtendi ſcribunt. Quaſi vero non plura talia de locis remotis fingi ſoleant; adde quod nullus veterum affirmet ſe id vidiſſe, at ſolummodo ſe id auditione accepiſſe. Quid? Quod ſi vera ſcribant illi Auctores qui in mari ſubmerſum Erythram volunt, mendacii poſſit convinci tota illa de ejus ſepulcro fabula, niſi quis ſtatuere velit, piſces carnivoros illius maris peperciſſe Regi Erythrae, & cadaver ejus in litus eſſe ejectum, aut Cenotaphium ei ſtructum fuiſſe. Quod ſi vel maxime ibi quidpiam pro ſepulcro Erythrae oſtentaretur, potuit id alterius viri ſepulcrum fuiſſe, quem variis de cauſis Erythran eſſe dixerint. Vel, cum inſulani illi Principis cujuſdam ſepulcrum in inſula ſua haberent, & illum regem nomen dediſſe locis vicinis narrarent, Graeci jam id mare ἐρυθρὸν vocantes, illum Erythran dixerunt. Aut forte mentiti illi ſunt, ut Cretenſes, qui Jovis ſepulcrum eſſe penes ſe jactabant, unde Κρῆτες, uti & alia iis exprobrabantur vitia, quod eſſent, uti Leonidas loquitur *lib.* III. *Anthol. Epigr.* 65.

Ἀεὶ λῃσταὶ, καὶ ἁλιφθόροι, οὐδὲ δίκαιοι.
Semper latrones & piratae, & injuſti.

ita

ita etiam dicti fuere, *perpetuo mendaces*, ἀεὶ ψεῦςαι, & ſcite Callimachus.

> Κρῆτες ἀεὶ ψευςαί· καὶ γὰρ τάφον, ὦ ἄνα, σεῖο
> Κρῆτες ἐτεκτήναντο· σὺ δ' ἐ θάνες ἐσσ γὰρ αἰεί.
> *Cretenſes ſemper mendaces ſunt. Sepulcrum enim Tuum, o Rex,*
> *Cretenſes fabricarunt, quum tu non ſis mortuus, ſed ſemper exiſtas.*

Quod ipſum ſalſe perſtringit Athenagoras in *Apol.* pro *Chriſtian.* & Getulicus in Epitaphio Aſtydamantis, *lib.* III. *Antholog. Epigr.* 12. imitatus eſt. Quia enim Minois ſepulcrum ibi fuerat hac Inſcriptione ΜΙΝΩΟϹ ΤΟΥ ΔΙΟϹ ΤΑΦΟϹ, *Minois, Filii Jovis, ſepulcrum*, illo ΜΙΝΩΟΣ injuria temporis eraſo, reſtabat ΤΟΥ ΔΙΟΣ *Jovis*, quod inepta & ſtulta gens pro Jovis ſepulcro habuit, non contenta Jovis incunabulis. Ita teſtatur Scholiaſtes Callimachi ad *Hymn.* I. his verbis ἐν Κρήτῃ ἐπὶ τῷ τάφῳ τοῦ Μίνωος ἐπεγέγραπτο, ΜΙΝΩΟΣ ΤΟΥ ΔΙΟΣ ΤΑΦΟΣ. Τῷ χρόνῳ δὲ τὸ τοῦ Μίνωος ἀπηλείφθη· ὥστε περιλειφθῆναι, τοῦ Διὸς τάφος. Quorum verborum ſenſum Latine jam dedimus. Lactantius inſcriptionem ita refert. Ὁ Ζεὺς τοῦ Κρόνου. *Jupiter Saturni.* Inſcriptionis nominis JOVIS etiam meminit Mela *lib.* II. *c.* 7. *Ibi ſepulti Jovis paene clarum veſtigium ſepulcrum eſt: cui no-*

men ejus inſcriptum eſſe accolae oſtendunt. At alii ſat deprehenderunt eſſe illum ψευδήμονα τύμβον, mendacem tumulum, uti Nonnus *lib.* VIII. Dionyſ. eum vocat, & hinc inquit *Lucanus lib.* VIII.

Tam mendax Magni tumulo, quam Creta Tonantis.

Simili modo Megarenſes oſtendebant penes ſe ſepulcrum, Empedoclis at falſo, ſiquidem, ut a graviſſimis Auctoribus traditum eſt, ardentem Aetnam inſiliit, quod Diogenes Laertius hoc epigrammate tangit:

Ναὶ μὴν Ἐμπεδοκλῆα θανεῖν λόγος, ὥς ποθ' ἁμάξης
Ἔκπεσε καὶ μηρὸν κλάσσατο δεξιτερόν.
Εἰ δὲ πυρὸς κρητῆρας ἐσήλατο καὶ πίε τὸ ζῆν.
Πῶς ἂν ἔτ' ἐν Μεγάροις δείκνυτο τοῦ δὲ τάφος;

Certe mortuum eſſe Empedoclem ſermo eſt, quum e curru
Excidit, & dextrum crus fregit.
Si vero igneos crateres inſiliit, & immortalitatem acquiſivit,
Quomodo Megaris oſtenditur ejus ſepulcrum?

§. XVII. *Num Sinus Arabicus praecipue dicatur mare Erythraeum.*

XVII. Denique nititur ea ſententia Cl. Fulleri hoc fundamento Sinum Arabicum ad quem habitarunt Edomaei proprie & primo maſe rubrum dictum eſſe. Ita enim ipſe Fullerus

lerus *pag.* 635. „ Arabicum Sinum proprie E-
„ rythraeum h. e. Edomaeum vocari apparet.
& 636. „ Nominis enim Erythraei principium
„ atque honos non remeavit a Sinu Perſico
„ ad Arabicum, ſed emanavit potius ab Arabi-
„ co ad Perſicum. Firmamentum quo nitamur,
„ ſi quaeris, validiſſimum proferimus. 1 *Reg.* 9:
„ 26. Naves fabricatus eſt Rex Salomon Etſio-
„ ne Geberis quae eſt prope Elothas ad litus
„ maris rubri in terra Edomi. Debile profecto fundamentum. Nam in illo textu maris rubri nomen non legitur, niſi in verſione Latina. Nuſpiam in V. T. *maris rubri* mentio. ים סוף *mare algoſum* ubique appellatur non rubrum. Quomodo ergo inde probabitur Sinum Arabicum primo nomen maris rubri habuiſſe ante Sinum Perſicum? Nos ſupra oſtendimus, quum veteres Geographi mare rubrum deſcribunt, nunquam illos Sinum Arabicum ſpeciatim ita appellare, ſed eum uti Sinum maris rubri conſiderare, &, ſi alterutrer horum Sinuum mare rubrum dicendum ſit, plurima Veterum teſtimonia pro mari Perſico ſtare. Nec multo plus Viro Eruditiſſimo favet, quod putet, quum Heſychius Sidonios appellat non tantum φοίνικας, Phoenices, verum etiam τὺς τὴν ἐρυθρὰν οἰκῦντες θάλασσαν, *eos qui mare rubrum accolunt*, ibi per mare rubrum Sinum Arabicum intelligi,

 quia

quia Sidonii illic mercaturam exercuerunt. Nec enim populi ibi habitare dicuntur, ubi quidam ex iis mercaturam exercent. Uti male hodie, ſi indicare vellem, qui appellarentur Belgae, dicerem, cives Provinciarum unitarum &c. & qui habitant in America, in Java, in Siam &c. At ſi quid judico, non illos Sidonios, qui notiſſimi erant, innuit Heſychius, ſed eos qui ad mare rubrum habitabant, eo ſenſu quo Veteres mare rubrum intellexere, ſc. mare Indicum, vel illud quod litora Indiae & Perſiae alluit. Ibi enim quoque ſunt Σιδώνιοι & urbs Σιδώνη, uti in duobus MStis Florentinis Arriani, *hiſt. Ind.* recte legitur. Sidone oppidum eſt in litore Carmaniae. Ὁρμίζονται πρὸς Σιδώνη, πολίχνιῳ σμικρῷ καὶ πάντων ἀπόρῳ ὅτι μὴ ὕδατος καὶ ἰχθύων. *Appulerunt Sidonen urbem exiguam, & omnium rerum inopem praeterquam aquae & piſcium.* Strabo tamen, quod miror, etiam illis ſe opponit, qui Sidonios quoſdam ad Sinum Perſicum collocant, ita ſcribens *lib.* I. poſtquam monuerat multos proferre ea quae fidem non merentur, ὅμοιοι δ' εἰσὶ τούτοις καὶ οἱ Σιδονίους ἐν τῇ κατὰ Πέρσας θαλάττῃ διηγούμενοι ἢ ἄλλοθί που τοῦ Ὠκεανοῦ *ſimiles iis ſunt qui Sidonios in mari Perſico vel alibi ad Oceanum locant.*

§. XVIII. *Aetas Erythrae &c.* XVIII. Videamus porro an aetas Erythrae ita conveniat cum aetate Edomi ut pro eodem

Edomi non conveniunt.

eodem haberi poſſit. Sunt qui Erythram Perſei filium fuiſſe dicunt, at Perſeus ille circa annum 1300 ante Chriſtum vixiſſe ſcribitur, juxta computum Petavii aliorumque Chronologorum. Sic ut hic Erythras aliquot ſaeculis poſt Edomum vixerit, nec idem cum eo cenſendus ſit. Alii Erythram, a quo mare Erythraeum dictum ſit, vixiſſe volunt eo tempore, quo Medi rerum potiebantur, uti videre eſt in fragmentis Agatharchidis de mari rubro. Quae tempora multo ſeriora ſunt, quam uit iis Edomus vixiſſe credi poſſit. Sed mendacia ſibi non conſtant. Quare nulla quoque eſt inter Erythram & Edomum temporis, quo uterque vixit, conuenientia.

§. XIX. *An ἐρυθραῖος rubrum notet.*

XIX. Pro etymo maris Erythraei deducendo ab Erythra quodam ſive Edomo & hoc facit, quod multi urgent, vocem ἐρυθραῖος nunquam ſignificare Graecis *rubrum*, ſed eſſe nomen ἐθνικὸν ſive Gentile, adeoque ab Erythra deberē derivari. Aliud eſt, dicunt, ἐρυθρὸς, quod rubrum ſonat, aliud ἐρυθραῖος. Ἐρυθραῖος, ſunt verba Salmaſii in *Exerc. Plin. pag.* 741. *non eſt ruber ſed Erythraeus. Graeci nuſquam* ἐρυθραῖον *pro rubro poſuere.* Ita & Tanaquillus Faber *lib.* 1. *Epiſt.* 9. *pag.* 34. *negamus* ἐρυθραῖος *rubrum ſignificare, ſed Erythraeum, id eſt, qui ab Erythra appellationem duxerit.* At unde colligi potuit ἐρυθραῖον eſſe nomen

57697

ἐθνικὸν, niſi terminatione αῖος, quae tamen, uti in λιπαρὸς, λιπαραῖος, ἤρεμος, ἠρεμαῖος, ἁγνὸς, ἁγναῖος, δεύτερος & δευτεραῖος, aeque patitur ut dicamus ſenſu convenire ἐρυθρὸς & ἐρυθραῖος. Saltem ego rationem non video cur credere debeamus τὸ ἐρυθραῖος ubicunque legitur magis ſignificare Erythraeum, quam λιπαραῖος *Liparaeum*, & ἠρεμαῖος *Eremaeum*, quum tamen has voces pro appellativis paſſim uſurpari apud Graecos notum ſit, nec a quoquam in dubium vocari poſſit. Quod ſi veteres Graecos audiamus, quos fas eſt credere melius linguae ſuae genium & vim vocum intellexiſſe quam nos hodie, certiſſime nobis perſuadebitur illos non fuiſſe in illa opinione quam Cl. Salmaſius, Faber & alii tuentur, ſed & contrario exiſtimaſſe illos ἐρυθραῖον ſignificare *rubrum*. Cur enim alias etymon πόντου ἐρυθραίου deduxiſſent a colore rubro illius maris, vel rubedine montium adjacentium, ſi ἐρυθραῖος nunquam rubrum notaret, quod utique illi ſcire poterant & debebant, quibus uſus ejus linguae erat familiaris? Quod ſi eo uſque illi ſuae linguae ignari fuiſſent, ut nomen Gentile, ἐρυθραῖον, Erythraeum, inepte confunderent cum appellativo ἐρυθρὸς, ruber, cur non illi ſcriptores, qui illorum ſententiam referunt, qui utique Graece ſat erant edocti, errorem tam turpem atro carbone notarunt, dixe-

dixeruntque adverſari hoc linguae genio, & nunquam ἐρυθραῖος rubrum notare, ſed ſolum ἐρυθρός. Non enim tam ampla diſputatione opus fuiſſet circa etymon maris Erythraei, ſi illis ſcriptoribus perſuaſum fuiſſet ἐρυθραῖος ſemper eſſe nomen Gentile & ſignificare Erythraeum. Potuiſſent breviter dixiſſe, erraſſe illos vehementer & confudiſſe ἐρυθραῖος & ἐρυθρὸς, voces ſignificationis diverſiſſimae. At quum hoc non praeſtiterint, ſed & contrario iſtam opinionem, quae ἐρυθραῖον πόντον uti *rubentem* dictum vult, non pro nomine Gentili habet, uti relatu dignam in ſua ſcripta retulerint, nil aliud inde licet inferre quam ἐρυθραῖον & ἐρυθρὸν idem eſſe & rubrum ſignificare. Juvat audire unum inſtar omnium, ſummum illum Grammaticum, Euſtathium, qui ſi inter ἐρυθρὸς & ἐρυθραῖος diſtinctio quaedam collocari debuiſſet, ſine dubio pro ea, qua pollebat, ejus ſermonis peritia, id ſciviſſet, & tamen in notis ad Dionyſii περιήγ. *v.* 38. ita ſcribit. Καλεῖται δὲ Ἐρυθραῖος ἢ ἀπὸ τῆς ὑποκειμένης τῷ ὕδατι μιλτώδους ἐρυθρᾶς γῆς, ἢ ἐκ τῶν ὑπερκειμένων τοιουτοχρόων ὀρέων· οἷς ἕωθεν προσβάλλων ὁ Ἥλιος ἐρυθρὰν φαντάζει τῇ θαλάσσῃ ἐπιφάνειαν, ἀνακλωμένης τῆς ὄψεως. Φησὶν οὖν ὁ παρὰ τῷ γράψαντι τὰ Ἐθνικὰ, Οὐράνιος οὕτως ὀνομαζόμενον, ὅτι τὰ παρακείμενα ὄρη δεινῶς ἐρυθρά εἰσι καὶ πορφυρᾶ. Καὶ ἐ-

παν. βάλλη εἰς αὐτὰ ὁ ἥλιος καταπέμπει εἰς τὴν θάλασσαν ἡ αὐγὴ σκιὰν ἐρυθρὰν· καὶ ὄμβρῳ δὲ κατακλυσθέντων τῶν ὀρέων εἰς θάλασσαν συῤῥέοντι, τοιαύτη φησὶ, γίνεται ἡ θάλασσα τὴν χροιάν. *Appellatur autem (Pontus) Erythraeus, vel a rubra terra miniata quae infra ejus aquam eſt, vel ex montibus rubri coloris ei adſitis, qui cum radiis ſolaribus verberantur faciem maris rubram efficiunt, per refractionem viſus. Uranius autem, citatus Auctori* τῶν ἐθνικῶν, *inde etymon deducit quod adſiti montes inſigniter rubri ſint & purpurei, & quum ſol radios ſuos in illos emittit, umbram rubram ab iis in mare conjici. Et montes pluvia proluti quae ab iis in mare defluit eundem colorem mari impertiuntur.*

§. XX. *De eodem.*

XX. Deinde, ſi ἐρυθραῖος rubrum non notet, quomodo ſolis inſulam *Erythraeam* dictam er *rubentem* transfert Solinus, & Plinius Nymharum cubile rubens? Vix adducor ut credam linium Graecae linguae tam imperitum fuiſ:, qui, ſi ἐρυθραῖος rubrum non ſignificaret, l ignoraſſet. Quod ſi vel maxime concedaius ἐρυθραῖον non eſſe rubrum Graecis, & iittamus vocem *Erythraei*, eadem recurret uaeſtio, unde θάλασσα ἐρυθρὰ, & mare rurum dictum ſit. Hoc utique negari non oteſt ἐρυθρὸν eſſe *rubrum*, & ex neutro horum ominum patere id eſſe Gentile aut ab *Erythra*

thra derivandum. Et ſi vel ἐρυθρὰ ab nomine proprio Erythra formari poſſet (quod tamen Illuſtr. Salmaſius negat in *Exerc. Plin. pag.* 341. & *Faber in Epiſt. l.* 1. *Ep.* 9.) nunquam tamen Latinis id mare *rubrum* appellare licuiſſet. Debuiſſent ſemper Erythrum vel Erythraeum dixiſſe. Nec enim licet, quia ἐρυθρὸς *rubrum* ſonat, pro Erythraeo (nomine proprio) ſubſtituere vocem rubri ut aequivalentem, non magis quam ſi litora Italica appellarem litora bovina, quia ſc. Italia dicitur ab Ἰταλοῖς i. e. bubus, aut Liparam, inſulam pinguem, & quae ſunt his ſimilia. Unde ergo dictum eſt mare rubrum, unde ἐρυθρά; Quodque inprimis hic meretur notari adverſus eos, qui maris Erythraei nomen ab viro Erythra ducunt, & antiquius & vulgarius nomen eſt ἐρυθρὰ θάλασσα & mare rubrum, quam ἐρυθραῖα & Erythraeum, quantum quidem judicare datur ex veterum monumentis. Et hoc nomen vix uſpiam reperias, ſi pauciſſima loca excipias, quam apud Poëtas, quibus illud *Erythraeum* magis ob metrum vel elegantiam vocis, placebat. Atqui ſi ἐρυθραῖον ab Erythra eſſet dictum, & hoc verum genuinumque maris nomen fuiſſet, ſine dubio Hiſtorici & Geographi veteres potius ἐρυθραῖαν eam appellaſſent; quippe quod nomen propius exprimeret originem ejus ab Erythra. Sed con-

trarium fieri videas. Herodotus, Ariſtophanes, Ariſtoteles *Meteorol.* 1. 14. & 2. Pindarus, Beroſus *in* 1. *Babyl.* Strabo, Arrianus *in Periplo*, Agathemeris in Geogr. Pauſanias *l.* 1. *c.* 33. & 6. 26. aliique paſſim ἐρυθρὰν vocant, & plurimi Latinorum *rubrum.*

§. XXI. *Pindari locus de mari rubro expenſus.*

XXI. Non abs re erit, hic diſquirere quo ſenſu Pindarus *in Pythiis* ſcripſerit Argonautas ad Rubrum Oceanum pertigiſſe, quod plane contra omnem veriſimilitudinem ab eo dictum videtur. Sive enim per mare rubrum intelligamus mare Indicum, vel Sinum Perſicum Arabicumve, nihilominus credi vix poteſt ad ullum ex hiſce maribus ſinubusve Argonautas eſſe delatos. Quibus accedit quod veteres, qui ſe certatim exercuerunt in deſcribendo hoc famoſiſſimo itinere, non ſcripſerint eos tam longe provectos, nec ex opinione ſua id ſcribere potuerint, quia iis perſuaſum erat tantum eſſe ardorem intercedentis plagae, & adeo periculoſam maris Atlantici navigationem, maxime ſi totam Africam circum vehi debuiſſent, ut iter ex mari mediterraneo a columnis Herculeis, ultra quas ἄβατον ἅλα *invium mare* Pindarus appellat, *in Nem. od.* 3. ad Indicum Oceanum inſtitui plane non poſſet. Quum itaque ſolus Pindarus illos ad mare rubrum delatos canat, varias expertus eſt & nunc & olim Criticorum cenſuras,

ſuras, quorum maxima pars turpiſſimi erroris notam Nobiliſſimo vati inurunt, nec dubitare affirmant, hic peſſime hallucinatum eſſe Poëtam. Verba ipſa Pindari haec ſunt *in Pyth. od.* IV.

Ἔντ' Ὠκεανῷ πελάγεσσι μίγεν
Πόντῳ τ' ἐρυθρῷ Λημνιᾶν
Τ' ἔθνει γυναικῶν ἀνδροφόνων.
Dein vecti ſunt ad profunda Oceani
Et mare rubrum, & Lemniarum
Gentem mulierum, qui viros occidebant.

Illud μίγεν verto, uti Scholiaſtae id explicant, per προσπέλασαν & ναυτιλλόμενοι ἐνεμίγησαν τῷ τε τοῦ Ὠκεανοῦ πελάγει καὶ τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ. In iiſdem illis Scholiis Pindarus primus appellatur qui Argonautas eo uſque provectos ſcripſit. Sed videamus ipſa verba. Προσεπέλασαν δὲ καὶ τῷ Ὠκεανῷ καὶ τῇ ἐρυθρᾷ θαλάσσῃ. Καινῶς δὲ ὁ Πίνδαρος εἰς ταῦτα τὰ πελάγη ἱστορεῖ πεπλανῆσθαι τοὺς Ἀργοναύτας. Ἄλλως τὸ ἔντ' Ὠκεανοῦ πελάγεσιν, ἔνιοι φασὶ τὴν πρόθεσιν περιττεύειν τοῦ λόγου. Εἴληφε δὲ ὁ Πίνδαρος τὸ πρῶτον πάντων γενόμενον καὶ ἀντεστραμμένως ἔσχατον τέθεικεν. Εἰς μὲν γὰρ τὸν Ὠκεανὸν καὶ τὴν Ἐρυθρὰν εἰσέβαλον, φεύγοντες ἐκ Κόλχων. Ταῖς δὲ Λημνίαις ἐμίγησαν πρὶν εἰς τὸν Πόντον ἐπιπλεῦσαι. *Delati ſunt ad Oceanum & mare rubrum. Novum autem eſt, quod hic narrat Pindarus ad illa uſque maria*

ria vagatos eſſe Argonautas. Alii vero in his verbis ſuperfluam eſſe propoſitionem dicunt. Pindarus autem illud quod ordine temporis primum contigit, ultimo loco collocavit: nam ad Oceanum & mare rubrum navigarunt fugientes ex Colchide: cum Lemniis autem mulieribus rem habuerunt quum verſus Pontum navigarent. At profecto Heſiodus (de quo mox) & Homerus jam Pindaro praeiverant, de quo Strabo *lib.* v. καθάπερ τὸν Ὀδυσσέα εἰς τὸν Ὠκεανὸν ἐξέβαλε, παραπλησίως καὶ τὸν Ἰάσονα. *Uti Ulyſſem in Oceanum exiſſe fecit, ita & Jaſonem.* Atqui illum Oceanum appellat Pindarus mare rubrum, quamobrem ſtatim videbimus. Diodorus Siculus ex relatione multorum inter veteres *lib.* IV. *cap.* 58. tradit, Argonautas in ipſo Oceano Atlantico diu fluctuaſſe, quidni & idem Poëtae Pindaro dicere licuit? En verba Diodori. Οὐκ ὀλίγοι γὰρ τῶν τε ἀρχαίων συγγραφέων καὶ τῶν μεταγενεστέρων (ὧν ἐστι καὶ Τίμαιος) φασὶ τοὺς Ἀργοναύτας μετὰ τὴν τοῦ δέρατος ἁρπαγὴν, πυθομένους ὑπ' Αἰήτου προκατειλῆφθαι ναυσὶ τὸ στόμα τοῦ Πόντου, πρᾶξιν ἐπιτελέσασθαι παράδοξον καὶ μνήμης ἀξίαν. Ἀναπλεύσαντας γὰρ αὐτοὺς διὰ τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ ἐπὶ τὰς πηγὰς καὶ τόπον τινὰ τὴν ναῦν διελκύσαντας καθ' ἑτέρου πάλιν ποταμοῦ τὴν ῥύσιν ἔχοντος εἰς τὸν Ὠκεανὸν καταπλεῦσαι πρὸς τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ δὲ τῶν ἄρκτων ἐπὶ τὴν δύσιν

κομισθῆναι, τὴν γῆν ἔχοντας ἐξ εὐωνύμων, καὶ πλησίον γενομένους Γαδείρων, εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς θάλασσαν εἰσπλεῦσαι. *Non pauci vero & veterum & recentiorum ſcriptorum, inter quos Timaeus eſt, tradunt Argonautas, poſt raptum vellus aureum quum ſcirent oſtium fluminis ab Aeeta eſſe navibus praeoccupatum, mirum facinus & memoria dignum elidiſſe. Tanaim enim ingreſſos adſcendiſſe ad ejus fontes, & navi per ſpatium aliquod protracta per aliud flumen in Oceanum ſe effundens ad mare deveniſſe, & tum ab ſeptentrione verſus occaſum ita curſum flexiſſe, ut a ſiniſtra continentem haberent, & tandem juxta Gades in mare noſtrum invectos.* Quibus adde teſtimonium Scymni, quem citat Scholiaſtes Apollonii ad *lib.* IV. *v.* 284. Ὁ μὲν γὰρ Σκύμνος αὐτοὺς διὰ Τανάϊδος πεπλευκέναι ἐπὶ τὴν μεγάλην θάλασσαν ἐκεῖθεν δὲ εἰς τὴν ἡμετέραν θάλασσαν ἐληλυθέναι. *Scymnus (ait Argonautas) per Tanaim navigaſſe uſque ad mare magnum & inde perveniſſe in mare noſtrum.* Et ne quis excipiat Tanaim non influere in mare magnum, quidam navem Argo per ſiccum aliquo ſpatio tractam, ope inſtrumentorum, referunt. Quamvis id neceſſarium non fuit, ſiquidem Medea artibus magicis in ſicco aquas excitare ubique potuit, ut lepide Scholiaſtes Lycophronis ad *v.* 887. Sed & ante Pindarum Heſiodus in Oceanum Atlanticum

ticum Argonautas deduxerat. Scholiaſtes Apollonii ad *lib.* IV. *v.* 259. Ἡσίοδος δὲ καὶ Πίνδαρος ἐν Πυθιονίκαις, καὶ Ἀντίμαχος ἐν Λυδῇ διὰ τοῦ Ὠκεανοῦ φησὶν ἐλθεῖν εἰς Λιβύην καὶ βαστάσαντας τὴν Ἀργὼ εἰς τὸ ἡμέτερον πέλαγος γενέσθαι. *Heſiodus autem & Pindarus in Pythionicis* (is hic textus eſt quem examinamus) *& Antimachus in Lyde dicunt per Oceanum* (i. e. mare Atlanticum) *eos veniſſe in Libyen & portata aliquo uſque navi Argo in noſtrum* (i. e. mediterraneum) *mare eſſe delatos.* Scholiaſtes Lycophronis ad *v.* 887. per Phaſin eos deducit ad Oceanum, & διὰ τῆς ἔξω θαλάσσης καὶ τοῦ Ἀδρίου, *per mare externum & Hadriam eos navigaſſe ſcribit.* Quum itaque hinc pateat plurimis inter veteres perſuaſum fuiſſe Argonautas ultra columnas Herculis mare Atlanticum navigaſſe, quidni Pindarus recte canere potuit illos ad rubrum mare fuiſſe delatos, quandoquidem & Poëtae Latini illud mare Heſperium quod extra columnas eſt, & in quo Sol occidere credebatur (quemque ibi in mare cadentem & obrutum aquis non ſine quodam horrore Decimus Brutus deprehendit, ut Florus loquitur *l.* II. *c.* 17.) a rubore, quo id perfundebant ultimi ſolis radii, id mare rubrum appellarunt. Ita Virgilius.

Praecipitem Oceani rubro lavit aequore currum.

& Seneca Tragicus,

quo

— quo ferens Titan diem
Laſſam rubenti mergit Oceano rotam.

Vel an licuit Latinis Vatibus id mare rubrum appellare, Graeco nequaquam id πόντον ἐρυθρὸν dicere? Cur ergo in Pindaro id erroneum & falſum & novum dicitur, quod in Virgilio & aliis absque incommodo fertur? Putamus itaque ſummo jure juxta Mythologiam Graecorum ſcripſiſſe Pindarum, Argonautas ad mare rubrum pertigiſſe: at non intelligimus id quod proprio nomine mare rubrum dictum eſt, illud ſc. quod Indiam Perſiamque & Arabiae litora alluit, ſed Atlanticum, Heſperium, extra fretum Herculeum, quod ex opinione veterum ſolem occidentem excipiebat. Leve eſt, quod video mihi objici poſſe in explicatione verborum Pindari, ſi ἐρυθρὸς Πόντος mare Atlanticum fuerit, bis idem dixiſſe Poëtam, quia Ὠκεανῦ πελάγη paulo ante memorat, per quae ſine dubio Atlanticum Oceanum intelligit, & diſtinguendum propterea videri inter Ὠκεανὸν & πόντον ἐρυθρόν. Quis enim neſcit ἓν διὰ δυοῖν ſaepiſſime a Poëtis dici? Quod ſi quis plane non acquieſcat iis, quae ad interpretationem loci Pindarici attulimus, credat, per me licet, Pindarum dicere voluiſſe Argonautas ad Sinum Arabicum & ulterius eſſe delatos, ſed ita ut per Iſthmum, qui mare mediterraneum

&

& Sinum Arabicum dirimit, navem Argo portaverint, uti nonnulli veterum ſcribunt; vel Nilum ingreſſi per aliquod ejus brachium, quod olim in Sinum Arabicum influxiſſe quidam memoriae prodiderunt, in illum Sinum pervenerint. καὶ ταῦτα μὲν δὴ ταῦτα.

§. XXII. *Locus Silii expenſus.*

XXII. Dum haec de mari rubro commentabar, diu quoque me ſollicitum habuit hic Silii Italici verſus *lib.* XVI. quo Gades ad litora Erythraea collocat,

> *Nam repeto Herculeas Erythraea ad litora Gades.*

Per quae litora mihi intelligenda eſſe videbantur litora occidua Hiſpaniae, quae quod ruberent tincta ultimis Solis occidentis radiis, rubra & ἐρυθραῖα dici potuiſſe mihi perſuadebam. Quidni, ita mecum diſputabam, uti magnum illud mare quod ſub Zona torrida eſt, & litora Aſiae a meridie alluit, rubrum & Erythraeum dictum eſt, ab ardore Solis cui ſubjacet, & hoc Heſperium mare, quod rubrum, licet appellative, Virgilius, & rubens Seneca, vocant, & Pindarus ἐρυθρὸν, potuit Erythraeum dici ab Silio? At poſtea, dum de hoc ipſo argumento confabulabar cum *Joan. Corn. Pauwio*, viro harum literarum amantiſſimo, peritiſſimoque, convertit animum meum ad opinionem veterum quorundam, qui ipſam inſulam Gadium ἐρύθειαν appellarunt.

larunt, & Phoenices ibi & vicinis in locis habitantes ab Erythraeis ortos credebant. Ita Euſtathius ad Dionyſ. *περιήγ.* *v.* 558. ἄλλοι νῆσον ἐρύθειαν εἶπον αὐτὰ τὰ Γάδειρα τῷ Διονυσίῳ ἐ συντρέχοντες, οἱ δὲ νῆσόν τινα Ἐρύθειαν εἶπον παραβεβλημένην τοῖς Γαδείροις, πορθμῷ σταδιαίῳ διειργομένην. *Alii Inſulam Erythiam eſſe ipſas Gades ſtatuunt, Dionyſio non dantes aſſenſum, alii vero inſulam Erythiam dicunt, ei adjacentem & intervallo ſtadii ab ea remotam.* Strabo *lib.* III. Ἐρυθείαν δὲ Γάδειρα ἔοικε λέγειν ὁ Φερεκύδης ἐν ᾗ τὰ περὶ τὸν Γηρυόνην μυθεύουσι. *Erythiam ipſas Gades videtur appellare Pherecydes, in qua illa accidiſſe ferunt quae de Geryone narrantur.* Plinius *lib.* IV. *c.* 22. *Inſula eſt longa* III *mill. paſſum, mil. lata in qua prius oppidum Gadium fuit. Vocatur ab Ephoro & Philiſtide Erythra, a Timaeo & Sileno Aphrodiſias, ab Indigenis, Junonis.* Solinus *cap.* 23. *In capite Baeticae, ubi extremus eſt noti orbis terminus, inſula a continenti ſeptingentis paſſibus ſeparatur, quam Tyrii a rubro profecti mari Erythraeam, Poeni lingua ſua Gadir, id eſt, ſepem nominarunt.* Salmaſius ibi notat libros exhibere *Erytran.* Plinius, licet diſtinguat Gades ab Erythia, hanc tamen ita dictam teſtatur, quoniam Tyrii aborigines eorum orti ab Erythraeo mari ferebantur. Quod & Dionyſius in *περιηγ.* *v.* 905. ſcribit.

Οἱ δ' ἁλὸς ἐγγὺς ἐόντες, ἐπωνυμίην Φοίνικες,
Τῶν δ' ἀνδρῶν γενεῆς οἱ Ἐρυθραῖοι γεγάασιν.
Alii autem qui mare accolunt, cognomento Phoenices,
Ex illorum ſtirpe qui Erythraei ſunt.

Quia itaque Phoenices ab Erythraeis orti credebantur, appellavit Silius ea litora, quae Phoenices ſuis coloniis nobilitaverant, Erythraea. Nec videtur id mutandum in Erythea, ut quidam voluerunt, aut inſula quaedam Erythia vel Erythraea a Gadibus diſtincta ſtatui. *Nulla in hoc tractu inſula*, exceptis Gadibus, *vel nunc vel olim fuit*, ſcribit Voſſius ad Melam, *pag.* 250. Ego quoque non capio, ſi Ἐρύθεια fuerit ſita inter Hiſpaniam & Gades, ut ſcribunt, ubi ea eſſe potuerit, non enim ibi ullum eſt ſpatium conveniens: tam arcte conjunguntur Gades litoribus Hiſpaniae. Vel dicendum eſt Gades veteres mari obrutas latere, & inſulam, quam nos Gaditanam vocamus, eſſe veram Erytheam: quo & haec Strabonis nos ducunt *lib.* III. Ἐοίκασι οἱ παλαιοὶ καλεῖν τὰ Γάδειρα καὶ τὰς πρὸς αὐτὴν νήσους ἐρυθείαν. *Videntur veteres appellaſſe Gades & adjacentes inſulas Erythiam.* Et *p.* 252. notat Inſulam Gadium dictam Erythraeam a colore, *quod rubeat; & praeſertim adſita utrinque litora & tota illa ora collibus e rubrica & minio ſit*

con-

conſpicua. Quare etiam ſuſpicari quis poſſit a rubro colore ea litora a Silio Erythraea eſſe dicta, ſiquidem Poëtae licuit vocem *Erythraei* pro *rubro* uſurpare.

XXIII. Quae cum ita ſe habeant, puto evidens eſſe nomen maris Rubri non eſſe proprium Sinui Arabico, ſed convenire vaſto illi Oceano qui ab extremis Indiae litoribus uſque ad Orientale latus Africae ſe extendit, ſinumque Arabicum & Perſicum mare Rubrum dici, quatenus ejus partem conſtituunt, & errare omnes illos ſeu ſcriptores, ſeu oratores Sacros, qui mare rubrum deſcripturi, ſolum deſcribunt Arabicum Sinum, contenduntque ab Edomo univerſum mare rubrum eſſe appellatum. Multis equidem non videbitur operae pretium haec tam accurate diſtinguere: ſed mihi ſat eſt, laborem meum probari ab iis, qui experti ſunt quanta confuſio & quam craſſi errores ex neglectis iſtiuſmodi animadverſionibus nati ſint, & cum Judaeis fatentur, non eſſe vel unam in ſacro Codice literam, a qua non res maximi momenti dependeant. Quicquid ſit, vera rerum vocabula perdere non oportet. Ut exemplo quodam dicta mea confirmem, volo attendi ad mare Jonium, cujus Sinus nunc Hadriaticus appellatur, olim Sinus Jonius. Falluntur ergo illi, qui non tantum Sinum

§. XXIII. Uſus harum obſervationum de mari rubro.

Adriaticum totum pro mari Jonio habent, quum Sinus tantum maris Jonii fuerit; ſed & iſti, qui partem exiguam maris Jonii, quae litora Graeciae alluit, mare Jonium appellant, uti Laurenbergius in mappa Graeciae Jonium pelagus ſolummodo id vocat, quod Acarnaniam alluit, & inter gradum *latitud.* 38 & 39 eſt: quaſi ulterius ſe non extenderet. At haec proprie maris Jonici pars eſt. Atque ita fere Blancardus, & alii nonnulli, qui id nomen maris Jonii parti cuidam fecerunt proprium, & vero mari Jonio abſtulerunt. Et ſic mari Jonio videmus idem contigiſſe quod mari rubro. Uti enim Sinui Arabico nunc proprie nomen maris rubri datur, & vaſto illi mari rubro, quod Indiae Perſiae & Arabiae meridionalia litora alluit, negatur; ita quoque mare Jonium vero nomine privatur & Sinui aut exiguae parti ejus id ſolum privatimque tribuitur. Nata videtur haec confuſio ex eo, quod Poetae & alii ſcriptores, qui Rhetoricos loquendi modos amant, promiſcue & mare & Sinum Jonium appellaverint *aquas Jonias.* Ita Propertius de victoria Actiaca in mari Jonio *lib.* IV. 6.

— *Sceptra per Jonias fracta vehuntur aquas.*

Et Claudianus de Sinu Jonio, in quem ſe Atheſis effundit de VI Conſ. Honor.

— *inimi-*

— inimicàque corpora volvens,
Jonios Atheſis mutavit ſanguine fluctus.

At ex veterum teſtimoniis nihil eſt certius quam diſtinguendum eſſe Sinum Jonium i. e. Hadriam a mari Jonio, & τὸ Ἰόνιον πέλαγος *eſſe* εἰς ὃ ἐκδίδωσιν ὁ Ἀδρίας, ut verbis utar ſchol. Apollon. ad *lib.* IV. 308. quem vide. Sed manum de tabula.

III.

DISSERTATIO

DE

MONTE GARIZIM.

III.

DISSERTATIO DE MONTE GARIZIM.

I. NOmen hujus montis ſcribitur in Sacro Codice הַר גְּרִזִּים *mons Gerizzim*, *Deut.* XI. 29. Chaldaeus Interpres habet טורא דגריזין, Hieroſolymitanus דגריזים, Graecus ὄρος Γαριζεὶν, & Γαριζίν. Ita enim ſolebant Graeci terminationem pluralem efferre per εὶμ & εὶν vel ὶν, & Scheva per α, ut in Σαμουὴλ, Σαλωμὼν, &c. Syrus ܛܘܪܐ ܕܓܪܝܙܝܢ, Arabs ab Erpenio editus, جبل جرزيم, a Waltono, كرزيم, *Kerizim*, mutato ג vel ج in literam ejuſdem §. 1. *Varia nomina montis Garizim.*

 organi

organi, ut loquuntur Grammatici. Ipſi Samaritani in Pentateucho ſuo, uti in literis, & in Chronico ſuo MS. to, ſive libro Joſuae, quem poſſideo, طور جرزيم. Nonnunquam a Graecis nomine ex duabus vocibus conflato dicitur *Hargarizim.* Ita Eupolemus Ἀργαριζὶν appellat, & interpretatur illud ὄρος ὑψίστου, *montem altiſſimi*, quum debuiſſet ſcripſiſſe *montem Garizim*, הר גריזים. Marinus quoque Photio laudatus *cod.* 242. ἐν ὄρει, inquit, Ἀργαρίζῳ καλουμένῳ Διὸς ὑψίστου ἁγιώτατον ἱερόν, *in monte dicto Argarizo* (*Har*, ſive monte, *Garizim*) *Jovis altiſſimi Sanctiſſimum Templum.* Auctor etiam antiquus Itinerarii Hieroſolymitani. *Civitas Neapoli. Ibi eſt mons Agazaren*, lege, *Argarizim.* Apud Malalam quoque in Chronico, ubi agit de ſtrage Samaritanorum, ſub imperio Juſtiniani, quum viginti millia eorum ceciderunt, male nomen hoc legebatur, ἔφυγον εἰς τὸ ὄρος τὸ λεγόμενον Ἀρπαρίζιν, *fugerunt in montem Arparizin.* Nec aliter quam conjunctim in Pentateucho ſuo & in literis ad Cl. Ludolfum alioſque Europaeos datis, appellant hunc montem ࠄࠓࠂࠓࠉࠆࠉࠌ, הרגריזים. Quod ideo accuratius noto, quia in indagandis iſtiuſmodi vocum originibus, diviſio debet inſtitui, & modo una modo altera explicari: quod ſaepe vi-

video negligi. Exemplum hujus rei ſit Judae proditoris nomen, quod in ſacris literis Ἰσκαριώτης & Ἰσκαριὼθ ſcribitur, quod Cl. Ligtfootus derivat, quaſi una vox foret, ab אסקורטיא, quod & ſono & ſignificatione *Scorteum* exprimit. Quum tamen nihil videatur probabilius, quam τὸ Ἰσκαριὼθ eſſe conflatum ex איש *Vir*, & קריות, Καριὼθ, quod nomen urbis eſt ex ſacro Codice notae. Unde una vox facta eſt e duabus, uti in *βαρθολομαῖος*, *βοανέργες*, *βηθσαϊδα*, *καπερναοὺμ*, *ἀκελδαμὰ* & ſimilibus. Notiſſimus eſt hic loquendi modus איש קריות *Vir e Karioth*, ſc. oriundus, vel eminens inter incolas illius civitatis. Sic Antigonus, qui Legem oralem a Simeone Juſto accepit, dictus eſt איש סוכו *Vir e Soco*, id eſt, Sochacus. Sic & inter doctores Miſnicos ſunt, איש ברתותא *Bartotenſis*, איש כפר חנניה *Vir e pago Canania*, &c. Atque ita dictus eſt *Judas Iſcarioth*, id eſt, *Cariotenſis*. Quod non parum firmatur teſtimonio Bezae, qui ſcribit in vetuſtiſſimo Codice ſuo manu exarato ubique apud Joannem legi ἀπὸ Καριώτου, *ex Carioth*, pro vulgata Lectione Ἰσκαριὼθ: quae varia lectio notata non eſt inter illas, quas aut Curcellaeus aut Angli ex plus centum Codicibus collegerunt. Vidit quoque Cl. Bartoloccius in Eruditiſſimo volumine, *Bibliotheca Rabbinica*,

part.

part. 3. *pag.* 23. (cujus novam editionem aggreſſus fuit Amſtelodami meo conſilio & ductu *S. Petzoldus*, ſed quum folia quaedam typis jam eſſent excuſa, obitu ſuo filum operis abrupit: quod ideo moneo quia in praefat. Analectorum Rabbinicorum illam editionem promiſi, quae an ab aliis perficienda ſit, dubito) nomen Iſcarioth dividi debere in duo, & compoſitum eſſe: ſed pro *Carioth*, nomine proprio loci, ſubſtituit meo judicio minus apte קורייטא *Caryotas*, & vult איש קורייטא eſſe virum, qui in loco Caryotis (palmae id genus eſt) abundante natus eſt, & certum eſſe ait Judam a valle Jerichuntina, ubi caryotarum copia erat, Iſcarioten eſſe dictum. At non videtur genius Hebraiſmi pati talem expoſitionem, non magis quam illam, quam ibi quoque tuetur Vir Doctiſſimus, Antigonum dictum eſſe איש סוכו, quod ex loco *tabernaculis* abundante, oriundus ſit, a סכות.

§. II. *Mons benedictus appellatur.*

II. A Samaritanis vulgo *Mons benedictus* appellatur, & ipſi ſe vocant, *Montis benedicti accolas*. Quod quare ab iis fiat, nemo ignorare poteſt, niſi qui in rebus Samaritanis plane hoſpes eſt. Mons is cultui divino ſingulari ratione ſacer eſt, & benedictionibus olim juſſu Dei in eo recitatis illuſtris ex ſententia Samaritanorum, & quem ipſae piaculares aquae in univerſum terrarum orbem tempore

Noachi

Noachi effuſae refugerunt, ſic ut ſiccus remanſerit: qua de re plura dicemus poſtea. Verum, antequam hunc titulum Montis benedicti miſſum faciam, monendus es, Lector, in Epitome Chronici Samaritanici, quam Exercitationibus Antimorinianis ſubjunxit Cl. Hottingerus, haec legi ad *c. 23. p. 112. Joſua*

في طور بريك يعرف شمرون

in monte benedicto, id eſt, Samaritano non tantum arcem ſed & templum in ejus vertice conſtruxit. Proprie illa verba, citata ex Chronico, ſonarent, *in monte benedicto, qui notus eſt nomine Schomron*, ſive, *id eſt, Schomron.* Unde videretur colligi debere montem Shomron, cui Samaria urbs inſidet; a Samaritanis etiam montem benedictum appellari. Sed omiſit Hottingerus praecedentia, a quibus ſenſus pendet. Ita ibi legitur وبنا يوشع الملك حصن على الجبل من شامي طور بريك يعرف بشمرون *Et conſtruxit Joſua Rex (vel Princeps) arcem ſuper montem, qui eſt ad ſiniſtrum latus montis benedicti, qui dicitur Schomron.* Eſt itaque mons Schomron alius a monte benedicto. Haec moneo, ne quis imprudens his verbis fallatur, non ut detraham meritis Viri Erudítiſſimi, qui omni ope has literas illuſtrare anniſus eſt, & alibi errorem ſuum videtur agnoviſſe. Utinam

nam inter Chriſtianos multi tales exiſterent!

§. III. *Dicitur.* פלטנוס *unde?* III. Mirum vero illud nomen eſt, quo Judaei volunt montem Garizim dictum eſſe in antiquiſſimo Commentario in Geneſin, Bereshith Rabba *Sect.* 32. & 8. 1. §. 3. ſc. פלטנוס, uti poſteriori loco ſcriptum extat, quam ſcriptionem ſequitur Auctor Lexici, Aruch dicti, qui fidem ſuam in exhibenda vera vocum barbararum lectione ſaepe mihi probavit, ſic ut illius ſcriptionem praeferre ſoleam vulgatis editionibus Talmudis, Bereshith Rabba, & aliorum vetuſtiſſimorum librorum. Idem ait hanc vocem ſignificare *montem*, Commentator ad Bereshith Rabba, *montem Garizim*: quod ex duobus illis locis videtur liquere, & ex aliis libris antiquis, ubi eadem hiſtoria narratur, & pro eo *Neapolin Samaritanorum* נפולין של כותים ſubſtituerunt. Unde illa vox ducta ſit, non puto hactenus quenquam docuiſſe. Ego conjicio, quum Graeca vocabula plurima tempore Jonathanis, & Iſmaelis fil. Joſephi, addo & illo, quo is commentarius ſcriptus eſt, permixta eſſent ſermoni Judaeorum, non incommode vocem Graece exprimi per *πελεθῦ ναός*, פְּלֵטְנוֹס, id eſt, *ſtercoreum delubrum*, quod in monte Garizim erat, id eſt, dicatum cultui idololatrico, ut Judaei credebant. Solent autem falſos Deos ſtercoreos appellare & *ſtercora* גלולים *Deut.* 29: 17. 1 *Reg.* 15. 12.

&

& plurimis aliis locis. Atque eo magis mihi ſe probat haec conjectura, quod Samaritani ſolerent eodem nomine appellare Templum Hieroſolymitanum. Id liquet ex colloquio R. Jonathanis & Samaritani; quorum hic, praeſtaret, inquit, te precari in hoc monte Gerizim quam in illa בית קלקלתא, id eſt, *aede ſtercoris*, innuens Templum Hieroſolymitanum, quo R. Jonathan proficiſcebatur. Plane ſonat hoc idem quod πλεθ[illegible]ιός, פלטנוס: unde mutuo & Judaei & Samaritani, hi Templum Hieroſolymitanum, illi Garizimiticum, foedo hoc nomine appellarunt.

IV. Ut & de etymo vocis Garizim aliquid addam, ſine dubio radix ejus, ut loquuntur Hebraei, ſive vox primitiva eſt גרז, quod Lexica transferunt per *Excidere*, *ſuccidere*, *abſcindere* & hoc ſenſu legitur *Pſ.* 31:23. Hinc derivatum גרזן *ſecuris*, quae abſciſſioni inſervit. Apud Arabes eandem haec vox ſignificationem habet (جرز) & uſurpatur de qualibet reſectione, vel amputatione, uti arborum, tritici, &c. quo ſenſu Arabs tranſtulit אלם *Gen.* 37. 7. (quo ſolo loco haec radix in V. T. occurrit & quae vulgo transfertur per *ligare*) per جرز גרז, ut ſenſus ſit, *eramus metentes*, *ſive reſecantes*, *manipulos*. Et, profecto ſunt derivata vocis אלם, uti *§. IV. Etymon vocis Garizim.*

אלמנה

אלמנה *vidua*, &c. פ׳ אלמוני *Hic ille*, N. N. quae melius a notione *reſecandi* fluunt, quam ab illa *ligandi*. Quicquid ſit, גרז eſt *abſcindere*, & hinc גריזים notabit *ſciſſores*, qui amputandi munere funguntur, *meſſores* qui triticum reſecant, vel, ſi malis vulgatam expoſitionem *Gen.* 37. 7. ſequi, qui manipulos tritici *colligant*. Nam גריז in participio Pehil nonnunquam agendi aeque ac patiendi notionem habet, ut docent Grammaticorum filii. Erit itaque dictus *Mons Meſſorum* vel ſectorum, ob ſummam fertilitatem, a qua hic mons commendatur, oppoſite ad Ebal, qui ſterilis erat. Montes autem in Palaeſtina plurimi, paſtui pecorum licet minus apti ſint, triticum tamen proferunt, & alias frumenti ſpecies, quae Eruditiſſimi Maundrelli, L. A. M: & membri Collegii Exeterenſis obſervatio eſt, ipſa illorum locorum luſtratione id edocti. De etymo montis עיבל *Ebal* & hoc monendus es, lector. Hebraeis vocem primitivam עבל non eſſe in uſu, ſed Arabibus, & inter alia ſignificare, *foliis nudare arborem*, & derivatum אעבל اعبل *ſaxa albicantia*, & *montem* ipſum *in quo tales lapides inveniuntur*: quae ſuadere videntur vel a ſterilitate vel a ſaxis montem illum ita fuiſſe appellatum. Ebal enim aridus erat, adhuc tempore R. Benjaminis, *ſicut ſaxum & petra*, uti ipſe teſtatur.

Ga-

Garizim autem fontibus, hortis, vineis & olivetis amoeniſſimis inſtructus. Sic ut ipſa utriuſque montis facies benedictionem & maledictionem in eo peragendam luculenter exprimeret.

V. In inquirendo ſitu montis Garizim ante omnia examinanda ſunt nobis verba Epiphanii; & eo quidem magis, quo majori cum fiducia certam lectori ſuo ſententiam pollicentur. Ita ille *Haer.* VII. Τῷ βουλομένῳ ἀκριβῶς περὶ τοῦ ὄρους Γαριζεῖν ἐρευνᾶσθαι, ἰστέον ὅτι πρὸς τῇ Ἱεριχῷ κεῖνται τὰ δύο ὄρη, τό τε τοῦ Γαριζεὶν, καὶ τὸ τοῦ Γεβὰλ πέραν τοῦ Ἰορδάνου πρὸς τῇ ἀνατολῇ τῆς Ἱεριχῷ, ὡς ἔχει τὸ Δευτερονόμιον, καὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ ἡ βίβλος. *Si quis de monte Garizim explorati quidpiam habere velit, ſciendum eſt ad Jerichuntem duos eſſe montes Garizim & Gebal ultra Jordanem, ad orientem Hierichuntis, uti in Deuteronomio & libro Joſuae filii Naue ſcriptum eſt.* Craſſum hunc eſſe errorem multi, nec immerito, oſtendere conati ſunt; tum, quod mons Gerizim prope Sichem collocetur *Jud.* 9. 6. tum, quod ex Joſephi, aliorumque veterum, teſtimoniis, quae noſtrorum temporum experientia confirmantur, liquido conſtet, in portione tribus Ephraim ad Neapolim, quae olim Sichem dicebatur, eum eſſe quaerendum. Unde autem natus eſt hic error Epiphanii?

§. V. Situs montis Garizim. Duplex Gilgal.

I Et

Et quae occaſionem dare potuerunt Doctiſſimo ſcriptori hac ratione commentandi? Scilicet, legerat Epiphanius in Sacris literis *Deut.* XI. 30. montes Gerizim & Ebal eſſe מול גלגל, id eſt, *contra Gilgalam*, uti Vulgatus Interpres, ἐχόμενον τῆς Γαλγάλ, *apud Galgal*, ut LXX. vel *verſus Gilgal*, *e regione Gilgal*; לקבל גלגלא ut Targumiſta & alii, & ſibi perſuaſit nullum alium locum Gilgal eſſe dictum praeter eum, qui Hierichunti & Jordani proximus ita appellatus eſt a Joſua, quod Deus circumciſione ibi peracta opprobrium Aegypti ab iis devolviſſet, uti legere eſt *Joſ.* 5. 8. At aliud erat Gilgal, verſus quod mons Gerizim erat ſitus, quod vel ipſa Moſis verba *Deut.* XI. 30. collata cum ratione temporum oſtendunt. Nam Moſes loquitur de montibus, & locis, jam ſuo tempore hoc nomine notis, *Gerizim*, *Ebal*, *Galgal*. Atqui Gilgal prope Jerichuntem poſt mortem demum Moſis a Joſua id nomen accepit *Joſ.* 5. 8. Nec eſt neceſſe ut fingamus Moſi revelatum hoc nomen fuiſſe a Deo, huic loco dandum poſt ejus obitum. Praeterea Galgal aliquod fuiſſe diſtinctum a Galgal in campeſtribus Hierichuntis, videtur ſuadere diſtincta recenſio מלך גוים לגלגל *Regis Gentium Galgal Joſ.* 12. 23. ubi non poteſt intelligi Gilgal Hierichuntinum, quod probabiliter Regi Jerichuntis paruit; nec urbs fuit, ſed campus

pus: certe debuiſſet recenſeri in initio hujus ſerici *Joſ.* 12. 9. ubi Regum a Joſua devictorum catalogus ſervato ordine temporis, & itineris inſtituti incipit ab Regibus *Jerichuntis*, *Ai*, & pergit memorare reges *Hieroſolymae*, *Hebron*, *Jarmoth*, *Lachit*, *Eglon*. Quod ſi alicubi idem is ordo in progreſſu illius ſeriei non videatur obſertus, erit vel exigua intercapedo, vel ſitus terrarum attendetur. Quumque Rex *Galgal* penultimo loco ponatur, & jungatur Regibus *Carmeli*, & *Dorae*, & *Cadeſch*, & *Tirſa*, locorum ſatis notorum, patet id Galgal longe aliud eſſe, quam Galgal, in campeſtribus Hierichuntis, quod primum vel ſaltem inter prima loca (niſi hanc enumerationem Joſuae maxime confuſam & inordinatam ſeriem velimus appellare) debuiſſet recenſeri. Et ſi Galgal Hierichuntinum innuitur *Joſ.* 12. 23. quid ſibi vult vox addita גוים *Gentium*? מלך גוים לגלגל, *Rex Gentium Galgal*. Vel hoc ſolum anſam ſuſpicandi dedit magnis viris, per haec verba partem quandam Galilaeae innui, quae ſequentibus etiam temporibus *Galilaea Gentium* dicta eſt., Γαλιλαῖα τῶν ἐθνῶν, & גליל הגוים *Jeſ.* 9. 1. Inter illos praecipue videndus eſt Cl. Ligtfootus in *Centuria Geographica cap.* 88. qui per גלגל *Joſ.* 12. 23. intelligit Galilaeam, & confert verſionem Alexandrinam, quae pro

לגלגל loco citato habet Γαλιλαίας, & Joſephum, ſcribentem Demetrium caſtrametatatum eſſe ἐν Ἀρβήλοις πόλει τῆς Γαλιλαίας, cum verbis ſcriptoris libri 1 *Maccab.* IX. 2. ἐπορεύθησαν ὁδὸν τὴν εἰς Γάλγαλα καὶ παρενέβαλον ἐπὶ Μεσαλὼθ τὴν ἐν Ἀρβήλοις. Quicquid ſit, ſive per גלגל *Joſ.* 12. 23. debeamus ipſam Galilaeam intelligere, vel partem ejus, vel civitatem; id certum videtur illud Gilgal diverſum eſſe a Gilgal prope Jordanem, & vicinum eſſe regioni, in qua Dora, Cadesh, Tirſa; & regem Gilgalis inter ultimos fuiſſe a Joſua devictos. Quare ſi conſideremus locum, ubi Moſes verba pronunciavit relata *Deut.* XI. 30. ſc. cis Jordanem, in campeſtribus Moab, rectiſſime deſcribi montem Gerizim, מול, *prope*, vel e *regione*, vel *verſus*, quod magis probo, *Gilgal*, apparebit. Id enim inſpectio mappae Geographicae clariſſime docet. Unum addam, quod ad ſententiam illam, quae Gilgal *Joſ.* 12. pro Galilaea habet, illuſtrandam facit, ſcilicet Samaritanos in Chronico ſuo M.S.to ſive Libro Joſuae, (de quo nos alias, Deo volente, fuſius agemus) Gilgal illud Hierichuntinum جليل גליל *Galil* appellare *cap.* 16. eodem ſc. nomine, quo Galilaea paſſim apud Arabes, & Interpretem Novi Teſtamenti, dici ſolet. Quod videtur docere Galilaeae nomen olim idem fuiſſe cum

גלגל

גלגל *Gilgal*, & poſtea mutatum in גליל *Galil*. Quae duo Gilgal quum non diſtinxerit Epiphanius, lapſus eſt in errorem, & in eundem alios induxit. Euſebius enim in *lib.* de locis Hebraicis, Interprete Hieronymo, ita ſcribit: *Errant igitur Samaritani qui juxta Neapolin Garizin & Ebal montes oſtendere volunt, quum ipſos juxta Galgal eſſe Scriptura teſtetur.* At profecto non errant illi, ſed certiſſima proferunt.

VI. Quum itaque probatum dederimus duplicem locum Gilgal eſſe dictum, non videtur neceſſe ſtatuere cum Gerardo Mercatore montem Garizim, (quem ipſe fatetur partim imminere urbi Sichem, motus auctoritate loci *Jud.* 9.) fuiſſe tractum montium, qui ſe a Sichem protendat ad Gilgal illud quod prope Jordanem eſt. Quod ideo tantum finxiſſe videtur Vir doctus, ut explicaret illud *Deuteron.* XI: 30. Garazim eſſe מול *prope*, vel *verſus Gilgal*, non aliud Gilgal eſſe ratus, quam quod in Campis Jerichuntinis eſt. Nec enim tuetur hanc opinionem ulla auctoritate, quin e contrario certum eſt tale dorſum montium non protendi a Sichemo ad Jordanem, ſed Gerizim eſſe montem unicum ſeparatim, adverſum Hebali & valle intermedia diſtinctum. Quod ſi & Ebal & Garizim tam late protenderentur, nullum certum locum

§. VI. Garizim mons unus non tractus montium.

deſignaſſet Moſes, unde benedictiones maledictioneſque pronunciarentur, ſed vagum illum & indeterminatum, qui aeque ad Jordanem quam in locis mediterraneis Palaeſtinae concipi poſſet. At diſertis adeo verbis circumſcribit hos montes Divinus Scriptor, eoſque locat אצל אלוני מורה *prope quercus Moreh*, ut dubitari non poſſit, quin ſingularis mons & locus vicinus urbi Sichem innuatur, nam אלון מורה eſt prope Sichem. *Gen.* 12. Quod ſi á Gilgal Hierichuntino protenderentur hi montes per vaſtiſſima terrarum ſpatia uſque ad Sichem vel quercus More non videntur montes illi deſcribi poſſe, quaſi tantum ibi, prope quercus Moreh, ſiti eſſent, uti Moſes ait: *An non illi montes ſiti ſunt trans Jordanem, poſt viam quae ducit ad occaſum, &c. prope quercus Moreh?* Quorſum locat illos montes prope quercus Moreh, ſi non ibi, ſed prope Gilgal Hierichuntinum, illae benedictiones & maledictiones debuerunt recitari, uti Mercator putat? Quorſum illa deſcriptio, quae videtur magis obſcurare verum locum peragendarum ceremoniarum quem innuere vult Moſes, quam indicare? Idem hoc mihi videtur ac ſi dicam: ſi Roma velis Anconam proficiſci, tranſeundus eſt Mons Apenninus. An non iſte mons ſitus eſt in regno Neapolitano & propinquus ſinui Tarentino? Hoc enim noſſe

noſſe nil facit ad ſitum indicandum montis, quem aliquis Roma Anconam tendens, tranſire debet. Sic etiam, licet Gerizim ab Gilgal Jerichuntino ad Sichem protenderetur, quia tamen ex hypotheſi Mercatoris, cerimoniae a Moſe praeſcriptae & ibi agendae, prope Gilgal Hierichuntinum peragi debebant, non poterant ſcire, ubi is locus eſſet ex tali deſcriptione: an non ſunt . . . prope quercum Moreh? unde longiſſime diſtabat verus locus peragendarum ceremoniarum juxta viri docti opinionem. Nam inde debuiſſent Hebraei colligere prope quercum More haec vota & diras recitari debere, (quod vir doctus negat) quia praecipiuntur illa peragenda in montibus, qui, ut noti fiant Hebraeis, dicuntur eſſe apud quercus Moreh, id eſt, prope Sichem. Sed huic rei non immorabor diutius, quum falſae illi hypotheſi innitatur, unum modo locum in ſacris Gilgal eſſe dictum, & hinc viſa ſit maxima difficultas Mercatori, eundem montem prope quercus Moreh, & Gilgal, loca maxime diſſita collocare, quam amoliri poſſe non videbatur, niſi ſtatueret tractum montium intelligi, & hos eſſe extenſionis terminos. Verum, quod plerumque fieri ſolet, dum haec ſibi perſuadere conatus eſt Mercator, alia quoque conquiſivit hujus ſententiae ſuae firmamenta, uti, quod mox poſt captam urbem Ai, hae ceri-

moniae in monte Gerizim & Ebal fuerint actae (quod tamen non liquet, nec ex ſerie qua res recenſentur doceri poteſt, quia ſaepe temporum ordo invertitur) quodque lapides ex Jordane uſque ad Ebal deferri non potuerint, quaſi certum ſit eoſdem illos fuiſſe qui Galgalis & qui in Ebal fuere collocati. Quae ſigillatim examinare non conſtitui, quum Vir Eruditiſſimus Andreas Maſius id abunde praeſtiterit in Commentario ad Joſuam, *cap.* VIII. 30.

§. VII. *Urbs Sichem illi monti adjacet.*

VII. Accuratius vero ſitus montis Garizim intelligitur ex eo quod urbs שכם, *Sichem*, ei vel inſita vel adſita fuerit, uti apparet, ut *Jud.* 9: 7. Erat autem urbs Sichem in portione tribus Ephraim *Joſ.* 20: 7. Monti ipſi illam inſediſſe quidam opinati ſunt, quod illa urbs frequenter in Sacris literis appelletur *Sichem in monte Ephraim*: verum ego exiſtimo hoc loquendi modo tantum indicari ſitam illam fuiſſe ad montem, vel in illa parte terrae, quae, quod non tot campos haberet, ac ora maritima, inde הר אפרים, *mons Ephraim*, dicta eſt. Et notatum eſt ab iis, qui iter inſtituerunt per ea loca, regionem a mari mediterraneo uſque ad Sichem, campeſtrem, at ulterius verſus ortum, montanam & ſaxoſam magis exiſtere: quod obſervo, ne quis putet haec contraria eſſe textui *Deut.* 11: 30. ubi

ubi Gerizim *in regione regis Cananaei*, *qui in campeſtribus habitat*, locatur. Nam & ipſa regio ad occaſum montis Gerizim campeſtris erat; ad ortum paulatim montoſior, ſic ut ipſe mons quaſi in confinio regionis montoſae & campeſtris ſitus fuerit, & ſub ditione Regis Cananaei, qui in locis campeſtribus ſedem habebat. Fuit ergo adſita monti, quod & vulgatius & probabilius eſt, & ita quidem ut inter duos montes Gerizim & Ebal media eſſet, illo ad auſtrum, hoc ad ſeptentrionem ſito, γαριζὶν μὲν τοῦ ἐκ δεξιῶν κειμένου, τοῦ δὲ ἐκ λαιῶν γιβάλου προσαγορευομένου apud Joſephum *Antiq.* IV. *ult.* & *l.* V. *c.* 9. qui montem Garizim imminere urbi Sichem teſtatur his verbis, hiſtoriam Jothanis (*Jud.* 9.) narrans, τὸ ὄρος τὸ Γαρίζειν, ὑπέρκειται δὲ τῆς Σικίμων πόλεως. Idem in fine ejus libri Sichem ſitam ad montem Garizim refert & eam Metropolin Samaritanorum eo tempore fuiſſe; σημαρεῖται, ſcribit, μητρόπολιν τότε τὴν Σίκιμα ἔχοντες κειμένην πρὸς τῷ γαριζὶν ὄρει.

VIII. Facile ex iis, quae notavimus, colliget Lector meus, unde Sichem appellata fuerit in Nummis ΜΟΡΘΙΑ, ubi ita legitur ΦΛ. ΝΕΑ. ΜΗΤΡΟΠΟΛ. ΜΟΡΘΙΑ. id eſt, FLAVIA NOVA (ita enim poſtea vocata fuit, uti ex Nummis antiquis, quos plurimos recenſet Cl. Harduinus in §. VIII. *Sichem unde dicatur Morthia & Mamortha.*

Numm. antiq. populor. & urb. illuſtr. pag. 340. *& ſeqq.* & Cl. Vaillant *in Numm. Coloniar. p.* 150. & *ſeqq.* & aliunde liquet, & in Chronico Samaritano نابلس *Nabolos*, quod nomen hodieque retinet, & vulgo *Naplouſa* effertur) METROPOLIS MORTHIA. In Plinio id nomen legitur *Mamortha*, in Joſepho Μαβαρθα. Sed quum nummi minus obnoxii ſint corruptioni quam codices, illos ſequimur, & ΜΟΡΘΙΑ legendum arbitramur. Cl. Cellarius, vir doctiſſimus & amicus noſter ſingularis, in *Collect. hiſtor. Samar. p.* 11. illud מרתא. ſive ܡܪܬܐ *Dominam* notare conjicit, quod eſſet civitas princeps & dominatrix illius regionis. At nos credimus eſſe illud nomen .מורה *Moreh*, quod Graeca terminatione addita vix aliter ſcribi poterat quam Μόρθια. Nam ה, adſpiratio, nequit a Graecis in media voce collocari, ideoque litera ex Τ & Η compoſita ejus loco ſubſtituitur, velut in voce ΜΙΘΡΑ, quae a Perſis ſcribitur مهر *Mihr*, ubi ه, ה, eodem modo in Θ mutatum eſt. Adde quod ipſi Hebraei pro *He* ſoleant *Thau* uti, quum illa quieſcens in medio vocis deberet legi, quod vel tyrones in lingua Hebraea norunt. Eſſe autem nomen *Mo*-

reh

-*reh* olim datum urbi Sichem conſtat ex Codice Talmudico *Sota*, ubi R. Eliezer ben Joſe quamvis fateatur Elon Moreh eſſe Sichem, eos male addidiſſe ait vocem שכם *Sichem* fini verſus 30 *Cap.* XI. *Deuteron.* poſt מורה. Quod ſi ipſa urbs Sichem non fuerit Moreh, aut Elon Moreh, certe hae, ſive quercus ſive planities, fuerunt urbi Sichem proximae, quod nemo, opinor, negabit, qui illos textus, in quibus mentio fit horum locorum, examinavit. Ipſi certe Samaritani textui *Deut.* XI. 30 poſt ultimas voces, *juxta Elon Moreh*, addiderunt, ſed ex ſuo ingenio ࠌࠅࠋ ࠔࠊࠌ *prope Sichem.* Si porro aliquis me roget, quid cenſeam de nominibus *Mamortha*, *Mabartha*, quae a Plinio & Joſepho urbi Sichem dantur, modo conſtet vere illos ita ſcripſiſſe, nec irrepſiſſe per errorem librariorum, crederem quoſdam confudiſſe *Moreh*, cum *Mamre.* Uterque locus legitur cum voce *Elon* vel *Elone*, uterque ab Abrahamo inhabitatus, & in terra Iſraelitica ſitus; unde forte unum pro alio acceperunt. Quod ne quis factum miretur, ſciat in verſione Syriaca, ubi textus Hebraeus habet *Moreh* מורה *Gen.* 12: 6. & *Deut.* 11: 30. legi ܡܡܪܐ *Mamre.* Inde, quemadmodum ex *Moreh*, Μορθια, ſic geminata prima litera *Mem*, Μαμορθα: & μ in β mutato ut in βύρμηξ, μύρμηξ &c. Ma-

βαρ-

βαρθα vel Μαβορθά. Arabica etiam verſio a Cl. Waltono inſerta Bibliis Polyglottis Anglicanis, pro מורה habet ممري *Mamri*: at altera, quae ab Erpenio eſt edita, ſervat Hebraeum מורה مورة: Tertia ſed inedita verſio Arabica (quam juxta verſionem Lxx. interpretum tranſtulit in linguam Arabicam الحرث ابن سنان *Harith Ibn Sinân*, uti in exemplari meo legitur) habet hic pro מורה العالية, *excelſa*, Graecos ſecuta, qui tranſtulerunt ὑψηλήν, quaſi legiſſent רומה vel מרום. Quarta verſio, quae auctorem habet celebrem R. Saadiam Gaon (quam aliqui crediderunt eſſe eandem cum Arabica verſione Polyglottorum Pariſienſium, quos in Analectis ſuis jure confutavit Cl. Hottingerus *p.* 98.) cujus ego ſolam Geneſin manuſcriptam poſſideo, at quae typis Hebraeis dudum edita eſt, habet מרג ممرا *Planitiem Mamre*. Sic ut Syriaca & duae Arabicae verſiones, pro מורה habeant *Mamre*: & ſcholia vetera, verſioni Graecae addi ſolita ſimiliter Μαμβρῆ. Unde vox Μαμορθα videtur duxiſſe originem.

§. IX. *Sichem quare vocetur Si-* IX. Unde autem urbs Sichem dicta fuerit *Sichar*, in Novi Teſtamenti tabulis, variae

riae ſunt conjecturae. Legitur ea vox *Joh.* *Sichar Joh.*
IV: 5. ἔρχεται οὖν εἰς πόλιν τῆς Σαμαρείας, λε- IV: 5.
γομένην Σιχὰρ, *venit autem* (*Jeſus*) *in urbem Samariae quae dicebatur Sichar.* Intelligi autem Sichem patet, quod ſitus ejus determinetur ibidem, πλησίον τοῦ χωρίου ὃ ἔδωκεν Ἰακὼβ Ἰωσὴφ τῷ υἱῷ αὐτοῦ, *prope praedium quod Jacob dedit Joſepho filio ſuo.* Ego exiſtimo dictam eſſe urbem illam, quam pro idololatrica habebant, a Judacis (nam non ſine emphaſi textus ſacer habet λεγομένην, *quae ita appellabatur* tunc temporis & vulgo nota erat) שֶׁכָּר *Schècar*, cujus primam literam cum puncto, *Sche*, deflexerunt in Σι, uti in vero nomine שְׁכֶם *Schecem*, Σιχήμ. Atque ita Σιχὰρ שקר notabit *mendacium*, *falſum*, quod vel de toto cultu Samaritico, qui in illa metropoli vigebat, vel de idolis, quorum cultum objiciebant Judaei Samaritanis poteſt intelligi. Sunt enim idola, שקר, *mendacium*, אלילים, *nihil.* Elegans eſt locus, ad quem reſpexiſſe Judaeos quum hanc urbem ita appellarent certo mihi perſuadeo, (an perſuaſurus ſim lectori meo, neſcio) *Habacuc.* II: 18: ubi idolum ſculptum appellatur מורה שקר, *Moreh Schaker*, *Doctor mendacii*: verſio Graeca habet φαντασίαν ψευδῆ. Latere itaque videtur in voci שֶׁקֶר Σιχὰρ (uti tunc temporis loquebantur, & in

Chal-

Chaldaica ejus loci Paraphraſi eſt) & ſubintellecta fuit a Judaeis vox addita a Propheta; מורה, *Moreh*, quod ipſum etiam nomen urbi ſuae Sichem dabant Samaritani, & fatebantur Judaei *Moreh* eſſe nomen Sichem in *Sota*, de quo in ſequentibus agemus. Quum ergo urbem illam Judaei Σιχὰρ appellarunt, *vanitatem*, *mendacium*, falſi cultus eam arguerunt, & tacite voluerunt innuere id reſpici debere, quod erat, ut loquuntur, על צדו *ad latus ejus*, ſc. *Moreh*, & *Moreh* nomen loci adeo ipſis amati revera eſſe *Moreh Sichar*, *doctorem mendacii*. Similem malignam alluſionem ad vocem *Moreh* ex lingua Graeca petitam videor mihi detexiſſe in verbis *Sapient. Jeſu Sirach cap.* 50: 28. ubi haec verba. Οἱ καθήμενοι ἐν ὄρει Σαμαρείας, Φυλιςιεὶμ, καὶ ὁ λαὸς μωρὸς ὁ κάτοικῶν ἐν Σικίμοις. *Qui inſident monti Samariae, Philiſtaei, & populus ſtultus, μωρὸς* (NB.) *qui habitat in Sichem.* Nec enim videtur eſſe ratio, cur illos, qui montem Samariae incolebant, & Philiſtaeos, minus ſtultos diceret, quam Sichemitas. Sed alludere voluit ad nomen Moreh, uti ego quidem exiſtimo. Solent ita Judaei nomina & locorum & rerum ipſis odioſarum, aut deflectere in ſenſum malignum, aut paulum corrumpere, quod Chriſtiani in *Euangelii*, & ſanctiſſimo *Jeſu*, Soſpitatoris noſtri, no-

mine, quod ipſis angelis venerandum eſt, at his canibus neutiquam, jam olim experti ſunt. Et Samaritani viciſſim nunc Hieroſolymam non appellant, בית מקדש, *aedem Sanctam*, vel بيت المقدس, quod idem eſt, uti in Chronico ſuo MS.to & Mohammedani vulgo, illam nominant, ſed mutatis duabus literis בית מכתש, *domum plagae*, id eſt, everſam, quo ſignum hoc eſſe Divinae irae innuunt.

X. Inquiramus & de alio nomine urbis Sichem. Si Euſebio credimus, dicta fuit olim *Salem*. Ita ille in *lib. de loc. Hebr.* quem Latine vertit Hieronymus. Συχὴμ, καὶ ἡ Σίκιμα ἡ καὶ Σαλὴμ, πόλις Ἰακὼβ, νῦν ἔρημος. Δείκνυται δὲ νῦν τόπος ἐν προαστείοις Νέας πόλεως. *Suchem, Sicima, quae & Salem, urbs Jacobi, nunc deſertum. Locus autem oſtenditur in ſuburbiis Neapolis.* At, quo minus hoc credam, facit, quod ſoli illi hoc ſcribant, quorum teſtimonium tanti non eſt, ut eo ſolo niti liceat, & quod Sichem & Salem manifeſto diſtinguantur, ut loca diverſa *Joh.* 3. & *Joh.* 4. At ſubodoratus ſum, unde noſtri hanc ſententiam hauſerint, ſc. ex *Gen.* 33: 18. ubi haec verba ויבא יעקב שלם עיר שכם, *Et venit Jacob incolumis ad urbem Sichem*, quidam transferunt; *& venit Jacob ad Salem*,

§. X. Nam Sichem etiam dicta fuerit Salem.

lem, urbem Sichem. Sed nulla eſt ratio, cur fingamus שלם, quum ſit vox appellativa; & uſitata, eſſe propriam loci, ideoque etiam Judaeorum Paraphraſes Chaldaicae, & ipſi Samaritani, qui optime id noſſe poterant, ſi nomen proprium urbis ſuae fuiſſet, hoc transferunt per *ſalvus, in pace.* At verſio Graeca, quam Patres plerumque ſequebantur, habet, ἦλθε Ιακὼβ εἰς Σαλὴμ πόλιν Σικίμων; & vulgata Latina, *Tranſivitque in Salem urbem Sicimorum.* Hinc natus error, quaſi ipſa Sichem Salem diceretur. Porro quam bene id, quod de Salem narratur (*Joh.* 3: 23.) (nam eam innui ibidem putant ſententiae hujus patroni) convenit noſtrae Sichem? Quia ibi erant aquae multae Johannes ibi baptizabat. At urbs Sichem adeo abundabat aquis, ut mulier debuerit aquam petere extra urbem ex puteo, quam biberet: nam; *da mihi*, inquit, *aquam iſtam, ne ſitiam & huc veniam hauſtum Joh.* 4: 15. Adde, quod non videatur locus baptiſmo Johannis nobilitatus in medio regionis Samariticae quaerendus, ſed in Judaea potius, vel Galilaea.

§. XI. *Num Sichem ſit eadem urbs cum Sebaſte.*

XI. Sunt qui exiſtiment Sichem, quae Naplouſa hodie audit, eandem eſſe urbem cum Sebaſte, quae mira confuſio eſt. Nollem id excidiſſe calamo Viri Eruditiſſimi, & de literis Orientalibus optime meriti, D'Herbe-

belotii, qui in *Bibliotheca Orientali* haec habet *pag.* 753. *Hyrcan Roy & Pontiſe des Juifs ruina entierement Samarie ſous le regne de Ptolomee, dit Euergetes: mais elle fut rebatie par Herode qui luy donna le nom de Neapolis & Sebaſte. C'eſt celle que les Arabes appellent aujourdhuy Nabolos, & que nous nommons ordinairement Naplouſe.* At alia eſt urbs Samaria, quae a monte Schomron ita dicta eſt, cui inaedificata eſt ab Omri, qui montem illum a Schemer emit, 1 *Reg.* 16: 26. & poſtea Sebaſte dicta, hodie Sebaſtia; alia eſt Neapolis, ſita inter montem Gerizim & Ebal, uti ex Plinio, Joſepho, Ptolomaeo, verſionibus Bibliorum antiquis, & Nummis plurimis, quorum illi Σεβαστηνῶν, hi Νέας πόλεως praeferunt, demonſtrarem, niſi putarem a quovis examinante veterum ſcriptorum teſtimonia id poſſe fieri. Utique certum eſt Sichem & Samariam urbes olim fuiſſe diſtinctas. Illius jam fit mentio *Gen.* 34. 18. haec demum condita eſt ab Omri. 1 *Reg*, 16. Naplouſa & Sebaſtia hodie, ſunt etiam urbes diſtinctae. Id omnia Itineraria & deſcriptiones chorographicae confirmant. Atqui Sichem eſt Naplouſa, uti patet ex teſtimonio veterum & Nummis, & Sebaſtia eſt Samaria, quod Strabo Joſephus, Hieronymus, Procopius, & alii conſtanter tradunt. Ergo Naplouſa vel Neapolis non eſt eadem cum Samaria. At confuſio

mihi videtur nata ex eo, quod utraque & Sichem & Samaria metropoles aliquando Samariticae regionis, & vicinae ſibi fuerint. Notetur itaque error, quem & Stephanus in Ἐθνικοῖς erraviſſe videtur, e quo ipſius epitomator haec exhibet: *Σάμαρεια πόλις Ἰουδαίας, ἡ μετονομασθεῖσα Νεάπολις. Samaria, urbs Judaeae, poſteâ dicta Neapolis.* Quem plures elapſo ſaeculo ſecuti ſunt.

§. XII. *De altitudine montis Gerizim.* XII. De altitudine hujus montis ſcriptum reliquit Joſephus *Antiq. lib.* XI. *c.* 8. illum vicinorum *montium eſſe altiſſimum*, ὃ, inquit, τῶν ἄλλων ὀρῶν ἐστὶν ὑψηλότατον. Nec enim illud ἄλλων omnes totius univerſi montes deſignare videtur. Ceterum hujus montis inſignis eminentia forte fabulae occaſionem dedit, non fuiſſe illum immerſum aquis diluvii. Ita narratur in *Bereſchith Rabba, Paraſcha* 32. §. 16. ad haec verba Sacri Codicis. *Et aquae creverunt valde ſuper terram*, &c. רבי יונתן סלק למצלייה בירושלים, עבר בהדין פלטאנוס (in margine הר גריזים) וחמתיה חד שמריי אמר ליה להיכן את אזיל אמר ליה למיסק למצלי בירושלים אמר ליה לא טב לך למיצלי בהדין טורא בריכא ולא בההיא ביתא קלקלתא אמר ליה לכה הוא בריך אמ' ל' דלא טף במוי דמבולא *Rabbi Jonathan* (Cl. Ligtfootus videtur legiſſe *Jochanan*, in *Hor. Hebr.* ad *Euang. Joan.* IV. 20.) pro-

profectus Hieroſolymam tranſiit iſtum Peltanum (montem Gerizim) quod videns aliquis Samaritanorum, quo tendis? ait: precatum, inquit, Hieroſolymas. At alter, melius eſſet tibi orare in hoc monte benedicto, quam in iſta domo ſtercoraria. Cur, autem, rogavit hic; mons ille benedictus eſt? quia, reſpondit alter, non fuit ſubmerſus aquis diluvii. Quod ſi verum ſit hanc fuiſſe opinionem omnium Samaritanorum, non eſt quod Judaei haec aegre ferant, inter quos etiam antiquitus fuere, qui putarunt terram Iſraeliticam plane intactam ab aquis diluvii, quia illa erat terra Sancta. At plane contrarium nos docent verba Moſis *Gen.* 7. 19.

XIII. Columbae imaginem coluiſſe Samaritanos, huic monti impoſitam, Judaei & nunc & olim tradiderunt, quorum teſtimonia multa collegit Eruditiſſimus Bochartus in Hierozoic. ubi de Columbis agit. Verum, uti ego Judaeis fidem habendam cenſeo in omnibus iis hiſtoriis quas de ſe narrant, modo nec rei naturae nec certiſſimis aliarum gentium, quae habemus teſtimoniis adverſae ſint, ita parum ipſis fido, quum de Samaritanis, gente adeo inviſa & inimica loquuntur. Attamen non puto voluiſſe eos tam grave crimen iis objicere, quod nullam haberet veri ſpeciem. Unde diſquiſitum eſt a viris doctis, quae res anſam dare potuerit huic gravi accuſationi. Sunt

§. XIII. *De Columbae imagine, monti Garizim impoſita.*

qui arbitrentur, Samaritanos effigiem columbae, tanquam ſignum Aſſyriorum, quos venerabantur, in monte Garizim erexiſſe, & hinc natam fabulam: vel ipſos Aſſyrios in ſignum dominii, id feciſſe, uti Romanorum ſignum aquila monti Sioni, & majori portae templi Hieroſolymitanae impoſita fuit, ſed mox detracta. Pati enim voluiſſe illam columbae effigiem Samaritanos, fidem facit eorum ingenium, quod ſe facile ad nutum dominorum ſuorum componebat, ſic ut ſe fratres Judaeorum dicerent, quum res iis proſperae eſſent, Sidonios autem & Judaeis inimicos, quum reges Syriae praevalerent. Ego tamen nihil inveni in ipſo Samaritanorum Chronico de columbae cultu, ſed, quod occaſionem dediſſe huic narrationi Judaicae potuit, ſc. Babarrabam ببا ربه filium primogenitum Nathanaelis, filii Acbonis, Pontificis Maximi, *confregiſſe avem aeneam* (Nota bis alibi in hoc Chronico columbam, quae literas Joſuae deferebat ad Nebichum, Regem 2. tribuum & dimidiae trans Jordanem, & ad Eleazarem P. M. ſimpliciter طير *avem* appellari, ſic ut ſuſpicari liceat hic quoque columbam, avem in Palaeſtina frequentiſſimam, intelligi) الطير النحاس *quae monti erat impoſita*

(a Ro-

(*a Romanis*) *ut arcerentur Samaritani ab ejus adſcenſu.* Ita legitur *cap.* 48. *pag.* 248. Et *cap.* 49. [illegible] illam avem appellant طلسم *Tilſem* i. e. *Teleſma*, & *arcebant nos ab adſcenſu montis per Teleſma, quod in ejus vertice confecerant.* Et multo accuratius, ultimo *Capite* 50. *pag.* 253. illius exemplaris, quod Samaritani ab ipſo monte Garizim ad Illuſtr. Scaligerum miſerunt, unde meus Codex deſcriptus eſt; ubi haec verba, quae Latine tantum dabo. *Prohibuerunt Samaritanos ab adſcenſu montis, ita ut, qui aſcendere auderet, certo certius occidendus eſſet, feceruntque Romani in vertice montis Teleſma, ſive avem aeneam, quae juxta curſum ſolis ſe converteret. Si quis autem Samaritanus adſcenderet, clamabat,* Hebraeus, *unde Romani certiores facti Samaritanum in monte eſſe accurrentes eum interficiebant. Nec potuerunt ex hac calamitate emergere, niſi quum ortus eſt Babarraba.* Et quidni verum hoc eſſe partim potuit, quum non iſtis ſolum temporibus, ſed & ante & poſt, conſuetudo iſtius modi Τελέσματα faciendi apud Romanos & alias gentes, praecipue Aſiaticas, locum habuerit? Ita Apollonius Tyaneus, qui imperante Domitiano floruit, Byzantii teleſma fecit contra ciconias, Antiochiae in Syria adverſus ſcorpios, quos fuſo ſcorpio aeneo & ſub terra recondito,

columnaque ſuperpoſita fugaſſe dicitur. Nec poſtea defuerunt, quos inter Vir Doctiſſimus Jac. Gaffarellus in libro, cui titulum dedit, *Curioſitez inouies ſur la ſculpture Taliſmanique des Perſans*, quemque retractare poſtea debuit, qui miram vim Teleſmatum, & imaginum ſub certo coeli & aſtrorum ſitu, quorum radios aëri noſtro communicatos recipiunt, compoſitarum agnoſcunt, procul tamen a magicarum artium uſu ſemoti, quum ſola vi & influxu aſtrorum, quem corpora talia conſervant, id fieri arbitrentur. Legere illic eſt, Conſtantinopoli erectum in Hippodromo olim fuiſſe πλεγμα Serpentis aenei, cujus pars quaedam poſtquam confracta eſſet eo quum Mohammed II ea urbe potiebatur, ex eo tempore maximam Serpentum copiam coepiſſe infeſtare Conſtantinopolin; Emeſſae in ſaxo turris figuram Scorpii extare, quae urbem a ſcorpiis liberet, & ſi qui experimenti faciundi gratia apportentur, omnes necet; & multa alia, quae fidem apud omnes non invenient. Quicquid ſit, iſtiuſmodi Columbam aeneam pro teleſmate ibi erectam fuiſſe a Romanis ſcribunt Samaritani: quod niſi Romanos auctores dicerent, poſſet quis ſuſpicari Samaritanos ipſos teleſma columbae in eo monte poſuiſſe ad fugandas columbas, quae ſanctiſſimum montem & Templum foedare poterant: ad quem ne quid

quid impuri accederet, ſepto illum cinxerunt, ut in Nummis antiquis videre eſt. Quumque omnia animalia arcere ſepto poſſent, exceptis avibus, forte per teleſma iſtiuſmodi avis, in Palaeſtina frequentiſſimae, arcere aves conati ſunt.

XIV. Faciem convertunt ad montem Garizim Samaritani, dum precantur, uti Judaei ad Templum Hieroſolymitanum, Mohammedani ad Cabam Meccanam facere ſoleret. Ita ſcribit Epiphanius *Haer.* 9. Εἰδωλολατροῦσιν οὖν ἀγνοοῦντες ἐκ τοῦ πανταχόθεν προσέχειν, πρὸς τὸ ὄρος ἐν τῷ αὐτοὺς εὔχεσθαι, δῆθεν ὅτι ἡγίασται. *Inſcii ergo ſimulacra (ſub monte Garizim abſcondita) venerantur, quum, ubicunque ſunt, inter precandum faciem illi ſancto obvertunt.* Ipſi quoque in literis ad Scaligerum datis id fatentur. Quod autem addit Epiphanius, de idolis ſub illo monte abſconditis videtur ex hiſtoriis Samaritanis perperam intellectis petitum. Quandoquidem autem in Capite 40 Chronici Samaritani latere originem hujus fabulae arbitror lubet paulo altius in iſtam rem inquirere, & fontem commenti indagare. Mentio fit illic Pontificis cujuſdam, nomine عزي *Ozi*, & *cap.* 42. traditur ſub ejus Pontificatu, 360 annis poſt ingreſſum Iſraelitarum in Palaeſtinam (in

§. XIV. *De idolis ſub monte Garizim abſconditis.*

Chronico Abulfetachi habetur, 260 annis.) vaſa ſacra juſſu & indicio Dei abſcondita fuiſſe in ſpelunca montis Garizim, quae deinde cum repetere vellet, invenire non potuerunt. Quae hiſtoria pluribus verbis ibi narratur. Diſquiremus ergo, quis Ozi iſte fuerit, & an in aliis quoque ſcriptis veſtigia quaedam hujus abſconſionis vaſorum ſacrorum indagare poſſimus. Primum quod attinet, Cl. quidem Hottingerus in *Enneade Diſſert. pag.* 30. ita ſcribit. *Alius* (ſacerdotis) *quem ultimum tempore pacato fuiſſe tradit, mentio fit, nomine* عزي, Ezram *velit, an* Eli, *neſcio.* Quod Ezram hic innui putet Hottingerus, ſola facit vocum عزي & عزير affinitas, quarum ultimâ *Ozair* in Alcorano *Surat.* IX: 30. Ezra notari creditur. Sed nomina haec ſine dubio diverſa ſunt & ſcriptione & pronuntiatione, nec ſunt temere confundenda, nec Ezra Pontifex Maximus fuit, uti hic Ozi fuiſſe traditur, nec etiam Ezrae hiſtoria ante illam Samuelis, quae capite ſequenti demum in hoc Chronico narratur, narrari poteſt. Adde, quod Ezrae mentionem non ſoleant facere Samaritani, ſine addita nota maledictionis, uti ex literis eorum ad Ill: Scaligerum datis videre eſt. Verum non de Ezra tantum ſed de *Eli* cogitat Cl. Hottingerus. At nec illud

lud congruum videtur. Aliud enim eſt Ozi, aliud Eli, & Pontificis quidem Eli mentio fit in hoc Chronico *Cap.* 44. poſt traditam hiſtoriam τȢ Ozi, adeoque unus cum altero confundi non poteſt. Ego vero illum intelligi puto per عزي *Ozi*, qui Ὀζὶς Joſepho, Ὀζεὶ Euſebio *in Chronico*, Ὀζὶ Interpretibus Graecis V. T., & עזי *Ozi* Hebraeis dicitur, quique Pontifex Maximus fuit, quintus ab Aharone, de quo vide 1 *Chronic.* 6: 6. Nam utrumque nomen عزي Ozi & עזי idem eſt, & uterque Pontificatu functus eſſe traditur; & ratio temporum convenit. ΤȢ Ozi enim hiſtoria ante illam τȢ Eli narratur proxime, illius *cap.* 42. hujus *cap.* 43. Et עזי ſive Ozias aut Ozis ille; cujus Sacrae literae & Joſephus meminerunt, ſucceſſorem Eli habuit in Pontificatu. R. Abraham Zacuthus in Eruditiſſimo opere, *Juchaſin*, ita ſcribit בזמן שמשון מת עזי בן בוקי מזרע אלעזר ונתחלפה הכהונה לזרע איתמר ועלי היה ראשון. *Tempore Samſonis* (nota συγχρονισμὸν, & in Chronici noſtri eodem capite *Samſonis* & hujus عزي *Ozi* mentionem fieri) *diem obiit Ozias fil. Bokiae ex poſteris Eleazaris. Tunc tranſlatus eſt Pontificatus ad Ithamaridas, quos inter primus fuit Eli.* Non

 aliam

aliam ſeriem obſervat Joſephus *l.* 5. *antiq. c. ult.* Ὀζὶς, inquit, poſt Boki Pontificatum adeptus eſt, μεθ' ὃν Ἠλὶς ἔσχε τὴν ἱερωσύνην, *poſt quem Eli functus eſt ſummo ſacerdotio.* Meminit hujus Oziae auctor Chronici Alexandrini, meminerunt alii. Et ni vehementer fallimur idem hic eſt, qui ab Epiphanio *haer.* 55. Ἀζίας (legendum itaque Ὀζίας) pater τοῦ ζαρεᾶ, avus τοῦ Μωρεία, appellatur. Filius enim Oziae Seraia & nepos Meraiot *Chron.* 6: 6: memorantur. Ex his ſatis liquere arbitror quis pro noſtro Ozi عزى haberi debeat. Ad ſecundum progredior, abſconſionem vaſorum ſacrorum in ſpelunca montis Gerizim, ab ipſo, juſſu Dei peractam, ſi Samaritanis credimus. Fateor de illo nihil ſimile in ſacris aut profanis ſcriptoribus lectum memoriae meae ſuccurrere, at inſignis eſt in Joſepho locus, qui ad rem praeſentem mire facit, ſi a vulgari lectione parumper recedamus & pro *Moſe Ozim* legamus. Quae emendatio mihi tantum non neceſſaria videtur, eo quod Joſephus nec ex ſua nec ex Samaritanorum opinione ea Moſi adſcribere potuerit, quae adſcribit, ſi vulgata lectio retineatur. Judica ipſe, Lector. En verba Scriptoris *Antiq. lib.* XVIII. *cap.* 5. Οὐκ ἀπήλλακτο δὲ θορύβου καὶ τὸ Σαμαρέων ἔθνος· συστρέφει γὰρ αὐτοὺς ἀνὴρ ἐν ὀλίγῳ τὸ ψεῦδος

δος τιθέμενος καὶ ἐφ' ἡδονῇ τοῦ πλήθους τεχνάζων τὰ πάντα κελεύων ἐπὶ τὸ Γαριζεὶν ὄρος αὐτῷ συνελθεῖν, ὃ ἁγνότατόν τε αὐτοῖς ὀρῶν ὑπείληπται, ἰσχυρίζετό τε παραγινομένοις δείξειν τὰ ἱερὰ σκεύη τῇ δὲ κατορωρυγμένα, Μωυσέως τῇ δὲ αὐτῶν ποιησαμένου κατάθεσιν. *Interea ne Samaritani quidem tumultu caruerunt. Concitavit enim eos impoſtor quidam, mendacium pro nihilo ducens & omnia comminiſcens ad plebis gratiam, jubens ut convenirent in montem Garizim apud eam gentem Sanctiſſimum; affirmans ſe illic eis oſtenſurum ſacra vaſa recondita, quae ibi Moſes* (lego Ozis) *depoſuerit.* Quid tibi videtur Lector? nonne ad amuſſim haec conveniunt cum traditione Samaritanorum in hoc Chronico, ſi *Ozim* legamus? Certe vaſa ſacra refoſſa fuiſſe ſub monte Garizim, & ita ut inveniri non potuerint, quod tamen ſe praeſtiturum hic Impoſtor gloriabatur, heic traditur: quae ipſiſſima ſunt, quae in *Cap.* 42 hujus Chronici narrantur. At ſi *Moſen* legamus, ut vulgo fieri ſolet, nullus plane ſenſus ex hoc loco erui poteſt. Quid enim? Num Moſes, qui Jordanem non tranſiit, poteſt dici vaſa ſacra ſub monte Garizim abſcondiſſe? Certe id Joſephus ſcribere ex ſua ſententia non potuit. Nec etiam ex opinione Samaritanorum, qui ex Pentateucho ſatis edocti ſunt Moſen cis Jordanem

diem

diem ſuum obiiſſe, & in hoc ipſo Chronico *cap.* 6. id confirmant. At, dicet aliquis, Joſephus narrat Impoſtorem illum hoc plebi perſuaſiſſe, quamvis contra rei fidem: verum quod non plebeji tantum ſed & alii decepti fuerint, ex ipſa Joſephi narratione manifeſtum eſt; Et quis tam impudenter mendax, & rem affirmans, cujus contrarium omnes, etiam plebeji, vel ex lectione Sacri Codicis vel auditione noſſe poterant & debebant, tantum hominum numerum in haereſin ſuam congregaſſet, niſi ſtipites illos omnes fuiſſe credamus. Si autem pro Moſe Ozin legamus, nihil eſt quod traditionibus Samaritanorum repugnat, & plana ſunt omnia. Ceterum quae auctor noſtri Chronici Oziae tribuit, Scriptor *lib.* 2. *Maccab. cap.* 2. 4. *& ſeqq.* Jeremiae adſcribit. Merentur ſingula conferri, quare, quae in *Libro* 2. Maccabaeorum leguntur, heic exhibemus. Ἦν δὲ ἐν τῇ γραφῇ ὡς τὴν σκηνὴν καὶ τὴν κιβωτὸν ἐκέλευσεν ὁ προφήτης χρηματισμοῦ γενηθέντος αὐτῷ συνακολουθεῖν. Ὡς δὲ ἐξῆλθεν εἰς τὸ ὄρος οὗ ὁ Μωϋσῆς ἀναβὰς ἐθεάσατο τὴν τοῦ θεοῦ κληρονομίαν. Καὶ ἐλθὼν ὁ Ἱερεμίας εὗρεν οἶκον ἀντρώδη καὶ τὴν σκηνὴν ἐκεῖ· καὶ τὴν θύραν ἐνέφραξε. Καὶ προσελθόντες τινὲς τῶν συνακολουθούντων ὥστε ἐπισημήνασθαι τὴν ὁδὸν καὶ οὐκ ἠδυνήθησαν εὑρεῖν. Ὡς δὲ Ἱερεμίας ἔγνω μεμψάμενος αὐτοῖς εἶπεν. Ὅτι καὶ ἄγνωστος ὁ τόπος.

πος ἔσαι ἕως ἂν συναγάγῃ ὁ θεὸς ἐπὶ συναγωγὴν τοῦ λαοῦ καὶ ἵλεως γένηται. *Erat in eodem ſcripto juſſiſſe Prophetam* (Jeremiam) *accepto Dei reſponſo tabernaculum & arcam ſecum proficiſci. Quum vero ad illum montem perveniſſet, de quo Moſes, quum eum adſcendiſſet, conſpexerit haereditatem Dei, progreſſum eſſe Jeremiam & inveniſſe domum cavernoſam & illi intuliſſe tabernaculum, arcam & altare ſuffitus, & dein oſtium obſtruxiſſe: alios autem advenientes ex numero comitum ſuorum, ut notarent viam, eam non potuiſſe invenire: at Jeremiam hac re cognita iis iratum dixiſſe, Ignotum fore locum illum uſque ad id tempus quo congregaturus Deus congregationem populi & miſericors eſſet futurus.* Quis non videt paucis mutatis rem eandem narrari? Subſtitue pro Jeremia Ozin, pro monte Nebo, Garizim, cetera convenient. Hebraei Scriptores de occultatione vaſorum ſacrorum ita fere ſentiunt, Joſiam Regem, edoctum ex praedictionibus Huldae, mulieris divinae, inſtare Templi Salomonici deſtructionem, ne res ſanctae Templo contentae praedae & ludibrio profanarum gentium cederent, abſcondiſſe arcam foederis, urnam mannae, virgam Aaronis & oleum unctioni deſtinatum, in ſpelunca ſubterranea, quam ſub adyto fieri curaverat in hunc uſum Rex Salomo. Hoc illi colligunt

ex

ex verbis Joſiae 2 *Chron.* 35. 3. *Ponite illa in iſta domo, quam aedificavit Salomo, filius Davidis, Rex Iſraelis.* Qui plenius hanc Judaeorum ſententiam noſſe cupit *Gem. Joma. cap.* 5. & Interpretes Hebraeos ad locum modo citatum conſulat. Pontificiorum homunculi ea vaſa, quibus Templum Salomonicum ſuperbiebat latere hodie ſub altari quodam Eccleſiae Lateranenſis, quae Romae eſt, populo perſuadent, ac a Tito, urbe everſa, Romam delata eſſe fabulantur, quum tamen illa Templo ſecundo non fuiſſe illata ſatis demonſtrari poſſit, adeoque nec a Tito inde erui potuerint. Traditiones tamen illorum legat, qui vult, apud Cl. Hottingerum *Hiſtor. Eccleſ. Tom.* VII. *pag.* 257. Sed eruditiores inter illos & literis humanioribus imbuti eam fabular exploſerunt. Vir in monumentis Judaeorur verſatiſſimus, Julius Bartoloccius *in Biblioti Rabbin. Tom.* 4. *pag.* 156. Arcam illam, quar in Sacrario Lateranenſi fideles venerantur, f: tetur non eſſe arcam Veteris Teſtamenti, ſc quoddam venerandum monumentum, quc antiquitas ſacravit, & forte partem altaris l gnei ad arcae ſimilitudinem concavi, ſup quo, cum priſci ſummi Pontifices propter pe ſecutiones certo loco conſiſtere non poſſen ſive in cryptis, ſive in coemeteriis ſive in a dibus piorum, antequam pax Eccleſiae per Co

ſta

ſtantinum Imperatorem reddita fuiſſet, ſacra faciebant, ut pia traditio habet. Ita ſentit Scriptor Eruditiſſimus, & Marlianum reprehendit, qui arcam foederis inſculptam putat arcui triumphali Titi, qui Romae adhuc viſitur.

XV. Concludam hanc diſſertationem fragmento antiquiſſimi Scriptoris Theodoti in libro de Judaeis, quod nobis Euſebius in *lib. de praepar. Euang.* IX. 22. conſervavit, quo ſitum montium, Garizim, Ebal, & urbis Sichem deſcribit.

§. XV. *Fragmentum Theodoti de monte Garizim.*

Ἡ δ' ἄρ' ἔην ἀγαθή τε καὶ αἰγινόμος καὶ ὑ-
δρηλή,
Οὐδὲ μὲν ἔσκεν ὁδὸς δολιχὴ πόλιν εἰσαφι-
κέσθαι
Ἀγρόθεν. Οὐδέ ποτε δρια λαχνήεντα πονεῦσιν.
Ἐξ αὐτῆς δὲ μάλ' ἄγχι δύ' οὔρεα φαίνετ'
ἐρυμνὰ
Ποίης τε πλήθοντα καὶ ὕλης. Τῶν δὲ μεσηγὺ
Ἀτραπιτὸς τέτμητ' ἀραιὴ αὐλῶπις. Ἐν δ' ἑ-
τέρωθι
Ἡ δ' ἱερὴ Σικίμων καταφαίνεται, ἱερὸν ἄστυ,
Νέρθεν ὑπὸ ῥίζῃ δεδμημένον. Ἀμφὶ δὲ τεῖ-
χος
Λίσσον ὑπωρείαν, ὑπὸ δ', ἔδραμεν αἰπόθεν
ἕρχος.

Quae F. Vigerus ita tranſtulit:

Quippe haec terra ferax, teneriſque aptiſſima capris,

Irriguique ſoli : brevis unde excurſus in urbem.
At nulli feſſos molli lanugine ſaltus
Hic recreant. Tecti juncto prope vertice montes
Hinc gemini excipiunt, herbaſque nemuſque miniſtrant.
Quos inter raro anguſtus diſcrimine callis
Rumpit iter. Parte adverſa ſe tollit in auras
Urbs ingens Sicimum, radicem exſtructa ſub imam:
Qua circum laevi conſurgunt moenia ſaxo,
Atque infra ſupraque urbem munimine cingunt.

In quibus id mirum, utrumque montem tam Ebal quam Garizim ab eo deſcribi ut fertilem, quum alii Ebal ſterilem appellent, uti hodieque eſt. Obſerva quoque Sicima ad radicem montis collocari & medio inter utrumque ſitu, quod & αὐτοψίας viatorum firmat. Sed & hoc ſilentio praeterire non poſſum, quum deſcriptionem hanc lego & verſionem confero, illam mihi minus placuiſſe verſu tertio.

At nulli feſſos molli lanugine ſaltus
Hic recreant.

Nam quomodo dicere poſſet Theodotus hic nullo

nullos eſſe arborum ſaltus, quum mox ὕλης meminerit, & ipſe Interpres canat:

> —— *teſti juncto prope vertice montes*
> *Hinc gemini excipiunt, herbaſque nemuſque miniſtrant.*

Et ipſa ſacra Scriptura vel in ipſo loco, vel vicino אלון & אלה memoret, per quas voces pleriqué Interpretes quercum aut arboris ſpeciem intelligunt? Quid? quod Theodotus, ut unuſquiſque facile videt, hic ſit in commendanda regione Sichemitica a ſitu & fertilitate, ubi non conveniret dicere, ibi nullas arbores eſſe, quae feſſos umbra ſua levarent. Id enim ad vituperium non laudem loci facit. Hic autem ſcopus ejus non eſt deprimere regionem Sichemiticam, ſed dignis laudibus extollere. Ego itaque hos duos verſus (non collocato puncto poſt ἄγροθεν, uti vulgo fit) ita conjungendos judico:

> Οὐ δὲ μὴν ἔσκεν ὁδὸς δολιχὴ πόλιν εἰσαφικέσθαι
> Ἄγροθεν, οὐδὲ ποτὶ δειὰ λαχνήεντα πονεῦσιν.

Ut ſenſus ſit non longam eſſe viam ut aliquis ex paſcuis vel urbem intret vel nemus: utrumque prope eſſe, quod ad regionis hujus commendationem facit, & elegantiam repetitae particulae οὐδὲ docet. Pro ποτὶ, legen-

gendum videtur ποτὶ, qua particula eodem ſenſu utitur Homerus *Odyſſ.* ξ.

> Ἀλλ' ὅτε δὴ ῥ' ἱκόμεσθα ποτὶ πτόλιν, αἰπὺ
> δὲ τεῖχος.
>
> *Quando vero ivimus ad urbem & altum*
> *murum.*

Ceterum de Templo, quod in hoc monte exſtructum fuit, nunc nil dicemus, quod id peculiarem Diſſertationem poſtulet.

IV. DIS-

IV.

DISSERTATIO

DE

OPHIR.

IV.

DISSERTATIO

DE

OPHIR.

I. UT aliquid certi ſtatuatur de ſitu regionis Ophir, exiſtimo obſervanda eſſe indicia vel *κριτήρια* quaedam, e quibus agnoſci poſſit; vel conditiones aliquot, quae [illegible]rio ad eam detegendam requ[illegible] & quas tum Sacer Codex tum ipſa r[illegible] [illegible]bis proponunt. Hypotheſes & ſententi[illegible], quae iis non ſatisfaciunt, a vero abire, quae contra ſe habet, veram aut verae proximam eſſe, judico. Sunt autem haec requiſita, quae ſequuntur. 1. Terra Ophir debet eſſe talis regio, quae abundat copia auri, argenti, eboris, ſimiarum & pavonum, vel pſittacorum. Ita legitur 2 *Chron.* 9: 21. *Semel ternis annis veniebant naves*

§. I. Primum κριτήριον terrae Ophir.

Tarſis afferentes aurum, argentum, ebur, ſimias & pavones. Quod conferri debet cum 1 *Reg.* 9: 27. ubi diſerte eadem profectio claſſis, & quidem ad terram Ophir, narratur: nec de eo diſſentiunt, quod ſciam, ulli interpretes, licet, ubi Ophir terra ſuo nomine memoratur in ſacris literis, tantum auri fiat mentio, quod hoc praecipuum fuerit. Ubi ergo aurum, argentum & alia illa non inveniuntur, non poteſt illa pro terra Ophir haberi. Nec ſufficit, ut aliqua regio pro Ophir habeatur, quod ibi auri quidpiam, vel argenti, inveniatur, vel ſimiae nonnullae aliquando ibi viſae ſint: ſed debet doceri, ibi maxima quantitate omnia illa fuiſſe ſic ut operae pretium fuerit, iter eo inſtituere. Huic requiſito non ſatisfaciunt Ortelius & illi qui Zophalam Africae regionem habent pro Ophir, ubi pavones & pſittaci non inveniuntur, uti nec in multis aliis locis, quae pro Ophir ab aliis habentur. Patria enim pavonum & pſittacorum India eſt, uti poſtea fuſius a nobis docebitur: Nec argentum ibi tanta copia eſt, ut inde peti meruerit.

§. II. *Secundum.* II. Altera conditio haec eſt. Terra Ophir debet in tali regione collocari, ad quam facilior, tutior & brevior via eſt ex portu Sinus Arabici quam maris mediterranei. Quia enim claſſis Ophiritica ſolvit ex Ezion geber

qui

qui portus eſt Sinus Arabici, credibile eſt inde Ophir potuiſſe tutiori & breviori itinere adiri quam ex portu maris mediterranei. Nam ſi ex Japho, aut alio portu, quem ad mare mediterraneum habebat Salomon, brevius & tutius Ophir adiri potuiſſet, ſine dubio pro ea, qua ceteris mortalibus praeſtabat, ſapientia, claſſem ſuam via breviſſima miſiſſet. Sapiens enim nihil fruſtra facit, & quod per pauciora fieri poteſt, per plura fieri non oportet. Peccant in hanc conditionem, ipſamque adeo celebratam Salomonis ſapientiam, qui Ophir in Hiſpaniola, aliiſve inſulis Americanis collocant. Ad illas enim recta via fuiſſet & tutiſſima, addo & notiſſima Phoenicum navigationibus, per mare mediterraneum ad fretum uſque Gaditanum, & inde porro verſus Hiſpaniolam, non ex Sinu Arabico, ex quo ſolventes circumvehi univerſam Africam debuiſſent, & ſe infinitis pelagi periculis exponere abſque ulla neceſſitate. Quod uti concipi non poteſt voluiſſe Salomonem, ita quoque omnes illas hypotheſes rejicio, quae in Americanis tractibus Ophir quaerendam cenſent. Impingunt etiam vehementer in hoc requiſitum illi, qui Africae regionem aut urbem quandam ad mare mediterraneum pro Ophir habent, uti Carthaginem; nam quis ſana mente praeditus, quum ex Japho ſolvere

poſſet, e Sinu Arabico claſſem mitteret Carthaginem? Sed hic error natus eſt, ut jam alii ante nos viderunt, quia אניות תרשיש *naves Tarſis* dicuntur miſſae in Ophir, & Tarſis apud nonnullos e veteribus eadem cum Carthagine cenſebatur.

III. *Tertium.* III. Tertio, Ophir talis eſſe regio debuit, ad quam claſſis tuto pervenire poterat, adeoque propter rei nauticae peritiam, quam illo tempore habebant exiguam, ſi cum noſtra aetate comparetur, non eſt in regione nimis diſſita, & quae non niſi cum maximo vitae diſcrimine peti poterat, collocanda. Id enim probe notandum eſt, interdiu Solis, noctu Stellarum, obſervatione navigationes ſuas inſtituiſſe veteres: magnetis uſum, quo ſeptentrionalem plagam indicat, ignotum fuiſſe; ipſos Graecos & Romanos diutiſſime poſt aevum Salomonis litora fere legere conſueviſſe, hyeme ipſis mare claudi ſolitum; ultra columnas Herculis mare ~~vaſtum &~~ invium crediditſſe; & ſimilia, quae ſatis oſtendunt non debere Ophir in America quaeri, quae, vaſtiſſimo pelago & periculoſſimo ab reliquo orbe ſejuncta eſt, & in illa quaſi peritiae nauticae infantia claſſe adiri vix poterat. Adde quod tota America ignota tunc fuerit; ſaltem demonſtrari non poſſit, notam fuiſſe. Idem judicandum cenſeo de opinione illorum, qui Ophir in Sumatra, inſula longiſſime diſſita,

quae-

quaerunt. Vix enim mihi perſuadeo, claſſem illis temporibus eo vehi tuto potuiſſe; & quidem ſtatis vicibus, ſingulo triennio, maxime quum illa inſula ſub vehementiſſimo aeſtu Zonae peruſtae ſita ſit, *quae interjecta utrique hominum generi commercium ad ſe denegabat commeandi*, ut ex opinione communi Macrobius in *Somn.Sc.c.*5. loquitur. Satisfaciunt magis huic requiſito, qui Ophir in Africae regione quadam aut Perſia locant, ad quos tractus litora legendo pervenire poterant. Sed & horum opiniones quo minus probari queant, aliis laborant difficultatibus.

IV. Quarto. Ophir non debet in regione nimis vicina terrae Iſraeliticae collocari, ſed in eo locorum intervallo, ut triennium circiter requireretur ad iter eo inſtituendum, mercaturam exercendam, & redeundum; quae omnia non ſunt cenſenda juxta rationem noſtrorum temporum, ſed aevi Salomonaei. Hodie enim nulla in toto orbe regio eſt, quam non biennii aut minori temporis ſpatio claſſis poteſt inviſere. Sed, ut jam monui, non erat tunc ea rei nauticae peritia nec illa navigandi ſubſidia, quae nunc ad manum ſunt. Ad hoc non attenderunt illi, qui Ophir volunt eſſe Sapharam, ad Sinum Arabicum, quod iter non requirit triennii ſpatium. Dicent quidem nonnulli, in textu ſacro non dici, integrum triennium impen- §. IV. *Quartum.*

diſſe claſſem Ophiriticam navigationi, ſed tantum, quod ſingulo triennio iverit: verum exſtimo, ſi minori temporis ſpatio potuiſſet illud iter peragi, & Hiramum & Salomonem non exſpectaturos fuiſſe donec elapſum eſſet triennium, ut aurum & alia ex Ophir acquirerent, & gloriam regni ſui, addo & Templi & Sacrorum, quibus id aurum magna ex parte deſtinabatur, nova continuo acceſſione augerent.

§. V. Quaerendus etiam locus, cujus nomen ad Ophir accedat.

V. Quatuor hiſce conditionibus, quas mihi in indaganda regione Ophir propoſueram, hoc addidi. Si veſtigium aliquod nominis Ophir deprehendi poſſet in aliquo tractu, cui quatuor modo indicatae conditiones convenirent, id magnum pondus allaturum eſſe ad confirmationem illius ſententiae. Quare illorum virorum ſtudium in eo laudavi, qui non contenti fuerant aliquam regionem auro argentoque abundantem Ophir dicere, ſed apud veteres Graecos, quorum monumenta Geographica ad manus noſtras pervenetunt, aut recentiores (quamvis veteres praeſtent) urbem, regionemve ejuſdem fere nominis quaeſiverunt, uti, qui Ophir crediderunt eſſe *Apharam* vel *Sapharam*, Arabiae, aut *Peru* in America, &c. quamvis hoc ſolum non ſufficiat, uti jam monuimus.

VI.

§. VI. Ophir eſt regio circa Ouparam in India, quae & Suphara dicitur, uti & Ophir, Sophara.

VI. Videamus porro, quae illa regio ſit, quae ſatisfaciat hiſce requiſitis, quaeque pro *Ophir* haberi poſſit. Videtur mihi illa in India Orientali quaerenda, quod & multi Viri Eruditi cenſuerunt: non tamen puto univerſam Indiam cum ſuis inſulis nomine Ophir contineri, eo quod Copti Indiam ⲤⲞⲪⲒⲢ appellent (quod nomen, uti multa alia, Copti non ex veteri lingua Aegyptiaca, ſed ex uſu recentiorum, ipſorumque Interpretum Alexandrinorum videntur retinuiſſe, & Indiae dediſſe) aut Cherſoneſum Malaicam, quam aurcam multi dixere, ſed illam regionem, quae circa urbem *Oupara* vel Σουπάρα, Sophara, eſt, quamque Sopharenen appellare poſſumus. Eſt ea urbs ſatis nota ex Ptolomaeo, Ammiano Marcellino, Arriano *in periplo*, & ſita in Cherſoneſo Indiae intra Gangem, & litore ejus occidentali fere circa *gr. long.* 112½ *latit.* 15½ & illum locum, ubi nunc celebre emporium *Goa*. Aliquando ſcribitur (quod jam notavit Cl. Salmaſius in *Exerc. Plin p.* 786.) Οὔππαρα, aliquando, Σούππαρα, Suphara: quidam etiam Σουφάρα ſcribunt, & hanc eſſe volunt, a qua Epiſcopus Σουφαρηνῶν Photio dicatur ſic ut Σ promiſcue adſit, vel abſit, quod in Ἀφάρ, Σαφάρ, *Sagaris*, *Agaris*, aliiſque nominibus propriis, fieri ſolet. Quemadmodum & ipſa vox Biblica *Ophir*, Σωφείρ ſcribitur a Joſepho & Origene.

Ita-

Ita & verſio Graeca pro Ophir *Job.* 22. 24. habet Σωφεὶρ, ubi alii Σωφίρ. Sic 1 *Reg.* 9. 28. εἰς Σωφειρά. Ubi Hebraeus habet אופיר *Ophir.* Et 1 *Reg.* 10. 11. ἐκ Σοφείρ. 1 *Chron.*. 29. 4. ἐκ Σουφείρ. 2 *Chron.* 8. 18. Σωφιρά. 2 *Chron.* 9. 10. Σουφίρ. Inde & Heſychius Σουφεὶρ ſcribit. Σουφεὶρ, χώρα ἐν ᾗ οἱ πολύτιμοι λίθοι καὶ ὁ χρυσὸς ἐν Ἰνδίᾳ. *Soupheir, regio, in qua pretioſi lapides, & aurum in India.*

§. VII. *Joſephi verba de Ophir.* VII. Notandum eſt quod de Ophir vel Σωφεὶρ, uti ille ſcribit, Joſephus habet, illam ſuo tempore dictam χρυσικὴν γῆν, *terram auream*: quae ſententia, cum noſtra facile poteſt conciliari, quia inter veteres aliqui eam regionem, in qua Oupara ſita fuit, vel vicinam, χρυσικὴν γῆν appellarunt. Notandum & hoc eſt, quod χρυσὴ χώρα, ſive χρυσικὴ γῆ, diſtinguantur apud Ptolomaeum, Plinium, & alios ab χρυσῇ χερσονήσῳ ſive *aurea Cherſoneſo,* vel inſula aurea: quamvis multi recentiores eandem faciant auream regionem, & auream Cherſoneſum. Joſephi veſtigia premit Procopius *in Schol. ad lib.* III. *Reg. cap.* IX. Σώφορα (ita ille legit אופיר *Ophir*) χώρα τίς ἐστι τῆς Ἰνδίας, ἣν οἱ Γεωγράφοι χρυσῆν ὀνομάζουσιν. *Sophora, regio quaedam Indiae eſt, quam Geographi Chryſen, ſive auream appellant.* Licet vero fatear variare Geographos

in

in ſitu Chryſes ſive regionis aureae, id tamen deprehendo, plerumque illam diſtingui a νησω ſive χερσονήσῳ aurea, & Chryſen nobis propiorem ſtatui, auream Cherſoneſum remotiorem. Hinc Plinius & Solinus extra Indi oſtia collocant Chryſen, loco ſatis vicino noſtrae *Ουππαρα*. Mela autem *lib.* III. *c.* 7. ita deſcribit Chryſen & Argyren, ut noſtra Ουππαρα non longe ab eis diſtet. *Ad Tamum* (promontorium, τάμαλα Ptolomaei, uti Voſſio ad Melam & Salmaſio in *Exerc. Plin. pag.* 701. placet) *inſula eſt Chryſe, ad Gangem Argyre.* Inſulas cum peninſulis ſaepe confuderunt veteres. Et Auctor peripli rubri maris Chryſen facit ἤπειρον, continentem, non inſulam, diſtinguitque ab aurea Cherſoneſo & circa Gangem locat. Quae omnia ſuadere videntur Chryſen & Argyren regiones in India fuiſſe, quarum ſitus accurate e Veteribus ſciri non poteſt, quia hic magis vicinas nobis, ille a nobis remotiores facit. Et hinc, quum Joſephus, Procopius, & alii ſcribunt Ophir Salomonis eam eſſe quae illorum tempore dicebatur χρυσῆ, *aurea regio*, ſi cum Mela ſenſerunt, in India intra Gangem, & quidem circa Cherſoneſi litus orientale illam quaeri voluerunt, ſi cum Plinio, Ophir non longe abfuiſſe ab oſtiis Indi voluerunt innuere. Quicquid ſit, non puto male Ophir, emporium,

vel

vel regionem, mercatura adeo celebrem tempore Salomonaeo, ibi collocari, ubi hodieque clariſſimum fere totius Orientis emporium eſt, Goa, quo omne quod India, Perſia, Sina, & vicinae regiones pretioſi & rari habent, maxima copia defertur, & inde in reliquas Aſiae & Africae, nunc quoque Europae, partes tranſvehitur. Maxime cum vetus nomen Οὐππαρα & Συππάρα cum Ὠφιρὰ, Σωφιρὰ, Σωφορὰ, quae nomina אופיר *Ophir* ſunt, ita conveniat, ut vix major convenientia deſiderari queat.

§. VIII. *Ophir non una urbs sed regio.*

VIII. Quod quidem non ita velim accipi, ac ſi crederem ſolam iſtam urbem Οὐππαραν olim *Ophir* dictam, & eo tantum appuliſſe claſſem Salomonis; ſed oram illam circumjacentem & χώραν ſive *regionem* circa Ouparam nomine Ophir intelligo, & probabile eſt τῇ Ophir contigiſſe, quod multis aliis regionibus contigit, ſcilicet, nominis priſci, quod integras oras & magna terrarum ſpatia ſignificatione ſua complectebatur, veſtigia in parte hac vel illa ejus orae, vel urbe, tantummodo ſupereſſe, uti apud nos vetus Cattorum nomen in pagis modo duobus ſuperſtes eſt. *Sic* ut olim forte tota illa pars Cherſoneſi Indicae intra Gangem Ophir fuerit dicta, uti India tota Coptis ΣΩΦΙΡ; cujus tamen nominis veſtigia nuſquam uſpiam clariora

riora inveniam, quam in Ὄυπαρα & eadem Σ praefixo Σούππαρα dicitur, uti Ophir & Σωφεὶρ; ideo, quantum fieri poteſt, ab hoc loco recedendum non puto, a quo & hodie aurum, argentum, ebur, ſimiae & pſittaci peti ſolent: nam licet haec omnia hodie ibi ut in natali ſolo non tam abunde proveniant ac in aliis Indiae tractibus, inde non ſequitur olim non fuiſſe, (non magis quam olim Colchida auri feracem non extitiſſe aut Hiſpaniam, qua nulla terrarum regio olim & copioſius & purius aurum protulit teſte Poſidonio & Strabone *lib.* III.) facile illa eo devehuntur, ita ut vix aliquod commodius emporium ſit, quo merces Indiae etiam remotiſſimae diſtribui per Aſiae partes occidentaliores poſſint. Unde & Goa & Calecut (quo una vice nonnunquam 400 naves ſolere appellere ſcribit R. Perizol in *Itiner. p.* 159.) aliaeque in illo litore urbes inveniuntur; quae mercaturae exercendae gratia ita frequentantur, ut nulli emporio in India cedere debeant.

IX. Quum itaque nomen Σουφεὶρ, ſive *Ophir*, adeo conveniat vel idem plane ſit cum Σουππάρα, reſtat ut videamus an quatuor illis requiſitis, quae recenſuimus, ora illa ſatisfaciat. Primum poſtulabat in Ophir copiam auri, argenti, &c. De auro & argento non poteſt eſſe dubium quin id magna copia ibi in- §. IX. *Ophir abundat auro, & argento*

ve-

veniatur. Sane quum Veterum Scriptorum monumenta inſpicimus, & in iis illa quae de India tradunt, deprehendemus illos Indiam ipſis cognitam generatim uti auri & argenti feracem deſcribere, non aut Cherſoneſum auream; vel aliam partem Indiae, excluſis reliquis. Ita Diodorus Siculus *lib.* 2. 16. Ἔχει δὲ (ἡ Ἰνδικὴ χώρα) καὶ τῶν ἐλεφάντων ἄπιστον πλῆθος, οἳ ταῖς τε ἀλκαῖς καὶ ταῖς τοῦ σώματος ῥώμαις πολὺ προέχουσι τῶν ἐν τῇ Λιβύῃ γινομένων· ὁμοίως δὲ χρυσὸν, ἄργυρον, σίδηρον, χαλκόν. Πρὸς δὲ τούτοις λίθων παντοίων καὶ πολυτελῶν ἐν αὐτῇ ἐστι πλῆθος. *Habet autem (India) elephantum incredibilem multitudinem, qui & viribus & corporis robore multum praeſtant Libycis, ſimiliter & aurum, argentum, ferrum, & aes, & lapidum variorum & pretioſorum copiam.* Dionyſius Periegetes eodem modo Indiam, non ſolam auream regionem vel Cherſoneſum (de qua egerat *v.* 589.) commendat ab copia auri, eboris & gemmarum, uti Ophir in Sacro Codice deſcribitur, *v.* 1114.

Τῶν δ' οἱ μὲν χρυσοῖο μεταλλεύουσι γενέθλην
Ψάμμον ἐϋγνάμπτῃσι λαχαίνοντες μακέλῃσιν
Οἱ δ' ἱστοὺς ὑφόωσι λινεργέας. Οἱ δ' ἐλεφάντων
Ἀργυφέους πρισθέντας ἀποξύουσιν ὀδόντας.

Ἄλλοι

Ἄλλοι δ' ἰχνεύουσιν ἐπὶ προβολῇσιν ἀναύρων
Ἤπου βηρύλλου γλαυκὴν λίθον, ἢ ἀδάμαντα
Μαρμαίροντ' ἢ χλωρὰ διαυγάζουσαν ἴασπιν
Ἢ καὶ γλαυκιόωντα λίθον καθαροῖο τοπάζου,
Καὶ γλυκερὴν ἀμέθυστον ὑπήρεμα πορφυρέουσαν.
Παντοῖον γὰρ γαῖα μετ' ἀνδράσιν ὄλβον ἀέξει.

Quorum ſumma huc redit, aurum apud Indos effodi, ebur parari, beryllum, adamantem, Jaſpin & topaſum, & omnis generis divitias inveniri. Plura teſtimonia non recenſebo, quae ex Plinio, Strabone aliiſque peti poſſunt, ſed ex Poëtis addam, Indiam divitem ideo vulgo dici, uti apud Horatium:

— *& divitis Indiae.*

Propertium:

Arma Deus Caeſar dites meditatur ad Indos,
Et freta gemmiferi findere claſſe maris.

Atqui expeditionem non meditabatur in Auream Cherſoneſum: & quid eſt mare gemmiferum, niſi id, quod aut Perſiam, Carmaniam, aut loca Ouparae noſtrae vicina alluit?

X. Miror itaque quoſdam ſcribere nullam aliam partem Indiae aurum gignere praeter eam: quod ſi verum ſit, vehementer erro. At contrarium certum eſſe puto. Omnia enim quae de auro Indiae a veteribus ſine diſcrimine narrantur, velle ad auream Cherſoneſum reſtringere (de qua & ipſa ejuſque

§. X. Num aurum nuſpiam in India quam aurea Cherſoneſo proveniat.

ſitu tanta eſt inter Criticos contentio, nec mirum) omni veri ſpecie deſtituitur, quia ſuo i. e. Hadriani Imperatoris tempore Arrianus *lib.* VIII. ſcribit paucos illas regiones deſcripſiſſe quae circa Gangem ſunt nedum remotiores, & Megaſthenem, quem ille ut fidiſſimum ſequitur, exiguam tantum Indiae partem peragraſſe fatetur, & Strabo *lib.* 15. raros ad Gangem uſque perveniſſe, Indiam a paucis viſam, & ſi qui viderunt, partem ejus ſolummodo vidiſſe. An credibile eſt illos, qui Indis bella intulerunt ob auri & gemmarum copiam, qua abundare eos vere credebant, in animo habuiſſe pertingere uſque ad auream Cherſoneſum? Id mihi non perſuadebitur. Quid? quod expreſſe meminerint Veteres plurium locorum in India, ubi copia auri & argenti inveniebatur. Plinius *lib.* 6. *c.* 20. *Nareae deinde, quos claudit mons altiſſimus Indicorum Capitalia. Hujus incolae alio latere late auri & argenti metalla fodiunt, & cap.* 19. *Fertiliſſimi ſunt auri Dardae, Setae vero argenti. Sed omnium in India prope non modo in hoc tractu, potentiam claritatemque antecedunt Praſii, ampliſſima urbe, ditiſſimaque Palibotra.* Atqui ea urbs ad Gangem ſita non tam longo intervallo diſtat ab Ouppara, quin eo merces ſuas mittere potuerint Indi. Mox & elephantorum meminit, quorum IX millia regi eorum per omnes dies ſtipen-

ſtipendiantur, *unde*, ait, *conjectatio ingens opum eſt*. Et *lib*. 33. Gangem inter fluvios auriferos refert, additque : *nec ullum abſolutius aurum eſt, curſu ipſo trituque perpolitum*. Dionyſius autem Periegetes maximam auri copiam inveniri tradit in regione Gandaridarum, quos ad Gangem multi locant, alii ad Hypanin, & illic Hypanin & Megarſum fluvios aurum deferre, *v*. 1144.

Γανδαρίδαι ναίουσιν, ὅθι χρυσοῖο γενέθλην
Δαιδαλέην Ὕπανίς τε φέρει, θεῖός τε Μέγαρσος.

Gandaridae habitant, ubi auri originem
Pulchram Hypanis vehit & vaſtus Megarſus.

Strabo *lib*. xv. licet fluvios non nominet, ſcribit tamen tradi ab auctoribus in India ψῆγμα χρυσοῦ καταφέρειν τοὺς ποταμοὺς, ὥσπερ τοὺς Ἰβηρικούς. *Fluvios auri ramenta deferre, uti in Hiſpania*: & Scholiaſtes Sophoclis in Antigone ad *v*. 1050. ſcribit eſſe τόπον τινα ἐν τῇ Ἰνδίᾳ χρυσοῦ ψήγματα ἔχοντα ὃν ἀνορύττουσι θηρία τινα μύρμηκες κελευόμενα πτεροῖς χρώμενα ἀφ' ὧν οἱ Ἰνδοὶ μηχαναῖς τισι λαμβάνουσι τὸν χρυσόν. *Locum eſſe in India auri ramenta continentem, quem refodiunt formicae alatae, a quibus ope machinarum aurum Indi accipiunt*. De formicis illis etiam Strabo mentionem injicit loco cit. ex Megaſthene & Nearcho. Et

hinc forte Job. 22. 24. נחלים אופיר *fluvii Ophir*, ſc. hi auriferi Indiae, memorantur. Mirum interim videri poſſet, quomodo veteres & Phaſin & Tagum, & Gangem & alios fluvios auriferos fuiſſe ſcribant quum experientia id hodie non confirmet. Sed praeterquam quod illas auri venas effoetas eſſe longo temporis intervallo dicere quis poſſet, id a viris fide dignis accepi de Tago, & arenis Hiſpaniae quibusdam in locis, aurum revera adhuc nonnunquam inveniri, ſed non omnibus notum eſſe, quae illa terra ſit, vel quomodo aurum inde extrahi queat, nec tutum eſſe id ſcire aut profiteri.

§. XI. *Aurum circa Ouparam unde.*

XI. Quod ſi haec omnia contrahamus in ſummam, & Indiam uti patriam auri paſſim celebrari, & Gangem, Hypaninque qui Indo miſcetur, & Megarſum Indiae fluvios aurum deferre, quod optimae notae eſt, quis non videt ad loca quoque maritima, uti Ουππαρον &c. potuiſſe id vehi, & inde mutatis mercibus a nautis Hirami & Salomonis in Palaeſtinam? Non enim requiritur ut probemus in ipſa Oupara fuiſſe fodinas auri & argenti, ſed ſufficit in vicinia magnam copiam fuiſſe. Saepe enim in regione quadam maxime in emporiis maritimis, ubi frumentum, vinum, aurum &c. non proveniunt, tanta copia tamen inveniuntur, ut mercatura iis exerceri poſſit, & inde petantur [illegible] cujus rei vel noſtrum

ſtrum Belgium ſufficiens teſtis eſt. Quod ſi plura veterum ſcripta ſupereſſent; aut illi, quorum ſcripta ſuperſunt, diſtinctius & accuratius loca Indiae deſcripſiſſent, poſſemus forte clariora teſtimonia eruere. Sed, ut omnes fere norunt, adeo confuſe loquuntur Strabo, Plinius, Mela, Ptolomaeus, & alii Geographi, de urbibus & regionibus Indiae, ut conciliatio eorum hodieque crucem figat Philologis. Cum vero negari non poſſit loca Ouparae vicina, quae nunc ſub ditione Mogolis ſunt, auri & argenti fodinas habere (de quo vide Kircherum in China illuſtrata *p.* 80. & alios) non puto hac parte quenquam difficilem fore, ut illam regionem pro Ophir accipiat.

XII. Reſtat, ut videamus an & reliqua, quae praeter aurum & argentum ex Ophir advecta leguntur, ex Sophira noſtra peti potuerint. Sacer Codex memorat שנהבים, quod per *ebur* vulgo redditur: nec repugno. *India mittit ebur*, cecinit Virgilius; & Plinius, aliique, de India ſcribentes, maximam elephantum copiam ibi fuiſſe ſatis oſtendunt. Quamvis autem & in Africa inveniantur (& hae duae regiones uti patriae eboris paſſim memorantur, quare & Graecos inde ebur petere ſolitos ſcribit Pauſanias *lib.* v. *c.* 12.) *maximos tamen fert India*, teſte Plinio *lib.* VIII. *c.* XI. & *cap.* IX. *Indicum* §. XII. *Elephantes circa Ouparam.*

Afri pavent: nam & major Indicis magnitudo eſt. Sunt & validiores Elephanti Indici, uti Polybius *lib.* 5. ſcribit Afros Elephantos καταπεπληγμένους τὸ μέγεθος καὶ τὴν δύναμιν *perculſos magnitudine & robore Indicorum*, & Diodorus Siculus loco cit. Unde, licet ex Africa potuerit, maluit tamen ebur ex India petere Sapientiſſimus Regum Salomo. Quodque in illa etiam Indiae regione, qua Οὔππαρα olim fuit, & nos Ophir collocamus, plurimi hodieque Elephanti inveniantur teſtantur omnes e noſtris, qui oculati teſtes fuerunt & in illis oris diu habitarunt. Quare ulteriori probatione res ea non indiget. Verum ἐν παρόδῳ non erit hic incongruum inquirere in nomen Elephantis Indicum, *Barro*, unde *barrus* pro Elephante, *barritus* pro ſono ejus, & ni fallor, *ebur* (quod licet dentes ejus noteț, eodem, aut certe non multum diverſo ab ipſa bellua nomine dicitur, uti Graece ἐλέφας utrumque, & elephas & ebur) quandoquidem Cl. Bocharto aſſentiri vix poſſum, id a בעיר *Beir*, *Jumento* vel בער *Baar*, nomine *ſtulto* & *bruto* (quod etymon minime convenit elephantibus, quorum ingenium celebratur) arceſſente. Ut enim alia praeteream, rectiſſime etymon nominis inde ducitur unde res ipſae ortae ſunt. Hinc ex India vocem repetit Iſidorus *orig. lib.* XII *c. apud Indos vo-*

ce

ce Barro vocatur, unde & vox ejus barritus dicitur. Ego autem, quum animadverterem linguam Indicam & Perſicam ſaepe confundi a ſcriptoribus antiquis, in illam ſuſpicionem incidi, an non forte & hoc nomen *Barro* ex ſermone Perſico poſſet deduci. Perſis بارو *Barou* notat *caſtellum, propugnaculum, turrim, murum.* Quod nomen optime Elephantibus convenit, qui in bello turribus erant inſtructi (de quo multa vide collecta veterum teſtimonia in Eximio opere, Hierozoicon dico, Bocharti *lib.* II. *c.* 27.) & non tantum procul caſtellorum & turrium faciunt ſpeciem, & offerentes moenium ſpeciem, uti loquitur Curtius, ſed quaſi viva propugnacula & turres ſunt, unde & in ludo Scachico nomen turris & Elephanti indifferenter iſti belluae a Perſis & nobis ipſis tribuitur. Baſilius *turrim animatam* πύργον ἔμψυχον vocat; Indi ipſi *Nag* montem, uti & Aethiopes *nage*, Syri ܬܠܐ ܕܒܣܪܐ *collem carnis*, Plinius *l.* 8 *c.* I. *molem*, & *gradientibus collibus* eos comparat. Sed haec in tranſitu.

XIII. Praeter ebur, ex Ophir petierunt קופים, *Simias.* Quas in India circa illa loca, ubi nos Ophir fuiſſe credimus, magna copia inveniri notiſſimum eſt ex veterum & recentiorum teſtimoniis. Cum illis & חכיים leguntur *§. XIII Simiae & Pſittaci circa Ouperam.*

 tur

tur fuiſſe advecti, quos multi *pavones* putant, ego *Pſittacos*. Eo enim nos dicit ipſa vox *Pſittaci*, quae in India orta eſt, ubi ipſa avis invenitur. Admodum enim probabile eſt nomina animalium ex lingua illius regionis ducta eſſe, e qua ipſa animalia originem traxerunt. Pſittaci autem ex India orti ſunt. Quis dubitet? Ovidius:

Pſittacus Eois ales mihi miſſus ab Indis.

Ita Aelianus *de Anim. lib.* XIII. *c.* 18. Arrianus de *Exped. Alexandri.* Et alii, quorum teſtimonia non opus eſt hic referre. Et ipſum nomen ex vero تدرك *Tedac* deflexum eſt in Τίδακος, Τίδδακος, Σίττακος. & hinc ψίττακος. Plinius *lib.* x. *c.* 42. pſittacum ab Indis nominari *Sittacen* ſcribit. Et verum nomen ثدرك, ſi ث pronuncietur uti Anglis *th*, eſt *Setac*, quod addita terminatione fit *Setaces*, vel *Sittaces*. Sed cum T a TS non niſi puncto differat (ت & ث) hinc factum reor Σίττακον legiſſe quoſdam pro Τίττακον. Eodem modo cum uno puncto (ب) legit hanc vocem Cteſias بدرك *Bedac*, qui Βίττακον ſcribit. Arrianus autem & Aelianus Σίττακον, & hinc ψίττακος, Pſittacus? quibuſdam & Σίττας illa avis vocatur, teſte Heſychio, demta ultima litera.

tera. At ſive jam a חך, geminata prima, vel addita ſimilis ſoni litera, fecerint alii ذكري, ſive ex *Tedac*, rejecta ob ſoni ſimilitudinem alterutra priorum literarum, natum ſit חך, certe eadem mihi vox videtur. Quod ſi quis *pavones* malit transferre, per me licet. Nam & pavones, teſte Aeliano *lib.* v. Indicae aves ſunt, quas Ἀλέξανδρος ὁ Μακεδὼν ἐν Ἰνδοῖς ἰδὼν ἐξεπλάγη *Alexander Macedo in India videns ſtupuit*, *cap.* XXI. & ταὼς nomen Indicum ſive Perſicum eſt, طاووس. Quicquid ſit, & pavones & Pſittaci maxima copia in regione, in qua Ophir noſtra collocatur, inveniuntur.

XIV. Sed & ligna quaedam ex Ophir advecta ſunt, dicta עצי אלמגים 1 *Reg.* 10: 11. (quae & in Libano creſcebant 2 *Chron.* 2: 8. ſi eadem ſint cum אלגמים) de quibus vix certo dici, qualia fuerint, ideoque nec firmari ex iis nec labefactari poteſt noſtra ſententia. Naſci autem in India ligna pretioſiſſima certum eſt. §. XIV. *Ligna & lapides pretioſi circa Ouparam.*

—— Sola India nigrum
Fert ebenum ——

canit Virgilius *Georg.* 2. nec aliae ſpecies deſunt, quae ad nos inde his temporibus adferuntur. Quod vero ad lapides pretioſos attinet, quos ex Ophir delatos narrant ſacrae literae,

1 *Reg.* 10: 11. quis neſcit mare illud, quod inter Taprobanen & continentem Indiae eſt, & vicina noſtrae Sophir loca, ipſumque Gangem eos abunde ſuppeditare? Quare patere arbitror, noſtram opinionem, quae Ophir circa Ὀυππαρὴν collocat, ſatisfacere primae conditioni, qua requirebatur, ut illa, quae ex Ophir Salomo afferri curavit, oſtenderemus in hac regione inveniri. Quibus omnibus & hoc addatur, veteres ſcriptores, quum Indiam intra Gangem deſcribunt (nam ulterioris vix aliquam notitiam habuerunt, ut ipſe Arrianus *lib.* VIII. fatetur qui & Megaſthenem & Nearchum, quos uti probatiſſimos ſcriptores ſequitur, non magnam Indiae partem peragraſſe ſcribit, imo paucos eſſe ſcriptores, qui τὰ μέχρι ποταμοῦ Γάγγεω, regiones circa Gangem, deſcripſerint) illa fere ut palmaria narrare, quae de Ophir ſacrae literae. Memorare enim ſolent copiam auri & argenti, elephantos, pſittacos, ſimias, & lapides pretioſos. Dionyſii deſcriptionem Indiae ſupra exhibui & Diodori Siculi. Adde hanc Curtii, eadem plane de India referentis quae ſacer ſcriptor de Ophir, *lib.* VIII. *c.* 9. *Aves ad imitandum humanae vocis ſonum dociles ſunt* (en חכיים, *Pſittacos*) *Animalia inuſitata caeteris gentibus niſi invecta. Eadem terra & Rhinocerotas alit, non generat. Elephantorum ma-*

major eſt vis quam quos in Africa domitant & viribus magnitudo reſpondet (Ecce שנהבים, *ebur*) *Aurum* (זהב) *flumina vehunt, quae leni modicoque lapſu ſegnes aquas ducunt. Gemmas margaritasque* (en אבן יקרה *lapidem pretioſum* 1 *Reg.* 10:11.) *mare litoribus infundit.,.... Regia auratas columnas habet: totas eas vitis auro caelata percurrit: aviumque, quarum viſu maxime gaudent argenteae effigies* (כסף) *opera diſtinguunt.* Lege praeterea quem ſtatim citavi, Arrianum *lib.* VIII. de *Exped. Alexandri*, alioſque ubi de India agunt: ſic ut vel omiſſis aliis rationibus hinc naſci debeat ſupicio non alibi quam in aliqua regione Indiae intra Gangem Ophir eſſe quaerendam.

XV. Tertium poſtulatum (nam de ſecundo nihil opus eſt dicere) erat, ne in terra nimis remota Ophir collocaretur, ad quam illo tempore vix tuto perveniri poterat. Et huic ſatisfacit ſitus noſtrae Ouppparae ad quam litora legendo pervenire potuerunt. Erat quoque illa regio non remota ab hominum cognitione aut plane invia: multoque probabilius eſt eo pertigiſſe claſſem Salomonis, quam uſque ad Cherſoneſum Indiae extra Gangem, aut Sumatram inſulam, vel Javam. Quod ſi enim eo uſque toties ultro citroque iviſſet Claſſis Salomonica, & Tyria, an credibile eſt Reges aut Tyri aut Judaeae nunquam poſtea

§. XV. Situs Ouppa-rae ſatisfacit tertio poſtulato.

eo

eo claſſem miſiſſe? Quod ſi miſerint, iſtae orae & inſulae magis notae forent ſcriptoribus Graecis & Romanis, qui adhuc tempore Tiberii conqueruntur, quum de India ſcribunt, tenebras ſibi offundi, pauciſſimos ibi fuiſſe, incerta fere eſſe omnia, & multa ejuſmodi. Et fatendum eſt plane eos caecutiiſſe in iis quae ultra Gangem inveniuntur. Rari enim ad Gangem uſque pervenerunt ex iis mercatoribus qui ex Arabico ſinu ſolverunt, ſcribit Strabo *init. lib.* xv. Unde colligere licet naves illas quae mercaturae faciendae gratia iter inſtituebant, in Indiam circa loca noſtrae Ouparae vicina ſubſtitiſſe, nec proceſſiſſe ulterius quod ſine dubio feciſſent, ſiquidem Tyrii ad auream Cherſoneſum olim pertigiſſent, & inde tantam auri vim detuliſſent: quod ignorare non poterant, ſi verum fuiſſet, quum fama tam celebris navigationis longe lateque debuerit diffundi. Videtur ergo noſtrae Upparae ſitus magis convenire cum ratione illorum temporum, quibus regiones ultra Gangem ignotas fuiſſe admodum eſt probabile.

XV. Quartum poſtulabamus, ne Ophir in regione nimis vicina Palaeſtinae locaretur, ſed ea, quae triennii circiter ſpatium requireret ad eundum & redeundum. Hoc non videtur convenire noſtrae Ouparae, ad quam multo minori temporis ſpatio iter poteſt inſtitui. Sed multa hic obſervari poſſunt, quae

hoc

hoc iter retardant, quale eſt imperitia rei nauticae eo tempore, quo litora legebant, interdiu fere tantum navigabant, ad tempeſtates declinandas, quibus ſufferendis ea navigia paria non erant ut noſtra, ad portus confugiebant, ſaepe ad Eteſias, *ἐτήσια πνεύματα* (*ἃ δὴ τοῦ θέρεος τὴν ὥρην πᾶσαν κατέχει ἐκ τοῦ πελάγεος ἐπιπνέοντα ἐπὶ τὴν γῆν καὶ ταύτῃ ἄπορον τὸν πλοῦν ποιέοντα*, *quae per totam aeſtatem ex mari in terram flant, & navigationem impediunt*, ut de hoc Indico mari ſcribit Arrianus *lib.* VIII. *de Exp. Alex.*) attendere debebant. Erant & alia, quae in mari Indico navigantibus moram objiciebant. *In mari* (ita loquitur Plinius de illo, quod Alexander transvectus eſt, circa Indi oſtia *lib.* IX. 3.) *belluae circa ſolſtitia maxime viſuntur: tunc illic ruunt turbines, tunc dejectae montium jugis procellae ab imo vertunt maria, pulſataſque ex profundo belluas cum fluctibus volvunt, & alias tanta thynnorum multitudine, ut magni Alexandri claſſis haud alio modo quam hoſtium acie obvia contrarium agmen adverſa fronte direxerit: aliter ſparſis non erat evadere.* Adde quod aliqua mora requireretur ad permutandas merces, reparandas naves, & in Sacris literis ſaepe partem anni pro integro poni. Quae omnia ſimul juncta abunde, ut puto, evincent, illud iter fere triennium poſtulaſſe.

V. DIS-

V.

DISSERTATIO

DE

DIIS CABIRIS.

V.

DISSERTATIO

DE

DIIS CABIRIS.

PRodiit nuper Eruditiſſimi Viri, *Tobiae Guthberleti*, diſſertatio de Diis Cabiris, quam cum avide perlegiſſem, & de nonnullis, quae ad hoc argumentum ſpectant, per literas agerem cum Ampliſſimo Viro, *Gisberto Cupero*, in quo an eruditionem eximiam an humanitatem ſingularem magis mirari debeas, ambiguum eſt; quem nunc cura rei bellicae, ipſi patriae noſtrae nomine mandata, a cultu Muſarum ad Martis ſtudium avocavit, tranſmiſit mihi legendum de iisdem illis Diis tractatum Doctiſſimi Icti Veneti, *Joannis Antonii Aſtorii*, conſcriptum ad Celeberrimum Virum, quem Roma eloquentiae Profeſſorum, Eminentiſſimus Cardinalis *Joſephus Re-* *§. I. Occaſio hujus Diſſertationis.*

natus d'Imperiali Bibliothecae praefectum habet, communem amicum noſtrum, *Juſtum Fontaninum*. Non potui tamen acquieſcere in illorum Virorum etymologiis, quibus ſignificationem vocis *Cabirorum* eruere conati ſunt. Sed mihi ſe ſponte quaſi nonnullae novae obtulerunt, quas lectori exponam, ut quod velit eligat.

§. II. *Cabiri dicti* חבירים *ſocii.*

II. Cogitanti itaque mihi de nomine Deorum Cabirorum, quos ſingulari ratione cultos fuiſſe in inſula Samothracia veterum monumenta teſtantur, ante omnia inquirendum eſſe duxi, quot & qui illi Dii fuerint, ut exploratum mihi eſſet, an ſignificatio nominis, quam darem, vere illis convenire poſſet. Quamvis autem hic in partes eant tum veteres tum recentiores, (e quibus inſigne illud Scriptorum par modo laudatum, Aſtorium dico & Guthberletum, plurima collegit, quo lectorem remittimus) duas tamen magis receptas ſententias deprehendi, quarum una ſolos Jovis filios, Caſtorem & Pollucem, Graeco Dioſcororum, Διοσκόρων (ita ſcribendum monet Phrynichus, non Διοσκούρων) nomine celebratos Cabiros dictos fuiſſe cenſet, & ſe cum multorum Scriptorum bonae notae teſtimonio, tum fide antiquarum Inſcriptionum tuetur, quibus hi duo fere & non alii Cabiri appellantur. Altera quatuor Cabiros ſtatuit [illegible]

auctoritate Mnaſeae, cujus verba nobis conſervavit Erudititiſſimus Scholiaſtes Apollonii Rhodii ad *lib.* 1. *Argon. v.* 917. Μυοῦνται δὲ ἐν τῇ Σαμοθράκῃ τοῖς Καβείροις, ὧν Μνασέας φησὶ τὰ ὀνόματα, Τέσσαρες δ' εἰσὶ τὸν ἀριθμόν. Ἀξίερος, ἀξιόκερσα, ἀξιόκερσος. Ἀξίερος μὲν οὖν ἐστιν ἡ Δημήτηρ. Ἀξιόκερσα δὲ, ἡ Περσεφόνη. Ἀξιόκερσος δὲ ὁ Ἅδης. Ὁ δὲ προστιθέμενος τέταρτος Κάσμιλος, ὁ Ἑρμῆς ἐστιν ὡς ἱστορεῖ Διονυσόδωρος. *Initiantur autem in Samothrace Cabirorum ſacris, quorum nomina Mnaſeas recenſet. Quatuor numero ſunt. Axieros, Axiocerſa, Axiocerſos. Axieros quidem eſt Tellus ſive Ceres. Axiocerſa Proſerpina. Axiocerſus Pluto. Qui autem adjungitur quartus, Caſmilus, qui Mercurius eſt, uti tradit Dionyſodorus.* Ineditum Bibliothecae noſtrae publicae Etymologicon Magnum, ex hoc loco Scholiorum Apollonii ſua hauſiſſe videtur, quae habet de Cabiris, ſed quartum eundem nomine cum tertio facit, omiſſo Cadmilo. Καβειροι, ſcribit, ὄνομα θεῶν· καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῶν τέσσαρα τὸν ἀριθμόν. Ἀξίερος ἀξιόκερσα, ἀξιόκερσος, ἀξιόκερσος. Locum integrum non exſcripſit. Hinc ut numerum quaternarium inveniat, bis eundem nominavit. Ut & illis, qui duos, & his qui quatuor, Cabiros admittunt, ſatisfiat, puto convenire etymon ex voce Hebraea (nam & Herodotus *lib.* II.

 notavit,

notavit, ἱερὸν λόγον, *ſacrum ſermonem*, & Diodorus Siculus *lib.* v. παλαιὰν ἰδίαν διάλεκτον, *veterem & propriam linguam* in Sacris Samothracicis eſſe uſitatam) חבר Καβαρ *conjunxit, ſociavit*, unde חבירים Καβειροι, *Socii, juncti*, litera Hebraea ח per K reddita, ut in κάβηλος a חבל, φασεκ a פסח πατaικοι a פתוחים & multis aliis. Sic ut meo judicio Dii Cabiri, idem ſonet, quod *Dii Socii*, vel *Conjuncti*.

§. III. *Quare Caſtor & Pollux ſocii ſive Cabiri appellentur.*

III. Quam apte hoc etymon conveniat Caſtori & Polluci, vel me tacente, unuſquiſque facile videt. Quid enim ſibi aliud vult, quod a Veteribus *Gemini*, Δίδυμοι, *Fratres*, *Socialia Sidera*, & multis ſimilibus nominibus appellentur, quae idem notant quod חבירים *Juncti*, *Socii*. Magi ipſi illos Δεύας dixerunt, auctore Heſychio, id eſt, *Duos*, *Geminos*, nam دو *Dou* Perſis id notat. Et quis neſcit, hos Deos nequaquam Σωτῆρας & fauſtos fuiſſe, niſi *Junctos*? Si enim unus ſine alio conſpiceretur, ſalutaris non erat.

§. IV. *N[illegible] [illegible] Cabiri [illegible] fuerint.*

IV. Concedet forſan aliquis, hoc etymon Geminis ſc. Caſtori & Polluci ſatis bene convenire, verum negabit id commode quatuor illis a Mnaſea recenſitis tribui poſſe. Quod mihi difficultatem non pareret, ſiquidem illam ſententiam, quae ſolos Geminos fuiſſe

Cabi

Cabiros tuetur, amplecti conſtituiſſem. Sed, ut verum fatear, exiſtimo Samothraces non ſolis Dioſcoris nomen Cabirorum tribuiſſe, ſed & quatuor illis, ex Scholiaſta Apollonii mox adductis. Quo me movet, ut alia tranſeam, quod Ceres etiam a Pauſania Καβείεια appelletur, cujus, ut & Proſerpinae, templum Thebis eſſe ſcribit *lib.* IX. *c.* 25. & conjungit Cabiros cum Cerere, ſe taciturum dicens quomodo ἀυτοῖς καὶ τῇ μητρὶ ſacra fiant. Quo etiam pertinere videtur illud Ovidii de arte amandi *lib.* 2.

Quis Cereris ritus audet vulgare profanis,
Magnaque Threicia Sacra reperta Samo?

Quamvis enim ex conjunctione Cereris cum Cabiris non poſſit oſtendi eam in numero Cabirorum fuiſſe, non magis quam Jovem & Apollinem, quibus junctim cum Cabiris vota feciſſe Pelaſgos tradit Dionyſius Halicarnaſſaeus *antiq. Rom. l.* 1. *c.* 3. quia tamen a Pauſania expreſſe *Cabira* dicitur, hinc ab Ovidio quoque eam uti Cabiram innui exiſtimo. Quamobrem & mihi ratio danda eſt, cur reliqui quatuor Cabiri *Socii* dicti ſint.

V. Socii appellantur Ceres, ſive Terra Mater, Proſerpina, Pluto & Mercurius, non quatenus Dii ſunt, aut magni & Potentes, ita enim plures eſſent, ſed quia hi quatuor ſunt θεοὶ χθόνιοι, i. e. *Dii inferi*, qui in mortuorum

§. V. Ceres, Proſerpina, Pluto & Mercurius etiam Cabiri dicti, ſive Socii.

vel Dii inferorum קבירין *& quare.*

tuorum cura communes operas jungunt, & Collegium aliquod ſeparatum conſtituunt. Unde & aliquando conjeci illos Deos קבירים *Kebirim*, *ſepultorum* dictos, quod his quidem quatuor optime convenit, ſed Caſtori & Polluci non item. Antequam vero miſſam faciam conjecturam illam, quâ Cabiros quaſi *inferorum* ſive *ſepultorum* קבירין Deos dictos eſſe ſuſpicatus ſum, hoc ad illam firmandam addo: non videri dubium hanc etymologiam omnibus aliis praeferendam; ſi conſtet proprie illos quatuor quos Mnaſeas recenſuit, Cabiros fuiſſe, & non niſi diu poſtea Caſtorem & Pollucem Cabiros dictos eſſe. Nam & aptiſſime hoc etymon exprimit id, quod quatuor his numinibus proprium eſt, quod Dii χθόνιοι, ſive inferi ſint, & nulla alia ratio dari poteſt cur hi quatuor, & non alii, conjungantur, niſi quod ad eos cura mortuorum pertineat. Non fuiſſe autem Caſtorem & Pollucem veros & antiquos Cabiros Samothracicos patet ex illorum aetate, quae recentior eſt, & ex eo quod ipſi Diis Cabiris in Samothrace ſacra fecerint. Ergo ipſi non fuerunt Samothracici illi Cabiri. Quod ſi quis etymon Cabirorum tale, quod commune eſſe poteſt quatuor illis Diis Inferis, & duobus Dioſcoris habere vult, meo Judicio aptius non inveniet quam חברים, *Socii*, *Juncti*.

V. Diſ-

VI. Diſquiramus nunc de ſingulis, qua ratione cura mortuorum ad eos pertinuerit. Prima Ceres eſt, Δημήτηρ, Terra mater, quae omnes mortuos excipit & in ſinu ſuo recondit, quare *Athenienſes appellarunt mortuos Cereales*, τοὺς νεκροὺς Ἀθηναῖοι Δημητρείους ὠνόμαζον, uti teſtatur Plutarchus in *lib. de facie in orbe Lunae*: & Tellus Dea χθονία dicitur ab Æſchylo *in Perſis*, loco mox citando, & Templum Cereris χθονίας memorat Pauſanias in Corinthiacis, addens χθονία δ᾽ οὖν ἡ θεός τε αὕτη καλεῖται καὶ χθόνια ἑορτὴν κατὰ ἔτος ἄγουσι ὥρᾳ θέρους, *Chthonia ipſa Dea appellatur, & feſtum annuum aeſtate in honorem ejus celebrant, dictum Chthonia.* Meminit & Cereris χθονίας Apollonius in Argon. *l.* IV. *v.* 986.

—— οἱ δὲ ἓ Δηοῦς
Κλείουσι χθονίης καλαμητόμον ἔμμεναι ἅρπην.
—— *illi vero Cereris*
Chthoniae dicunt eſſe meſſoriam falcem.

Sequitur filia ejus Proſerpina, regina Erebi & Stygia Juno,

—— *& damnatura nocentes*
Et requiem latura piis ——

ut Claudianus canit, cum marito, qui tertius eſt, Plutone, qui & ipſe θεὸς χθόνιος dictus Eurip. in Alceſtide *verſ.* 237. qui ambo inferni tenent imperium, & quibus cum mortuis rem eſſe perpetuo nemo dubitat. Junguntur hi tres apud

§. VI. *Quatuor illi Dii ſunt* χθόνιοι *ſive inferi: quod probatur.*

Virgilium, Ceres, Proſerpina & Pluto, quibus Aeneas ut Diis inferis ſacra facit, *Aeneid. lib.* VI. *v.* 249.

—— ipſe atri velleris agnam
Aeneas matri Eumenidum, magnaeque ſorori,
Enſe ferit, ſterilemque tibi Proſerpina *vaccam.*
Tum Stygio regi nocturnas inchoat aras.

His tribus adjicitur Mercurius, Deorum famulus. Et ita jungitur ut προστιθέμενος, *adjectus*, Cabirus tamen & ipſe, quippe qui viam facit ſepultis ad inferos. Quo facit elegans lapis antiquus, exhibens aedificium, cujus portam aperit caduceatus Mercurius, & ne quis dubitet, quae ea ſit, inſcriptio praefixa habet; ΚΑΤΑΧΘΟΝΙΟΙΣ ΘΕΟΙΣ, *Diis Inferis.* Ideo appellatur a Claudiano, *de raptu Proſerp.*

—— commune profundis
Et ſuperis numen, qui fas per limen utrumque
Solus habet, geminoque facit commercia mundo.

Mercurius ducere & reducere ſolet animas, ſcribit Petronius in *Satyrico*, & Homerus

—— ψυχὰς κατάγει δ' ἀΐδος δε.

Quare & Mercurius Plutoni & Telluri (eodem modo uti alias nomine Cabirorum) adjungitur ab Aeſchylo *in Perſis*, ubi Chorus animam Darii evocat *pag.* 155. ed. Steph.

Ἀλλὰ

'Αλλὰ χθόνιοι δαίμονες ἁγνοὶ
Γῆ τε καὶ Ἑρμ' βασιλεῦ τε ἐνέρων
Πέμψατ' ἔνερθεν ψυχὰν ἐς φάος.
Sed o Dii infernales puri
Tellus, Mercuri, & Rex inferorum,
Remittite animam in lucem.

Scholiaſtes ibi notat hos tres καταχθονίους θεοὺς eſſe πομποὺς τῶν φθιμένων, *qui mortuos emittunt*, τοὺς θεοὺς τοὺς κάτω, τοὺς πέμποντας ἄνω τοὺς νεκρούς. Eodem ſenſu Sophocli in *Oed. Colon. v. 1617.*

Ἑρμῆς ὁ Πομπός, ἥ τε νερτέρα θεός.

Ubi & Mercurius & Proſerpina junguntur. Cicero etiam *lib.* III. de natura Deorum unum Mercurium recenſet, *qui ſub terris habetur.* Et Plutarchus in *libro de facie in orbe Lunae* Mercurium appellat *Proſerpinae* συνοικὸν, *contubernalem.* Horatius Orci *Satellitem.* Ex quibus clariſſime liquet, cur hi quatuor, quemadmodum χθόνιοι & καταχθόνιοι θεοὶ, myſtico etiam nomine Cabirorum, quaſi infernalium, conjungantur, & cur hos Samothraces praecipue hoc nomine appellaverint. Atque ita videbar mihi aſſecutus rationem, ob quam illi tres *Cabiri* appellarentur a Samothracibus, & quomodo haeſitanter Mercurius iis adjectus ſit, & ab aliis omittatur.

§. VII. *Quare ſacra horum Cabirorum nocturna.*

VII. Dari quoque poteſt ex hac explicatione ratio cur nocte haec Sacra Cabirorum fuerint peracta. De Dioſcoris enim certum eſt, non niſi noctu illa profuiſſe navigantibus, & quod ad quatuor illos alios attinet, ſunt hi, modo recenſiti, Numina tenebrarum. Mors ipſa quid niſi nox eſt? Et atra nocte nos tegit *Tellus*. Quin ipſa Tellus, ſive Ceres *μέλαινα nigra* dicta, quod ob luctum Proſerpinae in loco ſubterraneo, quem Pythia *Δηοῦς κρυπτήριον ἄντρον* diſerte appellat, diu latuerit, teſte Pauſania *lib.* VIII. *cap.* 42. *Proſerpina Noctis hera* audit Valerio Flacco *l.* 4. & *ἀφανὴς θεὸς* Sophocli in Oed. Colon. *v.* 1627. *Pluto ἄναξ ἐννυχίων*, i.e. *τῶν ἐν νυκτὶ ἀεὶ καὶ σκότῳ διατελούντων, τεθνηκότων. Rex illorum qui in tenebris degunt*, i.e. *mortuorum.* Plutonem ita alloquitur ex perſona Lacheſis Claudianus de rapt. Prof.

——— ô maxime noctis
Arbiter, umbrarumque potens ———

Et ita Pallas.

Nocte tua contentus abi, quid viva ſepultis
Admiſces?

Quamvis in campis Elyſiis Sole non careant, uti Proſerpinam Pluto conſolaturus ait:

Amiſſum ne crede diem, ſunt altera nobis
Sidera. Sunt orbes alii: lumenque videbis
Purius, Elyſiumque magis mirabere Solem.

Et

Et Virgilius *Æneid.* VI. *v.* 638.

Devenere locos laetos & amoena vireta
Fortunatorum nemorum, ſedeſque beatas.
Largior hic campos aether & lumine veſtit
Purpureo, ſolemque ſuum, ſua ſidera, norunt.

Mercúrius quoque, ne quid deſit quod nocturna horum Cabirorum ſacra eſſe ſuadeat, dicitür

Νυκτὸς ὀπωπητῆρ —

In *Hymn. ad Merc.* qui vulgo Homero adſcribitur, & ad noctem aeternam viam facit & ſomniis praeeſt, uti notum.

VIII. Quod ſi nec hae conjecturae Tibi probentur, mallem, prae communi à כביר *Cabir*, *magnus*, ducta, aliam etymologiam quae nec ipſa veri ſpecie deſtituitur & Καβείρους dictos cenſet quaſi *potentes* גבירים, a גבר *potens fuit*, unde גבורה *potentia*, גבור, *fortis*, *Gigas*, quod & de Deo uſurpatum invenies, גבירה *Regina*, &c. Quae derivata ideo appono ut liquido appareat vera notio radicis, quae eſt potentem eſſe. גביר exprimitur recte per Κάβειρος, ג per K, uti גמל Κάμηλος & multa talia, & Scheva per α, uti שלמה, שמואל, Σαμουήλ, Σαλομών. Quid vetat itaque, quo minus Κάβειρος, exprimat גביר *potentem*, nomine formato ex part. Pehil, & *Dominum*, (Κύριον) uti transtulerunt οἱ ὁ, & τὸν κράτος ἔχοντα, ארון וראש, *Dominum*, &

§. VIII. *Confertur vulgata etymologia Cabirorum cum alia,* גבירים *quae eos quaſi Deos* Potes *dictos putat.*

& *Caput*, uti Kimchi *in lib.radicum*, quod idem ſonat ac בעל *Baal*, *Belus* antiquiſſimum Deorum nomen, & *Marnas*, Gazenſium Deus مرن quod *Maran* exprimitur in notiſſima voce Μαραναθα. Quo & hoc facit, quod Cabiri Samothracum a Varrone non *Magni* tantum ſed & *Potes* appellentur. Haec ejus verba ſunt *lib. IV. de Ling. L. Hi quos augurum libri ſcriptos habent ſic DIVI POTES, & ſunt pro illis qui in Samothrace* ΘΕΟΙ ΔΥΝΑΤΟΙ. *Caſſius Hemina dixit* (apud *Macrob. III. 4.*) *Samothracas Deos, eoſdemque Romanorum penates proprie dici* θεοὺς μεγάλους, θεοὺς χρηστούς, θεοὺς δυνατούς. Quo Macrobius refert illud Virgilii de Junone,

—— Dominamque potentem.

Unde & Curetes Orpheo in hymnis ἐνδύνατοι. Praeferrem itaque, ſi optio daretur, hanc etymologiam a גבירים *potentibus* ductam, communi opinioni quae a כבירים *magnis* eos derivat. Nec deſunt aliae rationes, uti quod כבר, radix vocis כביר, proprie notet *multum eſſe*, *multiplicari*, & derivata, כביר & alia, multitudinem potius quam magnitudinem indicent. Id patebit conferenti loca Sacri Codicis. Quod ne a me fingi credas, uti hypotheſi meae ſerviam, en tibi ex Lexico Santis Pagnini Judicium Merceri ex Hebraeis petitum, אביר *proprie*

prie ad robur corporis pertinet, הדר *ad qualitatem & habitum*, אדיר *ad quantitatem*, כביר *vero*, *quod &* כאביר, *proprie ad multitudinem & copiam*. Ita & Cl. Gouſſetus in nuperrime edito Lexico ratiocinatur, ex collatione variorum locorum Sacri. Codicis inter ſe concludens. *Cum videam ipſum verbum* הכביר *inſervire multiplicationi indicandae & derivatum* כביר *ſonare multitudinem in aliquot claris exemplis*, *ut Job.* 15: 10. *de annis ſenum & Job.* 31: 25. *de opibus divitum. Imo Eſ.* 16: 14. *negationem ejus adhiberi ad exponendum* מזער *de populo ad paucitatem redacto*, *item Eſ.* 10: 13. *de magno numero habitatorum & Eſ.* 17: 12. *&* 28. 2. *de aquis abundantibus*, *ideo & ad multitudinem abundantiamque reduco alia loca*, *quae id patiuntur commode. Job.* 8: 2. *Job.* 34: 17. 36. 5: 34. 24. Aliud derivatum כברה, *cribrum*, quod farinam multiplicare videatur in aere, hanc notionem etiam firmat. Sic & Raſchi ad *Job.* 8. 2. כביר proprie ait eſſe לשון רוב *notionem multitudinis*: licet non ignorem alios conjungere notionem magnitudinis, (ex uſu Linguae Arabicae eam, ut videtur, addentes) ſed in S. S. nil occurrit quod nos eo devenire cogat. כבר enim omnia Lexica per *multiplicare* reddunt. Et כביר ubique per *multum* tranſferri poteſt. Vide de eo Cl. Bootium in *Anim. Sacr. l.* 3. *c.* 2.

c. 2. ubi oſtendit vocem כביר nunquam ſignificare *fortem*, ſed *copioſum*. Fateor apud Arabes كبير καβεὶρ ſignificare *magnum*, ſed ad Arabicum ſermonem confugere non opus eſt, ubi Hebraeus vocem ipſam גביר Κάβειρ habet ſenſu ad minimum aeque commodo, ac fundit vox Arabica. Cur rivos petimus, quum fons nobis pateat? Cur a filia poſcimus, quod mater ipſa nobis ſubminiſtrat? Ego certe nullam hic neceſſitatem video: atque ita occaſio reprehenſionis praeciditur hominibus quibuſdam *μισάραβοι*, qui aegre ferunt voces Hebraeas, Phoeniciaſve ex Arabica (quam nudius tertius natam credunt, ego filiam Hebraeae matre ſua locupletiorem hoc tempore exiſtimo) explicari. Hic utique nil me cogit. Dixerit Varro Cabiros eſſe Deos Magnos, dixit etiam *potes* & Δυνατοὺς. Nec ullus veterum, quod ſciam, ſcripſit, Cabiros inde ita dictos eſſe, quod eſſent magni. Ego etiam illos Deos magnos eſſe dico, nego tamen Cabiros ideo dictos a כבירים quaſi *magnos*: quod nomen multis aliis Diis, qui Magni appellantur, commune fuiſſet, & non datum aut Dioſcoris, aut Cereri, Proſerpinae, Plutoni, & famulo Deorum Mercurio, excluſis reliquis.

VI. DIS-

VI.

DISSERTATIO

DE

VETERI LINGUA

INDICA.

VI.

DISSERTATIO

DE

VETERI LINGUA INDICA.

§. I. Vetus lingua Indica cum Persica confuſa.

I. Obtulerunt ſe mihi in lectione ſcriptorum veterum & Lexicographorum λείψανα quaedam veteris linguae Indicae, quibus licet ab aliis plura addi poſſe non dubitem, qui in monumentis antiquorum magis verſati ſunt, ea tamen, quae ipſe adnotavi, cum conjecturis meis, lectorum oculis ſubjiciam. In quibus pleraque ex lingua Perſica luculenter illuſtrari poſſe deprehendi, quod me in illa opinione firmat, minus cognitam veteribus Indiam fuiſſe, & ut legentium audientiumque animos magis per

ceſſerent, multa Indis tribuiſſe quae nonniſi Perſis tribui debebant: quod maxime clarum eſt in iis vocabulis Indicis quae ex Cteſia proferemus, & adeo manifeſto Perſica ſunt, ut negari non poſſit. En illarum vocum ſeriem, ordine Alphabetico digeſtam.

ANANCES.

Ananes. Avis Indica, ſturno ſimilis. *Heſychius.* Ἀνάγκης, ὄρνεόν τι Ινδικὸν ὅμοιον ψάρῳ. Puto ſcribendum, Ἀναύκης, & ex literarum γ & υ affinitate factum τὸ ἀνάγκης. انوق *Anouc*, enim nomen avis eſt apud Perſas; quae corvo ſimilis dicitur & inter aves rapaces ſolet recenſeri. Vide quae in Lexico Arabico Golius habet ad hanc vocem. Corvos autem & ſturnos ejuſdem eſſe generis aves veteres Hebraei in Talmude & alibi jam obſervarunt, quorum teſtimonia collegit vir conſummatae eruditionis S. Bochartus in Hieroz. *p.* 2. *l.* 2. *c.* 23. unde per Gematriam ערב למינו *corvum juxta speciem ſuam*, eundem numerum efficere, ſc. 414, cum זרזיר *ſturno*, Baal Hatturim notavit. Quare eandem hanc avem *Anouc*, quae corvo ſimilis eſt, innuere voluiſſe Heſychium reor, quum Ἀναύκην deſcribit avem ſturno ſimilem. Nam ſive

cam

eam ſturno ſive corvo ſimilem dixerit, res eodem redit. At unde أنوق *Anouc* dictus eſt? ab adunco roſtro, ni fallor, ſiquidem أدنق *Onac* in lingua Malaïca quidvis *aduncum* notat, & ſono quoque cum *uncus* convenit. In Perſico aut Arabico ſermone nihil invenio, quod magis probem.

BALLADE.

II. *Utilis.* Ita Cteſias ſcribit in Indicis. Voces autem, quas ille pro Indicis habet, revera Perſicae ſunt, uti ſtatim a nobis jam obſervatum fuit. Fuit, illo auctore, βαλλάδη nomen fontis, cujus aquae ſcabici medentur, atque ideo fons iſte βαλλάδη dictus eſt, quod convenit cum Graeco ὀφελίμη, *utilis*, κρήνη, πηγή. Forte vox illa βαλλάδ, nam η terminatio tantum faeminina eſt, non eſt alia quam بلاد *Balâd*, quae Perſis rem *laudatam* notat: quod enim utile eſt meretur laudari. Atque ita Cteſiae interpretatio non multum recedet ab ea, quam hodie Perſae dare poſſent. §. II. *Ballade.*

BARRO.

III. *Elephas* Indis ita dicitur, teſte Iſidoro. Verum de hac voce jam egimus ſupra, *p.* 183. §. III. *Barro.*

BERBERI.

§. IV. *Berberi.*

IV. Ità Indi appellant concham in qua margarita naſcitur. Athenaeus ex Androſthene quaedam oſtrea inveniri circa regiones Indiae ſcribit, at unum genus ſingulare eſſe ὃ καλοῦσιν ἐκεῖνοι Βέρβερι, ἐξ οὗ ἡ μαργαρίτης λίθος. Indica, ut notum, ſaepe cum Perſicis confuderunt veteres, & quum ſolum natale margaritarum Perſia magis quam India cenſeri debet, ſuſpicatus ſum vocem Berberi, non eſſe aliam quam Perſicam مرورىد *Merwarid*, M & V in B mutato, quod ſaepiſſime fieri notum. Fateor, *Merwarid* ipſam unionem in concha latentem, non concham, proprie notat, at non ita ſollicite videntur hoc primi illi diſtinxiſſe, qui Perſas rogabant, quomodo talis concha appellatur, & reſponſum tulerunt, *Merwarid*: recte quidem, uti continens pro contento uſurpari ſolet.

BYSSUS.

§. V. *Byſſus.*

V. Genus lini Indici quod ita appellatur, teſte Polluce *l.* 7. *Onomaſt.* Ἡ Βύσσος λίνου τι εἶδος παρ' Ἰνδοῖς. Philoſtratus byſſum ait eſſe linum, quod Indi ex arboribus legunt. Eſt Perſicum & Arabicum بز *Baz*, *linum*. (quod

(quod forte ab Hebraeo בד ductum eſt) uti & Interpretes Alexandrini transferunt אפוד בד per στολὴν βυσσίνην, 1 *Chron.* 15: 27: unde Chaldaeum בוץ. Lineis veſtibus potiſſimum Indi utebantur, unde & nomen *Sindonis*, nam *Sind* regio Indiae eſt, hodieque adhuc ita dicta.

C A L E.

VI. Sermone Indico idem eſt, quod *Salve.* Plutarchus in *Alexandro.* Ἐκαλεῖτο δὲ Σφίνης. Ἐπεὶ δὲ κατ' Ἰνδικὴν γλῶτταν τῷ Καλὲ προσαγορεύων ἀντὶ τοῦ χαίρειν τοὺς ἐντυγχάνοντας ἠσπάζετο, Καλανὸς ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ὠνομάσθη. *Appellabatur is Sphines, ſed quod Indica lingua utens Cale pro Salve ad obvios diceret, Calanus dictus eſt.* §. VI. *Cale.*

C A L Y S T R I I.

VII. Ita Indis appellari eos, qui caput canino ſimile habeant, Cteſias refert in Indicis. Καλοῦνται, inquit, ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν Καλύστριοι, ὅπερ ἐστὶν Ἑλληνιστὶ Κυνοκέφαλοι. Quum vero ex aliis vocibus, quas pro Indicis nobis obtrudit is auctor, videamus multas earum Perſicas eſſe, de hac quoque nos idem ſuſpicari nullus mirabitur. Videtur vox Perſica ſcribi potuiſſe كله شكاري *Calla Schikari*, §. VII. *Calyſtrii.*

id eſt, *caput caninum*, unde contracte Καλίσκαροι ſcripſit Cteſias, & per incuriam librariorum, quorum in nominibus barbaris negligentia notiſſima & errores vulgatiſſimi ſunt, Καλύστριοι factum eſt. Sic quidem conjicere quis poſſet, at nil affirmo: nam شكاري non ſimpliciter *Canem*, ſed *venaticum* notat, a شكردن *venari* ducta voce? Vel an forte illorum hominum capita cum canum venaticorum capitibus convenerunt? ܟܠܐ proprie de vertice capitis dicitur.

CANCALON.

§. VIII. *Cancalon.*

VIII. Κάγκαλον, παρ' Ἰνδοῖς ξύλȣ δάκρυον καὶ θυμίαμα, Heſychius. Perſis کنگر Κάγκαρον eſt herba quaedam ſpinoſa, unde reſina maſtiches inſtar paratur, quae کنگرزد dicitur. Nulla eſt neceſſaria mutatio quam liquidae ρ in λ, quae uſitatiſſima eſt.

CARCASON.

§. IX. *Carcaſon.*

IX. Nomen Indicum animalis. *Aelian. Hiſtor. lib. 16. c. 20.* Λέγεται δὲ καὶ ζῶον ἐν τȣ́τοις εἶναι μονόκερων καὶ ἀπ' αὐτῶν ὀνομάζεσθαι καρκάζωνον. *Dicitur & inter eos animal eſſe unicorne, & ab iis (Indis) appellari carcaſonon.* Ita legit Bochartus pro καρτάζωνον. Idem

dem deprehendit in *Hierozoic. lib.* III. *c.* 26. eſſe vocem خرشن *Charſan*, quod nomen aſini Indici eſt, quem vide.

CARPION.

X. Nomen arboris Indicum, id eſt, ut opinor, *Perſicum*, auctore Cteſia, qui Perſica plurima pro Indicis habet. Arbor eſt procera inſtar cedri, folia habens latiora palmae foliis, fructum nullum ferens, ex qua olei guttae diſtillant, quarum odor ad intervallum quinque ſtadiorum percipitur. Quaenam ea ſit affirmare non audeo. Nec enim Cteſias in omnibus meretur fidem. Ipſe Arrianus Cteſiae teſtimonium laudans *lib.* 5. de Expeditione Alexandri, addit εἰ δή τῳ ἱκανὸς καὶ Κτησίας ἐς τεκμηρίωσιν, & Plutarchus in Artaxerxe, *pag.* 1014. crebro ei accidere ait quod à veritate ad vana & fabuloſa πρὸς τὸ μυθῶδες καὶ δραματικὸν excurrat, & 1012. quod colluviem abſurdarum fabularum ſuis libris infarſerit. Suſpicor tamen cinnamomum, cujus odor notiſſimus eſt & celeberrimus, innui. Nam ea arbor قرفه *Kirpha* (a quo κάρπιον non multum recedit) appellatur a Perſis. Ipſi Ceylonenſes mediterranei, qui lingua Singalaca utuntur *Koredhu* vocant, quod in Kirſa & Karpion abiiſſe mihi perſuadeo. Elegans eſt § X. *Carpion.*

 con-

convenientia inter vocem Κάρφεα, quae *Cortices* notat, & hanc vocem Kirſa vel κάρπιον. Κάρφεα autem Cinnamomum appellat Herodotus *lib.* III. ſcribens ταῦτα τὰ κάρφεα ἃ ἡμεῖς Κιννάμωμον καλέομεν. Ita ſere & nos Cinnamomum *Caneel* dicimus a forma canalis, qua cortices iſti nobis mittuntur. (quamvis Eruditiſſ. Bogdanus in not. ad Simeonem Sethi *de virtute alim. pag.* 163. nos Caſiam veterum Cinnamomum hodie appellare contendat.) Ipſa vox cinnamomi ex קנה Canna, & amomum conflata eſt: & credibile eſt vocem *Kurdu* vel Kirſa in Carpion a Graecis flexam eſſe, ut cum κάρφεα conveniret & magis Graeca videretur uti Pardes in παράδεισος, Jeruſalem in Ἱεροσόλυμα, &c.

CITRIUM.

§. XI. *Citrium.* XII. Nomen mali Indici. Heſychius. Κίτριον, τὸ Ἰνδικὸν μῆλον. At non Indicum ſed Medicum erat illud quod Citreum dicitur ſive Perſicum. *Citreum & ipſum Perſicum malum eſt*, ſcribit Macrobius Saturn. *lib.* III. probatque ex Oppio in lib. de Sylveſtr. arboribus. Ideo Cl. Salmaſius in Exerc. Plin. *pag.* 666. in Heſychii textu ſubſtituit pro Ἰνδικὸν, τὸ Μηδικόν. Quod quidem magis convenit cum rei veritate, ſed ſcripſiſſe tamen Heſychium Ἰνδικὸν puto, quia ſaepe Perſica pro

In-

Indicis habet, uti videre eſt in *Mai*, &c. Vide omnino quae ibi de malis Citreis collegit vir illuſtris. At unde nomen *Citrei*? Forte ex Perſico زرد *Zerd*, flavus, color *citrinus*. Hinc pomum ſive malum *Zerd*, erit malum flavum, qui color eſt citrei. Ex *Zerd*, tranſpoſitis R & D factum eſt *ceder* & ſic *citreum*. Hodieque malum Armeniacum vilius زردالو *Zerdalou* ab eadem voce appellant. Obſtat tamen huic etymologiae, quod vox *Citreum* a Perſis ad Graecos primum & dein ab iis ad Latinos manarit, & quod Graeci per κ, κίτριον ſcribant, quod non videtur ex زرد *Zerd* factum, quia alius ſonus eſt ز Z, ſibilum nempe, alius K Graeci. Et licet nos hodie Citreum pronunciemus cum ſibilo, veteres tamen Latini id pronunciarunt uti Κίτριον. Sed puto veteres illam vocem *Zerd*, confudiſſe cum voce κίτριον, uti rem ipſam confuderunt, (quod conſtat) & quia easdem eſſe arbores crediderunt, nomen Perſicum زرد *Zerd* flexerunt ita ut conveniret cum κίτριον. Nam κίτριον & Citrus Africana alia arbor eſt & longe diverſa ab Citro Perſica. Vide Scaligerum in notis ad Feſtum voc. *Citroſa*, Salmaſium *l. c.* Dicunt

 etiam

etiam Citreum Arabes متك *Mitcon*, quod adeo accedit ad malum *Medicum*, ut hoc ex illo vel illud ex hoc natum credam. Nomen malorum *Aurantiorum* ſimiliter ex Perſico نارنج *Narans*, quod *malum* Aurantium Perſice notat, ductum eſt. Hinc Itali dicunt *Nerancio*, Hiſpani, *naranjas*, Graeci hodierni νεράντζιον, propius nomen Perſicum exprimentes. Quidam Latini *inarantia*, *inaurantia*, & ut magis ad *aurum* accederet, quum viderent ea aurei coloris eſſe, *aurantia* & *aurea mala* dicere coeperunt. Quum potius nominis etymon ex illius regionis ſermone, unde res ipſae deductae ſunt, peti deberet. Parem errant errorem, qui mala limonia, citreorum ſpeciem, a Gr. λειμὼν *pratum* ducunt. Eſt enim nomen eorum Perſis & Malaeis hodieque uſitatum ليمون *Limon*.

CONDY.

§. XII. *Condy.* XII. Genus vaſis, ſeu paterae, qua vinum libabant Perſae. Menander in Adulatore vas eſſe Aſiaticum ſcribit. Moſchopulus περὶ σχεδῶν generatim ait eſſe εἶδος ποτηρίου *pag.* 63. Heſychius. Κόνδυ ποτήριον βαρβαρικὸν, κύμβιον. Nicomachus vero citatus Athenaeo *lib.* XI. *cap.* 8. ait Κόνδυ eſſe Περσικόν.

Me-

Meminit etiam poculi *Condy* Hieronymus in *quaeſt. Hebr. in Geneſ. pag.* 168. Vox كندو *Condou* hodie *ſaccum frumentarium* notat. Nec affines voces aliquid habent, quod tali paterae, qualem Condy nobis deſcribunt veteres, ſignificandae adaptari commode queat. Fortaſſe eſt *Indicum*; Indos enim & Perſas ſaepe confundebant veteres. كندي *Kindi-kindi* notat cantharum, quem Galli un gorgolet appellant, in ſermone Malaeorum, qui ita fictilia illa Siamitica pocula nominant, nam repetitionem omittebant Graeci: quod liquet in voce *Myrranes*, & *Samma* pro *Mirmirân* & *Samama*. Niſi quis eam vocem corruptam velit credere ex قدح *Cadah*, quod *poculum majus e quo vinum bibitur*, notat, inſerto *Nun*, *Candah*. Sane alia nomina non deſunt, quae Graecorum corruptione magis a vera ſua origine abeunt, quam Condy a Cadah.

DE UNUS.

XIII. Δεῦναν Indi Regem dicunt, teſte Juba, unde Cl. Mauſſacus in Diſſert. Critica ſuffixa Harpocrationi *p.* 321. compoſitum cenſet Δευνυσον, i. e. Διόνυσον, quaſi *Regem Nyſſae*, quod & Phavorino obſervatum video, qui ſimiliter, κατὰ γὰρ τὴν Ἰνδῶν φωνὴν δεῦνος ὁ βα. § XIII. *Deunus.*

βασιλεύς. A quo non multum recedit *Dubenus*, quo nomine *apud antiquos dicebatur qui nunc Dominus*, auctore Feſto, quamvis id mutet Scaliger in *Dubienus*, *apud antiquos dicebatur qui & nunc dubius*. Sed Gloſſar. habet Dubius Δεσπότης, ubi vid. leg. Dubinus vel Dubenus. nus. Vox Indica ſive Malaica دوين Δευν *Dominus* videtur eſſe eadem, & ex Perſico توانا potens deducta.

DICAEROS.

§.XIV. *Dicaeros.* XIV. Nomen avis Indicum, *quae ovi perdicis magnitudinem non excedit, & ſtercus ſuum defodit ne inveniatur, quod ſi inventum, ad menſuram ſeſami bibatur, mane ſomno corripitur qui bibit, & vergente ſole ad occaſum exſpirat*. Cteſias *de reb. Ind. pag.* 27. qui δίκαιρον idem quod Graecis δίκαιον ſignificare ſcribit. Eadem fere ex Cteſia tradit Aelianus *de anim. lib.* 4. *c.* 41. Fateor mihi hujus nominis avem ignotam eſſe. Et quis neſcit Cteſiam fabulatorem? En ipſa Cteſiae verba uti Photius ea tradit καὶ ὄρνεόν φησιν ἐπικαλούμενον δίκαιρον, ὅπερ Ἕλλησι δίκαιον σημαίνει. Τὸ μέγεθος, ὅσον πέρδικος ᾠὸν τοῦτο τὸν ἀπόπατον κατορύσσει, ἵνα μὴ εὑρεθῇ. Εὑρισκόμενον δὲ ἂν ποθῇ αὐτοῦ ὅσον σησάμου, ἕωθεν ὕπνος ἐπιλαμβάνει καὶ καθεύδει, μηδὲν αἰσθανόμενος· καὶ θνήσκει περὶ δύνοντος τοῦ Ἡλίου πλευτᾶ. Perſis notum eſt ani-

animal quoddam, دیلمک (unde διλμάκος Graeci facere poterant, quod tamen longiſſime a δικαιρος recedit) quod in Lexico Caſtelli & Golii deſcribitur, & meretur conferri. Nihil hic certi habeo. Forte enim revera Indicum nomen eſt: nam licet multa Perſica pro Indicis habeat Cteſias, inde argui nequit nulla ex iis, quae ipſe pro Indicis habet, Indica fuiſſe.

DORSANES.

XV. Nomen Herculis apud Indos. Δορσάνης, ὁ Ἡρακλῆς παρ' Ἰνδοῖς. Phavorinus. Indis hodie *Roſtam* eſt Hercules. §. XV. *Dorſanes.*

GANDAROS.

XVI. Γάνδαρος, ὁ Ταυροκεράτης παρ' Ἰνδοῖς. Heſychius. Nihil verius quam exiguam Indorum & ſermonis Indici notitiam veteres Graecos & Romanos habuiſſe, & Perſica vocabula multa Indica appellaſſe, quod hic ipſe libellus noſter ſatis oſtendit. Hodie Perſis كندآور *Candavar* hominem fortem & in pugna exercitatum notat, uti & vox affinis كندواره *Condvara*, luctatorem peritum, robuſtum & validum hominem. Non dubito quin ex illa voce τὸ Γάνδαρος natum ſit. Cl. Salmaſius in Exerc. Plin. *pag.* 698. conjicit legendum Ταυροκέρατος. §. XXI. *Gandaros.*

GAUSALITES.

XVII. Avis Indica. Γαυσαλίτης, ὄρνεον παρ' §. XVI *Gauſalite*

παρ' Ἰνδοῖς. Confer, Lector, cum hac voce كسجاله *Caſjala*, quo nomine picam Perſae appellant. Forte ex hac voce Graeci Γαυσαλίτην fecerunt. At quum accuratior hujus avis deſcriptio data non ſit, incertum eſt, quod conjicio. Obſerva quoque hic ج per Σ reddi, uti & in voce Γαυσάμηλα, apud Plutarchum, pro quo & Γαυγάμηλα, ubi per Γ redditur & Χιαρσαμβαρ جمار جمبر. Nos vulgo eam literam per *Sj* exprimus. Galli per *G*, quod ita ſonant, ut nos *Sj*. Unde هجرة *Hegra* & *Hegira* ſcriptum vulgo, a nobis ſcribi debet *Hiſra*. Quia autem difficilis erat ejus pronuntiatio, ideo tanta eſt apud Graecos & Latinos in ea ſcribenda varietas. Aliquando Graeci τὸ ج per Z exprimunt in جدوار ζεδοαρ, عجم Ἀζαμια. Habent eandem literam Perſae & Malaei, ſed tribus punctis inferne notatam چ, quae adhuc difficilior pronunciatu eſt, & fere *Tsj* ſonat, quam & nos varie proferimus in illis vocibus, quas a Malaeis accepimus, ut in چيت *Tsjit*, quod nos *Citſen* vel *Sitſen* per C vel S pronunciamus, id eſt, lina coloribus diſtincta, in voce چا

Tsjaa

Tsjaa uti *Th*; dicimus enim *Thée* herbam quae Sinenſibus & Malaeis ita appellatur. Sic a چهار *Tsjehar*, *πέτταρα*, ut conjicio.

HYPARCHOS.

XVIII. *Ferens omnia bona*, *ὕπαρχος φέρων πάντα τὰ ἀγαθά*. Cteſias in Indicis. vid. ſupra *p.* 461 §. XVIII. *Hyparchos.*

MAI.

XIX. *Magnum* Perſice. Μαὶ. Μέγα. Ἰνδοί. Heſych. Certe *μαὶ* revera Perſicum eſt, مه *Mah* magnum. Malaeis مها *Maha* eſt *valde*, *magno opere* ut مها بسر *valde ſublimis*. §. XIX. *Mai.*

MARTICHORA.

XX. Ita animal quoddam, homines vorans, Indis dici Cteſias memoriae prodidit: *μαρτιχόρας δὲ* inquit, *Ἑλληνιστὶ ἀνθρωποφάγον· ὅτι πλεῖστα ἐσθίει ἀναιρῶν ἀνθρώπους, ἐσθίει δὲ καὶ τὰ ἄλλα ζῶα.* Hodieque (quae mirabilis eſt linguae Perſicae conſtantia) *ἀνθρωποφάγος* مردخورا *Mardichora* appellatur a مرد *homo* & خوردن *edere*. Stupeo revera tam expreſſe hanc vocem, absque ulla mutatione, quam intervallum tot annorum, quot fluxe- §. XX. *Martichora.*

fluxerunt inter ſaeculum Cteſiae & hoc noſtrum inducere potuit, legi & intelligi. Et hinc dilucide apparet, voces (ſi non omnes, ſaltem aliquas) quas Indicas ſcripſit Cteſias, Perſicas eſſe. Ceterum meminit & hujus animalis (ſed ex Cteſia) Pauſanias in Boeoticis ſed X expulſo *Martioram* legit. Θηρίον δὲ ἐν τῷ Κτησίου λόγῳ τῷ ἐς Ἰνδοὺς, Μαρτιόρα ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν ὑπὸ δὲ Ἑλλήνων σφίσιν ἀνδροφάγον λέλεχθαι, &c. Ariſtoteles quoque *l.* II. *Hiſt. Animal. c.* I. ubi μαντιχώραν ſed male pro μαρτιχώραν legitur, quam ſcriptionem & Plinius ſequitur *l.* 8. *c.* 21. Aelianus *lib.* 4. *de anim. c.* 21. recte Μαρτιχώρας, uti & Philoſtratus in vita Apollonii.

MORIEIS.

§. XXI. *Morieis.* XXI. Μωριεῖς, οἱ τῶν Ἰνδῶν βασιλεῖς. *Morieis*, Reges Indiae. Heſychius. Videtur id nomen pluribus Indiae Regibus in aliqua regione imperantibus commune fuiſſe, uti *Porus* quod *Filium* notat (unde nomen quorundam Perſiae Regum *Sapor* شاپور שבור, *Regis Filius* videtur derivata) & praeterea *Regem* uti a Cl. Golio in Lexico Perſico obſervatum eſt, & *Taxiles*, de quo Curtius *l.* VIII. *c.* 12. *Taxilem appellavere populi ſequente nomine imperium, in quemcunque tranſiret.* Sc. uti Caeſar, apud Romanos, *Pharao*, apud Aegyptios,

gyptios, de quo Suidas. Οὕτως ἐκαλοῦντο πάντες οἱ βασιλεῖς Αἰγύπτου, ἀπὸ τοῦ πρώτου Φαραώ.
„ Ita appellabantur omnes reges Aegypti, a pri-
„ mo Pharao. Huc pertinet, ni fallor, nomen Regis Indici *Moeris*, uti ſcribitur Curtio *lib.* IX. 8. qui Pathaliae imperabat.

P A T A L A.

XXII. Hoc nomine appellabant Indi inſulam, quam flumen Indus in duos ramos ſciſſum efficit, paulo ante quam in mare ſe effundit. Arrianus *de Exp. Alexandr. lib.* 5. Δίστομός ἐστιν ὁ Ἰνδὸς, καὶ αἱ ἐκβολαὶ αὐτοῦ ἀμφότεραι τεναγώδεις, καθάπερ αἱ πέντε τοῦ Ἴστρου. Καὶ δέλτα ποιεῖ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ Ἰνδῶν γῇ, τῷ Αἰγυπτίῳ δέλτα παραπλήσιον· Καὶ τοῦτο Πάταλα καλεῖται τῇ Ἰνδῶν φωνῇ. *Duo Indi oſtia ſunt eaque paluſtria, uti quinque oſtia Iſtri. Et figuram literae Delta ipſe quoque efficit in regione Indorum, ſimilem Delta Aegyptio, quod Indico ſermone Patala dicitur.* Apud eundem *lib.* VI. χώρα Παττάλων, regio Pattalorum memoratur, quae eadem eſt, nam ſe monuiſſe antea ſcribit illam Delta eſſe, quod Indus efficit, & id majus eſſe Delta Aegyptiaco: & paulo poſt accuratius, Περὶ δὲ τοῖς Παττάλοις σχίζεται τοῦ Ἰνδοῦ τὸ ὕδωρ ἐς δύο ποταμοὺς μεγάλους. *Apud Pattala Indus dividitur in duos ingentes fluvios*: ubi intelligit §. XXII. *Patala.*

 ur-

urbem, nam mox πρὸς τῇ πόλει τοῖς Παττάλοις ἵνα περ ἐσχίζετο ὁ ποταμὸς ὁ Ἰνδὸς, ad urbem Pattala, ubi dividitur Indus amnis. Sed & paulo ante dixerat τὴν νῆσον τὰ Πάτταλα. *Inſulam Pattala*; unde videmus Pattala & inſulae & urbis in ea ſitae ad illam partem ubi Indus primum in duo ſcinditur nomen exiſtere. Strabo *lib.* XV. τὴν χώραν *Pattalenorum regionem* vocat, & ab Indo in duos ramos ſciſſo effici ſimiliter ſcribit, at negat aequalem eſſe Aegyptio Delta, urbem vero Πάτταλα nomen dediſſe toti inſulae tradit, quod haud difficulter credo & cum etymologia noſtra vocis Pattala optime convenit. Cum unico T ſcribit hanc vocem Dionyſius in περιηγ. ubi de Indo.

> Δίσσα δ' ἐν σόματ' ἐςὶ, μέσην δ' ἐπιδέδρομε νῆσον,
> Νῆσον τὴν καλέουσιν ἐπιχθόνιοι Παταληνήν.

Quos verſus ita transfert Rufus Feſtus Avienus,

> *Ora dehinc Indo duo ſunt, mediumque per agrum,*
> *Inſula ſe vaſta fundit tergo Patalene.*

Ita & Plinius *Patale lib.* VI. *cap.* 20. & 21. Ptolomaeus Πάταλα. Curtius *lib.* IX. *c.* 8. Pathalia. Stephanus de urb. Πάταλα, πόλις Ἰνδική. Λέγεται καὶ Πατάλη. *Patala, urbs Indica*:

dica: *dicitur & Patale* ubi Holſtenius legit ϗ Πατταληνή. Cl. Voſſius *in notis ad Melam lib.* 3. *c.* 7. putat legendum Παττάνη, quum Patana aut Patan inſulam notet, quod vocabulum paſſim in appellationibus Indicis occurrit. Sed falſum eſt *Patan* inſulam notare: notat portum, urbem maritimam, quod Perſis بندر *Bander*; & ut hi dicunt, Bander congo, bander abaſſi &c. ſic Indi *Naganapatam*, portum ubi copia ſerpentum, *Muſulipatam*, ubi piſcium abundantia eſt &c. Hodie Indis فولو *Poulou* inſula eſt, & فتال *Patala contignatio*. Neutra vox huc, ut reor, pertinet, ſed بتال *Batala* (cujus derivata & Malaeis in uſu ſunt, uti بتول *Betul*, rectus) *ſeparavit*, ſejunxit, in ſecunda conjugatione *Battala*, ubi eadem notio. Hinc derivata البتيلة *Betila*, ſurculus palmae a trunco ſeparatus, & مبتلة *Mobatala*, quod inſtar inſulae ab aliis ſeparatum eſt aedificium. Hinc puto urbs, quia in inſula ſita & flumine Indo *ſeparata* a continenti Βαττάλα vel Παθάλα (nam illa confundi notiſſimum) dicta eſt, vel quia Indus ipſe juxta illam *ſejungebatur* aut dividebatur in duos ramos.

SAMMA.

§. XXIII. *Samma.* XXIII. Inſtrumenti Muſici nomen apud Indos. Heſychius. Σάμμα, ὄργανον μουσικὸν παρὰ Ἰνδοῖς. Perſica plerumque pro Indicis habuiſſe Heſychium alibi obſervamus. Quare & hoc Σάμμα nil aliud eſſe quam شمامه Σαμάμα Perſarum putamus, id eſt, *fiſtulam inaequalibus calamis compactam.* Medium alpha excidit. Forte & hoc in compoſitionem venit vocis Σαμβύκης, inſtrumenti Muſici, quód ex inaequalibus longitudine & craſſitie nervis efficitur. بوق *Buc* quoque, in genere inſtrumentum Muſicum notat. Vide in Condy & Myrrhanes, uti repetitione earundem literarum omiſſa ex Samama, Samma fieri potuerit.

SID.

§. XXIV. *Sid.* XXIV. *Cteſias tradit Siden vocari ſtagnum in Indis, in quo nihil innatet, omnia merguntur.* Sunt verba Plinii *lib.* 31. *c.* 2. Meminit plurium talium paludum ex Cteſia Antigonus in ἱστορ. παραδοξ. *Hiſt.* 165. περὶ δὲ λιμνῶν Κτησίαν μὲν ἱστορεῖν λέγεται τῶν ἐν Ἰνδοῖς λιμνῶν, τὴν μὲν τὰ εἰς αὐτὴν ἀφιέμενα καταδέχεσθαι. Judica Lector an non *Sid* vel *Sides* ſit

Per-

Perſicum سيد *Sid*, *Lupus.* Nomen tali ſtagno convenientiſſimum, quod omnia lupi inſtar intra ſe rapit & demergit: In Arriani Codicibus legitur Σίλας.

SIPACHORA.

XXV. Ita Indos (quo nomine Perſas ſaepe comprehendit) appellare ait Cteſias arborem quandam, & hoc idem quod *dulce* ſignificare. Τῷ δενδρέῳ, inquit, τούτῳ ὄνομα ἐστὶν Ἰνδιστὶ σιπταχόρα. Ἑλληνιστὶ σημαίνει γλυκὺ ἡδύ. Videtur ea vox ex صفا *Sapha*, gratum, delectabile, & خوردن *Chourden*, *edere*, derivari, ut notet id quod gratum cibum praebet, id eſt ſuave aut dulce eſt. Confer vocem Martichora, ad cujus formam haec flexa videtur. Alii legunt σιπταχώρα apud Cteſiam, ſed lectio σιπταχῶρα ad Perſicam etymologiam propius accedit. Plinius *lib.* 37. *c.* 2. ita ex Cteſia de hac arbore ſcribit. *Cteſias dicit Indis flumen eſſe Hypobarum*, (*lege* Hyparchum, ὕπαρχον) *quo vocabulo ſignificitur omnia vaſa ferre bona: fluere a Septentrione in exortivum Oceanum juxta montem Sylveſtrem arboribus electrum ferentibus: arbores eas aphytacoras* (*lege* Siptachoras,) *vocari*, *qua appellatione ſignificetur praedulcis ſuavitas.* §. XXV. *Sipachora.*

SITTACES.

§. XXVI. *Sittaces.* XVI. Ita Indi Pſittacum appellant. Vide de eo ſupra, *pag.* 184.

SOROADIUS.

§. XXVII. *Soroadius.* XXVII. Id οἰνοποιὸν *vini confectorem* Indis notat, uti teſtatur Chares Mitylenaeus apud Athenaeum *lib.* 1. *cap.* 24. Δειπν. Quumque tot Perſicas voces pro Indicis habitas fuiſſe a pleriſque veterum obſervaverim, veniam me impetraturum ſpero, ſi & hanc vocem huic Catalogo inſeram. Initiales enim literae سر *Sor* vinum notant Perſis. At quum reliquae non ſpirent terminationem Perſicam ſed Graecam, in eam inquirere vix operae pretium eſt. Certiſſime enim poſterior vocabuli pars corrupta eſt, facile ſupplenda aliqua terminatione, qua voci addita, datorem, factorem vel praefectum Perſae indicant, quod vel tyrones in lingua Perſica norunt. Clariſſ. Geſnerus in libro, cui nomen dedit *Mithridatis*, & in quo multa λείψανα veteris linguae Perſicae, Indicae, Phrygicae, Scythicae, Gallicae aliarumque ſtudioſe collegit, quique Tiguri editus eſt in 8. anno C. 1555. arbitra-

tur

tur nomen hujus Daemonis legendum Σοροάπειος, non Σοροάδειος, atque ita a شراب *Scharab*, quod *vinum* ſpeciatim & *potum* in genere aliquando notat, & *liquorem* aliunde *expreſſum*, (unde *Sirypum* & *Siroop* noſtrum) duci poteſt.

T A O S.

XXVIII. Ita Piſces *Pavones* nominant Indi, teſte Photio in Bibliotheca. Novi ſane §.XXVIII. *Taos.*
ταὼς Graecum quoque eſſe, at vere tamen illum aſſeruiſſe, Indos (id eſt, Perſas, quos cum Indis commiſcuiſſe veteres Graecos monuimus) ſua lingua eos piſces ταὼς appellare exiſtimo. Nam طاوس *Taos*, *pavo*, Perſice eſt. Non dubito, quin *Pavones* (de avibus jam loquor) ex Oriente Graeciae ſint illati: hinc Graecum ταὼς & Chaldaeum טווס, ex Perſico طاوس *Taos* deduco. Nam licet in inſula Samo plures jam olim pavones extiterint, unde & Pavo in Samiorum nummis frequens; & Junonis comes, ex barbaris tamen regionibus advectum eſſe Aelianus non diffitetur *lib. v. de anim. c. 21.* his verbis: Λέγεται δὲ ἐκ βαρβάρων εἰς ἕλληνας κομισθῆναι. Paulo poſt in India has aves ab A-

 lexan-

lexandro Macedone inſolitam formam ſtupente (oportet in Graecia non fuiſſe) viſas refert. At poſtquam luxus haec animalia gulae paravit, quod Hortenſius Orator primus teſte Varrone feciſſe dicitur, ex Samo maxime delicatos pavones petitos eſſe docemur in Gellii *Noct. Att. lib. 7. c. 16.*

Forte etiam vocibus Indicis accenſeri debet

BRECHMASIN.

Plinius *lib.* XII: 7. *Fiunt ſemina caſſa & inania, quod vocant Brechmaſin, ſic Indorum lingua ſignificante abortum.* Sed quum ibi codices habeant, *Briſma*, & *Brioma*, Ill. Salmaſius legit *Braſma*, quae vox Graeca eſt: & male eam vocem a Plinio pro Indica habitam ſcribit in *Exerc. Plin.* 724. legitque, pro *abortum*, *atrophum*, ἄτροφον.

FINIS.

IN-

INDEX LEMMATUM

IN

DISSERTATIONE DE PARADISO.

I. *PAradiſus in Armenia quaerendus.* pag. 3

II. *Quatuor diverſi fluvii, iique ex uno profluentes indagandi.* 4

III. *Phiſon eſt Phaſis, Scythiae fluvius.* 7

IV. *Terra Chavila, quae.* 10

V. *Chavila non Colchis proprie dicta.* 16

VI. *Ex Chavila nata vox Colchis.* 17

VII. *Colchis pars Scythiae.* 19

VIII. *Primae Scytharum ſedes circa Colchidem.* 19

IX. *Chavilae aurum, idque praeſtans.* 22

X. *Aurum quomodo ex aquilone veniat. Job. 37.* 24

XI. *Difficultas in interpretandis lapidum pretioſorum nominibus.* 25

XII. *Bedolach videtur eſſe Cryſtallus.* 27

XIII. *Cryſtallus Scythiae optimus.* 28

XIV. *Lapis Scoham eſt Smaragdus.* 30

XV. *Smaragdi Scythici optimi.* 31
XVI. *Fluvius Gihon eſt Araxes.* 32
XVII. *Plures Araxes, unde?* 33
XVIII. *Plures Cyri unde?* 37
XIX. *Terra Cus, regio Cuſſaeorum.* 38
XX. *Fluvius Hiddekel Tigris.* 43
XXI. *Fluvius Frat, unde dictus Euphrates.* 45
XXII. *Fontes horum fluminum vicini.* 49
XXIII. *Num idem fons Tigridis & Euphratis.* 50
XXIV. *Fluvius unus unde olim hi quatuor profluxerunt.* 51
XXV. Ἀνακεφαλαίωσις. 53

IN

DISSERTATIONE II.

DE MARI RUBRO.

I. *Scopus diſſertationis. Mare rubrum vulgo ſolus Sinus Arabicus.* 59
II. *Per mare rubrum veteres intellexerunt mare vaſtius & remotius ſinu Arabico.* 62
III. *Mare, quod totam Aſiam a meridie alluit, dicitur veteribus mare rubrum.* 65
IV. *Mare, quod Indiam alluit a meridie, mare rubrum dictum.* 66
V. *Mare illud, unde gemmae petuntur, dicitur rubrum.* 71

VI. *Sinus Perſicus, mare rubrum nonnullis dicitur.* 72
VII. *Aliis rectius Sinus maris rubri.* 74
VIII. *Sinus Arabicus nonnullis mare rubrum.* 75
IX. *Probantur ante dicta ex ſcriptoribus, qui de mari rubro ex profeſſo ſcripſerunt.* 77
X. *Unde appellatum ſit mare rubrum.* 78
XI. *Idem confirmatur.* 81
XII. *Num appelletur rubrum ab Edom.* 84
XIII. *De Rege Erythra num is Edomi.* 87
XIV. *Diſſenſio circa ſepulcrum Erythrae.* 91
XV. *Mos veterum, qui nomina marium & locorum a nominibus virorum, ſive veris ſive fictis deducere amant.* 94
XVI. *Sepulchrum Erythrae falſo jactatur.* 96
XVII. *Num Sinus Arabicus praecipue dicatur mare Erythraeum.* 98
XVIII. *Aetas Erythrae & Edomi non conveniunt.* 100
XIX. *An* ἐρυθραῖος *rubrum notet.* 101
XX. *De eodem.* 104
XXI. *Pindari locus de mari rubro expenſus.* 106
XXII. *Locus Silii expenſus.* 112
XXIII. *Uſus harum obſervationum de mari rubro.* 115

IN DISSERTATIONE III.

DE MONTE GARIZIM.

I. *Varia nomina montis Garizim.* 122

II. *Mons benedictus appellatur.* 124

III. *Dicitur & פלטֵום unde.* 126

IV. *Etymon vocis Garizim.* 127

V. *Situs montis Garizim. Duplex Gilgal.* 229

VI. *Garizim mons unus, non tractus montium.* 133

VII. *Urbs Sichem illi monti adjacet.* 336

VIII. *Sichem unde dicatur Morthia & Mamortha.* 137

IX. *Sichem quare vocetur Sichar Joh. IV: 5.*

X. *Num Sichem etiam dicta fuerit Salem.* 143

XI. *Num Sichem ſit eadem urbs cum Sebaſte.* 144

XII. *De altitudine montis Gerizim.* 146

XIII. *De Columbae imagine, monti Garizim impoſita.* 147

XIV. *De idolis ſub monte Garizim abſconditis.* 151

XV. *Fragmentum Theodoti de monte Garizim.* 159

INDEX.

IN

DISSERTATIONE. IV.

DE OPHIR.

I. PRimum *κριτήριον terrae Ophir.* 165
II. *Secundum.* 166
III. *Tertium.* 168
IV. *Quartum.* 169
V. *Quaerendus etiam locus, cujus nomen ad Ophir accedat.* 170
VI. *Ophir eſt regio circa Ouparam in India, quae & Suphara dicitur, uti & Ophir, Sophira.* 171
VII. *Joſephi verba de Ophir.* 172
VIII. *Ophir non una urbs ſed regio.* 174
IX. *Ophir abundat auro, & argento.* 75
X. *Num aurum nuſpiam in India quam aurea Cherſoneſo proveniat.* 177
XII. *Elephantes circa Ouparam.* 281
XIII. *Simiae & Pſittaci circa Ouparam.* 183
XIV. *Ligna & lapides pretioſi circa Ouparam.* 135
XV. *Situs Ouparae ſatisfacit tertio poſtulato.* 187
XVI. *Satisfacit & quarto.* 188

INDEX.

IN

DISSERTATIONE V.

DE DIIS CABIRIS.

I. *Occaſio hujus Diſſertationis.* 193
II. *Cabiri dicti* חבירים *ſocii.* 194
III. *Quare Caſtor & Pollux ſocii ſive Cabiri appellentur.* 196
IV. *Num illi ſoli Cabiri dicti fuerint.* ibid.
V. *Ceres, Proſerpina, Pluto & Mercurius etiam Cabiri dicti, ſive* Socii *vel Dii* inferorum קבירין *& quare.* 197
VI. *Quatuor illi* Χθόνιοι *ſive inferi: quod probatur.* 199
VII. *Quare ſacra horum Cabirorum nocturna.* 202
VIII. *Confertur vulgata etymologia Cabirorum cum alia,* גבירים, *quae eos quaſi Deos* Potes *dictos putat.* 203

IN

DISSERTATIONE VI.

DE VETERI LINGUA INDICA.

I. *Vetus lingua Indica cum Perſica confuſa.* 209
Ananees. 210
II. *Ballade.* 211
III. *Barro.* ibid.

IV.

IV. *Berberi.* 212
V. *Byſſus.* ibid.
VI. *Calc.* 213
VII. *Calyſtrii.* ibid.
VIII. *Cancalon.* 214
IX. *Carcaſon.* ibid.
X. *Carpion.* 215
XI. *Citrium.* 216
XII. *Condy.* 218
XIII. *Deunus.* 219
XIV. *Dicaeros.* 220
XV. *Dorſanes.* 211
XVI. *Gandaros.* ibid.
XVII. *Gauſaltes.* ibid.
XVIII. *Hyparchos.* 223
XIX. *Mai.* ibid.
XX. *Marticbora.* ibid.
XXI. *Morieis.* 224
XXII. *Patala.* 225
XXIII. *Samma.* 228
XXIV. *Sid.* ibid.
XXV. *Sipachora.* 229
XXVI. *Sittaces.* 230
XXVII. *Soroadius.* ib.
XXVIII. *Taos.* 231
XXIX. *Brechmaſin.* 232

INDEX.

INDEX
LOCORUM S. CODICIS,
quae aut citantur aut illuſtrantur.

GENESIS.

Cap.	Vers.	Pag.
2	10.	3. *& ſeqq.*
	11.	*ibid.*
	12.	*ibid.*
	13.	*ibid.*
	14.	*ibid.*
7.	19.	147
10.	7.	12
	29.	*ibid.*
12.	6.	139
14.	7.	13
15.	18.	12. 14. 15
26.	34.	18
33.	18.	143
34.	18.	145
38.	7.	26

EXOD.

37.	7.	127
38.	10.	30
39.	6.	30

NU-

NUMER.

	Verſ.	
11.	7.	27
13.	29.	13

DEUTERONOM.

11.	29.	121
	30.	130.139
39.	17.	126

JOSUA.

5.	8.	130
12.	9.	131
	23.	130. & 131
13.	7.	11
20.	7.	136

JUDICUM.

9.	6.	129. 136

I SAMUEL.

15.	7.	12
30.	17.	13

II SAMUEL.

14.	16.	10. 11

I REG.

1	33.	32
9	26.	99
	27.	166
	Q	28

INDEX.

Cap.	Verſ.	Pag.
	28.	172
10.	11.	172. 185
11.	20.	18
15.	12.	126
16.	26.	145

I CHRON.

Cap.	Verſ.	Pag.
25.	4.	18
29.	4.	172

II CHRON.

Cap.	Verſ.	Pag.
2.	8.	185
6.	6.	154
8.	18.	172
9.	10.	172
	21.	14. 105
20.	36.	14
30.	15.	18
35.	16.	18
	3.	158

ESTHER.

Cap.	Verſ.	Pag.
9.	8.	18

JOB.

Cap.	Verſ.	Pag.
22.	24.	172. 180
37.	22.	24

PSALM.

Cap.	Verſ.	Pag.
19.	5.	77
		31

Cap.	Verſ.	Pag.
31.	23.	127
40.	7.	77

JES.

9.	1.	131
28.	16.	77

EZECHIEL.

38.	2.	11

JON.

1.	3.	14

HABACUC.

2.	8.	141

JOANN.

4.	5.	141
3.	23.	144

ACT. APOST.

7.	36.	76

ROM.

10.	18.	77

HEBR.

10.	5.	77
11.	29.	76

I PETR.

2	6.	77

INDEX RERUM.

A.

A*B Uzjan* & *ab Serab*, fluvii Mediae. 46
Aegyptii recentiores Scythis. 22
Aethiopia duplex. 14
Αἴθοψ, ruber, niger. 82
Ἀζίας male pro Ὀζίας apud Epiphanium. 145
Amalekitarum regio non videtur extendenda uſque ad Sinum Perſicum. 13
—— apud illos aurum tanta copia non fuit, ut Chavila in illorum regione poſſit credi fuiſſe. 15
Anances, avis Indica. 210
Antigonus unde dictus איש סוכו. 123, 124
Apollonius Tyaneus, artifex teleſmatum. 147
Ἀξίερος, nomen Cereris. 195
Ἀξιόκερσος, Ἀξιόκερσα, nomina Plutonis & Proſerpinae. 195
Aqua. Nili turbida. 47
—— at, ubi ſubſedit, limpida & aptiſſima ad potum. *ib.* & 49
—— Eulaei, turbida. *ib.*
—— Phaſidis etiam turbida. 48
—— bonitas aquae non conſiſtit in levitate. 48
Araxes, fluvius, eſt Gihon. 32
—— circa illum primae Scytharum ſedes. 21
—— unde dictus. 32. 95
—— eſt nomen appellativum, & hinc tot Araxes veteribus memorati. 33
—— ita dicitur fluvius Armeniae. 34
—— &

——— & fluvius Perſidis, Bendemir. ib.
——— & flumen Sjihoun, ſive Oxus. ib.
——— & Thermodon. ib.
——— Mediam & Armeniam diſtinguit. 39
Argentum in Ophir. 180, 181, 187
Argonautae, quomodo ad mare rubrum pervenerint. 106
Armenia, regio in qua fuit Paradiſus. 3
——— ibi ſunt fontes Phaſidis, Araxis, Tigridis & Euphratis. 49
Aurea Cherſoneſus, & terra aurea, χρυσικὴ γῆ, diſtinctae. 172
Aurum Colchicum optimum. 22
——— quod e fluminibus colligitur, praeſtantiſſimum. 23
——— quomodo dicatur ex ſeptentrione venire. 24
——— in Ophir. 166. 180
——— in aliis Indiae regionibus invenitur, praeter auream Cherſoneſum. 177

B.

BAbaraba, *Pontifex Samaritanorum* avem aeneam monti Garizim impoſitam confregit. 148
Baetis, unde dictus Guadalquivir. 38
Ballade, utilis, Indice. 211
Barro, elephas Indice. 182
Barritus, unde. *ibid.*
Bedolah, בדלח quid. 27
Bendemir, flumen, olim Araxes. 24
Berberi, conchae margaritiferae nomen Indicum. 212
Βίτλακος, Pſittacus apud Cteſiam. 184
Byſſus, linum Indicum. 212

C.

CAbiri, Dii Samothracici. Vide Diſſert. V. *pag.* 193. *&* *ſeqq.*
כביר an proprie Magnum Hebraice notet. 205
Cale, idem quod ſalve, Indice. 213
Calyſtrii, vox Indica. *ibid.*
Cancalon, nomen Indicum. 214
Carcaſon, animal Indicum. *ibid.*
Carpion, Indica arbor. 215
Κάρφια, cortices cinnamomi. 216
Caſmilus, Mercurius, Cabirorum quartus. 195
Caſtor & Pollux Cabiri. 194
Ceres Καβείρια. 197
——— Dea χθόνια, ſive infera. 199
Χαβάλα, Urbs Albaniae. 19
Chavila terra eſt Colchis. 16
——— duplex videtur ſtatuenda. 14
Choaſpes, fluvius ita dictus, quaſi *aqua regia.* 48
χθόνιοι θεοὶ, qui & quot. 199
Cherſoneſus aurea diſtincta a Chryſe. 172
Chryſe ſive regio aurea, ubi. 172
——— diſtincta ab aurea Cherſoneſo. *ibid*
Cinnamomum hodie Caſia veterum. 216
Citreum malum unde dictum. *ibid.*
——— idem quod Perſicum. *ibid.*
——— diſtinguendum a Citro Africana. 217
Colchis eſt Chavila. 16
——— pars Scythiae. 19
——— Colchi olim latiſſime diffuſi. *ibid.*
——— Colchi olim ditiſſimi. 24
Columbae imago monti Garizim impoſita. 147
Condy, nomen Vaſis. 218

Copti-

Coptica lingua nomen Sophir pro India videtur ex uſu Graecorum accepiſſe. 171
Corvi & ſturni aves ejuſdem generis. 210
Coſſaei, gens montes incolens. 39
Citſen, vox Belgica, unde. 222
Cryſtalli Scythici optimi. 29
Cuſſaeorum regio, terra כוש. 38
Cretenſes latrones & mendaces. 96
——— Jovis ſepulcrum jactabant. 97
Cyrus, fluvius, unde dictus. 37
——— Cyri plures. 38

D.

Δεύας magi appellant Caſtores. 196
Δεῦνος Rex Indis, unde compoſitum Dionyſius. 219
Dii χθόνιοι ſive inferi, quatuor. 199
——— Samothracici. Vid. *Cabiri*.
Δικαιρος, avis Indica. 220
Diluvium num pepercerit monti Garizim. 147
Διοσκόροι ſcribendum, non Διοσκούροι. 194
——— num hi ſoli dicti ſint Cabiri. 194, 198
——— ipſi Dîs Cabiris ſacra fecerunt. 198
Diverſus, quid proprie. 51
Dorſanes, Hercules Indorum. 221
Dubenus, ita dicebatur antiquis Dominus. 220

E.

EBal, mons unde ita dictus. 128
——— aridus eſt & ſterilis. 128, 160
Ebur, unde. 181, 182
Edom non dedit nomen mari rubro. 84. *& ſeqq.*
——— num idem ſit cum Erythra. 87
Elephantes in India. 181
——— quomodo voce Indica dicti. 182
——— Indici praeſtant Afris. *ibid.*

—— turres & colles appellantur. 183
Erythraeum mare, vid. mare.
Erythraei. 113
Ἐρυθραῖος num ſemper Gentile nomen ſit, & nunquam rubrum notet. 101
Ἐρυθρὸς & αἴθοψ permutantur. 83
Ἐρυθρὰ θάλασσα plus appellatur quam Ἐρυθραῖα. 105
Erythras non eſt Edom. 87
—— ejus ſepulcrum eſt figmentum. 91
Erythea, inſula, an eadem cum Gadibus. 113
Eteſiae moram injiciunt navigationi. 189
Eulaeus, fluvius, unde dictus. 47
—— idem, qui Choaſpes. 48
Euphrates, unde ita dictus. 45. 95
—— oritur in Armenia. 50
—— an diverſo fonte a fonte Tigridis. *ibid.*

F.

FLuvii quatuor diſtincti indagandi in ſcrutinio Paradiſi. 4
—— & capita, voces Synonymae. 5
—— auriferi in India. 179
—— auriferi in Colchide. 22
—— quatuor fluviorum, Phaſidis, Araxis, Tigridis & Euphratis fontes vicini. 49
Fluvius unus, qui Paradiſum alluebat, nunc deperditus. 51
Fluviorum nomina a viris derivari ſolita. 94

G.

GAdes, an eaedem cum Erythea. 113
גביר quid. 203
Galilaea, גלגל. 131
Ganges, fluvius aurifer. 178

Gangamela, vox Perſica, ſignificans domum Cameli. 46
——— ſcribitur & Ganſamela, & quare. 222
Γάνδαρος, nomen Indicum. 221
Garizim, mons. vid. Diſſert. 121. p. 121
——— non eſt tractus montium. 133
גרן quid proprie. 127
Γανσακλίτης, avis Indica. ibid.
Gemmarum nomina explicatu difficilia. 26
——— patria, mare rubrum. 71
Gihon eſt Araxes. 32
——— ita hodie κατ' ἐξοχὴν Oxus fluvius appellatur. 32
Gilgal duplex. 129
Graeci Interpretes V. T. ſaepe abeunt a textu Hebraeo. 76
——— illos Scriptores N. T. ſaepe ſequuntur. ib.

H.

ה, He demonſtrativum quomodo praeponi poſſit nominibus propriis. 11
Halach, הלך, lapſum fluvii indicat. 44
Harax, eſt Araxes. 38
Hegira, aera Mohammedica, a Belgis ſcribi debet Hizra. 222
Hyparchos, Indice, *ferens omnia bona*. 46

I.

IAxarten Alexander & milites ejus pro Tanai habuerunt. 35
Idola num abſcondita ſint ſub monte Garizim 151
——— ſtercora appellantur. 126
India a meridie alluitur mari rubro.

——— tota uti dives auro celebratur. 176
——— non fuit tota veteribus cognita, ſed exigua tantum pars ejus. 178. 188
——— celebratur fere a copia earundem rerum, quas ex Ophir eſſe advectas Sacrae literae teſtantur. 186, 187
Indus hodie *Hindab*, i. e. *aqua Indi*. 45
——— influit in mare rubrum. 69
——— olim & Sinthus dictus. 77
——— apud Patala dividitur in duos ramos. 225
Indici elephanti praeſtant Afris. 181
Indica lingua. vid. Diſſert. de veteri Ling. Ind. pag. 209. & *ſeqq*.
Jonium mare diſtinguendum a Sinu Jonio. 115
Iſcarioth, num a קורייטא *Caryotis* ita dictus. 124
——— ita appellatus a patria Karioth. 123
Italia dicta ab ἰταλοῖς, bobus. 92
Ἰταλὸς ex עגל quomodo. *ibid.*
Judas unde dictus Iſcarioth. 123

L.

LIgna pretioſa ex Ophir advecta. 185
Limonium malum unde dictum. 218
לוד Lud, terra, duplex. 14

M.

MAi, vox Indica. 223
Mala citrea eadem quae Perſica. 216
——— Narantia, male inaurantia. 218
Mamreh & Moreh ſaepe confunduntur. 139
Mamortha, nomen Neapolis. 138
Manna hodierna diverſa ab illa qua paſti ſunt in deſerto Iſraelitae. 28
Mardi, populi, qui. 40

Marc

Mare rubrum, non ſolus ſinus Arabicus. 59
——— ſed vaſtum mare quod Aſiae litora a meridie alluit 65. & *ſeqq.*
——— unde ita dicatur. 78. & *ſeqq.*
——— Atlanticum, quia Solem occidentem excipiebat, dicitur rubrum. 110
Marnas, Gazenſium Deus, idem ſonat quod Baal & Belus, i. e. Dominus. 204
Martichora, vox Indica, vel verius, Perſica. 223
Meſcus, flumen Suſianae. 38
Mercurius, Deus χθόνιος. 200
——— animas ducit. *ibid.*
Mithra, quomodo Perſice ſcribatur. 135
Mizraim, an nomen proprium viri. 11
Mocris quis. 225
Mons Garizim. vid. Diſſert. III.
——— benedictus, quare. 124-146
——— Ephraim. ubi. 136, 137
Moreh, nomen proprium loci. 134
Μόρθια unde dicatur in Nummis urbs Sichem. 137
Moſes, num vaſa ſacra abſcondiderit ſub monte Garizim. 155
Μωριεῖς, Reges Indorum. 224

N.

NAplouſa, olim Neapolis & Sichem. 145
Narantia mala vulgo inaurantia. 218
Neapolis, urbs Sichem. 122. Vid. Sichem.
——— non eadem cum Sebaſte. 144
Nilus. an brachium habuerit ſe effundens in Sinum Arabicum. 14
——— hodie *Nilâb*, i. e. *aqua Nili*.
——— olim Melo, & *μέλας*. 45
——— unde dictus Nilus. *ib.* & 95

——— aqua ejus turbida, ſed ubi ſubſedit optima ad potum. 47
Nocturna quare ſacra Cabirorum. 202

O.

OAtes, fluvius Perſiae unde dictus. 38
Oaracta, inſula. 91
Ogyris, inſula quae hodie Ormuz. 92
Ophir, ubi quaerendum, &c. vid. Diſſert. IV. *pag.* 165
Οὐππάρα, quae & Σουππάρα, Ophir. 171
Oxus, flumen, nunc Sjihoun, olim etiam Araxes. 34
Ormuz, inſula. varia ejus nomina. 92, 93
Ozair, Ezra Mohammedi. 152
Ozis, Pontifex Maximus, quis. 151
——— vaſa ſacra abſcondidit ſub monte Garizim. *ibid.*

P.

PAlus Maeotis non influit in mare Caſpium. 36
פלטנום, unde dicatur mons Gerizim. 126
Paradiſus terreſtris ubi ſitus. vid. Diſſert. I. *p.* 1. & *ſeqq.*
Patala, quid. 225
Paſitigris, num Phiſon: 12
Παθικοι ita dicti, quaſi פתוחים. 596
Phatis eſt Phiſon. 7
——— Scythiae fluvius. *ib.* & 91
——— non commiſcetur Oceano. *ib.*
——— ingens flumen eſt. 8
——— ex Armenia oritur. 9
——— aqua ejus tenuis & limpida. 49
——— ſed ſi non ſubſederit, turbata. 48

Phi-

Phiſon, quis. 7
Pavones, aves Indicae. 285. 231
Pluto, θεὸς χθόνιος. 199
Porus, nomen Regis, quid notet. 224
Proſerpina, χθονία 199
Pſatis, fluvius, quis. 20
Pſittaci, aves Indicae. 183
——— unde ita appellati. 184

Q.

QUercus Morch, ubi. 134

R.

Ῥώγανις, fluvius unde dictus. 36
Rubidus color, quis. 83
Rubrum mare, vid. *mare*.
Rubrum quid veteres appellarint. 79

S.

SAem, num ſit nomen urbs Sichem. 143
Samaritani ſe vocant accolas montis benedicti. 124
——— Gilgal vocant גליל.
——— non errant quum montem Gerizim prope Neapolin locant. 133
——— Hieroſolymam appellant domum everſam. 143
——— num idola colant ſub eo monte abſcondita. 151
——— addiderunt duo verba textui, *Deut.* XI. 30. 139
Sambuces. 228
Samothracici Dii, vide *Cabiri*.
Samma, Inſtrumentum Muſicum apud Indos. 228
Sapor, nomen Regis quid notet. 224
Scythae, appellantur omnes accolae ponti Euxini. 19

— pri-

——— primas ſedes habuerunt circa Colchidem. 21
——— antiquiores Aegyptiis. 22
——— Smaragdos optimos habent. 31
——— & cryſtallos. 28
——— appellant fluvium Jaxartem Sihun. 36
Scorpii per teleſmata fugati. 147, 148
Schoham, שהם, lapis quis. 30
Schomron, mons, non appellatur benedictus. 125
Sichem, urbs ad montem Gerizim ſita. 136
——— unde Μόρθα in Nummis. 137
——— unde Mamortha Plinio & Mabartha Joſepho. 138
——— quare Sichar appelletur. 141
——— num & Salem dicta ſit. 143
Sidonii ad mare rubrum, qui. 100
Sepulcrum Erythrae falſo jactatur. 96
——— Jovis creditum in Creta. 97
——— at erat Minois. *ibid.*
——— Empedoclis. 98
Σιχάρ, nomen urbis Sichem, unde petitum. 141
Sinus Perſicus aliquando mare rubrum vocatur. 72
——— Arabicus quoque 75. at non ſolus, vel praecipue. 98
——— Arabicus dicitur ים סוף. 75
Sinthus, nomen fluvii Indi.
Simiae in Ophir. 183
Sebaſte, nunc Sebaſtia, eſt Samaria. 145
——— non eſt eadem cum Sichem ſive Neapoli. 144
Sidon ita dicitur a regione Siud. 213
Sid, nomen lacus. 228
Sipachora, vox Indica. 229
Sirypum, unde dictum. 231
Smaragdi Scythici optimi. 31

Sitta-

Sittacen Indi Pſittacum vocant. 184
Σȣδ, nomen territorii Babylonici. 49
Sophir, Σοφεὶρ, eadem quae Ophir. 172
Soroadius, οἰνοποιὸς Indis. 230
Stercora, falſi Dii appellantur. 126
Sturni, ſpecies corvorum. 210

T.

TAnais, male confunditur cum Jaxarte. 35
—— illum non vidit Alexander. 36
—— non habet ſeptem oſtia. 61
—— per illum Argonautae delati ſunt ad mare Atlanticum. 109
Tamala, promontorium. 173
Tanais, ortus ex Araxe juxta Scymnum. 35
—— confunditur male cum Jaxarte. 35
Tarſis, quibusdam Carthago. 168
Ταώς, Pavo, vox Indica. 231
Tarſis duplex. 14
Taxiles, quale nomen. 224
Teleſma columbae monti Garizim impoſitum. 149
—— defenduntur illa a Gaffarello. 150
Thea, herba Indica, unde dicta. 92. 223
Thermodon, fluvius, dictus Cryſtallus. 29
—— dicitur & Araxes. 34
Thurii ita dicti a bobus. 93
—— in Nummis bovis imaginem ſignarunt. *ibid.*
Tigris flumen, unde ita dictum. 43
—— recte dicitur a Seneca & Diodoro influere in mare rubrum. 61
Templum Garizimiticum aedes ſtercoris. 126
תך quid. 184

Ty-

Tyrrine, inſula. 91
——— poſtea Sjeroun. 92. & Ormuz. *ibid.*

V.

VAſa quaedam ſacra ab Pontifice Ozi ſub monte Garizim abſcondita. 151
——— num Templi Hieroſolymitani quaedam vaſa Romae ſint. 158
Velleris aurei fabula unde nata. 22
Uncus convenit cum Malaico Onac 211

Z.

ZOna rubra & rubens, quae. 80

ERRATA nonnulla graviora, quae inter legendum deprehendimus, haec ſunt. Pag. 39. lin. 12. lege ὀρίζοντα. p. 40. lin. 4. lege *Perſae ſolent*) pag. 67. lin. antepenult. Viden? p. 68. lin. 6. *quod vincerent defuerit.* p. 72. l. 21. l. *vel ipſo illo.* p. 73. l. 17. dele, *ſic &c.* p. 75. lin. 21. dele, &c. p. 90. l. ult. *non existimo.* p. 96. l. 1. *dicet.* p. 97. lin. 5. ἴσοι. p. 107. l. 11. *quae viros.* p. 126. lin. 5. 81. §. 3. p. 131. l. 6. *Lachis.* ib. lin. 8. *obſervatus.* p. 133. lin. 4. *Euſebius quoque.* p. 136. lin. 15. *ex Jud.* 9. p. 150. l. 15. dele *eo.* p. 151. l. 11. *ſolent.* p. 202. l. 4. *illos.* p. 223. 13. *ſublimis.*

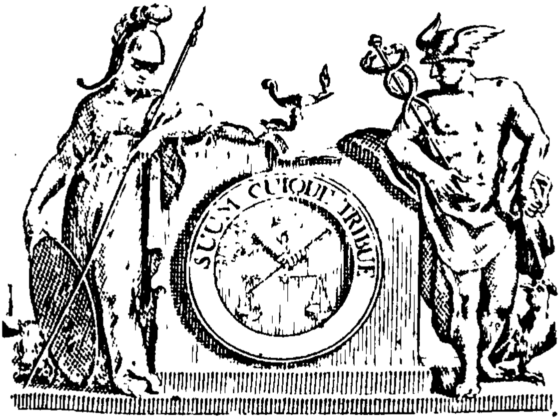
FINIS.

HADRIANI RELANDI

DISSERTATIONUM

MISCELLANEARUM

PARS ALTERA.

TRAJECTI AD RHENUM,

Ex Officina GULIELMI BROEDELET,
Bibliopolae. CIƆIƆCCVII.

CELEBERRIMO.
ET
ERUDITISSIMO. VIRO.

ANTONIO.
GALLANDIO.

ACADEMIAE. REGIAE.
ILLUSTRANDIS. INSCRIPTIONIBUS.
ET.
NUMISMATIBUS. ANTIQUIS.
IN. GALLIA. CONSECRATAE.
MEMBRO. DIGNISSIMO. &c.

HADRIANUS. RELANDUS.

PAuci ſunt illi numero, Amiciſſime Gallandi, qui in ſtudiis linguarum & antiquitatum Orientis laborem aliquem collocant, ſi cum ceterarum diſciplinarum & artium cultoribus comparentur.

In cujus rei cauſas dum inquiro, ſi ab illa, quae palmaria mihi ſemper viſa eſt, receſſerim, quod nec ad dignitates & honores conſequendos nec adipiſcendas fortunas viam faciant, haec praecipue, meo judicio, literarum Orientalium neglectum & faſtidium excitavit, quod qui illis operam dare ſolent ſe totos huic Divae conſacrent, & quaſi in ipſum Orientem delati oblivione rerum capti eſſent, quae proxime ad illos attinent, reliquas elegantium ingeniorum delicias, ſtudia antiquitatum Graecarum, Latinarumque, & hiſtorias priſcorum ac recentium ſaeculorum negligant, ita ut exigua utilitas & nullum fere emolumentum ex Oriente ad noſtrum orbem referatur. Conati ſunt hoc faſtidium, quo pleroſque ab his literis abalienari videbant, abſter-

gere

gere inſignia illa Galliae tuae decora, Gaulminus, Caſaubonus, Scaliger, Salmaſius, Petitus, Petavius, Bochartus, & alii, qui non Aſiaticarum modo gentium eruditione inſtructi famam ſibi immortalem pararunt, ſed ſcriptoribus Graecis & Latinis tantam lucem attulerunt, ut dubites in quo ſtudiorum genere palma iis tribuenda ſit. Eundem Tibi, & Illuſtri Huetio, animum eſſe tot documenta rariſſimae doctrinae ab utroque veſtrum ſcriptis conſignata luculenter declarant. Et *mihi* quidem, quantum ingenii mei tenuitas patitur, nihil eſt antiquius, quam ut tantorum virorum & veſtrum inſtitutum, licet haud aequis paſſibus, ſequi, & vel ſacris literis vel ſcriptis Graecorum veterum Latinorumve aliquid lucis ex ſermone & moribus populorum Orientalium

lium adferre poſſim. Quare, ut mihi ſummo opere gratulor utrique veſtrum innotuiſſe, ex quorum eruditione & candore animi fructus mihi capere licet uberrimos, ita quum primam hujus opuſculi partem Uni, hanc Alteri ſacram volui. Quod ſi Tibi, Linguarum Arabicae, Perſicae, Turcicaeque, aliarumque Orientalium peritiſſimo (quippe quas non e libris ſolum ſed ore illarum gentium, quas inter Tibi vivere licuit, hauſiſti) nec magis in Orbe Romano vel Graeco hoſpiti aut peregrino, id eſt; optimo illarum rerum, quae hoc libello continentur, arbitro, non diſplicuiſſe hanc qualemcunque operam meam intellexero, triumphabo. Vale, Celeberrime Gallandi, & me, quod facis, ama. Dabam Trajecti ad Rhenum. VI Kalend. Februar. CIↃIↃCCVII.

SERIES
DISSERTATIONUM,

QUAE

PARTE SECUNDA

CONTINENTUR.

VII.

DE SAMARITANIS.

VIII.

DE RELIQUIIS VETERIS
LINGUAE PERSICAE.

IX.

DE PERSICIS VOCABU-
LIS TALMUDIS.

VII.

DISSERTATIO

DE

SAMARITANIS.

VII.

DISSERTATIO

DE

SAMARITANIS.

A quo tempore Eruditiſſimus Morinus, aliquot exempla nactus Pentateuchi Samaritici, ejus auctoritatem extollere ſupra Codicem Hebraeum, quo Judaei utuntur, ſuſtinuit, diligentius inquiri cœptum eſt in religionem Samaritanorum. Quum vero pauciſſima teſtimonia in Veterum ſcriptis ſupereſſent, quae res horum hominum, per tot ſaeculorum intervalla, traderent, & Judaeis, juratis eorum hoſtibus, vix fides habenda videretur, prout quiſque huic vel illi ex auctoribus antiquis magis faveret, ita aut benignius, aut minus aeque, de Samaritanis ſentiebat.[1] Hic, gentium multarum colluviem, populum idolorum cultorem, qui

§. I. Varia & contraria judicia de Samaritanis.

mortuorum reſuſcitationem, & animarum immortalitatem, negaret: alter; nationem Legum Moſaicarum obſervantiſſimam, & traditionibus Judaicis, quibus ſacras literas Phariſaei potiſſimum corruperant, infenſam, & nulla in re a genuino Judaiſmo recedere, niſi, quod montem Garizim, Moriae loco, divino cultui ſacrarent, affirmabat. Poſtquam vero ſupereſſe adhuc quoſdam hujus ſectae homines in Palaeſtina, Syria, & Aegypto, relatum fuit, literae ab Illuſtri Scaligero ad illos datae ſunt, quibus ipſi de religione ſua rogabantur, ad quas reſponſa dederunt, anno aerae noſtrae 1590. quae in Peyreſcii manus, tradita ad Morinum pervenerunt, qui ea Latine expoſuit. Ex iis liquebat, ſole meridiano clarius, Gentem hanc ſolum Pentateuchum Moſis, rejectis libris Propheticis, obſervare; Judaeos, & traditiones Phariſaicas, parvi facere; feſtis temporibus celebrandis, juxta conſtitutiones Dei, vacare; circumcidi; ſacerdotes, qui victimas Deo offerant, habere ex ſtirpe, ut opinantur, Aharonis; & alia, quae in literis ipſis, Londini anno 1682. editis, videri queunt. Chronicon etiam nactus erat J. Scaliger, in quo hiſtoria eorum ab obitu Moſis uſque ad tempora Alexandri Severi Imperatoris, deſcribebatur, quod ipſi *Librum Joſuae* appellabant.

II. At

II. At cogitabunt multi, quomodo ſibi conſtant, illa, quae de Samaritanis in hoc Chronico, & in literis eorum traduntur, & iſta quae tum ſacri tum profani ſcriptores & Judaei & Chriſtiani de hac gente memoriae prodiderunt? Sacer Codex illos cum vero Deo idola coluiſſe affirmat. Judaei adorare eos imaginem columbae; Epiphanius, Philaſtrius, & alii, negari ab iis animae immortalitatem & reſurrectionem mortuorum, ſcribunt. At in epiſtolis ſuis & hoc Chronico omnia illa deteſtantur, nec horum criminum reos ulla ratione dici illos poſſe alicubi apparet. Scilicet, ego ita exiſtimo. Diſtinguenda eſſe tempora in quaſdam periochas, per quarum ſingulas aliquam mutationem paſſa ſit Samaritanorum religio. Primam Samaritaniſmi periocham appello, quae ab ipſis ſectae hujus incunabulis, id eſt, ab eo tempore, quo novi coloni ab Aſſyriorum Rege in Samariam deducti ſunt, protenditur ultra captivitatem Judaeorum Babylonicam. Omni illo tempore quin idola coluerint Samaritani, dubitari nequit, quum in ſecundo libro Regum, *capite* XVII, *commate* 29 & *ſeqq.* clare ſcriptum ſit, gentes illas adoraſſe Jehovam una cum idolis ſuis, atque ita feciſſe filios eorum & nepotes עד היום הזה *uſque ad hunc diem*, id eſt, ad minimum, uſque ad captivitatem Babylo-

§. II. Variae periodi Samaritaniſmi. Prima idolatrica.

 bylo-

bylonicam, quam ultimo capite Libri ſecundi Regum ſcriptor memorat. Porro, quum jam extrui coepit Templum ſecundum Hieroſolymis, ab idololatria defeciſſe non leguntur. E contrario ſatis liquet ei adhuc addictos fuiſſe, quum ſe idem cum Judaeis numen coluiſſe (*Ezrae, c.* 4. 2.) dicunt, & illi ſacrificaſſe a temporibus Regis illius, qui ipſos in Samariam primum tranſtulerat. Siquidem enim tunc temporis verum Deum, & non ſimul idola, coluiſſent, ſine dubio dixiſſent Judaeis: Nos quidem, quum primum in has terras venimus, & diu poſtea, idolatriae dediti fuimus; at nunc ei valediximus, & ſoli vero Deo cultum deferimus, atque ita facilius, obtinere potuiſſent a Judaeis quae petebant. Sed quum cultus ſui rationem a temporibus Salmanaſſaris ad ea tempora deducant nulla mentione facta cujuſdam emendationis (quam feciſſe iſti loco & tempori maxime fuiſſet conveniens) tuto credimus ad initium Templi ſecundi illos in idololatria perſeveraſſe. Ulterius inquirere volentem in religionem Samaritanorum Codex ſacer Veteris Teſtamenti deſtituit. In Novo aliqua traduntur, & in ſcriptis profanis. Sed hic caute procedendum eſt, & haeſitanter. Exponam tamen, ut ſe res Samaritanorum ſequentibus ſaeculis habuiſſe mihi videantur, me & mea omnia eruditiorum judiciis ſubjiciens.

III. Se-

> §. III *Secunda, reformata per Judaeos cum ipſis mixtos.*

III. Secunda itaque Samaritaniſmi periocha exordium capit ab exſtructione Templi in monte Garizim, & Pontificatu Manaſſis, qui frater erat Iddonis ſive Simeonis Juſti Pontificis Hieroſolymitani. Tunc enim a Judaeis defecerunt plurimi ad Samaritanos, quum multi Sacerdotes & Iſraelitae intricati eſſent & impediti illegitimis conjugiis, de quibus vide Joſephum *Antiq. l.* XI. 8. Omnes autem illos Flavius defeciſſe ſcribit, Templum Hieroſolymitano ſimile in monte Garizim extructum, & rem publicam Judaeorum non leviter hac ſeceſſione fuiſſe labefactatam. Ipſi Judaei agnoſcunt eo tempore *Iſraelem diviſum eſſe in duas partes*, ישראל חלק בחצי (Sunt verba R. Zacuth in *Juchaſin*) quarum una Ezram, altera Saneballethum ſequebatur. Quum itaque tot Judaei ad Saneballetum defecerint, non abs re ſuſpicamur Samaritanos magis imitatos fuiſſe mores & ritus Judaeorum relictaque veteri idololatria, unum Deum adoraſſe. Hoc enim rationibus Politicis Menaſſis & ſoceri ejus Saneballeti quam maxime conveniebat, ut Judaeorum plurimos in ſuam haereſin congregarent, quod, ſervata idololatria, quam eo tempore Judaei vehementer refugiebant, non tam facile praeſtare potuiſſent. Addo teſtimonium ab ipſo Joſepho, infenſiſſimo Samaritanorum hoſte, petitum quo

certiſſime perſuaſus ſum tempore Sanebaleti nulla idola coluiſſe Samaritanos. Scribit ille *lib.* XI. *cap.* 8. שמטות ſive *annos Sabbathicos* ab iis obſervatos fuiſſe, & rogaſſe ab Alexandro ut a ſeptimi anni tributo ſolvendo immunes eſſent, quandoquidem eo non ſeminarent. Non puto illos victori Alexandro tam impudenter mentitos eſſe, ut certiſſimi mendacii convinci potuerint, & ſalutem ſuam adeo temere in diſcrimen vocarent. Obſervarunt itaque annos Sabbathicos. At unde hoc haurire niſi ex Lege Moſis poterant, in qua cultus Unius Dei tam diſertis & toties repetitis verbis jubetur. Nec reor illos praeceptum de anno Sabbathico, (quod ipſis non poterat non grave eſſe eo quod agrorum ſuorum & quidem fertiliſſimorum, qui in illis portionibus tribus Ephraimi, & dimidiae Menaſſis erant, proventu carerent) obſervaſſe, & illud de colendo Uno Deo quod & ratio docet & Lex Moſaica (ſi vel maxime concedamus nonnunquam eos in idololatriam lapſos fuiſſe quod & Iſraclitis contigit, Legem Dei habentibus) conſtanter neglexiſſe, & culpam hanc publice ita fuiſſe profeſſos, ut tota religio idololatrica dici, & hac parte a Judaeis, unum Deum colentibus, diſtingui potuerit. Paulo poſt haec tempora memorat idem Joſephus Ptolemaeum, Aegypti

Re-

Regem, Samaritanos quoſdam in Aegyptum deduxiſſe, inter quos & Judaeos Aegyptios contentiones perpetuae erant de religione. At num de idololatria ſervanda aut rejicienda contendebant? Nequaquam. De ſolo loco Divino cultui peculiariter deſtinato, quem Judaei Hieroſolymas, Samaritani montem Garizim, eſſe affirmabant. Et haec contentio ab eo tempore videtur fuiſſe primaria inter Judaeos & Samaritanos. Unde & mulier illa Samaritana, (*Joh.*4.20.) Chriſtum pro Propheta habens, de hoc capite, quod maxime inter utramque gentem controverſum erat, interrogat, dicens: Οἱ πατέρες ἡμῶν ἐν τούτῳ τῷ ὄρει προσεκύνησαν καὶ ὑμεῖς λέγετε ὅτι ἐν Ἱεροσολύμοις ἐστὶν ὁ τόπος ὅπου δεῖ προσκυνεῖν. Cui Chriſtus ſatisfacit *commate* 22. Fatetur illa ibidem, ſe ſcire prope eſſe adventum Meſſiae, qui omnia revelaret, *comm.* 25. Quem deinde Doſitheum fuiſſe, impoſtorem Simoni Mago aequalem, multi Samaritanorum crediderunt. Haec omnia, ex Lege Dei petita, ut convenire poſſint cum cultu idololatrico, in aliqua gente ſtabilito, non video. Quod vero Judaei ipſos accuſent ac ſi idololatriam exercuiſſent fere, circa excidium Templi ſecundi, hoc ipſum ſi examini ſubjiciatur evincit illos idololatras non fuiſſe. Nam qua ratione illos accuſant? Dicunt illos adorare idola

quae Jacob abdidit in Sichem *Gen.* 35. 4. Ita R. Iſmael Fil. Joſis Neapolin (ea eſt Sichem) tranſiens Samaritanos alloquitur. *Non adoratis montem iſtum* (*Garizim*) *ſed ſimulacra abſcondita ſub eo.* Epiphanius quoque *Haer.* IX. Samaritanorum haereſin vocat εἰδωλολατρῦσαν κατ᾽ ἄγνοιαν διὰ τὸ ἀποκεκρύφθαι τὰ εἴδωλα τῶν τεσσάρων ἔθνων ἐν τῷ ὄρει, *idola colentem per ignorantiam quia ſub monte* (*Garizim*) *ſimulacra quatuor gentium ſunt abſcondita.* Si palam idololatrae fuiſſent Samaritani, non opus fuiſſet tam frivolis rationibus illos idololatriae convincere. Maimonides ipſe fatetur in *notis* ad Codicem Miſnicum *Beracoth*: *c.* 8. *miſn.* 8. Samaritanos olim quidem idola coluiſſe, uti S. Scriptura teſtatur, 2 *Reg.* 17. אבל, inquit בארך הימים למדו התורה וקבלו על פשוטה והמצות אשר החזיקו בהן היו מפקדים עליהם וישימו לבם אליהן מאד והוחזקו שהיו מאמינים בדתינו ומיחדים ולא יעברו ע׳א *Verum poſt aliquod temporis intervallum didicerunt Legem & intellexerunt eam juxta ſenſum ſimplicem* (literalem vulgo) *& praecepta, quae obſervabant, obſervabant accuratiſſime & omni animi contentione, & habiti ſunt pro iis qui in Legem noſtram crederent, & unum Deum ſine idololatria colerent.* Addit quidem, ſapientes poſtea inveniſſe columbam

(quod

(quod contigit tempore R. Meir, praeceptoris R. Judae, qui Miſnam compoſuit) in monte Garizim, & ob eam judicaſſe, illos idola adorare. Sed nimis frivola haec eſt ratiocinatio, quod ideo Samaritani idololatriae rei haberi debeant. Et ſi vel maxime verum foret, quod de columba ibi inventa traditur, qua ſpecie gens media inter Judaeos ſita, & cujus terra & mores quotidie ipſis patebant, quaeque per tot ſaecula habita fuit ipſis illis Judaeis ab omni idololatria abhorrens, ob unicam columbae imaginem rea tam horrendi criminis agitur? Illud tamen negari non poteſt, verſatile fuiſſe Samaritanorum ingenium, & ſaepe ex odio contra Judaeos hoſtibus eorum magis faviſſe quam par erat, & moribus Gentium nimis acceſſiſſe, ſiquidem vera ſunt quae de iis Judaei prodiderunt. Joſephus *Antiq.* XII. VII. narrat illos Antiocho obtuliſſe Templum ſuum Garizimiticum, ut Διὸς Ἑλληνίȣ appellaretur. At ibidem quoque profitentur, Templum illud hactenus Deo *ἀνωνύμῳ non nominato* ſacrum fuiſſe. Unde metu ad hoc facinus compulſos eſſe Samaritanos ſatis apparet, (confer 2 *Macc.* 6. 2.) quamvis peſſime illos egiſſe certiſſimum ſit. Nec diffitentur ipſi quoſdam e ſuis ad idololatriam defeciſſe. Quamvis autem Judaei hoc crimen in omnes Samaritanos diffundant, velintque ido-

idololatriam omnes exercuiſſe, uti in Talmude ſcribitur, patet tamen ex libris ante Talmud conſcriptis illos fuiſſe *Legis Moſaicae obſervatores ſtudioſiſſimos* & Μωσέως νόμȣ τὰ μάλιϛα ζηλωτὰς, uti *Sozomenus* ſcribit *l.* 7. *c.* 18. ipſe Gazae, in vicinia illorum, educatus. Unde & in controverſia celebri de celebrando Paſchate illorum quoque ritus laudabantur. Quin & R. Simeon Ben Gamaliel in *Gem. Hieroſ. Peſachim* faſſus eſt illos in obſervatione praeceptorum Moſaicorum, quae obſervant, accuratiores eſſe ipſis Judaeis.

§. IV. *Tertia, recentior & hodierna.*

IV. Tertia Samaritaniſmi Periocha nobis illa dicitur, quae incipit ab eo tempore, quo Mohammedanis ſubjecti fuerunt ad hunc uſque diem. Exiſtimamus enim, ex commercio, quod iis cum gente Mohammedica interceſſit, aliquid novi in ritus Sacros & religionem irrepſiſſe. Huc referimus phraſes quaſdam, Liturgiis Samaritanis, quarum frequens mentio in *tom. ult. Bibl. Polyglott.* & hoc Chronico comprehenſas, ac traditiones fabuloſas, uti de Caruno, Nebucadnezare, Alexandro. Alias praetereo, quas iſte Liber exhibet, ut quando Moſes كليم الله Abraham خليل الله φίλος θεȣ̃ dicitur, & formula بسم الله الرحمن الرحيم *in nomine Dei ſumme miſericordis*, quae *Cap.* 29. in initio epiſtolae legitur, & ab Interprete Arabe ſine dubio profectas

fectas, & ſimiles Phraſes Alcoranicas, quales لا حول ولا قوه الا بالله *non eſt vis aut potentia niſi in Deo*, & انه علي كل شي قدير *Utique ille eſt omnipotens.*

V. Atque ita quidem de Samaritaniſmo per varias aetates judicandum cenſeo, & non niſi pro calumniis habeo, quae de Sacrificiis Samaritanorum in honorem filiae Jephtae offerri ſolitis, Deo ipſorum Aſima, cujus in Pentateuchi initio mentionem fecerint, de defectu trium literarum חהע in Alphabeto Samaritano, & circumciſione in nomine columbae commenti ſunt nonnulli. Nec hodie liberi ſunt Samaritani ab hujuſmodi calumniis. Mohammedani enim illos aſſerere Deum corporeum dicunt, uti notavit, Vir ſupra fidem in ſcriptis Orientalium verſatus, Bartholomaeus Herbelotius, in Theſauro iſto Eruditionis, quem *Bibliothecam Orientalem* appellavit, *pag.* 753. Et ante illum Abulfarajus idem ſcripſit, ſi vera ſit lectio vocis مجسمه qua ſcriptor utitur, quam in مخموسه mutandam eſſe cenſet Cl. Ludolfus in *Not. ad Epiſt. Samaritanas*, at defendit Cl. Pocokius in admonitione quam praemiſit *Comment.* ſuis *in Joëlem.* Plura non addo de ſtatu antiquo & hodierno Samaritanorum, quum Cl. Waltoni diligentia in hoc argumento fuerit verſata, *Prolegomen.* XI. *ad Biblia Polyglotta*, quae conjuncta Hottingeri *Exercitatio-* *§. V. De Chronico Samaritanorum inedito.*

tatio-

tationibus Antimorinianis, & Cl. Cellarii *Collectaneis Hiſt. Samaritanae* abunde Lectoris curioſitati factura ſunt ſatis. De Chronico Samaritano, (quod Librum Joſuae appellant quia in Joſuae geſtis enarrandis potiſſimum verſatur quodque manu-ſcriptum poſſideo) aliquid dicam, cujus auctor plane in obſcuro latet. Poſſemus colligere illum fere circa illa tempora vixiſſe, in quorum hiſtoria tradenda deſinit. Nec videtur ea conjectura, circa alios etiam libros hiſtoricos fieri conſueta, improbabilis: at quoniam certi nihil affirmare poſſumus, ita quidem conjicio. Non uni auctori hoc Chronicon tribuendum: ſed variis temporibus quaſdam hiſtorias in ſchedulis fuiſſe adnotatas, quae in unum volumen compactae ſint ſaeculo tertio poſt Chriſtum natum. Quod autem non credam ab uno Scriptore contextum hoc opus eſſe, facit abruptus hic illic ſtylus, & rarus hiſtoriarum nexus; maxime in ultimis Capitibus; quum longo annorum intervallo una hiſtoria ab altera, qua cum proxime conjungitur, ſit divulſa. *Capita* 39. enarrant ſolam Joſuae hiſtoriam. *Capite* 44. moritur Eli P. M. *Capite* 45. (quanta παρέκβασις;) Nebucadnezar Hieroſolymas capit. *Capite* 46. ſine ullo cum praecedentibus nexu Alexandri geſta & fabuloſum iter aëreum memorantur. *Cap.* 47. ab Alexandro tranſitus fit

ſit per plurium ſaeculorum ſpatium ad res geſtas Imperatoris Hadriani. *Cap.* 48. *&* 49. Acbonis Pontif. Max. & fil. ejus Nathanaelis, & hujus filii Babarabae hiſtoria traditur, quae incidit fere in tempora Alexandri Severi. Puto itaque Doſitheum, celeberrimi nominis Samaritanum, Simoni mago aequalem, qui multos libros compoſuit & ſuis reliquit, uti Photius ex Eulogii Patriarchae Alexandrini oratione refert, ipſamque Samaritanorum hiſtoriam conſcripſit, ſi aliis credimus, omne quod de Joſua, & forte hiſtoria aliquot ſequentium ſaeculorum, in hoc Chronico legitur, ex traditionibus, quae ſupererant, & ſuis figmentis, conſcripſiſſe, at reliqua Capita variis temporibus ei eſſe conjuncta. Qua ratione gentis ſuae ortum diſſimulari poſſe videtur credidiſſe Doſitheus; & unde nata eſt inter quoſdam Samaritanos opinio Joſuam ipſum, cujus tot ac tam praeclara geſta quotidie legerent, Meſſiam eſſe, quod ex Eulogio notavit Photius, *pag.* 466. *Biblioth. edit. prim.* Nec quenquam moveant phraſes Mohammedicae, quarum modo meminimus, ut credat poſt Alcoranum totum hunc librum conſcriptum eſſe, quum ab Interprete, qui illum e lingua Hebraea in Arabicam tranſtulit, hae inſertae eſſe potuerint, & hanc tranſlationem poſt Corani conſcriptionem factam eſſe non negemus. Sed hac tantum

tum conjecturae noſtrae ſunt, nec quicquam adfirmamus. Quiſque ex ingenio ſuo demat vel addat fidem. Quicquid ſit, hoc Chronicon primum Illuſtri Viro Joſepho Scaligero, qui illud a Samaritanis petierat, obtigit, qui etiam in ſcriptis ſuis ejus meminit. Porro non vendunt hunc librum: qui honos tantum S. S. ab iis habetur, id eſt, Pentateucho; quem ſolum agnoſcunt, nam librum Joſuae eos tempore Salmanaſſeris a Judaeis mutuatos male ſcribit Harduinus, *Chron. V.T.p.6*. Poſt cujus mortem inter alia ejus Viri volumina Orientalia manu ſcripta in Bibliotheca Lugduno-Batava hoc quoque repoſitum fuit. Ex quo exemplo ſuum aut deſcripſit ipſe aut deſcribi curavit Cl. Golius, quod ante aliquot annos ad meas manus pervenit, quodque deprehendi Cl. Viri manu in multis emendatum; & nonnulla ad explicationem breviter margini inſcripta.

§. VI. *Uſus hujus Chronici quis, & quae auctoritas.*

VI. Ex Chronico hoc Samaritanico manuſcripto (cujus plura exempla in Europa eſſe non puto, quam Leydenſe illud, quod ipſi Samaritani ad Ill. Scaligerum miſerunt, & e quo, ſi quae ſunt, reliqua deſcripta ſunt, uti & Codex meus) nonnulla lubet excerpere quae ad illuſtrandas res Samaritanorum faciunt, & vel hiſtorias, vel religionem, eorum adtinent, nec ingrata fore Lectori arbitrabor. Ea, quemadmodum per totum volumen ſparſa ſunt,

&

& hinc illinc a me eruta, exhibebo, ut argumentorum quoque varietas legentem oblectet. Et quamvis iſtiuſmodi liber ampliſſimum campum obſervationum contineat, e quo nova continuo adnotationum materies attento lectori ſuccreſcit, non omnia ſigillatim excutiemus, ne commentarium ad ipſum Chronicon ſcribere videamur, ſed ex meſſe manipulum. Hoc quoque hic monendum cenſeo, non me ex illorum numero eſſe, qui librum manuſcriptum, quem rarum eſſe norunt, quemque ipſi poſſident, immodicis laudibus extollunt, ejuſque antiquitatem & pretium quibusvis modis augere & depraedicare conantur. Scio, ut mox dixi, codicem hunc meum eſſe rariſſimum, ſed & hoc ſcio, plurima fabuloſa continere Sacro Codici contraria, & aperte falſa, quare peſſime illum tanti fieri a Samaritanis; maxime cum hic codex tantum ſit verſio Arabica antiqui Codicis, qui lingua Hebraca conſcriptus erat (uti *Cap.* I. legitur) at qui nunc periit. Saltem Samaritani ſcribunt in Epiſtolis ſuis, ſe non habere Chronicon illud Hebraeum, ſed tantum hanc verſionem Arabicam, quae ſine dubio poſt Mohammedem facta eſt. Et ipſe inquiſivi apud Judaeos num illud Chronicon ספר זכרוני כותיים Hebraice noſſent; at nullos hactenus reperii. Clariſſimus quoque *Jobus Ludolfus*,

dolfus, carum mihi & honoratum nomen, me per literas certiorem fecerat ſe fruſtra in illum codicem inquiſiviſſe, ſed Rabbino cuidam Francofurtenſi id negotii dediſſe, ut omnem in id diligentiam adhiberet. Sed poſtquam rebus humanis ereptus eſt, magnus ille ſermonis Aethiopici & aliarum Linguarum quibus aut Meridies aut Oriens utitur, cultor ac promotor, & hujus & reliquarum rerum ſpes, quam mihi fecerat, plane decollavit. Fatendum tamen eſt, Chronicon hoc, qualecunque ſit, multa nos docere animadverſione digna de iis traditionibus, quas Samaritani narrant, & de ipſorum ſtatutis, quae hodieque obſervant, de religione, &c. Sed ex ſpeciminibus, quae proferam, Tu id optime Lector arbitrabere.

§. VII. *Samaritani negant Angelos.*

VII. Inter illa, quae tertio capite hujus Chronici narrantur, nulla inſignior periodus eſt illa, qua miſſio Angeli ad Bileamum recenſetur. Quum enim variae ſint veterum & recentiorum ſententiae de eo quod Samaritani opinarentur de Angelis, & hic primus locus ſit in hoc volumine, quo mentio Angeli injicitur, eo majorem verba illa, quibus Scriptor noſter utitur, attentionem merentur. Lubet autem nonnulla in anteceſſum notare quae ad hujus argumenti illuſtrationem faciunt. Scilicet, nonnullis Veterum

per-

perſuaſum fuit, Samaritanos Angelorum exiſtentiam negare, aliis contrarium. Leontius, qui Imperante Mauritio vixiſſe creditur, in libro ſuo quem *de Sectis* conſcripſit, *Action.* 2. diſerte οὔτε δὲ ἄγγελον δοξάζουσιν εἶναι οὔτε ψυχὴν ἀθάνατον, &c. *Nec enim Angelum eſſe putant aut animam immortalem.* At Epiphanius Spiritum quidem Sanctum ab iis negari fatetur, at alibi illos a Sadducaeis hoc ipſo argumento diſtinguit, quod hi Angelos negent (uti conſtat ex *Act. Apoſt. cap.* 23. 8.) Οὐ παραδέχονται, inquit, δὲ Ἀγγέλους ὅπερ Σαμαρεῖται δὲ οὐκ ἀθετοῦσι. *Non admittunt Angelos, quod Samaritani non ſtatuunt.* Plura teſtimonia non congerimus quum haec ſcopo noſtro ſufficiant. At inter recentiores vix ullus eſt, qui non exiſtimet Angelos a Samaritanis credi, maxime poſtquam Clariſſimi nominis Philologus, J. H. Hottingerus, cui aditus ad eorum ſcripta fuit conceſſus, id ex hoc ipſo Chronico (quod, dum Lugduni agebat, conſuluit) demonſtraſſe viſus fuit. Adde quod & Pentateuchus Samaritanus, ab Eruditiſſimo Morino primum editus, in quo frequens Angelorum mentio, ſine ulla corruptela nomen *Angeli* prae ſe ferret. Poſt quos egregios & ſuis meritis celeberrimos Viros, quorum uterque ipſa Samaritanorum volumina legerat, ne umbra quidem dubitatio-

nis relicta videbatur: & pro calumnia habitum fuit, ſi quis diceret illam gentem Angelorum exiſtentiam negare. Nec pudet fateri, me quoque in illa ſententia fuiſſe verſatum, quod falſo Samaritanis hoc dogma adſcriberetur. Et ex eo quidem natam eſſe hanc calumniam arbitrabar, quod ex ſacris literis conſtet ſectam Sadducaeorum Angelos negaſſe; ac Samaritani & Sadducaei ſaepe numero pro iiſdem habiti fuerint; &, quemadmodum de Sadducaeis immerito ſcriptum fuit, quod ſolum Moſis Pentateuchum reciperent, neglectis libris Prophetarum (quod placitum eſt Samaritanorum) ita viciſſim opinionem Sadducaeorum, quae Angelos negat, per errorem & confuſionem ſectae utriuſque, Samaritanis tributam fuiſſe. Ceterum non parum confirmabar teſtimoniis quae Cl. Hottingerus ex hoc Chronico, mihi tunc non viſo, laudaverat, in *Enneade Diſſert. pag.* 21. & 22. ubi Samaritani ſcribunt, *Angelos cingere caſtra Iſraelitarum, Angelum locutum eſſe ad Joſuam, &c.* Verum quum hic locus Chronici noſtri, quem mox exhibebo, accuratius a me examinaretur, plane mutavi ſententiam, credoque omnino Angelos a Samaritanis negari. Obſerva, Lector, primum hunc locum eſſe in hoc Chronico, ubi Angelorum mentio fit, & nota quam caute ſcriptor noſter & quam ſaepe inculcet

culcet illud, quod per *Angelum* vult intelligi. Ita ille وانفذ ملاك من ملايكته اعني امر من اموره *Miſitque* (Deus) *Angelum ex Angelis ſuis* (quare his verbis quae clara ſunt, ſcriptor contentus non eſt, ſi Angelos agnovit? Sc. vult, ut unuſquiſque per Angelos illud intelligat, quod ipſe intelligit: ideoque, ne hoc in ſequentibus, ubi frequens mentio Angelorum fit, cogatur identidem monere, prima hac occaſione mentem ſuam aperit) *id eſt*, *Mandatum ex mandatis ſuis*: & mox ut huic phraſi aſſuefaciat Lectorem, Angeli vocem omittit, & ſola *mandati* utitur, ne quis credat Angelum & mandatum Dei eſſe diverſa, & dein appellat idem illud سبب البارى المخاطب *Inſtrumentum Creatoris loquens*, utque clarius mentem ſuam explicet علة المخاطبة *cauſam ſive organum quod loquebatur ad eum*. Putamus itaque Samaritanos Angeli nomine intelligere, δύναμιν, ſive virtutem ab ipſo Deo non diverſam, ſed potentiam ejus, vel voluntatem quam non ſatis accurate appellant امر *mandatum* vel *juſſum*; quum juſſum ſit voluntatis patefactio. Atque ita quum Deus populum ſuum cuſtodit aut homines alloquitur, illa virtus Angelus ab iis dici videtur. Porro quum Deus ſuam virtutem corpori cuidam, ſive Inſtrumento, ita conjungit, ut illud animet, & in & cum eo ope-

retur, illud Inſtrumentum *Angelus* iis appellatur. Unde per Angelum modo Deum, modo Inſtrumentum Dei, modo mandatum intelligunt. Quis non videt hic ſummam confuſionem & merum Chaos? Ita tamen ego concipio mentem Samaritanorum, ex textu modo citato, in quo امر الله *mandatum Dei* & الملاك *Angelus* promiſcue uſurpantur, ſi conferam illa cum eo, quod paulo inferius in hoc ipſo Capite modo *Deus* modo *inſtrumentum Dei* ſive *Angelus* res eadem appelletur. Ita verba habent. واشتد رجز الباري بمسيره من قبل استفهامه وانتصب في الطريق للبطش به *Iraſcitur ei* (ſc. Bileamo) *Deus quod iter ingrederetur ſe non interrogato & ſtitit ſe in via ut illum coerceret.* Et mox فاما هي ان الاتان سبب الباري عز وجل منتصبا في الطريق وسيفه مسلول بيده *Aſina autem quum conſpiceret Inſtrumentum Creatoris altiſſimi ſtans in via & ſtrictum gladium manu tenens*, &c. Hic *Deus* ſe ſtitiſſe in via legitur, & mox illud idem de *Inſtrumento Dei* explicatur. Eſt itaque Deus & inſtrumentum illud Dei, quod appellatur, unum idemque ex opinione Samaritanorum. Adeoque quum Angeli leguntur miſſi eſſe in Pentateucho, conſpecti, & ad alios locuti, erunt inſtrumenta ad mentem Samaritanorum, quibus Deus res ſuas exe-

exequitur. Verum quidem eſt, Angelos miniſtros Dei eſſe & illorum opera Deum uſum ſæpiſſime, & hoc ſenſu illos inſtrumenta Dei merito dici poſſe: at non quodvis inſtrumentum quo Deus utitur (ſit venia verbis, quibus nos uti cogunt Samaritani) Angelus eſt. Aſinam Bileami loqui fecit Deus, at quis ſanus eam Angelum dicat? Sint ergo omnes Angeli inſtrumenta, non ideo omnia inſtrumenta Angeli, nec hae voces aequipollent, ut una per alteram explicari queat, *Angelus*, & *inſtrumentum Dei*. Multo minus ille, qui Angelos agnoſcit, appellare poteſt eos Dei mandata uti faciunt Samaritani. Efficiunt, exequuntur, annunciant Dei mandata: ſed aliud eſt, quod nunciat, aliud quod nunciatur. Niſi ergo anguis in herba lateret, cur tot explicationibus involvitur a Samaritanis ſimpliciſſima Angeli notio? Cur ſe ipſos adeo intricant, quod omnes illi faciunt, qui a veritate ſemel deflexerunt? Haerere illos vides, & neſcire quibus verbis mentem ſuam aperiant. Mandatum Dei an poteſt conſpici? Ita illis videtur. At haec phraſis dura eſt. Emollitur itaque alibi, ubi per mandatum Inſtrumentum Dei docent debere intelligi.

VIII. Quae quidem licet ita ſe habere mihi perſuadeam, facile tamen praevideo aliqua mihi objici poſſe, quae diluenda ſunt. §. VIII. *Mentionem tamen Angelô-*

 Qua

rum facìunt; & quo ſenſu.

Qua ratione, dicet aliquis, aſſeri poteſt Samaritanos negare Angelorum existentiam, quum claris verbis ſcribant Angelos Iſraelem cuſtodire, Angelum miſſum ad Bileamum, &c. Reſpondeo, verum eſſe Angelorum meminiſſe Samaritanos, ſed nomen Angelorum tantummodo retinent, rem ipſam negant, quoniam per Angelum id non agnoſcunt, quod agnoſci debet. Sadducaei negarunt Angelos. Id traditur, *Act.* 23. attamen vocem *Angeli* non extruſerunt e Codice Sacro, quo eodem uſi ſunt ac ceteri Judaei. Sed per Angelum id non intellexerunt, quod intelligi oportuit. Et tamen ſacrae literae ſcribunt illos negaſſe Angelos. Ita & nonne ſummo jure pro Atheo habendus eſt, & dicendus Deum negare, licet paſſim de Deo aeterno, & infinito loquatur, qui per Deum hoc univerſum intelligit? Pari modo Samaritani, licet vocem Angeli agnoſcant, dum illi notioni longe aliam ideam adjungunt, Angelos negare dici debent. Non deerunt, qui in explicatione ſententiae Samaritanae circa hoc negotium ſibi clare non liquere mentem illorum hominum dicent. Fateor, quoniam plura nobis ſcripta Samaritanorum ad manum non ſunt, in quibus ipſi explicent, quid de Angelis ita dictis ſentiant, clariorem me expoſitionem dare non poſſe, & confuſionem mihi

hi parere notionum illarum, *Angeli*, *mandati Dei*, & ejus *inſtrumenti*, uſum promiſcuum. At hoc tamen certum habeo, illos negare Spiritus finitos, & miniſterio Dei ſpeciatim deſtinatos, quos Angelos appellamus; & Samaritanorum ſententiam non multum recedere ab ea quorundam inter Chriſtianos, qui (ſunt verba Juſtini Martyris in *dial. cum Tryphone*) dicebant Angelos eſſe ἀτμήτους καὶ ἀχωρίστους θεοῦ δυνάμεις ἃς ὁ θεὸς, ὅταν βούληται, προπηδᾶν ποιεῖ, καὶ πάλιν ἀναστέλλει πρὸς ἑαυτὸν, *indiviſas & inſeparatas a Deo virtutes, quas Deus quum vult proſilire facit, & rurſus ad ſe remittit.* Qui forte Angelici illi ſunt quorum haereſin ſe ignorare Epiphanius *haeres.* 60. teſtatur, ubi illos etiam a regione quadam ἐπέκεινα τῆς Μεσοποταμίας *ultra Meſopotamiam*, dicta Ἰγγιλίνη, nomen habere conjicit. Ἰγγιλίνην autem ſuſpicor eſſe deflexam vocem ex جيلان *Gilan*, provincia Imperii Perſici, ſita inter gradum 35 & 36 *latitud.* & 74—76 *long.* juxta Geographos Orientales. Et hi forte ſunt *Geli* Ptolomaei ad mare Caſpium ſiti. Sed e diverticulo in viam. Memorant iidem Samaritani & *Spiritus divinos.* Ita eſt: δυνάμεις θεοῦ virtutes Dei, non tales ſpiritus, quos nos Angelos dicimus.

I X. Teſtimoniis iſtis, quae ex Chronico noſtro modò a me laudata ſunt, haec quo- §. IX. *Confirmantur*

 que

ante dicta ex Pentateucho Samaritano. que addimus ex ipſa verſione Pentateuchi Samaritana; quae luculenter ſententiam noſtram confirmat. In ea enim promiſcue Samaritanus Interpres voces *Deum* & *Angelum Dei* uſurpat, quod certo nobis indicio eſt eum per Angelum non intellexiſſe ſpiritum ab ipſo Deo diverſum, ſed ipſum Deum ſive ejus virtutem. *Gen.* 5. 1. ubi textus Hebraeus tradit, hominem creatum eſſe ad *imaginem Dei*, Samaritanus nefando auſu ſubſtituit *imaginem Angelorum*. Idem prorſus *Gen.* 9. 6. Pari modo *Gen.* 5. 24. ubi de Enocho legitur in Codice Hebraeo לקח אותו האלהים *aſſumſit eum Deus*, Samaritanus habet, *aſſumſerunt eum Angeli*. *Gen.* 17. 22. ubi Hebraeus legit, ויעל אלהים *& adſcendit Deus*, Samaritanus habet, *adſcendit Angelus Dei*. Qui vult, plura e Pentateucho Samaritano loca congerat: ſed vix a nobis impetramus ut ſilentio praetereamus illum locum, quo prima videtur Angelorum mentio injici in Pentateucho, id eſt, *Geneſeos cap.* 2. *v.* 1. ubi illos per *Exercitum coelorum* intelligendos eſſe plurimi Interpretes, nec immerito, exiſtimarunt. Samaritanus ibi pro *exercitus eorum*, legit, *creaturas eorum*, ne quis in eo textu ſuſpicetur de Angelis agi, & inde edoceatur creatos illos eſſe a Deo, & ab ipſo diſtinctos. Ideo videntur Samaritani divertere voluiſſe animum

Le-

Lectoris, ut ſibi perſuadeat hic ſimpliciter de creaturis, ſive rebus coelo & terrâ contentis, agi. Quae quidem omnia nos eo ducere videntur, ut credamus revera Angelos a Samaritanis negari, ſenſu mox a nobis explicito:

Quae, ſi non proſint ſingula, multa juvant.

X. Occurrit & mentio *Angeli maximi*, الملك الاعظم, per quem Meſſias videtur intelligi, in Chronico Samaritanico *Cap.* 10. *§. X. Angelus maximus Meſſias.*

وتتباعد الملايكة عن صوبكم واسم
الملك الاعظم من نصرتكم ويحل عليكم
ما مكتوب في كتب السخط واللعنة

Et recedent Angeli a latere veſtro & nomen Angeli maximi ab auxilio veſtro, & deſcendet ſuper vos quicquid ſcriptum eſt in libris irae & maledictionis. Quia itaque *Angelus* & *virtus Dei* idem ſonant Samaritanis, quando Simoni acclamabatur, Οὗτός ἐστιν ἡ δύναμις τοῦ θεοῦ ἡ μεγάλη, *Hic eſt virtus illa Dei magna*, idem eſt ac, hic eſt ille Angelus magnus, cuſtos exercitus Iſraelitici, hic eſt Meſſias. *Act.* 8: 10. Tunc enim exſpectabatur a Samaritanis Meſſias, uti ex colloquio Jeſu Chriſti & mulieris Samaritanae, ac aliunde liquet.

XI. Reſurrectionem mortuorum a Samaritanis negari ſcribit Leontius in *l. de Sect.* Οὔτε δὲ ἄγγελον δοξάζουσιν εἶναι, οὔτε ψυχὴν ἀθάνατον, οὔτε ἀνάστασιν. *Nec Angelum eſſe credunt, nec animam immortalem, nec reſurrectio-* *§. XI. Reſurrectionem mortuorum non negant Samaritani.*

ctionem. Epiphanius *Haereſ.* IX. Σφαλέντες δὲ οἱ τοιοῦτοι καὶ μὴ τηλαυγῶς τὸ πᾶν μέρος τῆς πίστεως τε καὶ τῆς ἡμετέρας ζωῆς τὸ ἀκρίβασμα κατειληφότες ἠγνόησαν μὲν νεκρῶν ἀνάστασιν καὶ ἀπιστοῦσι. *Errantes autem illi, nec omnes partes fidei noſtrae complexi aut integram vitae noſtrae rationem, nec ſciunt mortuorum reſurrectionem nec credunt.* Cujus rei cauſam hanc videtur ſuſpicatus fuiſſe Epiphanius, quod, uti paulo ante dixerat, Samaritani ſolum Pentateuchum reciperent, καὶ ἐσπαρται μὲν ἐν ταύταις ταῖς πέντε βίβλοις ἀναστάσεως νεκρῶν τὸ σημεῖον, οὐ μέντοι γε τηλαυγῶς κεκήρυκται, *in quo quidem ſignum aliquod reſurrectionis ſparſum extaret, ſed ea veritas non perſpicue praedicaretur.* Mirum vero eundem, qui mox ex variis Pentateuchi locis reſurrectionem probat contra Samaritanos, argumentationem ſummi Doctoris noſtri, Jeſu Chriſti, non citaſſe, qui contra Sadducaeos, *Matth.* 22. 31. ex dicto Dei *Exod.* 3. 6. reſurrectionem ita demonſtravit ut turba ſapientiam ejus ſtupuerit & Phariſaei agnoverint eum os occluſiſſe Sadducaeis: quod eo facilius concipi poteſt, quo verius eſt, eo tempore inter Judaeos iſtiuſmodi probationes e textibus, qui prima fronte id dogma praeferre non videntur, petitas magis in uſu & honore fuiſſe, illis, quae ex locis claris & expreſſis deſumebantur. Quod autem

autem Epiphanius loco modo citato ſcripſerat de Samaritanis, poſtea, *Haer.* XIII. negat apud omnes obtinuiſſe, & de Doſitheis, quam ſectam facit Samaritanorum, ait, *ἀνάστασιν ὁμολογοῦσι*, *reſurrectionem confitentur.* Ego exiſtimo male accuſari negatae reſurrectionis Samaritanos, aut ſaltem non poſſe oſtendi iſtius accuſationis fundamentum: ſed, quum vulgo a Judaeis & aliis confunderentur cum Sadducaeis, quos notum eſt ex ſacris literis nec Angelos nec reſurrectionem mortuorum agnoviſſe, idem de Samaritanis dici coepit. De Angelis autem ante vidimus id verum eſſe. Et viciſſim quum Samaritani ſolum Pentateuchum pro verbo Dei haberent, idem nonnulli de Sadducaeis affirmarunt, quod falſiſſimum eſt. Quicquid ſit, ſive olim Samaritani negaverint reſurrectionem mortuorum, ſive non, nunc ſaltem non negant, & ab eo tempore non negarunt, quo hoc Chronicon habuerunt. Dies enim ultimus vocatur ipſis *Cap.* 6. يوم النقمه و المكافاه *dies vindictae & praemii*, (in Exemplari meo Cl. Golius pro نقمه ſubſtituerat ad marginem قيامه, quod vulgo is dies Arabibus يوم القيامه *dies reſurrectionis* audiat: ſed nil mutandum cenſeo, quum & ſenſus optimus ſit; & ipſi in literis ad Cl Ludolfum eum diem ſimili phraſi appellent יום נקם ושלם) & Moſes

ſes ibi monet populum moribundus de طوفان النار *diluvio igneo*, per quod poenam aeternam videtur innuere. Verum non eſt neceſſe, ut plura loca ex Chronico noſtro citem, quandoquidem Cl. Hottingerus in *Diſſert. Phil. Theol. Diſſ.* 1. *p.* 11. Samaritanos hac calumnia liberavit; & illos in Chronico Bibliothecae Mazarinianae ita loquentes inducit: *Reſurrectio unum eſt, ac praecipuum ex religionis fundamentis, & una ex ejus baſibus. Nam homo niſi certo ſciat in alio mundo fore rationis redditionem, & ſupplicium pro criminibus luendum, ſuis indulgebit concupiſcentiis*, &c. Unum tamen textum ex noſtro Chronico producam; qui ad reſurrectionem mortuorum ſpectat, & unde hoc ſaltem probatur eos credere, mortuos aliquos virtute Dei reſurrexiſſe. *Cap.* 7. Joſua in Epicedio, quod compoſuit in honorem Moſis, illum ita alloquitur, اين (اي forte) من احيا اموات .. الا انتى *Quis in vitam revocavit mortuos praeter Te?* Unde Samaritani hauſerint, Moſen excitaſſe mortuos, incertum eſt: nam in ſacris literis id non legitur. Et hoc ipſum occaſionem praebuit Menaſſi Ben Iſrael in *Conciliat. Quaeſt.* x. *ad Deuter.* & Abarbaneli in *Commentar.* diſquirendi, qua ratione Moſes maximus θαυματοποιῶν & Prophetarum dici poſſit; quum ipſe mortuos non ſuſcitaverit, uti Elias & Eliſa,

Eliſa, nec ſolem ſtiterit ut Joſua; &c. Verum ſunt inter Judaeos qui putant Moſen dici poſſe mortuos revocaſſe in vitam, quum Iſraelitas per venenatum aërem, qui primogenitos Aegyptiorum necabat, incolumes traduceret.

XII. Capite ſecundo Chronici noſtri jubetur Moſes a Deo inaugurare Joſuam, & inter alia يعرفه بالاسم الذي يهزم العساكر وتتشوش به الامة التي لا يسعها بلد فلا ياتي عليها عدد *manifeſtaret ei Nomen illud, per quod profligarentur exercitus, & gentes tot, quot terra non caperet, & quarum numerus iniri non poteſt* (id eſt gentes innumerae) *conturbarentur*. At quid illud Nomen eſt? Sine dubio, τετραγράμματον יהוה, quod vulgo, ſed nulla certa ratione nixi, pronunciant, JEHOVA. Judaei eandem vim nomini יהוה tribuunt, quam noſtri Samaritani huic الاسم *Nomini*, de quo loquuntur, & Moſen miracula ſua per illud nomen, quod virgae ejus inſculptum erat, patraſſe exiſtimant, quod pluribus probarem, niſi id ante me ſaepius actum à multis Philologis noſcerem. Hujus traditionis quaedam veſtigia ipſi etiam Mohammedani agnoverunt, qui nomen Dei ἀνεκφώνητον inſcriptum lapidi cuidam fabulantur, qui Japheto Noachi filio traditus ſit, quem ejus virtute multa miracula feciſſe tra-

§. XII *Quid credant de nomine* Jehovah.

tradunt. Samaritani quidem, pari ſuperſtitione cum Judaeis, nomen יהוה non pronunciant, ſed ejus loco שמא, id eſt *Nomen*, الاسم, legunt, uti teſtantur ipſi in literis ad Cl. Ludolfum datis. Quod & Judaei השם *Nomen* pro Deo uſurpare ſoleant, notiſſimum eſt, quamvis pro nomine proprio יהוה id non ſubſtituant ſed vocem אדני. Cujus venerationis dicam, an ſuperſtitionis, qua nomina Deo propria proſequebantur, aliquod veſtigium cernere eſt in more vetuſtiſſimorum Graecorum, qui juraturi dicere ſolebant, Ναὶ τὰν, *Per illam*, nomen Deae reticentes, uti Heſychius obſervat. Ναὶ τὰν, οὕτως οἱ ἀρχαῖοι θεῶν ὀνόματα μὴ προστιθέντες. *Per hanc, vel illam. Ita ſolebant veteres loqui, nomina Deorum non adjicientes.* Quid Samaritani ſentiant de vocalibus, quibus nomen יהוה legi debet, in literis modo laudatis non tradunt, nec in hoc Chronico uſpiam aut nomen ipſum τετραγράμματον, aut aliquid, quod ad hoc argumentum faciat, occurrit. Illud tamen ſcitu non foret inutile aut injucundum, & in controverſia de punctis nominis יהוה non parum momenti huic vel illi parti adferret. At dum hoc non licet, conjiciendum aliquid eſt. Occaſionem dabunt verba Theodoreti ad *Exod.* ita de hoc nomine ſcribentis, Καλοῦσι δὲ αὐτὸ Σαμαρεῖται μὲν Ἰαβὲ

Ἰȣ-

Ἰȣδαῖοι δὲ Ἰαώ. *Samaritani pronunciant quidem id Jabe; Judaei vero Jao.* Si ergo vocales ȣ̃ Ἰαβὲ ſubjiciamus nomini יְהוָה, uti ratio vocis fert, legiſſe quis eos dicet *Jebave*, cum *Kametz* ſub primo *He*. Sed hoc certo dici nequit, quum Samaritanorum pronuntiatio talis ſit, ut ſonum A pro E ſaepe ſubſtituant. Ita pro בראשית *Bereſchith* pronuntiant *Baraſchith*, pro *Elohim*, *Alahim*, &c. Adeoque, cum & lectio vocis יהוה per *Jebave* neſcio quid anomalum & minime conveniens cum ipſa vocis conſtitutione inferat, credo illos יהוה legiſſe *Jebeve*, יֶהֱוֶה: quae vox ab iis pronuntiata, qui ſaepe pro E ſonum A ſubſtituunt, quid mirum ſi ut *Jebave* fuerit intellecta. Certe lectio nominis τετραγραμμάτȣ per *Jebeveh*, mihi videtur ſimpliciſſima & veriſſima; ita ut, ſi hae quatuor literae יהוה ſine punctis a quopiam cernerentur, qui ex linguae Hebraeae analogia iis vocales addere deberet, ſponte legeret יֶהְוֶה, *Erit*, in futuro *Kal* ab הוה. Adde quod hoc propius exprimat illud אהיה אשר אהיה *Ero Qui Ero*, quod *Exod.* 3. 14. legitur. Et propterea puto *Eccleſ.* XI. 3. יהוא legi ἀνομάλως pro יֶהְוֶה; quia hoc ipſum nomen Dei eſt: qui quidem unicus locus eſt in quo 3 *perſ. maſc. fut. Kal.* verbi הָיָה, vel הָוָא in Hebraeo Codice occurrit. Haec quidem de nomine Dei tetragrammato.

§. XIII. *De titulo Dei, Domini mundorum.*

XIII. Sed & aliud Dei nomen in hoc Chronico occurrit, quod examen meretur. *Capite* 15. Deus appellatur رب العالمين, quod transfero per *Dominum mundorum*. Titulus ille apud Mohammedanos uſitatiſſimus eſt: Nec tamen inde colligo Mohammedem plures mundos credidiſſe. (quod ex hac phraſi liquere putat harum literarum peritiſſimus Alcorani nuperrimus editor L. Maraccius in not. ad *Surat.* 1.) quia videntur illum hauſiſſe a Judaeis, qui Deum eodem modo רבון עלמין *Dominum mundorum* vocant; quia, dicunt, titulus *Domini mundi* etiam hominibus tribui poteſt, at nullus mortalium *Dominus mundorum* vere dicitur. Sunt autem iſti mundi, quorum Deus Dominus eſt, non corporei, de quibus an plures hoc uno eſſe poſſint diſputare ſolent Philoſophi, ſed hi quatuor juxta Cabbaliſtas עולם אצילות בריאה יצירה עשיה *Mundus emanationis, creationis, formationis & fabricae.* Mundus emanationum (i. e. decem הספירות) eſt Divinus, quem Deus האציל *emanare fecit*, de quo myſterio nos fortaſſe alibi pluribus loquemur. Mundus Creationis eſt *ſolium gloriae* כסא הכבוד. Mundus formationis eſt mundus Angelorum. Mundus denique fabricae eſt is, quem nos mundum appellare ſolemus, quique coelum & terras complectitur.

tur. Nec obſtat, quod Mohammedani hoc ſenſu Deum appellare non poſſint plurium mundorum Dominum, quum quatuor hos mundos Cabbaliſticos non agnoſcant: nam & alias voces & loquendi modos a Judaeis mutuatus eſt Mohammed; ignorans licet vim & ſignificationem, quam iis Judaei tribuebant; tantum ut novum quid, & μυςηριώδες, loqui videretur. Dictis fidem faciet unicum vocabulum مسيح *Meſſiae*, quo Chriſtum intelligunt hodieque Mohammedani, id ex Corano edocti, licet interim auguſtum *unctionis* ſenſum, quae triplici muneri ejus convenit, ignorent. Alii tamen malunt transferre βασιλέα τῶν Αἰώνων, quum עולם & αἰὼν *ſaeculum* aeque ac *mundum* notent; unde & ipſa vox ſaeculum ſequioribus temporibus pro mundo coepit uſurpari & ſaeculares dicti, quaſi mundani. Cl. Erpenius in *Surat.* I. (quam ſubjunxit Hiſtoriae Joſephi, ſive Suratae XII. Alcorani, Arabice & Latine a ſe editae). رب العالمين vertit *Dominum creaturarum*, ſecutus, ut videtur, Interpretes plurimos Alcorani, nec auſus vertere *Dominum mundorum*, quia, inquit in notis, mundi plures non ſunt. Verum hoc quidem eſt, ſed juxta opinionem Judaeorum, a quibus Mohammedani haec hauſerunt, ſunt omnino plures mundi, illi ſcilicet Cabbaliſtici, de

quibus egimus. Ab hac Erpeniana, & a noſtra verſione longiſſime recedit illa Cl. Hottingeri, qui رب العالمين ſonare putat *Dominum notarum*, *ſive veſtigiorum*, in *Hiſtoria Creationis*, *pag.* 282. eo quod notae & veſtigia omnipotentiae & ſapientiae ubique ſint in creaturis obvia. Sed haec longius petita ſunt, & multo rectius in Diſſ. *de nominibus Dei Orientalibus pag.* 278. *Dominum Creaturarum* tranſtulerat. Ita praeeunt Lexica Arabica & Interpretes Corani. Cl. Golius in Lexico transfert eundem Dei titulum per *Deum Zebaoth*, ſive *exercituum*. Nos tamen a nobis impetrare non poſſumus, ut ullam ex his ſententiis, quod pace manium Maximorum Virorum dixerim, amplectamur, & malumus ex fontibus Judaicis tituli hujus originem derivare.

§.XIV. *De oraculo Divino per Urim & Thummim.*

XIV. Urim & Thummim Pontificis Maximi in Chronico الكمال وزهر id eſt, τελειώσεις ϗ φωτισμοὶ, *perfectiones & ſplendores*, ut Aquilae & Theodotionis verbis utamur, appellantur, *cap.* 2. alibi ſimpliciter *gemmae*, ſic ut videatur per אורים & תמים nil aliud intellexiſſe quam pretioſos lapides, quos pectore praeferebat Pontifex. Haec ſententia multos habet ſequaces: at non adeo recepta eſt apud Chriſtianos illa, quam prodit ſcriptor noſter alibi, de manifeſtatione ſcelerum

lerum per has gemmas, *Cap.* 17. Res huc redit: gemmam illam in pectorali Pontificis, cui inſcriptum erat nomen Jehudae, obſcuratam fuiſſe, poſtquam Achan vir ex tribu Judae oriundus, ſacrilegio ſe polluiſſet. Et *Cap.* 38. traditur, hac ratione ſcelera revelari conſueviſſe apud Iſraelitas (ita ſe Samaritani vocant.) Eadem traditio eſt apud Judaeos & Mohammedanos. Illos primum audiemus. Ita Rashi commentatur ad *Joſ.* 7. 17. ipſamque adeo hiſtoriam Achanis: *Et accedere fecit Joſua Iſraelem* לפני החושן מקום שהשבטים כתובים ומסר לו הק׳ ב״ה סימן שהשבט שחטא אבנו כהה וכהתה אבנו של יהודה *Coram pectorali ſcilicet Pontificis, cui inſcriptae erant tribus. Signum vero dederat Deus, gemmam illius tribus, a qua crimen erat admiſſum obſcurandam fore. Et gemma Judae obſcurabatur.* Et in libro, qui nomine R. Eliezeris fil. Hyrcani circumfertur, haec legimus כל שבט שהיה עושה עבירה לא היתה אבנו מניהה אורה, *Gemma tribus illius, quae peccaverat, non fundebat lumen:* Joſephus *lib.* 3. *antiq. c.* 9. varia tradit, quae quod ad rem ipſam cum antecedentibus conveniunt, ſc. quod obfuſcatio gemmarum Pontificalium ſignum fuerit peccati ab Iſraelitis commiſſi. Ita ille. Ἐπαύσατο μὲν οὖν ὅτε ἐσσὴν (חושן) ϗ ὁ σαρδόνυξ τοῦ λάμπειν

 ἔτεσι

ἔτεσι διακοσίοις πρότερον ἢ ταύτην ἐμὲ συντεῖναι τὴν γραφὴν, τοῦ Θεοῦ δυσχεράναντος ἐπὶ τῇ παραβάσει τῶν νόμων. *Deſiit autem tam Pectorale ipſum* (intellige, gemmae in eo) *quam Sardonix* (innuit gemmam in dextro humero Pontificis, quae fulgorem quoque emittebat, quum litatum eſſet, ex ejus ſententia, uti eodem hoc capite docet) *lucere annis 200 antequam haec ſcriberemus, quoniam Dei ira ob tranſgreſſionem Legum provocata eſt.* Ibidem tradit, Deum praedixiſſe proſpera praelia per fulgorem ex 12 gemmis Pontificalibus emiſſum, & minus proſpera, ſiquidem ſplendore illae deſtituerentur. Mohammedanorum hac in re opinionem his verbis pandit in manuſcripta Hiſtoria Patriarcharum elegantiſſimus auctor, Keſſaeus, de 12 علما, *gemmis*, ſive ſignis, in veſte Aharonis exiſtentibus ſcribens وان غل واحد من الاسباط كان يتغير علمه. *Si aliqua tribus peccaſſet, gemma* (ſive ſignum) *ejus mutata fuit.* Dein idem enarrat ita deprehenſum eſſe a Joſua quendam qui furatus erat قطيفه *pallium*. Per quem ſine dubio Achanem intelligit: nam ille abſtuliſſe ſibi legitur אדרת שנער אחת טובה *pallium, vel paludamentum, Babylonicum pretioſum.* Ita eſt in textu Hebraeo *Joſ. 7. 21.* Interpretes Graeci ψιλὴν transferunt, & videntur אדרת שנער *pro tapete Babylonico* accepiſſe.

piſſe. Nam quod Vir Eruditiſſimus, Andreas Maſius in *Comm. ad h. l. pag.* 134. putat illos per ψιλὴν voluiſſe innuere veſtis genus *leve & expeditum*, id eſt, militare, minus arridet, quum ψιλὴ, etiam ſine epitheto *Babylonici*, tapetum vulgo notet. Gloſſae: *Tapetum*, τάπη, ψιλή. *Pſila* hinc apud Latinos. *Lucilius*, *lib.* I.

Pſilae atque amphitapae villis ingentibu' molles.

Scilicet ἀμφιτάπης erat tapes utrinque villoſus, ſed ψιλὴ, ψιλοδάπις (uti Pollux *in Onom. l.* VI. *c.* I. & Euſtath. *ad Odyſſ.* K. *p.* 378. ſcribunt) tapes minus vel ab una parte villoſus. Iſidorus, *Originum l.* XIX. *cap.* 25. ita differentiam utriuſque ſpeciei conſtituit. *Sipla* (puto legendum eſſe *Pſila* vel *Pſilae*, uti apud Lucilium legitur) *tapeta ex una parte villoſa, quaſi ſimpla. Amphitaba* (haec lectio ſollicitanda non eſt, nec ſubſtituendum *Amphitapa*, quia Perſae *Taba* per B tapete vocant,) *ex utraque parte villoſa tapeta.*

XV. De *Sabbathis* neſcio an aliquid aliud memoret Scriptor noſtri Chronici, quam *Cap.* 38. quod *ea obſervarent* يحفظون السبوت. At conſtat ex illorum epiſtolis in Sabbathi hebdomadalis celebratione multum differre Samaritanos ab hodiernis Judaeis, qui inter nos vivunt. Hi enim Rabbanitae ſunt, & בעלי הקבלה. §.XV. *Sabbatho ignem non alunt Samaritani.*

הקבלה *Traditionum πατροπαραδότων defenſores*, quum בעלי המקרא ſive *Karaei* (quo nomine notiores ſunt) hac parte cum Samaritanis conſentiant. Scilicet noſtri Judaei ignem Sabbatho accenſum habent, & inſignem ardentium lampadum multitudinem alunt, quod Amſtelodami, & alibi, ubi Judaei ſunt, videre eſt: & in ipſa Miſna, *Maſſechet Schabbath*, *cap.* 2. fuſe agitur de Lampadum Sabbathinarum accenſione; & ille qui lucernam extinguit, ut ſumtibus parcat, reus pronuntiatur. Verum Karaei, quos ſe profitentur plurimi in Oriente, lampadum uſum in Sabbatho damnant, nec ignem alunt, nec lucernas habent accenſas, ii ſc. qui in regionibus Orientalibus vivunt, nixi mandato Dei, *Exod.* 35. 3. לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת. *Non accenderis ignem in ulla aedium veſtratum die Sabbathi.* Quod praeceptum ſi de ipſo actu accenſionis, & non ſimul de accenſarum lampadum continuatione, deberet intelligi, ſuperfluum Karaeis videtur, quum in mandato de ceſſatione ab omni opere ſatis contineretur. Quem morem quod ſuo tempore videret obſervari Rutilius, *frigida* appellavit Judaeorum Sabbatha, quae ſine igne tranſigerent, *v.* 389.

Radix ſtultitiae, cui frigida Sabbatha cordi.

Uti monuit Vir egregius & Praeceptor quondam

dam meus, cujus memoria ſemper mihi in honore erit, nuper rebus humanis ereptus, Cl. Jacobus Triglandius in Exquiſitiſſima Diatribe, *de ſecta Karaeorum*, *cap.* IX. *pag.* 131. Quibus haec duo teſtimonia addam; primum Bardeſanis quod Euſebius conſervavit *Praepa-rat. Euangel. lib.* IV. *cap.* 10. Δι' ἡμερῶν ἑπτὰ, πάντες ὅπου ἂν ὦσιν ἀργοῦσιν ἐκ παντὸς ἔργου, καὶ οὔτε ὁδεύουσιν, οὔτε πυρὶ χρῶνται. *Septimo quoque die (Judaei) omnes ubicunque terrarum degant* (quod hodiernis moribus plane eſt contrarium, nam Rabbanitae nulli ignem damnant) *ab omni opere vacant, nec iter ſuſcipiunt, nec igne utuntur.* Alterum eſt Theodori Metochitae in Hiſtoria Romana, quam primus typis edi curavit Lugduni Batavorum Cl. Meurſius, *anno* MDCXVIII. qui de Judaeis haec habet: Ἐν αὐτῷ (Σαββάτῳ), γὰρ οὔτε πῦρ ἅψαι συγχωροῦνται, οὔτε ξύλα συνάξαι. *Die enim Sabbathi nec ignem accendere iis licitum eſt nec ligna colligere.*

XVI. Annum Sabbathicum ab Samaritanis quoque obſervari, ex eodem *Cap.* 38. Chronici & literis illorum ad Anglos datis liquet: & ex ipſo Joſepho, jam Alexandri Macedonis tempore illum morem apud illos viguiſſe docemur. Ita hic *Antiquit. Judaic. lib.* XI. *c. ult.* Ἀξιοῦντων δ' ἀμφιέναι τὸν φόρον αὐτοῖς τοῦ ἑβδοματικοῦ ἔτους· οὐδὲ γὰρ αὐτοὺς σπεί- *§. XVI. De anno Sabbathico.*

σπείρειν ἐν αὐτῷ, τίνες ὄντες ταῦτα παρακαλοῦσιν ἐπυνθάνετο. *Quum vero peterent (Samaritani) ut (Alexander) iis remitteret tributum ſeptimi anni; ſe enim illo non ſerere, quinam illi forent, qui id peterent, percunctatus eſt.* Scilicet, quum & Judaei & Samaritani maximam partem ſuarum opum ex agrorum cultura acquirere deberent; grave ipſis erat anno ſeptimo, quo omnis ſatio interdicta erat; tributum ſolvere: unde poſtea Jannaeus permiſit Judaeis etiam anno ſeptimo agrum colere, ſed in illum uſum tantum, ut tributum ſolvere poſſent. In Chronico noſtro dicitur. ويسطو الارض من تاريخ يوشع الملك في كل سبع سنين سنة واحده *Et cultum terrae intermittebant, ab Epocha Ducis Joſuae numerantes, unum annum e ſeptem.* Ubi per تاريخ يوشع. *Epocham Joſuae* intelligenda eſt aera, quae ab ipſo Jordanis tranſitu originem ducit. Ita noſter *cap.* 15. cui titulus خبر جوزان بني اسرايل الاردن *Hiſtoria tranſitus Iſraelitarum per Jordanem*, tranſitum hunc enarraturus ita infit وفعلو بني اسرايل كما وصاهم الملك وارتفع السحاب في اول شهر من السنه الاولي من السبعه الاولي من اليوبيل *Et fecerunt Iſraelitae, quod (Joſua) Princeps juſſerat, & ſublata eſt ab iis nubes (viae dux) primo menſe pri-*

mi

mi anni primae Schemittae ex Jubilaeo. Sic ut ab ipſo Jordanis tranſitu primus annus e ſeptem, quorum ultimus eſſet Sabbaticus, numerandus eſſet :| nam per السبطة .שמטה videtur non ipſum annum ſeptimum, ſed totum ſeptem annorum ſpatium intelligere; non enim apte dicitur *primus annus ex Sabbathico primo*, ſi ipſe ſit Sabbathicus. Et apud Judaeos שמטה non ſemper annum Sabbathicum, ſed & integrum Septennium notat. Idem de voce Jubilaei in textu Chronici noſtri dictum ſit, quo nomine non unus annus, ſed 50, intelliguntur. Erat autem hic annus, quo Jordanem tranſiverunt, juxta rationes Chronologicas Samaritanorum, uti mox loco citato ſcribunt, annus a Condito mundo 2794. Quumque ab mundo condito uſque ad obitum Imperatoris Hadriani in eodem hoc Chronico numerent annos 4513 & 7 menſes, facile quivis inde ſupputando ſcire poterit an hic annus E. G. Samaritanis ſit Sabbathicus & quotus numero. Quamvis Illuſtris Scaliger in Eximio opere, *de Emend. Temporum*, *l*, VII. *pag*. 625. non recte Samaritanos illam rationem numerandi annos ad ſua tempora referre ſcribat, & alieno tempore Schemittam ab iis obſervari. Ceterum inter Chriſtianos diſquiri ſolet, an primus annus Sabbaticus computari debeat ita, ut ſeptimus ſit a Jordanis tran-

ſitu,

ſitu, quia dicitur: *Lev.* 25. 2. כי תבאו אל הארץ *quum ingreſſi fueritis in terram*, an vero demum ab eo tempore quo tota terra acquiſita & diſtributa fuit, quod ſeptennio circiter poſt Jordanis tranſitum contigit. Ego his accedo, quod mox *vs. ſeq.* 3. dicat Deus שש שנים תזרע שדך *ſex annis ſeres agrum tuum*. At ſeri non poterat ager, qui ſub poteſtate hoſtium erat: nec omnes Iſraelitae, ad quos ſermo Dei ſpectabat, ingreſſi erant in terram, cujus maxima pars ab inimicis incolebatur.

§. XVII. *De Decimis.*

XVII. De Decimis, in quarum ritibus deſcribendis adeo multi ſunt Judaei, nihil omnino, quod ſciam, Samaritani in literis ad Scaligerum, Ludolfum, alioſque Europaeos datis memorant: unde ſuſpicio alicui naſci poſſet, ac ſi haec pars cultus Divini, licet in Codice Moſaico praecepta, neglectui a Samaritanis haberetur. Quae exinde augeri videtur, quod Judaei ſcribant Manaſſem, generum Saneballathi, qui a Judaeis ad Samaritanos defecit, & univerſam religionem Samariticam nova facie induit, conceſſiſſe Samaritanis, ut nullas primitias, nullas decimas, erogarent. Ita ſcribit R. Salomo Ben Verga, in libro *Schevet Jehuda*, quem titulo *Hiſtoriae Judaicae* Latine edidit Vir Eruditiſſimus, Georgius Gentius, *edit. Amſtelod. pag.* 15.

ומנשה

ומנשה ערום . ח״ה ושלח כרוז לכל הסביבות שכל מי שיבוא אל מקדשו לא יתן מן התרומות והמעשרות כי אם מתנת ידו ורצונו כי אין חפץ האל בדברים שהם על צד הכרח כי אם בנדבה . *Menaſſes autem callidus erat (ut hominum animos ſibi conciliaret) miſitque praeconem circumquaque, qui ediceret ſi quis ad Templum ſuum veniret nullas primitias nullas decimas eum daturum, ſed tantum quantum vellet: Deo enim non placere oblationes coactas ſed ſpontaneas.* Licet Deus ipſe manifeſto *Deut.* 12. 17. inter decimas & oblationes ſpontaneas diſtinxiſſet, quod Dei placitum ſacrilege vilipendit. Culpae tamen huic probabile eſt praetexuiſſe Menaſſen exemplum Ezrae, qui conſtituit ne Levitis decimae darentur, quod cum ipſo non adſcendiſſent Hieroſolymas, & quod illi in ſubſtitutione Sacerdotum pro Levitis licuiſſe videbatur, idem ſibi licere in remiſſione ſtatarum decimarum arbitratus eſt. Verum e Chronico noſtro patet decimas ab iis erogari ſolitas, eaſque geminas, quarum illas *decimas* عسر ἁπλῶς, has *ſecundas*, uti Judaei מעשר שני, ثاني عسر, appellant. Ita *Cap.* 38. *pag.* 181. ubi ſtatus pacatae rei publicae deſcribitur, diſertis verbis legitur, *Iſraelitas* (ita ſe appellant) inter alias conſuetudines

nes etiam hanc obſervaſſe dandi decimas. Illae autem decimae primae dicuntur datae من كل زرع وفاكهه وحيوان وغير ذلك *ex omnibus ſatis, & fructibus, & animalibus, &c.* Additurque has datas eſſe Sacerdoti ſummo a Levitis : quod cum Judaeorum moribus & ſtatutis non convenit, qui Decimas quidem Levitis datas fuiſſe fatentur, at ab iis non redditas Pontifici Maximo. Sed ex iis decimis, quas perceperant Levitae dabant illi Sacerdotibus decimas alias, quae מעשר מן המעשר *decimae de decimis* appellabantur. Unde forte in hoc textu Chronici interponenda eſt particula من *ex*, ſic ut ſenſus non ſit, Levitas dediſſe *illas decimas*, ſed *ex illis decimis* aliquid, Sacerdoti. Nec requirebatur ut eas darent *Pontifici Maximo*, quod Samaritani volunt, ſed כהן *Sacerdoti* ſimpliciter, uti & ſacrae literae & traditiones Judaeorum loquuntur. Porro decimas ſecundas ait ceſſiſſe in uſum orphanorum & pauperum: quum apud Judaeos מעשר שני ſive decimae ſecundae, i. e. illae quae poſt ablatam decimam primam & Levitis datam e reliqua maſſa dabantur, Hieroſolymis a dominis comedi debuerint, *Deut.* 12. 17. 18. & nonniſi tertio & ſexto anno ab anno Sabbathico pauperibus & orphanis darentur, quae מעשר עני *decimae pauperis* tunc appellaban-

labantur. At quotannis hoc privilegium iis non concedebatur.

XVIII. De *Primitivis* (ita appellamus eas oblationes, quae בכורים in ſacris literis dicuntur, diſtinguendas ab תרומות, quae *Primitiae* vulgo audiunt, quarum illae e frugibus non elaboratis ad uſum, uti tritico, hordeo, uvis, olivis, &c. hae ex iiſdem, ſed elaboratis; uti oleo; muſto, &c. dabantur) in Chronico noſtro, eodem capite, lego, quae بكور בכורים quoque ibi vocantur, & Sacerdoti dicuntur fuiſſe oblata, ex animalibus, ſatis, & frugibus. At de תרומות ſive *primitiis* ibi altum ſilentium. Sic ut cum iis facere videantur Samaritani, qui nullam diſtinctionem inter *Biccurim* & *Terumoth*, i. e. *Primitiva* & *Primitias* agnoſcunt: quamvis Judaei eo, quo dixi, & aliis modis, diſtinctas eſſe has oblationum ſpecies credant, uti vel ex Codicibus Miſhicis, quorum ille titulum בכורים praefert, hic תרומות, manifeſtum eſt.

§. XVIII. *De Primitivis.*

XIX. De planta, quae ante tres annos jam plantata erat, ſanciverat Deus, ut quum fructus ejus primo triennio fuiſſent interdicti, quarto anno ſancti eſſent Deo; quinto demum uſui vulgari cederent, *Levit.* 19. 23. Judaei Interpretes hic in partes abeunt, & quidam exiſtimant fructum quarti anni comedendum

§. XIX. *De jure plantae quarti anni.*

eſſe a Sacerdotibus, uti Abarbanel & alii: quidam vero eundem a poſſeſſoribus ipſis in loco ſancto comedendum volunt, quod Sacra Scriptura expreſſis verbis Sacerdotibus illum fructum non conceſſerit, & קדש *Sanctitas* appelletur, ſcriptumque ſit *Num.* 5. 9. ſancta ad dominum pertinere, ſic ut in poteſtate ejus ſitum videatur, quid de iis fieri velit. Samaritani, uti ex eodem Capite Chronici edocemur, cum illis faciunt, qui fructum quarti anni *Sacerdoti* الاعلم adſignant: & quum Judaei ex voce textus Sacri פרי *fructus* ligunt, nonniſi arbores illas, quae fructus in uſum cibumque humani generis comparatos ferunt, huic legi ſubjectas arbitrentur, Samaritani eodem in loco fructum quarti anni deberi ab omni نصب *planta* nova, quae plantatur, ſcribunt.

§. XX. *De manumiſſione ſervi.* XX. Circa manumiſſionem ſervi eodem Capite traditur, eam fieri conſueviſſe, poſtquam ſeptem annos ſervierat. De qua re inter Judaeos & Chriſtianos Interpretes magna eſt diſputatio. Sunt enim qui exiſtimant, quorum ego ſententiae ſubſcribo, manumitti ſervum debuiſſe poſtquam ſex annos, non ſeptem, ſervierat. Ita nos docent clara verba, *Exod*, 21. 2. כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשבעת יצא לחפשי חנם *Ubi acquiſiveris ſervum Hebraeum, ſex annos ſer-*

erviet, & ſeptimo liber abibit gratis. Confer *Deuter.* 15. 12. 18: Quae loca quum adeo diſerte indicent ſervum debuiſſe ſex, non ſeptem, annos, ſervire antequam libertati reſtituatur, & Sacer Codex contrariari ſibi nequeat, fruſtra ſunt, meo judicio, qui in *Jeremiae Capite* 34. 14. neſcio quas difficultates ſibi fingunt. Haec ibi leguntur מקץ שבע שנים תשלחו איש את אחיו העברי אשר ימכר לך ועבדך שש שנים ושלחתו חפשי מעמך *Singulo ſeptennio* (quare haec ita vertam ſtatim dicam) *quique veſtrum dimittetis ſervum veſtrum quem emeritis vobis, quique vobis ſervierit ſex annis, & dimittetis eum liberum a vobis.* Quis, precor, non videt in hoc quoque textu dici, *poſtquam ſerviit ſex annis*, non ſeptem, adeoque & hunc pro nobis facere? Sed verba illa initialia מקץ שבע שנים transferunt quidam *a fine ſeptem annorum*, atque ita videntur innuere ſervitutem ſeptem annorum debere praecedere. At illa non poſſe ita intelligi ſequentia ſatis oſtendunt, per quae ea explicantur, *poſtquam ſerviit ſex annis.* Si enim Sacer Scriptor voluiſſet per קץ שבע שנים *finem anni ſeptimi* innuere, abſurde mox in eadem orationis pericopa addidiſſet, *ubi ſerviit ſex annis*: at, praeterquam quod dici poſſet annum inchoatum pro abſoluto ſaepe ſumi, & apud nos quoque vulgarem eſſe lo-

 cutio-

tionem, ten eynde van agt dagen/ quum tamen nonniſi una hebdomas intelligatur, nego קץ ubique finem vel extremum rei indicare: notat intervallum, ſpatium, periodum temporis: adeoque מקץ שבע שנים idem erit, quod ſingulo intervallo ſeptem annorum, i. e. ſingulo ſeptennio. Quod ſi vera eſt illorum virorum ſententia, qui ſervum ſingula שמטה ſive ſtato anno Sabbathico dimittendum fuiſſe ſtatuunt, illi certe dubitare nequeunt, quin ſex annis tantum ſervire debuerit: nam alias non ſingulis שמטות ſive annis Sabbathicis potuiſſet dimitti. Sed ego, ut dicam quod ſentio, id non puto: ſed ſervum debuiſſe 6 annis ſervire ante manumiſſionem ex locis modo citatis edoctus ſum, quod fieri non potuiſſet, ſi quolibet ſtato anno Sabbathico dimittendus fuiſſet. Quid enim de eo factum fuiſſet qui tertio vel quarto demum anno ante annum Sabbathicum ſervituti ſe addixerat? Proximo enim anno Sabbathico dimitti non poterat, at dimitti debuit. Nec video in *Deut.* 15. 12. ſententiae contrariae praeſidium eſſe collocatum, licet ibi conjungatur praeceptum de anno Sabbathico, cum praecepto de manumiſſione ſervi. Quid enim enim ibi dicitur? Servus Hebraeus *poſtquam ſerviverit Tibi ſex annis*, ועבדך שש שנים dimittetur. An hoc fieri poteſt, ſi quolibet anno

anno Sabbathico dimitti debuit? Dicitur בשנה השביעית *in anno ſeptimo*, repetito ה demonſtrativo, quod ſaepe magnam emphaſin habere non nego, at hoc loco illud innuere, *in anno illo ſeptimo* Sabbathico, de quo ſtatim actum eſt, non exiſtimo: verum ſequentia, *poſtquam 6 annis ſerviit*, ſatis oſtendunt quomodo praecedentia explicare oportuit.

XXI. De Aſylis, eorumque numero & jure, quandoquidem multa inter Judaeos & Chriſtianos diſquiri ſolent, non ingratum erit Samaritanorum hac de re opinionem exhibere. Ita illi Chronici *Cap.* 21. *pag.* 108. *§. XXI. De aſylis.*

ثم رسم لهم ان يفردوا من ساير اقطاع
بني اسرايل للبوانيه خارج من القسمه
ثمانيه واربعين مدينه ومن جملتها سته
مدن منها من جمله مدن السبطين ونصف
ثلث مدن ومن جمله اقطاع التسعه اسباط
ونصف ثلث مدن من هذه المدن امر الله
جل وعز ان تكون مفرده واسماها
مدن رد يعني ملجا للهرب ثم للقاتل
الذي يقتل صاحبه وهو لا يدري بذلك
يعني اتفاق او سهوا من غير اراده ولا
بغضه تقدمت فتكون هذه المدن رد
من المتار ولا يقتل القاتل حتي يوقف
بين ايدي الحكام وجماعه الاوليا
وان كان قتل متعمدا قتل وان كان
سهوا هرب الي بعض هذه المدن ولا
يخرج .

يخرج منها * الامام الكبير فان خرج عن تخم هذه المدينة ولقيه الثار وقتله كان بريا من دمه *Dein juſſit (Joſua) eos (Geometras, ſcilicet, agrorum menſores & rogionum peritos) ſeparare Levitis ex omnibus poſſeſſionibus Iſraelitarum, extra diviſionem (jam factam) quadraginta & octo urbes, & ex iis ſex urbes, tres ex portione duarum tribuum & dimidiae (trans Jordanem, ſc. Ruben, Gad, & dimidiae Menaſſe) treſque alias e portione reliquarum novem tribuum & dimidiae. De urbibus hiſce (ſex) juſſit Deus O. M. ut forent ſeparatae: & nomen earum eſt, urbes repulſionis (eo quod repellerent vim ſequentis vindicis, in ſacris literis* עָרֵי מִקְלָט *urbes refugii, in Verſione Alexandrina* φυγαδεῖα, πόλεις φυγαδευτηρίων; *Chaldaica Onkeloſi* קִרְוֵי שֵׁיזָבוּתָא *urbes evaſionis)* i. e. *loca refugii, ita ut ſi quis inſcius occidiſſet ſocium ſuum, id eſt, caſu fortuito, vel per errorem abſque voluntate ſua vel odio, repellerent hae urbes vindicem caedis, nec occideretur homicida ille, antequam ſiſtatur ante Judicem & coetum procerum. Quod ſi data opera ſocium occidiſſet, & ipſe occidendus erat; ſi vero per errorem, confugiebat ad aliquam ex hiſce civitatibus, nec egrediebatur ex illa* (*hic in M. S. to deficit قبل موت vel ſimile quid) *ante mortem Pontificis Maximi: quod ſi e limitibus*

tibus ejus civitatis exiviſſet, occurrensque ei vindex caedis occidiſſet eum, liber erat ab ejus ſanguine. Hinc videmus clariſſime, Samaritanos ſex tantum urbes refugii agnoſcere, quae ſententia mihi quoque verior exiſtimatur, quam illa Judaeorum, qui credunt non 6 tantum, ſed omnes 48 urbes Leviticas, aſyla fuiſſe. Quod & interpretes Alexandrini videntur putaſſe, quum *Joſ.* 21. 27. vertunt, τὰς πόλεις τὰς ἀφωρισμένας τοῖς φονεύσασι τὴν Γωλὰν. καὶ Βεέσθερα, &c. Ita & Vulgatus. At in Hebraeo tantum eſt עיר מקלט in *ſing. urbs refugii*, & id nominis tribuitur urbi Golan, quae inter ſex aſyla eſt, *Joſ.* 20. 8. & diſtinguuntur 42 urbes Leviticae reliquae a ſex aſylis *Num.* 35. 6. Porro nomen مدن مرد *urbes repulſionis*, quod repellerent & inhiberent vim vindicis, exprimit Hebraeorum ערי מקלט, *urbes inhibitionis*, vel contractionis, quod manus vindicis quaſi contraheretur, quomodo hanc vocem Cl. Gouſſetus in Lexico explicat. Ceterum ſpatium temporis, quo homicida manere debuit in aſylo, definitur morte Pontificis Maximi, oleo ſancto uncti, uti & in ſacris literis ſcriptum extat, quum Judaei non poſt illius ſolius mortem, ſed & trium aliorum Sacerdotum, liberum abitum homicidae concedant.

§. XXII. *De tempore ſacrificii jugis.*

XXII. Memorabile & hoc eſt, quod de *ſacrificio* תמיד ſive *Jugi*, traditur eodem *Capite* 38, illud celebrari conſueviſſe قبل طلوع شمس وبعد غروبها *ante ſolis ortum & poſt occaſum ejus.* Tempus autem his verbis definiverat Deus *Exod.* 29, 38. *Unum agnum mactabis* , בבקר *mane* , *alterum vero* בין הערבים *inter duas veſperas.* Unde videmus Samaritanos per hanc phraſin, *inter duas veſperas* , intelligere tempus poſt occaſum ſolis, quod & Karaei volunt : quamvis alii Judaei per eam credant innui illud ſpatium dici quod ſtatim poſt meridiem incipit , quodque nos pomeridianum appellamus, a ſexta hora juxta computum Judaeorum, ſive a noſtra duodecima. Et hinc ſimul perſpicitur, Samaritanos hac parte etiam cum Karaeis inter Judaeos conſentire , in tempore mactandi agni Paſchalis, qui בין הערבים *inter duas veſperas* mactari debuit , *Exod.* 12. 6. De Karaeis, qui illud *inter duas veſperas* dicunt eſſe tempus אחר שקיעת השמש *poſt occaſum ſolis*; adeoque tunc demum mactandum agnum Paſchalem cenſent, vide Cl. Triglandium *de ſecta Karaeor. p.* 27. De Samaritanis, quamvis ex eo, quod oſtenderimus illos per phraſin, *inter duas veſperas*, intelligere *tempus poſt occaſum ſolis*, ſatis liqueat , eos agnum Paſchalem demum mactaſſe poſt occa-

ſum,

ſum, expreſſe tamen id apparet in literis eorum ad Ill. Scaligerum datis: *Sacrificamus in eo (Paſchate) veſperi, cum ſol occidit.* Quod, ſi ipſa Samaritana verba haberemus vis illorum melius poſſet deprehendi.

XXIII. Quot poenas capitales Samaritani habeant, ex *Capite* 28. videmur poſſe colligere, ubi Joſua dicitur conſediſſe in throno, ut judicaret populum; ومنهم من قد وجب عليه القتل ومنهم من قد وجب عليه التحريق. ومنهم قد وجب عليه الرجم, *& inter illos, qui jugulari debebant, qui comburi, & qui lapidari.* Videmus hic tres ſolummodo poenas capitales, quarum prima eſt I. *decollatio* הרג, (quod verbum convenit cum قتل, & licet utrumque generatim notet *occidere*, hic tamen de decollatione accipi debet) quum caput enſe praeciditur, כדרך שהמלכות עושה *eo modo uti Romani facere ſolent*, ſicut in Codice Miſnico, *Sanhedrin*, *cap.* 7. legitur. II. *Combuſtio*, שריפה. III. *Lapidatio*, סקילה. His quartam addunt Judaei, חנק *ſtrangulationem*, quum reus fimo ad genua uſque immergitur, & linteum collo ejus circumdatum hinc inde trahitur, donec exſpiret. Hoc mortis genus, quod ſacrae literae inter poenas capitales non memorant, nec Samaritani videntur agnoviſſe: habetur autem a Judaeis pro poena leviſſima

§. XXIII. *De poenis capitalibus.*

ſima ex quatuor. Quod etiam Cruciſixionis nulla hic fiat mentio, oſtendit nec Samaritanos illa poena uſos fuiſſe, nec credidiſſe illam *Num.* 25. 4. innui, uti volunt illi, qui Crucifixionem olim inter Judaeos uſitatam contendunt. Haec ita ſcripſeram, quum in alium Chronici Samaritanici locum incido, *Cap.* 3. ubi Legati a Moabitis ad Bileamum miſſi, mores Iſraelitarum deſcripturi, conqueruntur, quod nec ſenibus nec infantibus parcant, ſed ſevere in omnes animadvertant, & hos 4. modos memorant القتل بالسيف والرجم بالحجارة والصلب والحرق بالنار *occiſionem per gladium* (ibi vides illuſtrari τὸ قتل quod ſtatim ita explicabamus) *lapidationem*, *&* *ſuſpenſionem*, *&* *combuſtionem.* Hinc dubium poteſt oriri, num ſuſpenſio hic uti poenae novae ſpecies recenſeatur, an vero, quod verius crediderim, (quia proxime lapidationi jungitur, & aliam ſuſpenſionem vivorum hominum Judaei inter 4 poenas ordinarias ignorant) tanquam conſequens lapidationis. Solebant enim & illi ſuſpendi, juxta id כל הנסקלין נתלין, *omnes lapidati ſuſpenduntur.*

§. XXIV. *De crimine idololatriae Samaritanis objecto.*

XXIV. Nullum eſt atrocius crimen, quod Samaritanis objiciunt Judaei, idololatria, quum tamen in hoc Chronico nullum ſit, quod magis deteſtentur. Quid? quod ſe ſincero unius

unius Dei cultu a Gigantibus illis diſtinguant, contra quos Joſua bellum geſſit, quos *Cap.* 2. appellant الراكعين للاصنام والساجدين للاجرام *proſternentes ſe coram idolis & adorantes res corporeas.* Sed jam ante monui (*pag.* 5.) Samaritanos idololatras quidem fuiſſe olim, 2 *Reg.* 17. verum ſequentibus ſaeculis, & eo tempore quo mundi Servator inter nos vixit nullo jure idololatriae reos potuiſſe haberi. Τοῦ χρόνου προϊόντος πάλιν τῶν μὲν εἰδώλων ἀπεπήδησαν, ἐσέβον δὲ τὸν θεόν. *Lapſu temporis iterum abjecto idolorum cultu Deum adorarunt*, ait rectiſſime Chryſoſtomus *Homil.* 30. ubi colloquium Chriſti cum Samaritana narrat. At quatuor potiſſimum mihi videntur huic calumniae occaſionem dediſſe: quorum primum eſt, quod clare teſtetur Sacer Codex 2 *Reg.* 17. 29. 30. *Samaritanos coluiſſe idola ſua*: verum hoc non erat extendendum ultra, quam conſtaret illos perſeveraſſe in ſua idololatria: nam poſtea, uti & hodieque, pura ab omni idolorum viguit vigetque apud illos religio. Huic calumniae fulciendae hanc addiderunt Judaei, quum 2 *Reg.* 17. 30. inter Deos Samaritanorum אשמא *Aſima* recenſeretur, Samaritanos in Pentateuchi initio ita legere, *in principio creavit Aſima coelum & terram*, quod quidam ex השם *Nomen* ſive *Deus*, (unde

אשימא ui אירא ex יך.) pro *Elohim* lecto, ortum traxiſſe volunt, quod nec ipſum tamen in Pentateucho Samaritano extat. Alterum eſt, quod obverſa facie ad montem Garizim orarent, eumque montem benedictum & cultui divino unice dicatum, & ſacra quaedam depoſita ſub eo eſſe abſcondita jactarent; quam rem quum plane fabuloſam eſſe perſuaſum eſſet Judaeis, venit iis in mentem qui ſacrorum vaſorum occultationem ſub monte Garizim ignorabant, illa quae abſcondita illic dicebant Samaritani non alia eſſe poſſe, quam idola quae Jacob abdidit ſub quercu prope Sichem, & abuſi ſunt, ut hac quoque parte Samaritanos onerarent, textu *Gen.* 35.4. quamvis ibi non ſub ipſo monte, ſed quercu vel planitie illa eſſe abſcondita dicantur. Sic ut antiquiorem putem illam Samaritanorum traditionem de ſacrorum vaſorum occultatione, cujus Joſephus jam meminit, hoc Judaeorum commento, quod idola a Jacobo abſcondita adorarent; & tota illa fabula de idolis ſub monte Garizim latentibus, non ex *Gen.* 35.4. ſed primum ex traditione illa Samaritanorum ortum traxerit, ad quam firmandam conferre textum illum *Gen.* 35. crediderunt. Epiphanius ubi de idolis iis ſub monte abſconditis agit, ita de iis loquitur, ac ſi inſcii ſimulacra illa a Jacobo abſcondita adorarent, & ac ſi tan-

tantum in *Gen.* 35. oculos haberet intentos; quum tamen probabilius ſit totam hanc fabulam primo ortam ex illa, quae inter Samaritanos erat, traditione, de qua *Tom.* 1. harum *Diſſert. pag.* 151. egi fuſius. Quo etiam hoc teſtimonium Theophanis Ceramei, Archiepiſcopi Tauromenitani, facit, qui, non Jacobi tempore, ſed poſt conſtitutam Samaritanorum rempublicam, illos idola abdidiſſe ſub monte Garizim ſcribit. Haec ejus verba ſunt. *Homil.* 38. *pag.* 265. Μηδὲν ὑπερθέμενος Ἔσδρᾶ ἱερέα τὰ θεῖα σοφὸν, τὸν τρόπον χρηστὸν τὴν ἀρετὴν ἀπαράμιλλον πέμπει πρὸς τὴν Σαμάρειαν τὸ τῶν Ἑβραίων σέβας τοὺς ἐκεῖσε μυσταγωγήσοντα. Ὃ δὴ ἐνωτισθέντες οἱ μιαρεῖς τῶν ἐκ τεσσάρων ἐθνῶν καὶ δείσαντες μὴ συντελβεῖεν ὑπὸ Ἔσδρᾶ τῶν θεῶν αὐτῶν τὰ βδελύγματα ἐν μυχῷ τοῦ ὄρους ταῦτα κεκρύφασι, πείσαντες τοὺς Σαμαρείτας ἐν ᾧ, ἂν τις διάγοι τόπῳ τῷ ὄρει προσανέχειν καὶ προσκυνεῖν καὶ θεοκλυτεῖν. (*Rex Aſſyrius*) *nihil cunctatus, Eſram Sacerdotem, divinarum rerum ſcientiſſimum, bonis moribus & incomparabili virtute praeditum, mittit in Samariam, ut Hebraeorum ritibus ejus incolas initiaret. Quod cum reſciſſent homines ex* 4 *conſociati gentibus, qui ibi erant, & vererentur ne Eſras Deorum ſuorum abominanda ſimulacra demoliretur, ea in abdito loco montis occultarunt, ſuadentes habitan-*

tantibus Samariam, ut in quo loco quiſque degeret, in montem intenderet animum, & adoraret, & Deum invocaret. Tertium, quod occaſionem dare potuit Judaeis idololatriam exprobrandi Samaritanis, columba fuit in monte Garizim erecta, vel a Romanis, ut Samaritani ſcribunt, vel a Samaritanis ipſis, ut eſſet teleſma. Diſertis enim verbis columbae cultum iis exprobrant. Vide ſupra *Diſſert.* III. *pag.* 137. Quartum, quod gentibus idololatricis Judaeorum inimicis ſaepe ſe adjungerent, & inſtabiles eſſent animo, ſic ut ſe Sidonios dicerent, & Judaeorum inimicos, quum Syri praevalerent, & forte multa in gratiam Syrorum aliorumque populorum, quibus parebant, & paſſi ſint & fecerint ipſi, quae illos idololatrici cultus & communionis cum moribus gentium ſuſpectos Judaeis reddiderunt. Quo ſpectant haec verba Cyrilli in Johann. *lib.* VI. *pag.* 568. Οὐ γὰρ ἀκριβὴς παρὰ τοῖς Σαμαρείταις ἐστὶν Ἰουδαισμὸς, μέμικται δέ πως ἔθεσι ἐθνικοῖς καὶ Ἑλληνικοῖς τι ἐκείνων λατρεία. *Non enim accuratus erat apud Samaritanos Judaiſmus, ſed permixtum quidpiam moribus peregrinis & Graecis in ipſorum religione inveniebatur.* Et haec quidem conjicio praecipua fuiſſe, quae anſam dederunt Judaeis Samaritanos idololatriae accuſandi. Quatenus autem jure hoc ab

ipſis

ipſis factum fuerit, jam ex iis quae diximus liquere arbitror.

§. XXV. Verba Chriſti ad Samaritanam, Joh. 4. 22. expenſa.

XXV. Exiſtimant nonnulli idololatriam Samaritanis exprobrari verbis Chriſti, *Joh.* IV. 22: Ὑμεῖς προσκυνεῖτε, ὃ οὐκ οἴδατε· ἡμεῖς προσκυνοῦμεν ὃ οἴδαμεν· ὅτι ἡ σωτηρία ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐστίν. *Vos adoratis quod non noſtis Nos adoramus quod novimus: quia ſalus ex Judaeis eſt.* Quaſi idola innueret, per illud, quod adorarent: ſed neceſſe non eſt hunc ſenſum verbis Chriſti dare: quum convenientiſſime de iis oppoſite ad gentem Judaeorum, ſobolem Patriarcharum, & ſolam hactenus Eccleſiam Dei dicatur illos adorare, quod non noverant. Non enim Deum noverant Samaritani tali cognitione, qua oportuit, & qua ſalus acquiri poterat. Tales autem, licet Deum aliquem colant, & norint (novit enim aliqua ratione unuſquiſque illud quod colit) dicuntur tamen in ſacris literis Deum non noſſe, & ſine Deo eſſe: quomodo non de gentibus tantum, ſed & impiis inter Judaeos dicitur, eos Deum non noſſe. Adorabant quoque Samaritani Deum talem, qui montem Garizim elegerat, ut in eo ſolenniter adoraretur. Atqui ille Deus figmentum eſt, & nihil; adeoque certa cognitione noſci non poterat a Samaritanis. Verum Judaei, e contrario, Deum colebant, quem certi e-

rant

rant ex ſcriptis Prophetarum (quae Samaritani non noverant) Hieroſolymis locum cultus ſui elegiſſe. Et huc potiſſimum videtur Chriſti oratio ſpectare, quia hoc erat, de quo mulier ipſum interrogaverat, locus ſc. & modus cultus, non objectum.

§. XXVI. *Samaritani ſe appellant filios Iſraelis.*

XXVI. Appellant ſe ipſos paſſim, quum de ſe loquuntur Samaritani in hoc Chronico, بني اسرايبل *Filios Iſraelis* (quamvis in ultimis Capitibus, quae ſerioribus ſaeculis videntur reliquis adjecta, ſe السامرة *Samaritanos* aliquoties vocent) & in Epiſtola ſecunda ad Eximium virum, Jobum Ludolfum, data, ſe ignorare ſcribunt; quid nominis ſit *Schomron*, unde *Samaritani* vulgo dicuntur: eſſe autem ſe בני ישראל, *filios Iſraelis*, & omnes oriundos *ex filiis Joſephi* הצדיק *juſti* (ita & Mohammedani illum Patriarcham appellant) *e tribubus Ephraim & Menaſſe & e filiis Levi & filius Pinchaſi, filii Eleazaris, filii Aaronis.* Quod autem ſcribunt ſe ignorare quid ſit nomen Schomron, aperte falſum eſt, nam nomen montis *Schomron* شمرون (unde hi dicti ſunt) extat in hoc illorum Chronico: quem textum *parte* 1. harum *Diſſertationum pag.* 125 exhibui. At forte pro nomine viri illud Schomron habuerunt, quia Cl. Ludolfus illos *filios Schomron* appellaverat, & hoc ſenſu dixerunt

xerunt ſe id nomen ignorare. Ceterum & Egeſippus, citatus Euſebio *lib.* IV. *Hiſtor. Eccleſ. c.* 22. Samaritas inter υἱοὺς Ἰσραὴλ *filios Iſraelis* recenſet. Chryſoſtomus quoque in *Homil.* ad *Joh.* IV. Οἱ κατοικοῦντες τὸ Σαμαρεῖται ἀλλ' Ἰσραηλῖται ἐλέγοντο. *Qui montem Samariae incolunt, non appellantur Samaritani ſed Iſraelitae.* Unde patet illos jam olim nomen Samaritanorum refugiſſe & adoptaſſe hoc filiorum Iſraelis ſive Jacobi, ut origines ſuas magis occulerent. Ita & Ammonius in *Catena Patrum in c.* 4. *Johannis.* Σαμαρεῖται ἐκ γένους ὄντες τῶν Μηδῶν καὶ Περσῶν ἔθνους ἐπεφήμιζον ἑαυτοὺς τοῦ Ἰακώβ. *Samaritani, qui genus ducunt ex gente Medorum & Perſarum dicunt ſe eſſe poſteros Jacobi.* Et Cyrillus in *Comment.* in *Johann.* IV. 12. Σαμαρεῖται μὲν οὖν ἀλλογενεῖς Βαβυλωνίων γὰρ ἄποικοι· πατέρα δὲ καὶ αὐτοὶ τὸν Ἰακὼβ ἐπιγράφονται κατὰ δύο τρόπους. Ὡς γὰρ ὅμορόν τε καὶ γείτονα τῶν Ἰουδαίων οἰκοῦντες χώραν, ὀλίγα τῆς ἐκείνων λατρείας εἰς ἑαυτοὺς ἀνεμάττοντο, καὶ τοῖς Ἰουδαίων πατράσιν ἐπαυχεῖν ἐμελέτων. Ἄλλως τε, καὶ ἦν ὄντως ἀληθὲς ὅτι τῆς Ἰακὼβ ἐξέφυσαν ῥίζης τῶν τὴν Σαμάρειαν οἰκούντων οἱ πλείους. Ὁ γὰρ τοῦ Ναβὰτ Ἱεροβοὰμ δέκα τοῦ Ἰσραὴλ συναγείρας φυλὰς καὶ τὸ ἥμισυ φυλῆς Ἐφραΐμ, ἀπαίρει μὲν τῆς Ἰερουσαλὴμ κατὰ καιρὸν τῆς Ῥοβοὰμ βασιλείας υἱοῦ Σολομῶντος, καταλαβὼν δὲ τὴν

Σα-

Σαμάρειαν ϗ οἴκους ἐν αὐτῇ ϗ πόλεις ἐδείματο. *Samaritani alienigenae , Babyloniorum quippe coloni, Jacobum tamen patrem venditant duplici hac ratione. Vicinam quidem & conterminam Judaeis regionem quum haberent , nonnulla ex eorum cultu ſacro expreſſerunt , & Judaeis patribus gloriabantur. Altera autem & verior ratio eſt , quod plerique Samariae incolae a Jacobo genus ducerent. Jeroboam enim filius Nebath , congregatis decem tribubus Iſraeliticis , & dimidia tribu Ephraimi profectus Hieroſolymis regnante Roboamo , filio Salomonis , Samariam occupavit , in eaque domos & urbes exſtruxit.* Liquet illud etiam ex *Joh.* 4. 12. *Num Tu major es patre noſtro Jacobo?* Quod autem aliquos ex ſuorum numero faciunt poſteros Pinchaſi , fit , puto , ut ſucceſſionem Sacerdotum ſuorum , quos adhuc habent , ſtabiliant. In hoc Chronico Pinchaſum ideo vocant ابونا *Patrem noſtrum*: utque certa generis propagatio conſtaret , Genealogias olim a Levitis ſcriptas eſſe *Cap.* 38. tradunt , at poſtea libros Genealogicos ſibi ablatos ſub imperio Hadriani conqueruntur. Benjamin , in Itinerario, quoque memorat illos gloriari כי הם משבט אפרים *ſe eſſe ex tribu Ephraim* , & eſſe ſibi *Sacerdotes e ſemine Aharonis.* Et jam Joſephi Ἀρχαιολόγου tempore dicebant ſe eſſe Joſephi poſteros uti videre eſt, *Ant. Jud.* IX. 14.

XXVII. Traditum eſt in *ſacris literis*, Regem Aſſyriorum Salmanaſſarem Iſraelitas, i. e. reliquias decem tribuum (antea enim Tiglath Pileſer Aſſyriorum Rex incolas Galilaeae, Gileadis & quarundam regionum affinium in Aſſyriam tranſtulerat, 2 *Reg.* 15. 28.) captivos abduxiſſe in Aſſyriam, & illorum loco miſiſſe in civitates Samariae homines ex Babylone, Cutha, Ava, Emath, & Sepharvaim, qui ab eo tempore poſſederunt Samariam, & habitarunt in urbibus ejus, 2 *Reg.* 17. 24. Hi vero quum a leonibus infeſtarentur, quod Deum non timerent, miſit Rex Aſſyriae unum e Sacerdotibus Iſraelitis captivis, qui novos illos Samariae incolas Dei cultum doceret. Quae res tamen hunc modo eventum habuit, ut & verum Deum, & falſos ſimul, colerent; quae religio Samaritana poſtea dicta eſt. Hae primae ſunt Samaritanorum origines, uti in Sacro Codice traduntur. Sed horum & recentiorum temporum Samaritani ab ipſo Joſua cultum ſuum in Garizim arceſſunt, & ſub Pontificatu Eli Judaeos ab iis ſeceſſionem feciſſe tradunt. Deinde non Salmanaſſarem, ſed Nebucadnezarem, Regem Perſiae, primo Judaeos oppugnaſſe, & Hieroſolymas evertiſſe, mox converſa mole belli ad Iſraelitas, i. e. Samaritanos, illos diſperſiſſe in terras peregrinas qua-

§. XXVII. *De originibus Samaritanorum.*

quaverſum, juxta praedictionem, *Deut.* 28. 64. & ſubſtituiſſe loco Iſraelitarum قوم من الفرس *populum e Perſia*, qui cum ibi infeſtaretur terrae ſterilitate, permiſiſſe Nebucadnezarem reditum & Judaeis & Samaritanis ſive Iſraelitis: Hos vero ad montem Garizim, illos Hieroſolymas, eſſe profectos. Mirus eſt in hiſce ἀναχρονισμὸς, & ſtupenda confuſio. Haec duo tantum notabo. Samaritanos incolarum novorum adductionem in Samariam, non Salmanaſſari, ſed Nebucadnezari, tribuere: quod & Epiphanius videtur crediſſe, ita ſcribens in *Anacephalaioſi*, *pag.* 133. Σαμαρειτισμὸς· καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ Σαμαρεῖται· ὅς ἐστιν ἀπὸ Ἰουδαισμοῦ πρὸ μὲν τοῦ καταστῆναι αὐτῶν τὰ δόγματα, μετὰ δὲ τοῦ εἶναι Ἑλλήνων τὴν θρησκείαν. Καὶ μέρος τοῦ Ἰουδαισμοῦ τὴν πρόφασιν εἰληφὼς ἀπὸ τῶν χρόνων Ναβουχοδονόσορ καὶ τῆς τῶν Ἰουδαίων αἰχμαλωσίας. *Samaritaniſmus & Samaritae. Hujus origo ab Judaiſmo deducitur, quae ſectarum apud Graecos divortiis & earum decretis ac dogmatibus antiquior eſt. Nam e ſinu Judaiſmi prodiit circa Nabuchodonozoris & Judaicae captivitatis tempora.* Epiphanium ex hoc loco Chronici noſtri illam opinionem mutuatum eſſe conjicit Cl. Vogelſangius in *Exercit. Theolog. pag.* 122. Secutus eſt hunc errorem Epiphanii, vel deſcripſit potius Damaſcenus in libro *de Hae-*

Haereſibus. Alterum eſt, quod de novis Samariae colonis loquentes, ſolos Perſas memorent. Ita etiam tempore Antiochi Epiphanis, ut rabiem ejus effugerent, dixerunt ſe ἀποίκους Περσῶν καὶ Μηδῶν, *Perſarum & Medorum colonos. Joſeph. Antiq. Jud.* XII. 7. Qui & Cutham, unde Cuthaei כותיים dicti ſunt, eſſe τόπον τινὰ καὶ ποταμὸν ἐν Περσίδι, *locum, & fluvium in Perſide* ſcribit *lib.* IX. *Ant.* 14. Atqui in Chaldaea duas urbes, nomine *Cuthae* كوثى dictas, fuiſſe novimus, non longe a Babele: quare, quum Cutha mox cum Babele in Sacro Codice jungatur, alterutram ex iis innui probabile eſt: quumque ſaepe Babylonia ſub Imperio Perſarum fuerit, hinc urbs Perſica dici potuit, non autem Perſidis. Teſtimonium de Cutha ex Geographo Arabe exhibuit Vir in his literis ſummus, Thomas Hyde, in reconditae eruditionis opere *de Relig. Vet. Perſ. p.* 80. Et *p.* 72. oſtendit nobilem fuiſſe urbem Cutham, quod crederetur natale ſolum Abrahami Patriarchae fuiſſe. *Pag.* autem 39 etiam fluvios nomine *Cuthi* dictos memorat: quod & Joſephus ſcripſit. Ab iſta ergo Cutha, celebri Chaldaeae urbe, prope Babelem ſita, dicti ſunt Cuthaei & כותיים.

§. XXVIII. Quod de *Corah*, quem more Orientalium قارون *Carun* vocat ſcri- §. XXVIII. *De Corah*,

ad infimam Gehennae manſionem detruſo.

ptor Chronici Samaritanici, *Cap.* 1. narrat, ſapit traditiones Mohammedicas. Ut enim de ipſo nomine nil dicam, quod non *Corah* קֹרַח, uti id ſcribitur *Num.* 16. 1. ſed قارون *Carun* pronunciat, uti in Alcorano fieri ſolet, quod omnes imitantur Mohammedani, nec quod ابن عم هارون *Patruelis Aharonis* appelletur, eadem phraſi qua hi uti ſolent, hoc mihi ex traditionibus Orientalibus hauſtum videtur, quod dicat illum deſcendiſſe الى السقر اى السفلى *ad manſionem infimam* Gehennae. Novi equidem Judaeos ipſos, praeeunte Talmude, infernum in *manſiones ſeptem* שבעה מדורים diſtinguere, & in earum numero ſeptimam eſſe eamque infimam quae ארץ תחתית *terra infima* iis nuncupatur, quamque Graeci τάρταρον appellarunt. At illum locum Judaei non adſignant Coracho, ſed manſionem tertiam. Verum Mohammedani ſunt, qui manſionem infimam Gehennae iſtiuſmodi hypocritis adſignant, quales Korach cum ſuis erant. Vide *Suratam* IV. *Comm.* 144. Juvat ex manu ſcripta hiſtoria Prophetarum Keſſaei, & nomina harum 7 manſionum, & illos quibus deſtinatae ſunt (quamvis in iis omnes non conveniant) exponere. Prima manſio appellatur جهنم *Gehenna*, deſtinata لاهل الكباير iis inter Mohammedanos, qui gravium pecca-

cato-

catorum rei ſunt. II. لظى *Lada*, in qua erunt cultores idolorum. Cl. Hottingerus in *Append.* II. *ad Grammat. Chaldaeo-Syriacam*, *pag.* 190. haec enarraturus, male ſecundum hoc inferni receptaculum vocat الكبائر, quae vox *graviora peccata* ſonat, & ad praecedentia pertinet. III. الحطمة *Albotma* Gogo & Magogo, & qui ipſis ſimiles ſunt. IV. السعير *Alſair*, Satanarum locus. V. سقر *Sacar*, eorum qui preces & eleemoſynas negligunt. VI. الحجيم *Albazjim*, Judaeorum, Chriſtianorum & Magorum. VII. الهاوية *Albaviat*, hypocritarum, qui externe religionem veram profitentur, intus pietate vacui. Hinc puto liquere cur Carun ad ſeptimam Inferni manſionem ablegetur. Qui autem legere vult Hiſtoriam Caruni, uti a Mohammedanis traditur, conſulat Cl. Gentii notas ad Guliſtan, ad *pag.* 54. & Cl. Herbelotii Bibliothecam Orientalem, ad hanc vocem. Ego ſolum hoc Epigramma Perſicum ex M. S.to Buſtan Scheich Sadi adponam, in quo mentio divitiarum Caruni.

جنين كغت شوريده در عجم
بكسري كه اي وارث ملك جم
اكر ملك بر جم بماند وتخت
ترا كي ميسر شدي تاج وتخت

اكر كنج قارون بدستت اوري
نماند مكر انجه ببخشي بري

Dixit aliquando ſtultus in Perſia
*Ad Cozroem: O haeres regni * Sjam.*

* (Sjam fuit ſextus Rex Perſiae, qui vulgo جمشيد *Sjamſchid* dicitur. شيد *Schid* veteri lingua Perſica ſolem ſignificat.)

Siquidem penes Sjamum manſiſſent regnum & ſolium,
Quomodo ad te tiara regia, & thronus, perveniſſent?
Etiamſi divitias Carunis in manu haberes,
Nihil maneret ex iis, niſi, quod aliis das.

§. XXIX. *De aſtu & conſilio Bileami.*

XXIX. Hiſtoria *Bileami* tam arcte conjungitur cum narratione ſcortationis, cujus ſe reos fecere Iſraelitae cum puellis Moabiticis, ut, licet *Num.* 25. 1. non dicatur hoc conſilium a Bileamo Moabitis datum eſſe, facile tamen conjici poſſet. At clare id ipſum dicitur a Moſe *Num.* 31. 16. de iſtis puellis loquente, *Nonne iſtae ſunt quae deceperunt Iſraelitas ad ſuggeſtionem Bileami,* בדבר בלעם? Et clariſſime, *Apoc.* 2. 14. Ὅτι ἔχεις ἐκεῖ κρατοῦντας τὴν διδαχὴν Βαλαὰμ, ὃς ἐδίδαξε

τὸν

τὸν Βαλὰκ βαλεῖν σκάνδαλον ἐνώπιον τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ φαγεῖν εἰδωλόθυτα καὶ πορνεῦσαι. Samaritani noſtri fuſius totam illam hiſtoriam narrant, & conſilium a Bilcamo datum, ita ut probabile ſit non aliter ab ipſo datum fuiſſe. Res eo redit. Bilcamus, quum fruſtra imprecationibus tentaſſet nocere populo Iſraelitico, tandem Moabitas ita fere alloquitur: Rogatis me, qua ratione hunc populum ſuperare, aut finibus veſtris arcere, poſſitis. Videtis id me fruſtra per vota & diras tentaſſe. Fruſtra vos quoque eritis, qui vi aut dolo hanc gentem deleri, vel vinci, poſſe exiſtimatis: Stat enim pro illis Deus & Angeli. Quamdiu autem Deus iis favet, actum eſt de omnibus inimicis qui illorum perniciem meditantur. Quod ſi hoc fieri poſſit, ut Iſraelitae in peccatum inducerentur, tunc Deus eorum, qui Sanctus eſt, & peccatores odio habet, illos defendere nollet, & ſic, auxilio Divino destituti, facile ſuperarentur. Haec mihi unica & aptiſſima via judicatur, qua poſſent vobis ſubjici. Quod ſi porro rogetis, in quae peccata maxime proclives ſint eorum animi, Idololatria eſt & ſcortatio. Ad utramque allici debent. Seligite formoſiſſimas ex puellis veſtris, & mittite ad caſtra Iſraelitarum die Sabbathi, quo feriantur & in otio ſunt, ut animos eorum capiant; nec corporis ſui uſum

concedant antequam (amoris teſtandi gratia) ex cibis idolothytis, quos manu gerent, ederint, aut Deos eorum coluerint. Ipſa Regis filia, (confer *Num.* 25. 14.15.) curru vecta, qui celeritate ventos aequét, praecedens ad Tabernaculum tendat, & Ducem Iſraelitarum allicere conetur; quo in errorem inducto reliqui facilius ſeducentur. Huic conſilio obtemperarunt Moabitae: quod niſi illam hiſtoriam ex Chronico noſtro Samaritano jam exhibuiſſet Cl. Hottingerus in *Smegmate Orientali pag.* 446. eam hic inſerere potuiſſem. Joſephus eodem fere modo rem narrat; unde ex antiqua, & communi, traditione videtur hauſta. Ita ille, *Antiq. lib.* IV *c.* 6. Balaamum inducit loquentem. Τὸ μὲν Ἑβραίων γένος οὐκ ἂν ὄλεθρος παντελὴς καταλάβοι οὔτ᾽ ἐν πολέμῳ, οὔτ᾽ ἐν λοιμῷ καὶ σπάνη τῶν ἀπὸ γῆς καρπῶν οὔτ᾽ ἄλλη τις αἰτία παράλογος διαφθείρειε. Πρόνοια γάρ ἐστιν αὐτοῦ τῷ Θεῷ σώζειν ἀπὸ παντὸς κακοῦ καὶ μηδὲν ἐπ᾽ αὐτοὺς ἐᾶσαι τοιοῦτον πάθος ἐλθεῖν, ὑφ᾽ οὗ καὶ ἀπόλοιντο πάντες. Συμπέσοι δ᾽ αὐτοῖς ὀλίγα τε καὶ πρὸς ὀλίγον ὑφ᾽ ὧν ταπεινοῦσθαι δοκοῦντες μᾶλλον ἀνθήσουσιν ἐπὶ φόβῳ τῶν ἐπαγαγόντων αὐτοῖς τὰς βλάβας. Ὑμεῖς δ᾽ εἰ νίκην τινὰ πρὸς βραχὺν καιρὸν κατ᾽ αὐτῶν κερδαίναι ποθεῖτε, τύχοιτ᾽ ἂν αὐτοῦ ταῦτα ποιήσαντες. Τῶν θυγατέρων τὰς μάλιστα εὐπρεπεῖς καὶ βιάσασθαι καὶ νικῆσαι τὴν

τῶν

τῶ ὁρώντων σωφροσύνην ἱκανὰς διὰ τὸ κάλλος, ἀσκήσαντες τὴν εὐμορφίαν αὐτῶν ἢ τὸ μᾶλλον εὐπρεπὲς, πέμψατε πλησίον ἐσομένας τῶ ἐκείνων στρατοπέδυ καὶ δεομένοις συνεῖναι τοῖς νεανίαις αὐτῶν προστάξατε. Ἐπειδὰν δὲ κεχειρωμένυς ὁρῶσι ταῖς ἐπιθυμίαις, καταλιπέτωσαν καὶ παρακαλύντων μένειν μὴ πρότερον ἐπινευέτωσαν, πρὶν ἂν πείσωσιν αὐτὺς ἀφέντας τῶν πατρίυς νόμυς καὶ τὸν τύτυς αὐτοῖς θέμενον ἡμᾶν θεὸν τῶν Μαδιανιτῶν καὶ Μωαβιτῶν σέβωσιν. Οὕτως γὰρ αὐτοῖς τὸν θεὸν ὀργισθήσεσθαι. *Hebraeorum genus nunquam plane interibit, nec bello nec peſte, nec fame, nec ullo alio caſu. Deus enim curam illorum habet, eoſque ſervat, ne clades aliqua iis obveniat, qua omnes delerentur. Interdum tamen quaedam non poterunt vitari, quibus ad breve tempus adflicti, mox magis quam ante florebunt, caſtigatione ejuſmodi ad ſanitatem revocati. Quapropter ſi brevem victoriam de illis reportare vultis, hoc conſilio voti compotes efficiam. Filias formoſiſſimas, quae pulcritudine ſua mentes eorum expugnare poſſunt, quantum fieri poteſt cultas & ornatas mittite, ut circum caſtra eorum obverſentur, & juvenibus complexus expetentibus faciles ſe praebeant; ubi vero cupidine captos viderint, ſubito fugam ſimulent: rogatae vero, ut maneant, non annuant, niſi perſuaſis, ut relictis patriis legibus & cultu Dei, a quo eas acceperant, Deos*

Midianitarum & Moabitarum colant. Ita enim Deum ſibi iratum reddent. Conferamus cum hiſce Joſephi Philonem, *ſermone* 1. *de vita Moſis*, cujus haec verba ſunt, de conſilio Bileami. Ἐιδὼς γὰρ Ἑβραίοις μίαν ὁδὸν ἁλώσεως παρανομίαν, διὰ λαγνείας καὶ ἀκολασίας μεγάλου κακοῦ, πρὸς μεῖζον κακὸν ἀσέβειαν ἄγειν ἑαυτοὺς ἐσπούδασεν, ἡδονὴν δέλεαρ προθείς. Ἐισὶ γὰρ, εἶπεν, αἱ ἐγχώριοι γυναῖκες, ὦ βασιλεῦ, διαφέρουσαι τὴν ὄψιν ἑτέρων. Ἀνὴρ δ' οὐδενὶ μᾶλλον ἐυάλωτος ἢ γυναικὸς ἐυμορφίᾳ· ταῖς οὖν περικαλλεστάταις ἐὰν ἐπιτρέψῃς μισθαρνεῖν καὶ δημοσιεύειν, ἀγκιστρεύσονται τὴν νεότητα τῶν ἀντιπάλων. Ὑφηγητέον δὲ αὐταῖς, μὴ εὐθὺς ἐμπαρέχεσθαι τοῖς ἐθέλουσι τὴν ὥραν. Ὁ γὰρ ἀκκισμὸς ὑποκνίζων τὰς ὁρμὰς ἐπεγείρει μᾶλλον καὶ τοὺς ἔρωτας ἀναφλέξει. Τραχηλιζόμενοι δὲ ταῖς ἐπιθυμίαις πάνθ' ὑπομενοῦσι δρᾶν τε καὶ πάσχειν· πρὸς δὲ τὸν οὕτω διακείμενον ἐραστὴν λεγέτω φρυαττομένη τις τῶν ἐπὶ τὴν θήραν ἀλειφομένων, οὐ θέμις τῆς ὁμιλίας σοὶ τῆς ἐμῆς ἀπολαῦσαι, πρὶν ἂν ἐκδιαιτηθῇς μὲν τὰ πάτρια, μεταβαλὼν δὲ τιμήσῃς ἅπερ ἐγώ. Πίστις δέ μοι τῆς βεβαίου μεταβολῆς γένοιτ' ἂν ἀρίδηλος, ἢν ἐθελήσῃς μετασχεῖν τῶν αὐτῶν σπονδῶν τε καὶ θυσιῶν, ἃς ἀγάλμασι καὶ ξοάνοις καὶ τοῖς ἀφιδρύμασιν ἐπιτελοῦμεν· ὁ δ' ἅτε σαγηνευθεὶς πάγαις πολυειδέσι, κάλλει, στωμυλίας, χορηγίαις οὐδὲν ἀντειπὼν ἐξηγκωνισμένος τὸν

λο-

λογισμὸν ἄθλιος ὑπηρετήσει τοῖς παρεσκευαϛομένοις ἀναγραφεὶς τοῦ πάθους δοῦλος. *Conſcius enim Bileamus, unicam viam ad expugnationem Hebraeorum eſſe peccatum, ſc. ſi impotenti malo libidinis tentarentur, per voluptatem ineſcatos conatus eſt ad graviſſimum ſcelus pertrahere. Sunt, inquit, in regno tuo, ô Rex, mulieres quae formà reliquis praeſtant. Nulla autem re vir facilius capitur, quam pulcritudine mulierum. Si harum pulcherrimas permiſeris ob quaeſtum vulgare corpora ſua, facile capient juventutem hoſtilem. Sed praemonendae ſunt, ne rogatae ſtatim uſum corporis ſui concedant: haec enim ficta tergiverſatio magis accendet & incitabit eorum deſiderium, atque obtortò quaſi collo pertracti a ſuis libidinibus; nihil non patientur & facient. Sic ubi amatorem affectum viderit puella, ita ſuperbe loquatur: non licet tibi habere mecum conſuetudinem voluptatis, niſi, abjurato ritu patrio, eadem mecum numina colas: nec ante credam te mutatum quam videam non abhorrere ab noſtris ſacris & libationibus, quae in delubris noſtris peraguntur. Tum miſer ille, his retibus captus, conditione accepta, & repulſa ratione monitrice imperata faciet, ſervus redditus ſuarum libidinum.* Eadem fere tradunt Mohammedani, uti in Keſſaeo videre eſt. Meminit & auctor Chronici, *cap.* 41. *librorum Bileami*, e quibus gentes edoceri cupie-

piebant, qua via Iſraelitae perdi poſſent. Quorum librorum Orientales ſaepe meminerunt, ex illis magos, qui Chriſtum infantem adorarunt, didiciſſe adventum Meſſiae rati. Vide Cl. Hyde *de Relig. Vet. Perſ. cap.* 31. & Herbelotium in *Bibliotheca Orientali pag.* 528.

§. XXX. *De Moſe Nilum percutiente.*

XXX. Curioſe ſolent inquirere Judaei Interpretes, quum de converſione aquarum Aegypti in ſanguinem agunt, num ea per Moſen, aut Moſen & Aaronem ſimul, peracta, & diverſae aquae a ſingulis percuſſae ſint. Abarbanel jubet nos attendere ad *Exod. c.* VII. *v.* 17. 18. & conferre cum *v.* 19. Prior verſus deſcribit partes Moſis, qui extenſo baculo mutaturus erat aquas היאר *fluminis*, i. e. Nili ſolas; aliarum enim non fit mentio. Ita habent verba Moſis ex mandato Dei: *Ecce ego percutiam virga hac, quae in manu mea eſt, aquam fluminis* (male quidam hanc vocem יאר per *rivum* & hic & alibi transferunt, nam & Nilus & Tigris, maxima flumina, ita appellantur *Amos* 8. 8. *Dan.* 12. 5.) *& vertentur in ſanguinem. Piſces quoque qui ſunt in flumine morientur, & computreſcent aquae, & affligentur Aegyptii bibentes aquam fluminis.* At, quae ſequuntur, partes Aaronis videntur deſcribere, qui non Nilum, ſed reliquas aquas Aegypti, in ſanguinem converteret. *Dixit quoque Deus ad Moſen: dic*

Aha-

Aharoni; Tolle virgam Tuam & extende manum ſuam ſuper aquas Aegypti & ſuper fluvios eorum & rivos ac paludes & omnes congregationes aquarum, ut vertantur in ſanguinem, & ſit cruor in tota terra Aegypti: & mox de utroque *v.* 20. *Feceruntque Moſes & Aharon, ſicut Deus praeceperat.* R. Tanchum tamen, in *Schemoth Rabba*, & Raſchi, putant Moſen ipſum virga Nilum non feriiſſe, ne videretur ingratus in fluvium, qui ſe infantem exceperat. Samaritani noſtri favent illis qui Nilum a Moſe percuſſum volunt, quum Joſuam, *cap.* 7. ita introducunt alloquentem defunctum Moſen يا قاتل النيل بعصاتك *O Tu, qui jugulaſti Nilum baculo tuo.* Eleganter Arabes jugulari liquores dicunt, quum inficiuntur, aut aliis rebus ineptis miſcentur. Sic & Latini, de quibus egi in *Diſſert.* ſecunda *de Nummis Veter. Hebr.* *pag.* 18. Hoc addam, in Lexico Zjeuhari legi قتلت الشراب مزجته *Jugulavi vinum, id eſt, miſcui illud.* Eadem phraſis قتل النيل *Jugulare Nilum Cap.* 29. hujus Chronici reperitur, ubi tamen Scaliger in ſuo exemplari ſubſtituendum judicabat قطع *percutere*, quae locutio magis obvia eſt. Ego nihil muto.

XXXI. Inſignis locus eſt, *Joſ.* 9. 3. ubi Sacer ſcriptor enarraturus dolum Gibeonitarum, §. XXXI. *De dolo*

rum,

Gibeonitarum. rum, quo Joſuam aggreſſi ſunt, ut ſaluti ſuae conſulerent, ita incipit וישבי גבעון שמעו את אשר עשה יהושע ליריחו ולעי ; ויעשו גם המה בערמה וילכו וגו *Et incolae Gibeonis audiverunt quodcunque Joſua fecerat Hierichunti & Ai: Et illi etiam fraudulenter egerunt, & profecti ſunt, &c.* Torquent interpretes hae voces גם המה, *illi etiam*, &, ut Eruditiſſimi Maſii verbis utar ad hunc locum, *quorſum ſpectet comparatio illa quae vi voculae* etiam *continetur. Neque enim nuper aliquorum hominum dolus atque aſtus eſt commemoratus, cum quo iſte Gabaonitarum conferatur. Et Talmudici quidem, quorum opinionem, nimis profecto longe repetitam, refert R. Salomon, putant hanc Gabaonitarum fraudem veluti talionem eſſe illius qua uſi olim fuerant filii Jacob ad opprimendos Sichemitas, Gabaonitarum gentiles.* At poſt pauca hunc loco ſenſum dat; quum ſuperioribus verſiculis expoſitae eſſent regulorum per Chananaeam conſultationes, conſpirationesque, neque Gabaonitas ſibi defuiſſe, ſed *illos etiam*, גם הםה, ſe oppoſuiſſe Iſraelitis, non quidem vi, ſed aſtu & prudentia. Quae mihi videntur ſufficere ad hujus loci explicationem. Sed, quod aliquis primo intuitu conjicere poſſet ex hoc loco & ſuſpicari, ac ſi ipſi Iſraelitae olim ſimili dolo uſi fuiſſent, quo

hic

hic utuntur Gabaonitae, & qua propter dici poſſet, *Etiam illi*, ſcilicet, uti ante ipſi Iſraelitae, eundem dolum adhibuerunt, id Samaritani aperte narrant in Chronico ſuo, uti veram hiſtoriam. Exploratores nempe Hierichuntem miſſos ſimulaſſe ſe veniſſe e locis longinquis &c. Et id poſtea Gibeonitas imitatos fuiſſe ſcribunt. Integrum illud caput 13. ex Chronico noſtro Latine tantum dabo, (omiſſis obſervationibus Criticis circa textum ipſum ejuſque emendationem) & Arabica omittam, ne longior ſim. Ita Arabice incipit. لما سمع يوشع بن نون بتجيش الكناعنه واجتماع الجبابره انفذ الجواسيس. *Quum audiviſſet Joſua fil. Nun Cananaeos colligere exercitum & Gigantes convenire, miſit exploratores, viros ſapientes, prudentes, fortes & religioſos, ut luſtrarent exercitum hoſtilem & Hierichuntem* (يريحا) *verſus tenderent, & in numerum eorum, qui in ea erant, & illorum, qui ſe iis adjunxerant, inquirerent, quibus peractis reverterentur & ipſi quod res erat, ſignificarent. Valedixerunt itaque exploratores exercitui, & implorato Dei praeſidio profecti ſunt, ſed mutato habitu ſuo perinde ac ſi e locis longe diſſitis veniſſent. Callebant etiam omnes linguas, quarum in caſtris hoſtilibus uſus erat, & coeperunt flere (ubi ad hoſtes pervenerant.) Hi vero*

quum

quum illos de ſtatu ſuo interrogarunt, hoc reſponſum ab exploratoribus tulerunt. Nos ſumus ex populis Orientalibus, (من اهل الشرق quaſi dicerent *ex Saracenis*: nihil enim aliud notat vox Saracenorum quam populos Orientales, licet vulgus eos a Sara dictos autumet) *& audiverunt ſocii noſtri geſta hujus magnae gentis, cui in deſerto quadraginta anni exacti ſunt ſine duce ullo aut viatico. Porro nunciatum eſt coetui noſtro eſſe iis Dominum, quem ajunt eſſe Regem coelorum & terrae, & poſſidendam iis dediſſe noſtram & veſtram regionem. Quarum rerum, ad nos delatarum, veritatem ut exploraremus, & certiores eos faceremus, ſocii noſtri nos miſerunt. Quare profecti ſumus ad vos e loco remoto, & vos adhuc in negotiis veſtris eſtis occupati. Gentis illius caſtra nos intravimus, & deprehendimus illam perplexam & vagabundam per deſertum, & revertentem (ſaepe ad ea loca a quibus erat digreſſa, id eſt, oberrantem.) Erat autem ſecretum eorum, quod inter ipſos erat, Deum eorum iis iratum eſſe, nec ultra duos viros ex iis terram illam eſſe ingreſſuros: quo bono nuncio percepto laeti & gaudentes ſumus reverſi. At illo tempore cognovimus ea, quae fecerant Sihoni & Ogo, & poſſeſſionibus & terris eorum & Regibus Moab; quomodo captivas abduxerint mulieres, quomodo infantes, & glorientur ſe ve-*

ſtram

ſtram regionem, & deinceps noſtram quoque intraturos. Feſtinavimus itaque ut ſocios noſtros de hac re certiores faceremus, at dum ad illos proficiſcimur, de monte deſcendentes, vix paulum a monte aberamus, quum tres quatuorve viri nos aggrediuntur & ſinguli ſingulos e nobis capiunt. Hi nos ſtiterunt coram Rege novo (Joſuam innuunt) *qui Moſi Prophetae in regno ſucceſſerat, & vir erat miſericors, manſuetus, ἀπροσωπολήπτης, & ſummae fortitudinis; cujus oratio frangere apta erat animos, cujus ſermo corda hominum ſindebat, & cujus increpatio mentes reddebat attonitas. Simulatque ante ipſum conſtiteramus, cognoſcebat nomina noſtra & familias & patriam, & tempus quo exieramus, & loca per quae iter inſtitueramus, denique a veritate non aberrabat in ullo verbo quod proferebat. Nos vero, prae metu, credidimus in eum & Deum ejus. At ille: Fides hujuſmodi quam vos profitemini* (tantum ex metu) *mihi pro vera non habetur. Nihil vobis metuendum eſt. Abite, redite & dicite unicuique cui occurretis, & ſociis veſtris, ut ſaluti ſuae conſulant, nam qui fugerit, ſervabitur, qui manſerit, peribit. Intra hebdomadae ſpatium ſtabit mihi aqua Jordanis, & praecepit Dominus noſter, ut tranſeat populus ejus, nec erit arx quae clauſa manebit coram illis, ſi ſepties eam circumiverint, ſed corruet*

ruet murus ejus & peribunt ſuperſtites, quos in urbe invenient. Urbes illae ſunt urbes noſtrae, poſſeſſiones illae poſſeſſiones noſtrae a Rege coelorum & terrae (nobis adſignatae) *cujus creaturae & ſervi omnes Reges ſunt. Et haec quidem ſumma eſt eorum, quae ex ipſo audivimus. Didicimus quoque nomen ei eſſe Joſuae filii Nun, qui in fugam conjecit Amalekum, interfecit Sihonem, ſubjugavit Ogum, & Reges Midianitarum & Moabitarum perdidit. At Vae nobis & vobis & omnibus qui ſe in terram noſtram aut veſtram receperint. Sunt enim populi, qui nullius miſerentur nec ullum ſuperſtitem relinquunt, ſed terras aliorum occupant, nec pacem cum ullo ineunt, niſi qui a nobis & vobis diverſus ſit. Nos enim habent pro infidelibus, impiis, ſuperbis & rebellibus. Quod autem optimum erit & nobis & vobis, quiſque cum familia ſua, quanta fieri poteſt celeritate exeat e poſſeſſionibus ſuis, ne poenitentia ducantur quum ea non proderit. Et perrexerunt illi, equis vecti, & ita dixerunt unicuique obvio donec Hierichuntem devenirent, ubi agniti fuerunt & quaeſiti ad necem. Confugerunt autem ad mulierem, cui nomen Rahab, πανδοκεύτριαν, الفندقية, cujus aedes erant prope murum arcis, quae eduxit eos & protexit, illi, qui eos quaerebat, aſſeverans eos eſſe reverſos. Eo tempore utrimque*

ſoe-

foedus initum eſt, quod, ſi Deus O. M. urbem hanc iis traderet, ipſam ſuperſtitem fore relinquendam cum iis qui ex gente ejus in ejus domo invenirentur. Et ſtipulati ſunt Exploratores, ut tecto domus ſuae imponeret ſignum aliquod, quod conſpicere poſſent, eo tempore quo cognoſceret illos ad Urbem accedere, at, de illo quem de ejus familia extra aedes offenderent, ſeſe liberos eſſe a ſanguine ejus dixerunt. Tunc eduxit illos nocte, & Deus ſalvos eos evadere voluit. Hi ad Exercitum reverſi nunciarunt Regi & Sacerdoti & coetui ipſorum ea quae viderant & quae iis acciderant, & quaecunque mulier illa in gratiam eorum fecerat.. Quibus tota Congregatio reſpondit, ſe parcere velle mulieri, quemadmodum illi cum ea convenerant. Et fama ejus per totum exercitum ſparſa eſt, & totus coetus eam cognovit.

XXXII. Vix quidpiam in Chronico noſtro fuſius traditur, quam bellum Joſuae cum Rege Perſiae Scaubeco, quod undecim capitibus enarratur, quodque jam Cl. Hottingerus in *Hiſtoria Orientali*, *pag.* 60, & *ſeq.* inde exhibuit: quo lectorem remittimus. Illud fragmentum, quod ibi Hebraice citatur ex ספר זכרוני הכותים *Libro Chronico Samaritanorum* ſubjungi ſolet libro Juchaſin, at non eſt R. Abrahami Zacuthi, qui auctor ejus libri eſt, ſed R. Samuelis Schullam, qui notas

§. XXXII. *De Scaubeco, Rege Perſiae.*

notas addidit. Duas tantum paginas in quarto (uti vulgo loquuntur Bibliopegi, implet, &, quamvis illum librum זכרני הכותיים Hebraice quaeſiverim integrum, nondum tamen reperire potui. Non puto tamen eundem eſſe cum noſtro Chronico ſive libro Joſuae. Sunt plura Chronica inter Samaritanos, uti Abulſetachi & aliorum, e quibus illa peti potuerunt. Totam vero illam Hiſtoriam Schaubeci confictam eſſe ſatis apparet, ut alia taceam, ex ipſius Genealogia, collata cum ratione temporum. Ait Schaubec, *cap.* 37. *pag.* 175. انا شوبك بن حمام بن فوط بن حم بن نوح الذي باركه الله وقت خروجه من السفينه *Ego ſum Schaubec, filius Hemam, filii Phut, filii Cham, filii Noachi, cui Deus benedixit, quum ex arca egrederetur.* Erat itaque a Noacho quartus, uti & Eber, cui oportuit fuiſſe circiter coaevum Schaubecum, Ita enim pariter Genealogia utriuſque protenditur.

Noach.

I. *Sem.*	I. *Cham.*
II. *Arphaxad.*	II. *Phut.*
III. *Selach.*	III. *Hemam.*
IV. *Heber.*	IV. *Schaubec.*

Heber autem ex hac vita deceſſit circa annum

num a mundo condito 2188, & Schaubec, qui fingitur Joſuae aequalis, quatuor ſaeculis poſt vixit. Quod ſi Joſuae, qui σύγχρονος Schaubeco ſtatuitur, Genealogiam conferamus cum illa Scaubeci, majus diſcrimen apparebit. Illam ita fere a Noacho deductam damus, licet non ignoremus, dubia quaedam moveri de iis, qui Joſuae aetati proximi ſunt, quae hic excutere non vacat.

Noach.
Sem.
Arphaxaa.
Selach.
Heber.
Peleg.
Rehu.
Serach.
Nachor.
Terach.
Abraham.
Iſaac.
Jacob.
Joſeph.
Ephraim.
Beriha.
Rephach.
Reſcheph.
Telach.

Tachan.
Ladan.
Hammihud.
Eliſama.
Nun.
Joſua.

Quis credat inter Noachum & Schaubecum tres ſolum modo, patrem, avum, proavum, intercedere, eoſque tam diu vixiſſe, contra leges illorum temporum; & inter Joſuam, Schaubeco aequalem, & Noachum, tres & viginti? Adeone ſummum Numen faverit generi Chami, cui maledixerat, ut tres ex ejus ſtirpe oriundi vitam aequaliter produxerint cum tribus & viginti Semi poſteris? Si vel ad hoc unum attenderent Samaritani, ſatis conſpicerent fabuloſum eſſe hoc Chronicon ſuum, nec fidem mereri. Adde quod *cap.* 26. Schaubecum, non Hemami, ſed رعوان *Ravani*, filium appellent; quae quomodo conciliari poſſint, ipſi viderint. Ceterum altum apud orientales de hoc Schaubeco ſilentium eſt. Mohammedani regem Perſiae Joſuae aequalem faciunt نوذر *Naudar*, octavum in ſerie Dynaſtiae Piſdadaeorum: quamvis nuper ad me librum miſerit ἀκέφαλον & ἀτέλευτον Vir Celeberrimus, *Jacobus Meyerus*, Graecae & Exoticarum linguarum in Athenaeo Bremenſi Profeſſor digniſſimus,

ſiſſimus, in quo caput erat hoc titulo خبر نبوت يوشع بن نون اندر عهد منوجهر *Hiſtoria Prophetiae Joſuae fil. Nun, tempore Manusjeher.* Fuit autem hic Rex Perſiae, cui Naudar ſucceſſit. Nec ipſum nomen *Schaubec* norunt, ſed affine شيبك *Schaibec*, qui filius fuit Touſchi, filii Gingiſchan, cujus poſteri adhuc in Transoxiana regione imperant.

XXXIII. Verum, quid illud eſt, quod *Cap.* 43. lego de Samuele Propheta? وكان شامول من سبط هارون اللبواني الساحر والكافر. *Fuit autem Samuel ortus ex tribu Aaronis, Levita, Magus, & vir infidelis.* Horreſco referens. Scilicet ab eo tempore, quo a Judaeis ſeceſſerunt Samaritani, & populus quidam hoc nomine a Judaeis diverſus eſſe coepit, ſolam Legem Moſis ſive Pentateuchum pro verbo Dei habentes, ignominioſe traducere reliquos Prophetas, qui aliquo in honore erant, penes Judaeos, e re ſua eſſe crediderunt. Eulogius, Epiſcopus Alexandrinus, cui multum negotii fuit cum Samaritanis, teſte Photio, aliquos ex iis, praeeunte Doſitheo, ὑβριστὰς τῶν θεοῦ προφητῶν, *injurioſos in Prophetas Dei*, jam ſuo tempore, id eſt, ſaeculo poſt Chriſtum ſexto obſervavit. Quumque maximi inter illos nominis Samuel fuerit, mirum non eſt ſi den- §.XXXIII. *De Samuele Propheta.*

tes illorum juxta cum aliis ejuſdem claritatis ſit expertus. Nam & Ezrae Scripturam maledictam in epiſtolis ſuis vocant. Quod eum dicunt eſſe ex tribu Aaronis, non debet intelligi, ac ſi ex poſteris Aaronis, aut familia Sacerdotali ortum traxiſſet, quod aperte negant ſacrae literae; ſed ex eadem tribu, qua Aaron, Levi ſcilicet. Ita etiam loquuntur Mohammedani de proſapia Samuelis, (quem اشمويل *Iſmouil* vocant, & a quo Caicobadum Perſiae Regem veri Dei cultum accepiſſe ſcribunt, benignius de eo ſentientes quam Samaritani) illum oriundum ex tribu Moſis & Aaronis. Unde autem criminis magiae potius, quam alius cujuſdam, reum fecerunt Samuelem? Credo, quod dicatur poſt mortem ſuam arte magica a muliere ſaga evocatus. Eodem illo capite magiae peritum quoque faciunt Pontificem ايلي *Eli*, quem fingunt, quum jam 50 annos natus & lis ei de Sacerdotio mota eſſet a filius Phincaſi; populum congregaſſe بسيلون *Siluntem*, & ibi aedificaſſe نساوو سنا ναὸν *Templum*, ad inſtar illius quod in monte Garizim erat, quodque a Joſua exſtructum olim ferunt, in quo cum ſuis poſtea ſacra fecit. Quo tempore primum Schiſma ortum dicunt inter Iſraelitas, ſic ut Judaei, Elin ſecuti, in Schilo ſacra fecerint, & poſt Hieroſolymis: alii vero

Iſrae-

Iſraelitae, i. e. Samaritani conſtanter adhaeſerint monti Garizim, & Sacerdotium in ſtirpe Phineaſi continuaverint, uti in literis ſuis nuperrimis gloriantur. Sequenti *Capite* 44. ex hoc ſchiſmate occaſionem ſumſiſſe Philiſtaeos fingunt bellum inferendi Judaeis, qui jam minori numero erant, in quo arca capta eſt, &c.

§. XXXIV. Excerpta quaedam Chronologica.

XXXIV. Juvat & Chronologica quaedam ex Chronico noſtro excerpere, & eo quidem magis, quod illa abeant in nonnullis ab ratione temporum, quam habet Abulfetach, recens ſcriptor Chronici Samaritanici, quod ab antiquo illo eſt diverſiſſimum. *Cap.* 15. à mundo condito uſque ad tranſitum Jordanis annos 2794 effluxiſſe ſcribunt, quod jam notavit Ill. Scaliger in vaſto doctiſſimoque opere *de Emend. Tempor. Lib.* VII. *pag.* 625. quem vide. Judaei vero conſtanter ſcribunt tranſitum Jordanis contigiſſe anno mundi 2488. *Cap.* 38. & 40. ab Adamo uſque ad finem ايام الرضا *temporum gratiae* (quae durarunt 260 annos) 3054 annos numerant: ab Adamo ad Alexandrum 3902 annos. At Illuſtris Scaliger & Hottingerus in *Enneade Diſp. pag.* 35. ſcribunt illos numerare 3930. Et hic verba citat ex Chronico *cap.* 46. ſed pro eo, quod legit ثلاثين, 30, in meo codice eſt الاثنين, 2. Abulfetach Alexandri

adventum in Palaeſtinam refert ad annum mundi 4094. Ab Adamo uſque ad mortem Hadriani Imperatoris annos numerant in Chronico noſtro 4513. At Abulfetach 4563. Ceterum qui Chronologiam Samaritanorum ex Abulfetacho in compendium redactam legere vult, adeat *Acta Eruditorum Lipſienſium, Tom.* X. *Ann.* 1691. *pag.* 167 — 173. ubi inſerta illa eſt ab Celeberrimo Viro, Eduardo Bernardo, in tabula exhibens ſummam rerum Samaritanarum ab mundo condito uſque ad annum (juxta aeram Samaritanam) 6125, qui convenit cum anno epochae Chriſtianae 1685.

§. XXXV. *Conſenſus Karaeorum cum Samaritanis.*

XXXV. Videamus denique conſenſum Samaritanorum cum Karaeis, cujus quaedam ſpecimina jam exhibui: nunc ea junctim cum aliis nonnullis hic traditurus; lectoribuſque judicandum relinquens, unde hic conſenſus natus ſit, & an non pro antiquitate doctrinae Karaeorum hinc peti argumentum debeat.

I. Samaritani gaudent ita appellari quaſi *cuſtodes*, שמרים, & *obſervatores Legis Moſaicae*, φύλακες τῆς κατὰ τὸν νόμον Μωυσέως διατάξεων; uti Epiphanius loquitur, & Karaei קראם, Νομικοὶ, *Luc.* 10. 25. בעלי המקרא *Legis ſcriptae obſervatores.*

II. Samaritani nullis traditionibus in negotio religionis locum concedunt. *Epiſt.* 1. ad Scalige-

lige-

ligerum: *Nos nihil facimus, niſi juxta mandata Dei in Lege Sancta per manum Moſis ſuper quem pax in aeternum ſit. Judaei vero deſerunt quod dicit Dominus in Lege, & faciunt, quemadmodum dicunt iis ſapientes & ſeniores eorum.* Karaei quoque, quos ita introducit Cl. Triglandius, in *Diatribe de Karaeis pag.* 118. *Sentiunt Rabbanitae res multas Moſi eſſe dictas in Sinai quae non ſint comprehenſae in Lege ſcripta .... At nos Scripturarii haec credimus nequaquam, ſed tantum ea quae Deus benedictus praecepit Moſi fideli in domo ſua, quaeque universa in Lege perſcripta habentur.*

III. Samaritani nocte Sabbathi ab conſuetudine uxoria abſtinent. *Epiſt.* I. *ad Scalig. Si interrogas de obſervatione Sabbathi, nos obſervamus illud ſicut dixit Dominus* (*Exod.* 16. 29.) Non egredietur quiſquam de loco ſuo in die Sabbathi, &: requievit populus die ſeptimo: *Sed in domo Dei orationis cauſa laudes tantum & magnalia Dei cantantur, lectioque legis ſanctae habetur: non enim facimus in eo opus aliquod, cum mulieribus quoque non dormimus, nec ignem accendimus.* Karaei idem obſervant, & colligunt ex eo, quia dicitur Sabbathum eſſe ſanctificandum. Vide Cl. Trigland. *l. c. p.* 133.

IV. Samaritani ignem non accendunt, nec

alunt

alunt Sabbatho. Idem Karaei. Vide ſupra, *pag.* 39.

V. Samaritani Sabbatho non progrediuntur extra urbem, aut jumento vehuntur, ſed eunt tantum quo exercitia pietatis ducunt. Epiſt. ad Anglos. *Nos tum* (Sabbatho) *haud egredimur aliquo praeterquam ad Domum Domini, orandi cauſa, &c.* Karaei ſimiliter. Trigland. *l. c. p.* 133.

VI. Samaritani Pentecoſten ſupputant a die craſtino Sabbathi. Scilicet praeceperat Deus manipulum offerri debere ממחרת השבת *craſtina Sabbathi*, & inde numerandos eſſe dies quinquaginta, qui inter Paſcha & Pentecoſten eſſent interjecti. Quidam ibi per Sabbathum intelligebant Sabbathum hebdomadale; ſic ut nonniſi illo manipulus offerri debeat, & inde numeratio dierum 50 inſtitui. Alii vero, uti Rabbanitae inter Judaeos, per שבת, diem feſtum vel primum azymorum, quicunque tandem eſſet, intelligunt. Samaritani cum illis faciunt, qui Sabbathum, proprie ita dictum, exſpectandum cenſent, ut inde 50 dies uſque ad Pentecoſten numerentur. Ita mentem ſuam exprimunt in *Epiſt. ad Anglos. Numeramus quidem* 50 *dies a craſtino Sabbathi; quod ſit aliquis ex* 7 *diebus feſti azymorum, aduſque craſtinum Sabbathi ſeptimi pro ſolennitate*

feſti

feſti meſſis, quando etiam feſtum celebratur apud montem Garizim juxta ritum feſti azymorum. Haud quaquam vero cum Judaeis (Karaeos excepiſſe debuiſſent) *Pentecoſten computamus a craſtino convocationis Paſchalis.* Ita & in *Epiſt.* I. *ad Scaligerum. Numeramus* 50 *dies poſtridie Sabbathi, quod unum eſt e* 7 *diebus azymorum* ..... *ſed Judaei numerant a craſtino ſolennitatis Paſchalis.* Conſentiunt hac quoque parte cum Samaritanis Karaei, uti videre eſt in Cl. Triglandio *de Karaeis, pag.* 28. *&* 33. ubi argumentantur ex ה demonſtrativo in voce השבת, Sabbathum hebdomadale intelligendum eſſe.

VII. Samaritani in feſto tabernaculorum לולב ignorant. & malum citrium; ramoſque illos, qui praecipiuntur *Levit.* 23. 40. non manu geſtandos, ſed ad conſtructionem tabernaculorum adhibendos putant. Epiſt. I. ad Scalig. *Facimus nobis tabernacula, ſicut dixit Deus* (*Lev.* 23. 40.) Et accipietis vobis die primo fructum arboris ſpecioſae, ſpathas palmarum, & ramos arboris denſae & ſalices torrentis. Atque ita in *Epiſt. ad Anglos.* Karaei quoque in eadem ſententia verſantur, quae ſine dubio veriſſima eſt. Confer *Nehem.* 8. 15. Haec quaeſtio inter Rabbanitas & Karaeos antiquiſſima fuit. Vide Cl. Trigland. *p.* 31, *de Karaeis.*

VIII.

VIII. Samaritani Paſcha mactant occidente Sole. Vide ſupra, *pag.* 54. Ita & Karaei: vide Cl. Trigland. *pag.* 27.

Haec ſpeciminis loco ſufficient. Cl. Hakſpanius in *Praef. Notar. ad Nizzachon Lipmanni pag.* 249. & hoc notavit in Pentateucho Samaritanorum circa verba *Deut.* 25. 6. idem aſſerere Samaritanos & Karaeos, & jubet conferri Lipmannum *num.* 143. & Seldenum *cap. ult. de ſucceſſ. in bona defunctorum.*

VIII. DIS-

VIII.

DISSERTATIO

DE

RELIQUIIS VETERIS LINGUAE PERSICAE.

VIII.

DISSERTATIO
DE
RELIQUIIS
VETERIS LINGUAE
PERSICAE.

I. DAmus Tibi, Lector, reliquias Veteris Linguae Perſicae, quas nobis Scriptores antiqui conſervarunt. Magnam partem earum Geſnerus, in *Mithridate* ſuo, & Waſerus, qui illum notis illuſtratum Tiguri, *anno* MDCX iterum edidit, uti & Briſſonius, in libro *de Regio Perſarum principatu*, & ſingulari libello Guilielmus Burtonus, tradiderant; qui tamen, quod nec omnia

§. I. *Argumentum hujus Diſſertationis.*

collegerint, nec ea illuſtrare ex hodierno ſermone Perſico tentaverint, nos ab hoc argumento revocare non potuerunt. Novi ſane, quam periculoſo & vaſto pelago me commiſerim, tenuemque cymbam meam mille tempeſtatibus, quas facile quiſpiam excitabit cui id volupe eſt, objecerim, quum conjecturas meas ex hodierna lingua Perſica petitas ſingulis fere vocabulis, quae explico, adſcripſi. Verum non demonſtrationes Mathematicas, non firmas & inconcuſſas probationes, ſed conjecturas ſolum, me dare fateor, quamvis inter illas inveniri quaſdam mihi perſuadeam, quae certae videntur. Si quis tamen ſecus opinetur nolim ſuper ea re eum quoquam rixari. Praeterquam quod de rebus ultimae antiquitatis agens, quas tot ſaeculorum decurſus multis tenebris involvit, veniam me conſecuturum eſſe ſperare liceat, ſi aberraverim; & veterem linguam Perſicam ex hodierna, motus eximia hujus linguae conſtantia per nonnullarum vocum indubitata ſpecimina, explicare conatus fuerim. Adſperſi praeterea huic catalogo voces, quas pro Perſicis non agnoverunt Veteres, quae tamen ita & ſono & ſignificatione quae iis attribuitur, cum Perſicis conveniunt, ut vix a me impetrare illarum omiſſionem potuerim. Cui id grave erit, titulos illos omittat, & me nimium

mium dediſſe amori linguae Perſicae credat; quod plerumque accidit, quum diutius uni rei immoramur. Quod tamen non adeo omni ex parte verum eſſe deprehendet, quin juſtam mihi ſuſpicionem natam eſſe, de origine illarum vocum ex Perſia repetunda, ſaepe numero fateri debeat. En Tibi harum vocum indicem.

A B I L T A C A.

II. Ita Perſae veteres *memorem* appellabant, teſte Heſychio, cujus haec verba ſunt, Ἀβίλτακα, μνήμονα. Πέρσαι. Idem habet Varinus Phavorinus Camers in Lexico. An & apud alios inveniatur, neſcio. At forte μνήμων ibi nomen officii eſt, & monitorem notat, quo ſenſu venit apud Lycophronem, *in Alexandra v.* 241. Suſpicor Heſychium id legiſſe apud Cteſiam in Perſicis, aut Scriptorem quendam, nunc deperditum, qui de Perſarum Rege, Artoxerxe Mnemone, tradidit cognomen Μνήμων Perſice ſonare Ἀβίλτακα. Dictus autem fuerat antea Artoxerxes Mnemon Ἄρσικας, uti Cteſias ejus medicus memoriae prodidit. An forte ſcribendum, Ἄρσικαν, μνήμονα, Πέρσαι; Quid vero hoc vocis ſit, ex hodierna lingua Perſica docere non poſſum. Et quum vocabula §. II. *Abiltaca.*

pure Graeca adeo miſeris modis dilaniata & corrupta eſſe in Heſychio notum ſit, quid de Perſicis aliiſque barbaris factum credimus? Scilicet illud Magorum monitum non habuerunt ante oculos, ὀνόματα βάρβαρα μὴ ἀλλάξῃς.

A B O B A S.

§. III. *Abobas. Adonis, maturae fruges. Ceres unde ita dicta, & Δημήτηρ.*

III. Hoc nomen Adonidis fuiſſe apud Perſas conjiciunt Viri quidam eruditir contendentes, verum abſque fide codicum aut manu aut typis deſcriptorum ita ſcripſiſſe Heſychium in Lexico: Ἀβωβὰς, ὁ Ἄδωνις ὑπὸ Περσῶν. At vulgaris lectio praefert Περσαίων. Eſt autem Perſa urbs ad Euphratem ſita. Stephanus περὶ πόλ. *pag.* 636. Πέρσαι, πόλις θηλυκῶς παρὰ τῷ Εὐφράτῃ, καὶ Σαμοσάτοις. Τὸ Ἐθνικὸν, Περσαῖος. Alii in illo Heſychii loco Περγαίων legunt. Sed, ut verum fatear, vulgata lectio non videtur temere rejicienda. Conſtat enim apud Aſſyrios maximam olim venerationem Adonidis viguiſſe, ex Macrobii teſtimonio *lib.* 1. *Saturnal. c.* 21. & ipſum nomen Abobae Aſſyriacam magis originem ſpirat quam Perſicam. *Abib* אביב enim Chaldaeis *ſpicam*, *fruges maturas* & meſſi idoneas notat, unde vel tyrones norunt menſem Niſan Chaldaice אביבא dictum eſſe, ut innumere

retur hordeum ea tempeſtate matureſcere. Secundus enim azymorum dies, quo manipulus offerebatur Deo, licentiam metendi hordeum Iſraelitis concedebat. A qua meſſe alia erat meſſis tritici, in ſeriora tempora incidens; quae fuſius alias explicantur. Illud vero אָבִיב, etiam אבובא *Abouba* (quod propius ad Ἀβωβᾶς accedit, vel ipſiſſimum id eſt, ſi attendamus Graecos Barbaris vocibus terminationem ᾶς addere conſueviſſe, uti שטן Σαταvᾶς לבנון Λιβανὸς, *Annibal*, Ἄννιβας) videtur pronunciatum, licet hoc pro calamo praecipue auletico & fiſtula ſoleat uſurpari. Ex calamis autem ſive culmis fiſtulas & tibias antiquitus confecerunt, uti vel ex Theocriti *Idyll*. 8. *v*. 24. Virgilii *Ecloga* 1, & Servii ad hanc notis, liquere poteſt, unde *calamus* & *avena* apud Poëtas pro tibia. Ne quis autem hunc morem ſolum apud Graecos & Romanos, non in Oriente, obtinuiſſe, ſuſpicetur, Euſtathius, celeberrimus ille Homeri Interpres ad Iliad. Σ. *pag*. 1138. teſtatur Μηδικὼ σάλπιγγα αὐλὸν ἔχειν καλάμινον, & Cl. Caſtellus τὸ אבובא *Abouba* proprie de fiſtula *ex novarum frugum calamis confecta* vult intelligi. Adeoque *Abouba* אבובא in vera & genuina ſua notione idem quod אָבִיב, *calamum* nempe, ſignificare exiſtimo, licet poſtea אבובא magis pro calamo quo ludebatur,

quam pro culmo, aut calamo ariſtarum acci-pi conſueverit. Quae cum ita ſe habeant, & 'Αβωβὰς apud Perſaeos maturam ſegetem vel calamos denotaverit, diſquirendum re-ſtat, qua ratione id nominis Adonidi dede-rint. Uno verbo dicam. Per Adonidem nihil niſi maturos calamos ſive ſegetem vete-res intellexerunt. Porphyrius diſerte, citatus Euſebio, *lib.* III, *c.* XI. *Praepar. Euangel.* Ὁ δὲ Ἄδωνις τῆς τῶν τελείων καρπῶν ἐκτομῆς σύμ-βολον. Scholiaſtes Theocriti diſtinctius con-venientiam inter ea, quae de Adonide & de ſe-gete dicuntur, tradit ad *Idyll.* III. *v.* 48. li-cet alias ſatis ille jejunus annotator ſit, ſi cum Scholiaſtis Apollonii Rhodii aut Ariſtophanis comparetur. Ita ille. Δοκεῖ δὲ ὁ Ἄδωνις μῆ-νας ἓξ παρὰ Περσεφόνῃ ποιεῖν, ὡς καὶ παρ' Ἀ-φροδίτῃ ἀνδρὸς τοῦ συγκαθεύδειν καὶ περιστερνίζε-σθαι. Λέγουσι δὲ περὶ τοῦ Ἀδώνιδος, ὅτι καὶ ἀπο-θανὼν ἓξ μῆνας ἐποίησεν ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς Ἀφροδίτης, ὥσπερ καὶ ἐν ταῖς ἀγκάλαις τῆς Περσεφόνης. Τοῦτο δὲ τὸ λεγόμενον. τοιοῦτόν ἐστιν ἀληθῶς. Ὅτι ὁ Ἄδωνις ἤγουν ὁ σῖτος, ὁ σπει-ρόμενος ἓξ μῆνας ἐν τῇ γῇ ποιεῖ ὑπὸ τῆς σπο-ρᾶς, καὶ ἓξ μῆνας ἔχει αὐτὸν ἡ Ἀφροδίτη, τοῦτ' ἔστιν ἡ εὐκρασία τοῦ ἀέρος, καὶ ἐκ τότε λαμ-βάνουσιν αὐτὸν, οἱ ἄνθρωποι. Paulo aliter A-pollodorus, qui *l.* III. *Bibliothecae* Jovem conſtituiſſe ſcribit ut Adonis quatuor menſes

apud

apud ipſum, quatuor apud Proſerpinam, quatuor apud Venerem, quotannis moraretur: at Adonidem quatuor illos menſes, quos apud Jovem tranſigere debebat, etiam Veneri tribuiſſe. Quod per Adonidem ſegetem intellexerint, mihi videtur etiam poſſe colligi ex Heſychio, qui Lacones Adonidem Cererem appellare, ſi bene conjicio, ſcribit. Ita ille. Κίρις, Ἄδωνις. Λάκωνες. Quod & Pauſanias tradit *lib.* III. *pag.* 257. Quid ibi Κίρις ſit, niſi inde Latinum *Ceres* (*i* in *e* mutato, quod ſaepe fieri ſequentes paginae docebunt) ductum ſit, divinare nequeo. Et unde, precor, alias Romani ſuum *Ceres* hauſerunt? Quare parum abeſt, quin pro Γῆρυς καὶ Γῆ ἢ Δημήτηρ ἡ αὐτή, uti alibi in Heſychio ad vocem Ἄχιδρω legitur, ſubſtituendum putem Κίρις καὶ Γῆ, &c. niſi forte & Γῆρυς & Κίρις Cereris nomen fuerit. Tantum enim tribuere non audeo conjecturis meis, quamvis eadem facilitate Γῆρυς in Κίρις, quod ego vellem, mutari poſſit quam Κίρις in Βῆρις, quod Cl. Kuhnius faciendum exiſtimat ad *lib.* III. *Pauſan. pag.* 257. Sed & e Γῆρυς τὸ Ceres alias derivari poſſet Γ in C mutato, ut Γαῖος, *Cajus*, &c. Ceterum, dum in hoc argumento verſamur, & de nomine Telluris ſive Cereris (quod idem eſt Numen teſte Euripide in *Bacch. v.* 276.) Δημήτηρ hoc monendum

 dum

dum duco. Male mihi vulgo poſt Suidam & alios eam vocem ita explicari, quaſi pro Γημήτηρ diceretur, uti δαίμων quaſi γαίμων. Nam Δηώ nomen Cereris eſt, uti patet ex Euripide in *Helena v.* 1359. Ariſtophane in *Pluto Act.* 2. *ſc.* 5. Theocrito *Idyll.* 7. *v.* 39. Sic & Ovidius Proſerpinam Cereris filiam vocat

—— raptam Deoïda Divam.

Adeoque multo rectius Δημήτηρ contracte, quaſi Δηώ μήτηρ, quam pro Γημήτηρ dici exiſtimo. Etymologicon noſtrum ineditum, Δηώ, ἡ δημήτηρ, ὅτι πολλὴν ἐδήωσε γῆν τοῦτ' ἐστι διέκοψε ζητοῦσα τὴν θυγατέρα. Sed revertamur in Perſiam.

ABURTACE.

§. IV. *Aburtace. Locus Suidae tentatus.*

IV. Edulii genus, quo Medi utebantur, confectum ex porro, naſturtio, & granis mali Punici. Alexis, citatus Athenaeo *lib.* III. *c.* 36. ut oſtendat domeſtica negligi, peregrina requiri, abyrtacarum, inquit, ſtudio & voluptate inſanimus,

Ἐπὶ ταῖς ἀβυρτάκαισι δ' ἐκβακχεύομαι.

Suidas. Ἀβυρτάκη, ὑπότριμμα βαρβαρικὸν, κατασκευαζόμενον διὰ πράσων καὶ καρδάμων τῶν ῥοιᾶς κόκκων καὶ ἑτέρων τοιούτων δριμὺ δηλονότι. Θεόπομπος φησί,

Ἡδὺ

Ἥξει δὲ Μήδων γαῖαν, ἔνθα καρδάμων
Πλείςων πιεῖται καὶ πράσσων ἀβυρτάκη.

Ἔςι δὲ ἐν κεκρυφάλῳ Μενάνδρου τοὔνομα. Heſychius Ἀβυρτακοποιοῦ (legitur ea vox apud Athenaeum *l. 9. c. 16.*) ἐκ θρίμματος καὶ ἐμβάμματος καλασκευάζοντος. Etymologici magni auctor. Ἀβυρτάκη, βαρβαρικόν τι ἔδεσμα, ἐκ δριμέων κατασκευαζόμενον καρδάμων, καὶ σκορόδων, καὶ σινάπεως. ابر *Aber* Perſis notat condimentum ex fructibus minutim conciſis: & تاغ *Tag*, iis eſt *malus granata*: unde conjunctim fit Ἀβερτάκη. An vero potiſſimum ex his granis confectum, aut horum ſapor praedominans fuerit, ex guſtu melius quam lectione veterum judicari poſſet. In voce Κάνδυλος Suidas Ἀβυρτάκην appellat ἐρύκων βρῶμα, & ex eo, ut videtur, Phavorinus, comparatque cum Candylo, edulio quod ex melle caſeo & lacte conficitur, uti & ipſe & Heſychius ſcribit. Sic ut videatur pulmentum fuiſſe ex variis contuſis fructibus conſtans: niſi forte legendum ſit καρύκων: & κα ſyllaba perierit ob praecedens κη vel κα. Ita fit Ἀβυρτακαρύκων βρῶμα, vel Ἀβυρτακηρύκων: unde alia manus formavit Ἀβυρτάκη, ἐρύκων βρῶμα. At ἐρύκων plane huc non quadrat. Καρύκη autem, (pro quo male apud Galen. in Gloſſis καρύκλη legi notavit Nunneſius ad Phrynichum *pag.* 69.) eodem Suida

& Heſychio auctore eſt compoſitum edulium ex multis rebus, & καρύκαι ſunt condimenta. Sed alia & probabilior conjectura nobis ſe offert, (nam καρύκη eſt ipſum βρῶμα uti, eſt in Etymolog. magno in voce Καρυκεύματα, & ἔψημά τι ἐκ πολυτελοῦς σκευασίας συγκείμενον, ut idem ex Ὤρῳ, quod M. S. noſtrum Etymologicon docet) ſi conferamus Auctorem Etymologici Magni. Ita ille Κανδύλη, βρῶμά ἐστι διὰ γάλακτος καὶ μέλιτος κατασκευαζόμενον ὡς τὸ Ἀμοιτάκην ἐροικὸν βρῶμα. Et manu ſcriptum Etymologicon noſtrum Κανδυ... βρωμάτιόν ἐστι διὰ γάλακτος καὶ μέλιτος κατασκευαζόμενα. Ὡς καὶ ἀμυτάκην θροϊκὸν βρῶμα. Ubi videmus legendum eſſe Ἀβυρτάκην, & pro θροικὸν & ἐροικὸν, legi poſſe ex collatis literarum veſtigiis, περσικὸν βρῶμα, *edulium Perſicum*. An vero Νεοδάρτης, quod eſt teſte Heſychio ἔδεσμα ἢ ἀβυρτακῶδες, Perſicum quoque ſit, ignoro.

ACBATANA.

§. V. *Acbatana. Perſarum regia.*

V. Urbs regia Perſarum, prius Aceſſaea dicta, uti Scholiaſtes Aeſchyli, *in Perſis*, tradit: in Media quidem ſita, at Regum Perſicorum tempeſtate hyberna ſedes & habitaculum. Ipſa vox Perſica nos eo ducit, quae ex آقا *Ak*, *Dominus*, *Magnus*; & ابادان *Abadân*,

locus

locus cultus & incolis refertus (ita enim Lexica Orientalia hanc vocem explicant, Turcice per شبن اولن يرى, Arabice عمار) meo judicio compoſita eſt, niſi forte nata ſit ex ſolo ابادان *Aabadân*, quae vox quia primum ſuum A producit, Graeciſque pronuntiatu difficilior, facile paſſa fuit irrepere aliam literam. Per βασιλέα μέγαν etiam ſine prolixiori titulo Regem Perſarum intelligi liquet vel ex Plutarcho in *Apophthegm.* & Ariſtophane in *Pluto*, *Act.* 1. *ſc.* 2.

Μέγας δὲ βασιλεὺς ἐχὶ διὰ τῦτον κομᾷ.

Ad quae verba Scholiaſtes. Τὸν τῶν Περσῶν λέγει· ἔτως γὰρ ἔλεγον αὐτὸν διὰ τὸ πλείονι δυνάμει χρῆσθαι περσικῇ. Quam Gentium Orientalium ſuperbiam nos quoque agnoſcimus, Imperatorem Turcarum appellantes den Grooten Heer. In plurali effertur, uti Suſa, Bactra, &c. Ita Aeſchylus in Perſis canit.

Οἵτε τὸ Σέσων ἠδ' Ἐκβατάνων·
Καὶ τὸ παλαιὸν, &c.

Quod vero prior Syllaba *Ak* a nobis pronuntietur, non ſine auctoritate fit. Cteſias ſemper ſcribit Ἀγβάτανα διὰ τοῦ Α, teſte Epitomatore Stephani *de Urbibus*. Ptolomaeus Ἀκβάτανα: licet non diffitear vulgo Ecbatana ſcribi. Qui ab Arabico عبث, *Abeza*, *miſcuit* Ecbatana derivant, ut notet muros ejus urbis variis coloribus fuiſſe pictos & diſtinctos, minus

nus mihi probant ſententiam ſuam, quod urbis Perſicae Etymologia ex Perſico potius quam Arabico ſermone petenda ſit, nec τὸ عبثں *Abaza* ſatis exprimat τὰ Ἐκβάτανα, quippe a quo τὸ Ἐκ plane abeſt, & multo major ſit neceſſaria mutatio, quam in conjectura a nobis propoſita. Illuſtris Scaligeri opinionem qui hoc vocabulum a בירתן derivat; refutavit Cl. Bochartus, *in Phaleg. l.* III. *c.* 14.

ACHAEMENES.

§. VI. *Achaemenes.*

VI. Id eſt, *Regibus Imperans* Perſice. Ita Ammianus, *lib.* 19. Sed fallitur. عجمى *Perſam* notat, عجم *Perſiam*: unde Perſae عجميان *Azjemiân* & *Achemaenii*, Romanis *Achaemenii*. Ovid. *l.* 1. *de arte amand. v.* 226.

Urbs in Achaemeniis vallibus iſta fuit.

Statius, *Sylv. lib.* v. 187.

Alter Achaemenium ſecludit Zeugmate Perſen.

Claudian. *de nupt. Honor. & Mariae v.* 224.

Miſit Achaemenio quicquid de Tigride Medus.

In MS. S. quibuſdam Lucani, qui *lib.* II. de Achaemeniis Suſis loquitur, legi *Achimeniis*. Faceſſat ergo Etymologia Graecorum quorundam, qui ab Achaemene quodam Perſas omnes Achaemenios dictos ſcribunt, uti Plato *in*

in Alcibiade p. 32. & Heſychius, ſcribens, Ἀχαιμένης Πέρσης, ἀπ' Ἀχαιμένους βασιλέως καὶ Ἀχαιμενίδες αἱ Περσίδες. Et alii non minori errore ἀχαιμένην dictum eſſe Regem Perſarum putant, quia ὁ προπάτωρ αὐτοῦ ex Achaia oriundus fuit, & ab eo patronymicῶs omnes Perſas Achaemenidas. Nec placet opinio Capelli; qui vocem Achaemenes reſolvit in *Achas* & *Menes*, id eſt, ipſo interprete, *bellator bonus.* Nec magis aſſenſum dare poſſum ſententiae Cl. Bocharti in *Canaan lib.* 1. *cap.* 1. ſcribentis אחימן *Achiman* (ad verbum, *quis frater meus?*) *Ipſo nomine ſignificabat ſibi neminem eſſe comparem. Idem potuit eſſe cognomen primi Regum Perſiae, quem Graeci vocant Achaemenem. Erat enim id elogium regio faſtu dignum & Perſico ſupercilio.*

ACHANA.

VII. Menſurae Perſicae nomen, & juxta Euſtathium in Odyſſ. 11. κίσων εἰς ἃς ἀπετίθεντο τοὺς ἐπισιτισμοὺς. Eruditus Scholiaſtes Ariſtophanis ad *Acharn. Act.* 1. *ſc.* 3. *pag.* 376. Ἀχάνη μέτρον ἐστὶ Περσικὸν ὥσπερ ἡ Ἀρτάβη παρ' Αἰγυπτίοις. Ἐχώρει δὲ μεδίμνους ἀττικοὺς μέ' ὡς μαρτυρεῖ Ἀριστοτέλης. Ἄλλοι δέ φασιν ἄπ κίστη ἐστὶν εἰς ἣν κατετίθεντο τοὺς ἐπισιτισμοὺς, οἱ § VII. Achana.

ἐπὶ

ἐπὶ τὰς θεωρίας στελλόμενοι. Heſychius, Ἀχάνας τινὲς μὲν Περσικὰ μέτρα, Φανόδημος δὲ κίστας εἰς ἃς κατετίθεντο τοὺς ἐπισιτισμοὺς οἱ ἐπὶ τὰς θεωρίας ἰόντες, οἱ εἰς θεοὺς στελλόμενοι. Eſt Achana menſurae farinaceae nomen apud Boeotos eodem teſte, unde forte nata opinio, id & apud Perſas menſurae genus eſſe, quod quamvis ratio vocis patiatur, minus credo, ſed pro vaſe aut ciſta hanc vocem uſurpatam. Ita Pollux in Onom. *lib.* x. *c.* 36. Ὅταν μὲν ἐν Ἀχαρνεῦσιν εἴπῃ Ἀριστοφάνης, ἀχάνας χρυσίου. Τὸ ἀγγεῖον ἴσως Περσικόν· ἔνιοι δὲ τὴν θεωρικὴν κίσταν οὕτω κεκλῆσθαι νομίζουσιν. Non dubito quin haec vox ſit ipſiſſima Perſica خانه, *Chana*, quae *domum* notat & quodvis *vas* ſive receptaculum, uti apud Hebraeos בית, Arabes بيت. Adeoque ſignificare poteſt, & ciſtam, in qua victus reponitur, & menſuram. Leve eſt, quod opponi poſſet, Perſice *Chana* dici, non Achana. Quis enim ignorat Graecos α nominibus addidiſſe ab initio, quae & ſine α nonnunquam efferebant, uti χνῆσις Ἀχνῆσις, στεροπὴ, ἀστεροπὴ, ἀλάζων, ἀλάζων σπάλαξ, ἀσπάλαξ, σπαίρω, ἀσπαίρω, στάχυς, ἄσταχυς, μαυρόω, ἀμαυρόω, παισὸς urbs, ἄπαισος, μάρδος apud Ptolom. Ἄμαρδος. Ab eadem voce Perſica forte derivantur κανὴς, κάνυστρον & *caniſtrum*.

ACINACES.

VIII. Genus gladii vel haſtae Perſicae, quod & Ὠκινάκης ſcribitur. (forte pro ὁ Ἀκινάκης, uti Ὤριστος pro ὁ ἄριστος) teſte auctore Etymologici magni & Suida in voce Ὠκινάκης. Herodotus *lib.* VII. *c.* 54. Περσικὸν ξίφος τὸ ἀκινάκην καλέουσιν. Pollux Onomaſt. *l.* I. *c.* 10. Ἀκινάκης Περσικὸν ξιφίδιον τῷ μηρῷ προσηρτημένον. Ulpianus enarrat. Orationis Demoſthenicae contra Timocratem *pag. edit. Aurel.* 267. Ἀκινάκης, ὄνομα ξίφους Περσικοῦ. Heſychius etiam haſtam fuiſſe ſcribit. Ἀκινάκις, δόρυ Περσικὸν, ξίφος, & Suidas. Ἀκινάκης, μικρὸν δόρυ Περσικόν. Vide plura veterum de acinace teſtimonia apud Briſſonium *lib.* III. *de regno Perſarum*, *pag.* 287. Perſis vox ناجنخ *Nasjonch* haſtam notat bicuſpidalem. Quod ſi quis inde τὸ Ἀκινάκης flectere vellet, notare deberet vocales nominum barbarorum a Graecis & Latinis ſaepe mutari, uti ex nominibus menſium Perſicorum, quae ſuis locis huic diſſertationi inſerta ſunt, liquet; & ſyllabas augeri, uti pro Pardous dixerunt Paradiſus, Farſenk, Paraſanga, pro Jarmoch fluvio Palaeſtinae, Hieramax. Porro obſervandum eſſet N initiale ſaepe abjici: ſic *Armalcha* dixit Plinius pro

§. VIII. *Acinaces.*

pro *Narmalcha*, ut recte Ammianus & alii. Sic *aphta* pro *naphta* quidam ſcribunt: vide Salmaſium *in Solinum pag.* 242. Sic Νάννακος (Enochus) Suidae, aliis Ἄννακος; Νεράντζιον & نارنج *Naransj* Perſis, at Latinis *Aurantia* mala; Νεφθαλῖται Agathiae qui Procopio Ἐφθαλῖται, Ἐφθαὶρ, 2 *Macc.* 1. 36. & Νεφθαὶρ, Ἀβδεὴλ, Ναβδεὴλ, *Gen.* 15:13. Nargel Perſicum, ἀργέλλια; Ἀσαρὰχ, idolum pro *Niſroch*: *Amnitae*, populi, Euſtathio & Dionyſio Periegetae, qui aliis *Namnitae*, & quae in hanc rem plura poſſent recenſeri, in quibus N initiale ſublatum eſt. Quod ſi quis putet acinacem pro gladiolo potius quam haſta accipi debere, amplectatur Cl. Bocharti conjecturam, qui *Hierozoici lib.* II. *c.* 8. vocem acinacis eſſe emollitam & detortam arbitratur ex Arabica خنجر *Chinsjar*, quae ſicam, cultrum, & pugionem notat. Perſae & inter Indos Malaei hoc vocabulum in linguam ſuam derivarunt & *Chanzjer* pronuntiant. At nimis ſe deridendum tradit auctor Etymologici magni, qui acinacem, vocem Perſicam ab ἀκὴ vel ἀκὶς deducit. Me quod attinet, omnia antiquorum loca; quibus mentionem acinacis fecerunt, non videntur ita explicari poſſe, ut acinacem pro haſta accipiamus: quare (ſi in hodierna lingua Perſica vox ei ſimilis quaeri debeat) mallem ego acinacem

nacem derivare ab اهين *Ahin*, *ferrum*, quo nomine gladii, pugiones, haſtae, & quidvis ferreum aut ferro armatum commode denominantur: unde facile fit Ἀκίνα vel Ἀχίνα (nam H, ه in media voce Graeci exprimere nequeunt) & dein Ἀκινάκης.

ADER.

Ἄδερ. Nomen Maji menſis apud Perſas. Ita Burtonus, ex M. S. ſerie menſium Perſicorum, ad calcem Μεγάλης Συντάξεως Ptolomaei e Bibliotheca Lambethana, tradit. Et hodie apud Perſas آدر *Ader* menſis nomen eſt, qui & آذر & آذر *Adſar* dicitur; quae voces *Ignem* ſignificant, cultum a Veteribus Perſis, vel (uti ex Hamdalla Cl. Golius *in not. ad Alfragan. pag.* 35. notat) Angelum, qui ignibus & focis praeeſt. Hunc ipſum Deum Perſarum & Chaldaeorum innotuiſſe Judaeis ſub nomine אדרמלך *Adrammelech*, id eſt, آذر ملك *Ignis Dominus*, ſive *Deus*, ſuſpicor. Cultus enim fuit hic Deus a Sepharvaimitis, quos pro Perſica aut Chaldaea gente (qui populi ab omni aevo πυρολάτραι ſunt crediti) habendos eſſe videmur doceri 2 *Reg.* 17. 31. Adde quod dicantur ibidem filios ſuos igne combuſſiſſe, ut ea ratione Adrammelechum colerent. At quid convenientius, quam §. IX. *Ader.*

H ſum-

ſummum ignem cultu in igne praeſtito honorare? Numen non multum ab hoc diverſum, ענמלך *Anamelechum* fuiſſe exiſtimo: quod ab iiſdem Sepharvaimitis cultum ibidem tradunt Sacrae literae. Perſice autem عنا ملكى ſignificat *Doloris Deum*, ſive *Dominum*, quo nomine juſtiſſime appellatum eſſe illum Deum, cui infantes comburerentur, quilibet facile perſpicit. Ego autem duos, Adrammelechum & Anammelechum, cum Molocho eoſdem eſſe mihi perſuadeo. Nam & Molochi cultus cum cultu illis exhibito convenit, & nomen מלך ſuadet maximum illum ignem, Regem coeli, ſolem puta, intelligendum. Scio quoſdam exiſtimare filios Molocho ſacrandos potius tranſiiſſe aut luſtratos fuiſſe per ignem, quam combuſtos, eo quod ſaepe dicatur in Sacris literis, quod filios ſuos העבירו *tranſire fecerint*. Verum videntur mihi Sacri ſcriptores ſatis innuere, quid per העביר intellectum velint: Nam e. g. *Ezech.* 23. 37. ſcribitur, filios ſuos העבירו *tranſire fecerunt*: atquomodo? ut ſalvi evaderent? Imo לאכלה, ad *conſumptionem*. Ita *Ezech.* 16. 21. dicuntur filios ſuos *immolaſſe* בהעביר, *in traductione, dum eos tranſire faciebant, per ignem.* Et an non Achas, 2 *Chron.* 28. 3. traditur filium igne combuſſiſſe, quod 2 *Reg.* 16. 3. dicitur, *tranſmiſit per ignem*, uti & Joſephus in-

intellexit *lib.* IX. 12. ἴδιον ὁλοκαύτωσε παῖδα. Urget quidem Cl. Spencerus, ſi Achas filium ſuum revera combuſſit, Hizkias filius ei ſuccedere non potuiſſet. Fateor, ſi ſacrae literae teſtarentur Achaſum *omnes* filios combuſſiſſe. At in uno loco tantum *filius* memoratur, in alio *filii*, per quod omnes intelligi non debere hoc ipſum docet, quod Hizkias ſuperfuerit. Deinde loca ſunt parallela, in quorum uno legitur traducere per ignem, altero, comburere, vel ſacrificare: quae ſatis oſtendunt, qualis traductio intelligatur, uti e. g. *Jerem.* 7. 31. & *Jerem.* 32. 35. Ex quo nequaquam licet concludere, quod pari modo, uti nos τὸ העביר ſive traducere per ignem explicandum cenſemus per comburere, ita alii τὸ comburere per traductionem interpretari poſſint. Nam diſpar eſt earum phraſium ratio. Τὸ *comburere* שרוף, *immolare* זבוח, *effundere ſanguinem filiorum ſuorum*, (vid. *Jerem.* 7. 31. *Ezech.* 16. 21. *Pſalm.* 106. 37.) &c. habent tam certam ſignificationem, & neceſſario mortem illius hominis, de quo id dicitur; inferunt, ut per *traducere per ignem* ſimpliciter nequeant explicari. At τὸ traducere per ignem vel *in ignem*, באש; poteſt commode, & debet, praeeunte Sacro Codice intelligi de combuſtione. Sed e diverticulo in viam.

ALECTORIS.

§. X. *Alectoris.*

X. Ita corvum veteribus Perſis dictum eſſe ſcribit auctor Etymologici, vulgo Magni dicti. Ἀλεκτορὶς, ἡ ὄρνις καὶ ἀπὸ τῆς κεφαλῆς τρεφομένη θρὶξ καὶ ἀλεκτρύονα ἔλεγον τὴν θήλειαν ὄρνιν. Καὶ τὸν λόφον τῆς περικεφαλαίας. Πέρσαι δὲ καὶ τοὺς κόρακας. Hodie كلاغ *corvus* eſt Perſis; qui & مرغ كلاغ, & طير كلاغ, quaſi *corvum avem* diceres (ita Perſae ſolent) unde aphaereſi primae literae *alachtir*, ἀλέκταρις fieri potuit. Solent enim Graeci κ initiale vocum ſaepe abjicere, uti ἔλευθος dicunt & κέλευθος, αὔχημα & καύχημα, ἀνθήλια, κανθήλια, αὐλωνία & καυλωνία, &c. Sic *aper* dixere Latini a Graeco κάπρος, Oſci, unguis a κίνδυλος. Et parimodo hic ἀλάχτηρ pro καλάχτηρ dicere potuiſſent: & pro ἀλάχτηρ, ἀλέκτωρ, quod nomen ipſis erat notius & uſitatius. Fuit enim Alector, pater Iphis, teſte Apollodoro, *lib.* III. *Biblioth.* & ἀλεκτρύων, *Gallus.*

AMA-

AMANUS.

XI. Daemonis ſive Genii nomen apud Perſas. Strabo *lib.* 2. meminit Ἀμανȣ̃ ϗ Ἀνανδράτȣ Περσικῶν Δαιμόνων. Puto pro *Aman* legendum eſſe ابان *Aban*, μ in β mutato, quod ſaepe fieri ſolere jam ante nos obſervatum eſt in vocibus Ἀβαντία, Ἀμαντία, κάβηλος, κάμηλος, βύσακα, μύσακα, βύρμηξ, μύρμηξ, βέλλειν, μέλλειν, βάσκα, μάσκα, *turma*, *turba*, *glomus*, *globus*, *promoſcis*, *proboſcis*, &c. Quam frequentem utriuſque literae permutationem Vir Eruditiſſimus, Q. Septimius Florens Chriſtianus, in *Notis ad Ariſtophanis Pacem*, *p.* 645. ex antiqua literae β figura deducit, quae proxime ad μ accedebat. Unde ſaepe una litera pro altera lecta eſt. Ita Steuchus Eugubinus ex Theodoreto ſcribit Samaritanos Deum appellare *Meniame*, quum Theodoretus habeat, καλȣ̃σι δὲ αὐτὸ Σαμαρεῖται μὲν Ἰαβέ; μ pro β legens & μὲν cum Ἰαβὲ male conjungens. Hoc autem *Aban* nomen eſt Angeli, qui Socius eſt Churdadi, & menſi octavo Perſico nomen dedit. At forte poſſet ex *Acman* (extruſo c) vel مانا *Mana* (addito α ab initio) aut جامانا *Sjamana* ablata prima litera ج (quae nomina Dei ſunt) repeti. Vir πολυμαθέστατος Julius Caeſar Bulengerus, in *Eclogis ad Arnobium*,

§. XI. *Amanus. Nomen Dei.*

bium, *pag.* 314. Omanum vel Amanum putat eſſe חמנים, quae vox ſaepe in ſacris literis uſurpatur; quum de excelſis agitur, uti *Lev.* 26.30. *Jeſ.* 17.8. Ita & Scaliger in Catullum, & Becmannus de *Orig. Ling. Lat.* voce *Achaemenes.* Alii legunt Ὁμανός. Vide infra.

ANAÏTIS.

§. XII. *Anaitis. Diana & Venus Perſica.*

XII. Nomen Deae, quae olim a Perſis colebatur & modo Ἀναΐτις modo Ἀνεΐτις dicitur, *Plutarchus in Artoxerxe pag. edit. Paris.* 1025. Τῆς Ἀρτέμιδος τῆς ἐν Ἐκβατάνοις, ἣν Ἀνεῖτιν καλοῦσιν. *Strabo*, *lib.* XI. τὸ τῆς Ἀναΐτιδος καὶ τὸ τῶν συμβώμων θεῶν ἱερὸν ἱδρύσαντο Ὠμανοῦ καὶ Ἀνανδράτου Περσικῶν Δαιμόνων. Idem *l.* XII. illam ab Armeniis quoque coli tradit: Ἡ δὲ Ζηλῖτις ἔχει πόλιν Ζηλὰ ἐπὶ χώματι Σεμιράμιδος τετειχισμένην, ἔχουσαν τὸ ἱερὸν τῆς Ἀναΐτιδος, ἥνπερ καὶ οἱ Ἀρμένιοι σέβονται. Quin & in Cappadocia templum Anaitidos fuiſſe narrat *l.* XV. *Plin.* *l.* 33. 4. quoque *Anaitis*, & Agathias *l.* II. Ἀναΐτις. Perſae hodiéque Venerem appellant ناهيد *Nahid* (quod Vir Doctiſſimus Johannes Gravius in tranſlatione *Perſae anonymi de Siglis* male ſcribit باهيد *Bahid*) & hinc Νηΐθ, Ἀναΐτις, de qua re nullus dubito.

Ex

Ex teſtimonio Plutarchi, ſtatim citato, liquet eum Ἀναῖτιν cenſuiſſe idem numen cum Diana, quod tamen in dubium vocavit in elegantiſſimis notis ad Compendium Stephani de Urbibus, Vir de re publica literaria optime meritus H. Berkelius ſcribens *pag.* 374. *An haec Anaïtis & Artemis Graecorum nomina ſint eorundem numinum ex antiquis non liquet, quanquam hoc Seldenus nulla veteris teſtimonii auctoritate permotus Syntagm.* II. *de Dis Syris ſtatuat.* Jure enim ita ſtatuit Cl. Seldenus, cujus ſententiam firmant, licet ipſe ea non proferat, verba Plutarchi, quae laudavimus. Unde non video cur Stephanus corrigi debeat, ſcribens in Urbe Zela Armeniae feſtum celebrari, Sacaea dictum, Ἀρτέμιδι, pro quo Cl. Berkelius ſubſtituit Ἀναΐτιδι, ita quidem perſuaſus de veritate conjecturae ſuae, ut ibidem ſcribat: *quanquam multorum ingenia a veritate ſint averſa, non putamus tamen aliquem poſſe inveniri, qui de hac emendatione vel dubitet.* At quum Ἀναῖτις & Ἄρτεμις idem Numen ſit, uti Plutarchus teſtatur, quidni ſcripſit Stephanus Ἀρτέμιδι id feſtum celebrari, licet eam ſub alio nomine, ſc. Anaitidis celerent Zeilitae? Ita Herodotus Bacchum & Dianam coli ab Aegyptiis, Jovem a Perſis, Philoſtratus Venerem ab Indis tradunt, quamvis ſub aliis nominibus cultos eos

 fuiſſe

fuiſſe conſtet. Et Agathias *l.* II. antiquitus omnes Deos, quos Graeci colebant, ab Perſis cultos tradit, ſed alia nomina illis Diis impoſita fuiſſe. Ita Dionyſius in περιηγ. *v.* 610. ταυροπόλον θεὸν coli ſcribit in Icaro, inſula ſinus Perſici; id eſt, Apollinem vel Dianam, quam ταυροπόλον dici Diodorus *Hiſt. lib.* V. *c.* 78. & Heſychius voce, ταυροπόλαι, aliique tradiderunt. Strabo quoque Venerem a Perſis coli *lib.* XV. memorat, & de Dianae cultu apud Perſas plura extant veterum teſtimonia. Diodorus Siculus *Hiſt. l.* V. *cap.* 78. Dianam in Epheſo, Ponto, Perſia & Creta diu verſatam fuiſſe, & a Perſis ſingulari ratione illam ad ſua uſque tempora cultam ſcribit. Plinius, *lib.* VI. *cap.* 27. *Circuit (Eulaeus) arcem Suſorum ac Dianae templum auguſtiſſimum illis gentibus.* Joſephus *Antiq. lib.* 12. *c.* 13. Πόλιν ἐν τῇ Περσίδι πλούτῳ διαφέρουσαν Ἐλυμαΐδα· καὶ πολυτελὲς ἱερὸν Ἀρτέμιδος ἐν αὐτῇ. Arrianus *l.* VII. *de Exped. Alexandri* meminit inſulae in ſinu Perſico prope oſtia Euphratis in qua Templum Dianae. Non defuerunt, qui & Caſtabalis Templum Dianae Perſicae fuiſſe autumarent, decepti voce Περασίας, pro qua legerunt apud Strabonem *l.* XII, Περσικῆς, uti notat Eruditiſſimus Gale in anim. ad Jamblichum *de Myſter. Aegypt. ſect.* III. *c.* 4. Jure itaque Stephanus

feſtum.

feſtum Ἀρτέμιδος a Zelitis celebratum tradidit. Alii tamen Anaïtida non Dianam ſed Venerem appellant. Agathias *Hiſt. lib.* 11. *p.* 58. Ἀναΐτιδα τὴν Ἀφροδίτην ἐκάλουν. Ita Clemens Alexandrinus in Protrept. meminit Ἀφροδίτης Ἀναΐτιδος, uti reſtituit pro Ταναΐδος Cl. Bulengerus *in Eclogis ad Arnob. pag.* 272. in quibus multa praeclara habet de rebus Perſicis, qui Ἀναΐτιν Venerem fuiſſe ibidem adſtruit, quod cum Perſico nomine Ναϊθ ناهيد apprime convenit. Et crediderim nomen hoc reponendum in Macrobio, qui *l.* 1. *Saturn. c.* 21. apud Aſſyrios olim maximam viguiſſe venerationem *Veneris Architidis* ſcribit. Ubi legendum videtur *Anaïtidis.* Hoc enim celeberrimum fuit Numen inter Orientales, quod Babylone, Suſis, Ecbatanis, Bactris, in Armenia, Syria, Cappadocia & Lydia colebatur. At quomodo haec ſibi conſtant, dicet aliquis, quod nonnulli Anaitin eandem cum Venere, alii eandem cum Diana faciant. Optime juxta Mythologiam gentium. Eadem revera illa Dea erat, quae & Diana & Luna & coeleſtis Venus dicebatur, de qua re videri poſſunt Illuſtris Cuperus *in Harpocrate*, & Cl. Seldenus *de Dis Syris Syntagm.* II. Appoſite ad hanc rem Apulejus Lunam invocans *l.* XI. *de aſino*, (quod opus, non aſinum, aureum

dixerunt) *Regina coeli*, *ſive Tu Ceres alma frugum parens originalis, quae repertu laetata filiae vetuſtae glandis ferino remoto pabulo, miti commonſtrato cibo, nunc Eleuſiniam glebam percolis, ſeu tu Coeleſtis* Venus, *quae primis rerum exordiis ſexuum diverſitatem generato amore ſociaſti & aeterna ſobole humano genere propagato nunc circumfluo Paphi ſacrario coleris: ſeu* Phaebi ſoror, *quae partu ferarum medelis lenientibus recreatq populos tantos educaſti praeclariſque nunc veneraris delubris Epheſi*, &c. Ubi eandem Deam, & *Lunam* & *Venerem* & *Dianam* facit. Quare veteres Graeci Numen illud Perſicum Anaitidos, i. e. *Veneris*, modo & *Dianam* modo *Venerem* dixerunt. Sed praeterea obſervari meretur Perſas veteres, fatente Herodoto, Venerem coeleſtem appellaſſe *Mithram*: θύουσι δὲ οὐρανίῃ Ἀφροδίτῃ ἣν καλέουσι Μίθραν. Atqui Mithra Luna eſt, & pro ea a Perſis habetur: vide quae nos infra ad vocem Mithra. Ergo Anaitis & Diana & Venus coeleſtis dici potuit. Antequam Anaitida dimittamus, hic locus adjiciendus eſt ex Timaeo Platonis, in quo mentio fit Deae, quae apud Aegyptios Νηΐθ dicta fuerit & conveniat cum Minerva Graecorum. Πόλεως (loquitur de urbe Aegyptia, cui nomen Saïs, quaeque in Delta erat ſita) θεὸς ἀρχηγός ἐστιν,

Ἀιγυπτιςὶ μὲν τ᾽ ὄνομα Νηὶθ, Ἑλληνιςὶ δὲ, ὡς ὁ ἐκεῖνος λόγος, Ἀθηνᾶ. Ex quo haec hauſiſſe videtur Heſychius, Νηίθη, Ἀθηνᾶ παρ᾽ Ἀιγυπτίοις. Quid ſi dicamus Νηὶθ eſſe Anaitida? Nomen certe idem eſt, & exprimit Perſicum ناهيد. An a Perſis cultus hujus Numinis ad Aegyptios manavit? Certe plura in ſacris Aegyptiorum & Perſarum conveniunt, ita ut caſui adſcribi omnia nequeant.

ANANDRATUS.

XIII. Perſicum Numen, cujus mentionem facit Strabo *l.* XI. Ἀνάνδρατον Περσικὸν Δαίμονα appellant: alii legunt Ἀμανδάτον: pro quo Ἀμορδάτον eſſe legendum ſuſpicabar, امرداد enim Genium illum Perſis notat, qui frugibus praeeſt, ut & illius qui animas hominum a corporibus ſejungit. Quare affirmare non auſim cum qua voce Perſica conveniat. Cl. Hyde Ἀνάνδρατον putat e Graeco ſermone explicandum eſſe, & notare *Eviratum*, i. e. ſtatuam virilibus aliquando deſtitutam modeſtiae cauſa, in Eximio ſpere *de relig. vet. Perſ. cap. 3. p. 94.* §. XIII. *Anandratus.*

ANDRASTADARANSALANES.

§ XIV. *Andraſtadaranſalanes.*

XIV. Ἀνδρασταδαρανσαλάνης Procopio *l.* 1. nomen dignitatis eſt apud Perſas. Puto hoc nomen in duas voces ἀνδρασταδὰρ & ἀνσαλάνης dividi debere, ſi quis ejus originem indagare velit. Nomina enim cum titulis ſaepe Graeci junxerunt, & pro una voce habuerunt, unde longa nomina Perſis eſſe exiſtimarunt. Ita Sagariſtio apud Plautum in Perſa, *Act.* 4. *Scen.* 6.

Ita ſunt Perſarum mores, longa nomina
Contortiplicata habemus.

Ἀνδρασταδὰρ, ipſum ut puto nomen dignitatis erit, invito Procopio: ea enim in δαρ apud Perſas & Turcas deſinunt, ut *Abdar*, *Mehemandar*, *Kitabdar*, *Seraidar*, *Scherbedar*, &c. اندرز explicatur in Lexicis orientalibus per Arabicum وصية & Turcicum وصيت ſignificat *Teſtamentum*, & *commendationem ſeriam.* An inde cum affixo دار factum ſit ἀνδρασταδὰρ non auſim affirmare. Neſcimus an recte ſcriptum ſit, corrumpere enim ſolent librarii nomina peregrina quae non intelligunt. Ἀνσαλάνης nomen proprium eſſe videtur, licet contrarium ſcribat Procopius, aut certe ab alio diverſum.

AN-

ANGARI.

XV. Tabellarii hoc nomine veteribus Per- §. XV.
ſis dicebantur, qui obvios quoſcunque ſi iis *Angari.*
indigerent ad ſervitium Regis cogere poterant, & ipſi illi nonnunquam, qui ad aliquod opus adigebantur. Multa loca quibus id probatum darent annotata ſunt ab Interpretibus & Commentatoribus N. T. (quandoquidem *Mat.* 5. 3. & 27. 32. ut & *Marc.* 15. 21. vox ἀγγαρεύειν occurrit) & iis qui de vocibus Graeco barbaris N. T. ſcripſerunt, quae nobis non vacat exſcribere, Ex Etymologico tamen quod vulgo magnum dicitur haec notabimus, quandoquidem omnia, quae in illo de vocibus antiquis Perſicis habentur, olim ad uſus noſtros excerpſimus. Ἀγγαρεύω. Τὸ ἐργάτας ἐγείρω, ἀπὸ τοῦ ἄγγαρος, ὃ σημαίνει τὸν ἐργάτην. Ἀγγάρους λέγουσιν οἱ μὲν τοὺς πρέσβεις· οἱ δὲ τοὺς ἀπεράκτους καὶ νωθεῖς. Ἔλεγον δὲ καὶ τοὺς σταθμοὺς ἀγγάρους, καὶ τοὺς ἐπὶ τῷ κατοδηγεῖν παραλαμβανομένους ἄκοντας. Αἰσχύλος οὖν ἐν Ἀγαμέμνονι τὸν ἐκ διαδοχῆς πυρσὸν ἀπ' Ἀγγάρου πυρὸς ἔφη. Et poſtea. Ἀγγάρους. Ἡ λεγομένη Περσική ἐστι, σημαίνει δὲ καὶ τοὺς ἐκ διαδοχῆς βασιλικοὺς γραμματοφόρους. Ὅθεν καὶ τὸ εἰς βασιλικὰς ἀπάγειν τὰς χρείας ἀγγαρεύειν λέγεται. καὶ ἀγγαρεία δουλεία, καὶ ἄγγαρος δοῦλος ἢ ἄγγελος. Quibus

bus addimus Euſtathium in *Comment. ad Homer. pag.* 580. *lin.* 1. ita ſcribentem, Παρὰ τῷ αὐτῷ δὲ ποιητῇ (Aeſchylum intelligit) ἐν Ἀγαμέμνονι καὶ οἱ Ἄγγαροι κεῖνται. Λέξις φανερῶς Περσική .... Κυρίως δὲ κατὰ Αἴλιον Διονύσιον ἄγγαροι οἱ ἐκ διαδοχῆς γραμματοφόροι. (Confer Herod. *l.* VIII. *c.* 98. *p.* 494.) Οἱ δ' αὐτοὶ φησὶ καὶ ἀστάνδαι περσικῶς. Τίθεται δέ φασιν ἡ λέξις & ἐπὶ φορτηγῶν. Vocem huic & ſono & ſenſu affinem non agnoſcit aliam lingua Perſica, quam verbum اغاليدن *Agaliden*, quod ſi pronuncietur, uti غ (tribus punctis ſuperne inſignitum) Malaei hodieque efferunt per NG, & in voce مغرب aliiſque fieri ſolet, eſt *Angaliden*, quamvis vulgo per G reddatur, quia nobis difficilior eſt hujus & aliarum literarum pronuntiatio. Unde ſatis bene cum voce *Angaros* convenit. Verum ne eo devenire neceſſe eſt, modo conſideremus in ἄγγαρος non N, ſed Γ duplicatum inveniri, eo quod unum Gamma non videretur ſatis exprimere poſſe vim ڠ غ Perſici. Et licet nunc vulgo per duplex Γ ſcribatur Ἄγγαρος, non deſunt tamen codices, qui Ἄγαρος & Ἀγαρῥεία habent, uti & Heſychius Ἀγαῤῥοὶ & Ἀγαῤῥεύω exhibet: quam ſcriptionem mallet quoque Cl. Heinſius in *Exercitation. Sacris ad N. T. pag.* 98. Hanc vero vocem *Agaliden* Graeci vix aliter juxta ſuum morem,

rem ſcribere potuerunt quam Ἀγαλεύειν, (quia τὸ *iden* terminatio tantum infinitivi eſt) & mutata liquida λ in ρ (uti λείριον *lilium*, φραγέλλιον, *flagellum* &c. dixerunt) Ἀγαρεύειν. Significat verbum اغاليدن *Agaliden*, Perſis, inſtigare aliquem, urgere, excitare, abigere, auferre, ad fugam cogere, & non tantum de interna animi commotione ſed & externa corporis uſurpatur. Quae omnia mire conveniunt cum ſenſu, quem Graeci dant voci Ἀγγαρεύειν, quod ſit ἐγείρειν ἐργάζεσθαι, Ἄγειν εἰς φορτηγίαν ἢ τοιαύτην τινὰ ὑπηρεσίαν, Ἀπάγειν τι, ad uſum ſc. regum: noſtrates dicerent *preſſen*. Quod ſi ab hac voce *Agaliden* Angaros derivemus, facile animadvertemus *Angelos* ab eadem eſſe dictos, & Ἄγγελος ab Ἄγγαρος non multum differre. Quum enim Perſae nuncios ejuſmodi inter primos habuerint, illi & angari ab iis & angeli ab eodem verbo dicti ſunt (erant enim iidem. Suidas Ἄγγαρος, οὕτως ἐκάλουν οἱ Πέρσαι τοὺς βασιλέων Ἀγγέλους. Et quid ſunt Angeli, niſi ſummi Regis nuncii?) & utrumque nomen ad alias gentes manavit, ita tamen ut angelorum nomen, neſcio quo fato, magis generale redditum fuerit, & angarorum pro ſolis Perſarum nunciis, qui alios ad ſervitium regis cogere conſueverant, uſurpatum. Certe R. Bechai quoque vocem ἄγγελος, אנגלי, ſcri-

bit eſſe Perſicum: & apud Aeſchylum in Agamemnone ἄγγελον πῦρ quidam legunt, alii ἄγγαρον. Scilicet, utrumque idem eſt. An huc quoque pertineat vox ἄναρος, qua ἄγγελον Tarentini appellant teſte Heſychio, viderint alii. Si quis tamen huic conjecturae meae non ſuffragetur, ex omnibus, quae vulgo produntur etymologiis nullam praeferrem illi, quae in voce אִגֶּרֶת *epiſtola* aliquid latere putat, quod videatur docere aggaros, ſive, Dages in Nun reſoluto ut ſaepe fit, angaros a ſimili vocabulo, quod olim apud Perſas in uſu fuerit, ita dictos eſſe, quaſi γραμματοφόρους, qui *literas* deferrent. Quae videretur prima eſſe & ſimpliciſſima vocis ſignificatio. Nam ἀγγαρεύειν (ita cogitandum eſſet) habet ſenſum cogendi aliquem ad praeſtandum opus, quem non debet etymologiae ſuae, ſed moribus illorum γραμματοφόρων, quibus facultas conceſſa erat, & eſt hodieque in Perſia, in itinere equos, homines, camelos & alia ad ſervitium ſibi praeſtandum adigendi.

A P A N.

§. XVI. *Apan. Cappadocica menſium nomina.* XVI. Ἀπάν. Hoc nomen menſis Perſici ex Codice manu ſcripto ſuprà laudato Burtonus exhibet, qui ſit Aprilis. Ita & hodie Perſae fere ſcribunt ابان *Abân*. Iſaacus Monachus hunc

hunc menſem Perſice dici Ἀπειμὰ tradit, addens μὰ, [illegible] quod *menſem* notat, nec huic magis quam aliis menſium adjici debebat. Perſae quidem aliquando vocem [illegible] *Ma* ſubjiciunt nomini menſis, ut menſis a die ejuſdem nominis diſtinguatur: & ſaepe ita ut in unam dictionem coaleſcant. At hoc plane omiſiſſe vel quibus libet menſibus addidiſſe debuiſſet Iſaacus. Dum heic in explicando hoc Perſico menſis nomine ſum, examinanda Tibi haec Cappadocica menſium nomina, lector, exhibeo, quae ex veteri libro Henricus Stephanus excerpſit & Tomo IV. *Theſauri* ſui *Graeci*, *pag*. 225. inſeruit. In iis umbram menſium Perſicorum mihi videor detexiſſe. En illam ſeriem. Mox hab bis Perſica a me addita Τειρὶξ, Μάστα, Ξανανθρὶ, Μιθρὶ, Ἀπομένα μα, Ἀρθρὰ, Τετυσία, Ὠσμωνια, Σόνδαρα, Ἀρτανία, Ἀρστεσὶν, Ἀραιόστα. Perſica Graecis literis ſcripta, ut illi ſeriei conveniant, paulum deflexa, ut fieri ſolet a Graeculis, haec ſunt, Τίρις, Μορδάτα, Ξαχρειὰρ, Μιθρὶ Ἀπάνα μα (*Ma* id eſt menſis, quod ſaepe addunt) Ἀθρὰ, Τὲ, Βαχμανια, Σφονδαρα, Φαρτίνια, Ἀρταπες, Ἀρτάστα. Ita corrupi nomina Perſica, ut illa eſſe corrupta mihi imaginor. Vera nomina Graece ſcripta, eo ordine quo illa praecedentia, haec ſunt, Τὶρ, Μορδὰδ, Ξαχριὰρ, Μιθρὲ, Ἀβὰν, Ἀδὰρ,

'Δὶ, Βαχμὰν, 'Ασφανδὰρ, Φερϐαρδὶν, 'Αδαρϐεὰς, Χορδάδ. De quibus videri poſſunt egregii illi harum literarum promotores, Jacobus Golius, in *notis ad Alfraganum pag.* 20—42. & Thomas Hyde *in Hiſtoria relig. veter. Perſarum cap.* 19. At eadem ipſa, miris modis corrupta ita leguntur in Joannis Lalamantii *Collatione annorum exterarum gentium cum anno Romano*, *pag.* 60. addita fere ubique ſyllaba *mech*, id eſt *ὁ. ὁ mensis.* *Zirmech* (is eſt *Tir* menſis Perſicus, vel Τίρις in Cappadocicis) *Mardan vel Mardari*, *Sarembemech*, *Machiramech*, *Ebenmech*, *Goramech*, *Dimech*, *Bechmemech*, *Azſirdauich*, *Fordimech*, *Ardeimech*, *Cardaimech.* Confer illa cum veris nominibus Perſicis, & abſque multo labore deprehendes, quomodo reſtitui debeant. Nec eſt quod quis miretur tam inſignem corruptionem. Graecis ea barbara erant: & quomodo Hebraea menſium nomina reddiderint; eodem loco apud Stephanum vide, ubi ἰϐλαὰδ pro ἀϐ, Σιεθιναὴ pro σιουὰν, &c. quomodo Aegyptiaca, vide in Cl. Golii *notis ad Alfraganum*, *pag.* 43. Licet errem, cum nullis tamen menſibus quam Perſicis melius ea conferri poſſe mihi perſuadeo.

ARDEMPEAS.

XVII. Ἀρδεμπεάς. Nomen menſis Octobris, quod ex M.S. producit Burtonus. Hic hodie اردبهشت *Ardebehaſt* dicitur, ex qua voce ἀρδεμπεάς natum eſt. Iſaacus Monachus eundem hunc menſem Perſice ἀρλιπέες dici ſcribit. Chryſococca in Canonibus Perſicis illum Ἀρλιβέες vocat. Vide Lector, qua ratione vocem eandem Perſicam Ardebehaſt corruperint, & hoc in aliis quoque factum. ſuſpicare. §. XVII. *Ardempeas.*

ARIMANES.

XVIII. Malus genius apud Perſas. Heſychius. Ἀρειμάνης ὁ Ἅιδης. παρὰ Πέρσαις. In Talmude הורמין *Hormin* nomen eſt mali genii, quod ſuſpicabar aliquando pro הורמיז, id eſt, Perſico هرمز *Hormoz* (Oromaſde) poſitum, ſed quia malum eſſe Genium dicunt, ex Arimane poteſt deflexum videri. Hodieque اهريمن *Ahariman*, nomen eſt Diaboli: unde non eſt neceſſe illud compoſitum credere ex ארי *Ari*, & מני *Mani*, quae duo ſint nomina Perſica ſimplicia, uti Illuſtris Scaliger volebat *lib.* VI. *de emend. temporum*, *pag.* 551. ubi tabellam exhibet no- §. XVIII. *Arimanes.*

minum Perſicorum ſimplicium, ingenioſe quidem conſtructam, ut inde omnia nomina propria Perſica ſibi nota deduceret, ſed (quod pace tanti Viri dixerim) uti mihi quidem videtur, nullius aut exiguae utilitatis: quandoquidem eam tabulam ex variis ſyllabis nominum Perſicorum conflavit, & ipſa nomina Perſica ex illa explicat, quaſi per circulum. Unde enim probat ארי & מני, & תיר & דתא aliaque, eſſe nomina Perſica ſimplicia? Quia *Ari* & *Mani* occurrunt in voce *Arimanes*, & *Manes* nomen Perſae eſt; porro quia *Tir* & *Datha* faciunt nomen *Tiridatis*. Et vice verſa, unde probat *Tiridatem* componi ex *Tir* & *Datha*? quia *Tir* & *Datha* ſunt nomina ſimplicia. Atqui haec, ut ſpeciem habeant, ſi Latinis aut Hebraeis literis ita legantur *Ari* ארי & *Mani* מני, nequaquam ſatisfaciunt illi qui ſcriptionem Perſicam harum vocum conſuluit. Nec enim *Ari* in voce Perſica eſt, ſed *Aher*, quod flexerunt Graeci in ἀρι vel ἀρει. *Aher* autem non eſt nomen proprium Perſicum, ut nec من altera pars vocis *Ahermen*, quamvis a Graecis in μάνης & μάνιος flexa ſit, ut conveniret cum voce ipſis nota Ἀρειμάνιος, *bellandi amore inſanus*, de qua multa habet Stephanus *Schediaſm.* IV. 2. 5.) Atque ita ſe res habet in aliis.

AROS.

A R O S.

XIX. Nomen numeri apud Perſas. Heſychius. Ἀρῶς, ἀριθμοῦ ὄνομα ἰσαρὰ Πέρσαις. Scilicet numerum aliquem ſpecialem non notat, quantum ex hodierna lingua Perſica colligere datur, ſed nomen eſt, quo *Numerum* ſive *quantitatem* generatim appellant. Duae hodie ſuperſunt voces, quarum utraque hoc notare apta eſt, nempe ارج *Arasj* (ج autem ſaepe per Σ reddidere Graeci, uti in Γανσάμηλα liquet ex خانه جمل, de quo ſuo loco, unde fit *Aras*) & ارس *Arts*. Priorem tamen hic praeferrem; quae in M. S. S. Lexicis orientalibus transfertur per Arabicum مقدار, quod *menſuram*, *ſpatium*, *quantitatem rei determinatam* notat. Ita ἀριθμὸς etiam apud Graecos cum μέτρῳ, uti illud obſervatum eſt a Stephano in Theſ. L. Gr. conjungitur. Nec enim aliud quid numerus eſt revera quam menſura, & ἀριθμὸς ὑπὸ ἀριθμοῦ μετρεῖται, unus numerus ab altero menſuratur, uti Euclides loquitur *l.* VII. *Elem.* Non longe ab hac voce recedit Σάρος, quod eſt ἀριθμός τις παρὰ Βαβυλωνίοις, *numerus aliquis apud Babylonios*, teſte Heſychio. An eſt چهار Σάρ, *quatuor*, ſuppreſſo ȣ ut in voce Σάνη ex چهان: quam vide infra. §. XIX. *Aros.*

ARTABA.

§. XX. *Artaba.* XX. Genus menſurae, qua Perſae olim utebantur in metiendo frumento. Heſychius & Suidas: Ἀρτάβη, μέτρον Μηδικὸν σίτου, Ἀττικὸς μέδιμνος. Polyaenus *l.* 4. *cap.* 15. *pag.* 354. Ἀλέξανδρος ἐν τοῖς Περσῶν βασιλείοις ἀνέγνω τοῦ βασιλέως ἄριστον καὶ δεῖπνον ἐν κίονι χαλκῷ γεγραμμένον. Ὅπου δὲ οἱ ἄλλοι νόμοι οὓς ἔγραψε Κῦρος· εἶχεν δὲ οὕτως. Πυραμηνῶν ἀλεύρων καθαρῶν τετρακοσίας ἀρτάβας. Ἡ δὲ ἀρτάβη ἡ Μηδικὴ μέδιμνος ἐστὶν Ἀττικός. Τῶν δὲ δευτέρων ἀλεύρων μετὰ τὰ καθαρὰ τριακόσιαι ἀρτάβαι. Conferri poſſunt Herodotus *l.* 1. *c.* 192. & alii. Perſica vox hodie non ſupereſt, quamvis prior ejus pars ارد *Ard*, quae in M. S. Lexicis per اون & دقيق, explicatur, *farinam* notans, (confer Graecum ἄρτος) non inconveniens videatur ut cum additamento وا *wa* aut با *ba*, quod vocibus quibuſdam Perſae adjiciunt, menſuram farinae notare poſſit, uti ab eadem voce deductum اردبير ſignificat *cribrum farinae*, اردخاله *edulium ex lacte & farina confectum* Turcis dictum بوامج اشي, اردينه *cibum farinaceum* quem Turcae اون شي vocant. Apud Syros ea vox invenitur ארדובא & Arabes الاردب, uti & in lingua Coptica ΠΙΕΡΤΩΒ, quod ab Artaba

taba non abludit, הו enim particula eſt, praefigi nominibus ſolita, ut ال Arabum. Quod autem *Artaba* vox Aegyptiaca ſit, etiam Epiphanius ſcriptum reliquit in libro *de menſuris & pond.* Ἀρτάβη· ἔστι τὸ μέτρον παρ' Αἰγυπτίοις ἐκλήθη. Idem Scholiaſtes Ariſtophanis *ad Acharn. Act.* 1. 5. 2. *p.* 375. Hieronymus *in c.* 5. *Jeſaiae*, Galenus *cap.* v. *de menſur.* Iſidorus *Orig. l.* 14. *cap.* 25. Suidas in voce Ἀχάνη, & alii tradunt. R. Nathan in Lexico, cui nomen dedit *Aruch*, meminit etiam menſurae frumentariae, ארדב dictae, quae ſit חצי לתך, *dimidium Lethech*, & cujus in Talmude mentio fit in *Gem. Bava Metzia c.* 6. & *cap. ult. Gem. Eruvin.* Benjamin Muſſafia, in notis ad id Lexicon, obſervat a Graecis ארטב *Artab* dici, & ſpeciem eſſe *menſurae Perſicae* מין מדה פרסית & vulgo ſcribi ארדיב, mutatis locis literarum *Reſch* & *Dalet*, adſcitoque *Jod.* Editus Etymologus nil habet niſi ἀρτάβη μέτρον ἐστὶ Περσικὸν, Ἀττικὸς μέδιμνος. Multo plura de Artaba habet Etymologus noſter ineditus, ſed corrupta, at quae facili negotio quiſpiam a mendis liberare poterit, qui illa confert cum iis quae Epiphanius habet de Artaba in *lib. de ponder. & menſ.* Ἀρτάφη (ita noſter pro Ἀρτάβη, quamvis τοῦ β & φ frequens ſit permutatio) τοῦτο τὸ μέτρον παρ' ἐγυπτίω (leg. Αἰγυπτίοις) ἐκλήθη.

θη. Ἔστι δὲ ξεστὸν (leg. ξεστῶν) οὐκ ἐκ πολλῆς ἀκριβείας οὗτο ὕτω (l. οὕτως) συνήχθη. Ἑβδομήκοντα γὰρ καὶ δύο ἄνδρες τότε τὸν πύργον ᾠκοδόμησαν κατὰ τὴν Βαβυλῶνα, ὅτι ὀγδοήκοντα γλώσσας ἡ μία συνῆλθεν (Epiphanius ὅτε καὶ ἑβδομήκοντα δύο γλώσσαις ἐκ μιᾶς συνεχέθησαν). ὅθεν καὶ μέροπες ἐκλήθησαν τῶν * . . . στινῶν (Epiphanius, εἰς τὴν μεμερισμένην φωνὴν) Τὸ δ' αὐτὸ καὶ ὁ μετριότης (Epiphanio μετρητής). Τὸ δὲ Γομὸρ δέκατόν ἐστι τοῦ μεγάλου μέτρου τῆς ἀρτάβης, τοῦτ' ἐστι ξεστῶν πέντε Apud Epiphan. legitur ἑπτὰ ξεστῶν καὶ πέμπτον. Si ubique pari modo detegere poſſemus unde Etymologi & Lexicographi Graeci ſua depromſiſſent, facilior eſſet locorum depravatorum reſtitutio.

ARTABANUS.

§. XXI. *Artabanus.*

XXI. Notum nomen: quod & Perſicam terminationem habet وان vel بان & vocem Arta, quam per magnum Graeci explicuerunt. Non repugno ſi quis in his velit acquieſcere. Verum non poſſum, Lector, quin moneam apud Perſas & Maleos, quorum lingua plurimas habet voces Perſicas, ارتاوان *Artavan* notare *divitem*, qui multas opes, agros, &c. poſſidet, & ارت *Arta* ſive هرت *Harta* iis opes, pecuniam, bona, ſignificare. Hoc tamen *Arta*, uti puto, hac ſignificatione

tione tolerari non poteſt in *Artaxerxes*: quare viderint doctiores, ſi tanti eſt.

ARTADES.

XXII. Ita *Juſti* appellantur apud Magos. Heſychius. Ἀρτάδες, οἱ δίκαιοι ὑπὸ Μάγων. Puto legendum Μαρτάδες: nam ita Perſarum Magi juſtum appellant مرد داد *Mard dad*, quaſi *virum juſtitiae* dicas, uti مرد دين *Mard din*, *virum religionis*, i.e. pium, مرد خدا *Mard choda*, *virum Dei*. §. XXII. *Artades.*

ARTAEI.

XXIII. Ita Heroes & viri magni Perſis olim dicebantur, teſte Heſychio, juxta quem Ἀρτὰς etiam Perſice μέγαν καὶ λαμπρὸν notat. Unde in compoſitione nominum ita veteribus explicatur. *Xerxes* iis ἀρήιος eſt, Artaxerxes, μέγας Ἀρήιος. Vid. Herodotum *l.* VI. *cap.* 98. *pag.* 366. Artaeos eſſe gentem Perſicam & Perſas Artaeos appellere heroas, unde formata ſunt nomina Artaxerxis, & Artabazi ſcribit Stephanus *de urb. pag.* 173. his Ἀρταία, Περσικὴ χώρα, ... οἱ οἰκοῦντες Ἀρταῖοι. Ἀρταίους δὲ Πέρσαι, ὥσπερ οἱ Ἕλληνες τοὺς παλαιοὺς ἀνθρώπους, ἥρωας καλοῦσι. Τάχα δὲ καὶ ἐντεῦθέν μοι δοκεῖ Ἀρταξέρξαι καὶ Ἀρταβάζοι. Quae §. XXIII. *Artaei.*

omnia tolerari commodius poſſunt, quam etymologiae quorundam Graecorum, qui omnium barbararum vocum (more Graeco loquor) origines in ſua lingua quaerunt, atque *Artaphernem* dictum quod φρένας ἔχει ἀρτὰς, uti *Paradiſum* a παρὰ & δεύσω, *acinacem* ab ἀκὴ dernari & plura talia commenti ſunt. Herodotum autem Perſas antiquitus eſſe appellatos ſuo ſermone *Artaeos* tradit *l.* VII. *c.* 61. Ἐκαλέοντο δὲ πάλαι ὑπὸ μὲν Ἑλλήνων Κηφῆνες, ὑπὸ μέντοι σφέων αὐτέων καὶ τῶν περιοίκων Ἀρταῖοι. ارد *Ard* Genium Daemonemve Perſis notat. Illud *Arta* itaque vel *Ard* hodie apud Perſas nihil tale (quod ſciam) ſignificat, adeoque fatendum eſt illam vocis ſignificationem interiiſſe. Nec enim dubitamus quin Herodotus & alii recte explicuerint *Arta* per *Magnum*, quum iſta ſignificatio admodum conveniat uſui iſtius vocis in compoſitione tot nominum, quibus Reges & Principes Arabum & Perſarum innotuerunt, uti *Artaxerxes*, *Artabazus*, *Artacamas*, *Artagerſes*, *Artaſyras*, *Artoſtes*, *Artaces*, *Artabanus*, & alii, quos inter & forte *Aretas*, Arabum Rex. Velle enim refutare Herodotum ex eo, quod hodie apud Perſas ارد *Ard* non niſi *farinam* notet, & illos, quorum auctoritate ſcriptor antiquiſſimus vocis *Arta* ſenſum tradidit, culpare ut imperitos ſermonis Perſici,

ci, aut malignos impoſtores, nimis temerarium mihi videtur. Nam quid, precor, in voce Ard eſt (ſi olim, ut nunc, nil niſi farinam ſignificaverit) quod tot Regum & aliorum magnorum virorum nominibus praefigi meruerit? Nae illi ſuperbos iſtos Reges Regum in farinaceos Principes tranſmutant. Et quid mirum, tot ſaeculorum intervallo, quibus tot urbes & regna everſa ſunt, hujus vocis ſignificationem aut mutatam eſſe aut periiſſe? Certo itaque mihi perſuadeo Art vel Arta antiquitus *Magnum* denotaſſe. Clariſſimus Bochartus, in hodierna lingua Perſica vocem أرد hoc ſenſu, quem veteres tradidere, non inveniens confugit ad Hebraeum אדיר, unde per metatheſin literarum *Ard* factum ſit. At vir linguarum peritia Bocharto non minor Th. Hyde in *lib. de relig. vet. Perſ. pag.* 413: أرد Perſiçe *ſtrenuum*, *magnanimum* ſignificare ſcribit, perſuaſus, ut puto, Veterum Graecorum teſtimonio; nam hodie أرد, quod ſciam, nonniſi farinam notat.

ARTAXERXES.

XXIV. Herodotus per μέγαν ἀρήιον interpretatur. Scilicet hoc nomen Perſicis literis ita ſcribitur etiam hodie أردشير شاه *Ardexir Xa*, id eſt, juxta opinionem meam, *Magnus* — § XXIV. *Artaxerxes.*

Magnus

gnus Leo, *Rex*, id eſt, μέγας ἀρήϊος βασιλεύς. De vocibus شير شاه *Xir Xa*, unde *Xerxes* ſuum Graeci fecerunt, agam in voce *Xerxes*. Hic de *Arta* potiſſimum laboro. Sunt inter ipſos Perſas, ne quid diſſimulemus, qui *Ardeshir* explicant per *farinam* & *lac*, ob hiſtoriam quandam, quam & Teixera, & alii, in vita primi Artaxerxis narrarunt. شير *Schir* enim *lac* aeque ac *Leonem*, ſignificat, & ارد *Ard farinam*. Sed hoc factum a Perſis puto, quod ignorarent priſcum ſenſum vocis ارد, quem nobis Graeci antiquiſſimorum temporum conſervarunt. Et quoniam ارد non niſi per *farinam* explicare poterant, alteram شير non per Leonem, ſed *lac* vertendam rati ſunt, ea ratione, ut videtur, inducti quod farinae cum lacte melius conveniat quam leone. Et ut haec Etymologia ſpecie quadam ſe commendaret, fabulam illam de farina & lactis vaſe inventis, quam legere potes apud Teixeram, commenti ſunt. At ſi vel maxime concedamus uni Artaxerxi, ob ſingularem hanc hiſtoriam id nominis datum fuiſſe, unde id tot Principibus Perſarum & aliis commune fuit? unde cum aliis vocibus prima vox *Arta* componitur, ut Artabanus, Artachaſta, &c? quem ibi farina locum habeat, non video; nec ab Herodoto ante recedam, *Arta* per *Magnum*

gnum explicante, quam meliora & vero propiora edoctus fiero.

ARXIPHOS.

XXIV. *Aquila*, Perſice. Ἀρξίφος, ἀετὸς §. XXIV.
παρὰ Πέρσαις. Heſychius. Voce كركس *Arxiphos.*
Karges pro *aquila* vulgo Perſae utuntur: quicum convenit Κίρκος. Schol. ad Homerum *Iliad.* Σ. *pag.* 307. Κίρκος γένος ἀετοῦ ὁ λεγόμενος ἱέραξ. Vide infra in voce *Circos.*

ASTANDAE.

XXV. Curſores Regii aut ſucceſſivi lite- §. XXV.
rarum latores ἡμεροδρόμοι, ἐκ διαδοχῆς γραμ- *Aſtandae.*
ματοφόροι. Loca ex Suida, Heſychio, Euſtathio & aliis, quibus id firmatur, adduxerunt Viri Eruditiſſimi, B. Briſſonius *lib.* 1. de regno Perſar. *pag.* 148. & Burtonus *in hiſtor. ling. Perſicae pag.* 70. Dicti (ſi recte ſcribitur Aſtandes) videntur, ab استادن *ſtare*, unde استانده, *Aſtanda.* *Stator*, quaſi adſtans domino ut juſſa ejus exequeretur. Quo ſenſu & nuncii magiſtratuum *Statores* Latinis dicti, etiam illi qui γραμματοφόροι erant. Cicero *lib.* II. *Epiſt.* XVII. *ad famil. Literas a te mihi Stator tuus reddidit Tarſi.* Meminit horum etiam Petronius *in Satyr.* *Niſi aut ſervos*

vide-

viderint aut ſtatores altius cinctos. Cl. Druſius putat Aſtandas dictos pro Aſtanràs, & hoc natum ex Hebr. אחשתרנים *Eſth* VIII. 10. Cl. le Moyne in *diſſert. ad Jerem* 23. 6. *p.* 252. & Cl. Bochartus, *Hieroz. l.* II. *c.* 21. pro *Aſtandis* legunt *Aſgandas*, & dictos illos putant a Chaldaeo אזגד, quod *nuncium* notat. Pro quibus facit, quod apud Heſychium non ſolum legatur Ἀςάνδης, ἡμεροδρόμος, ſed, Ἀσκάνδης, ἄγγελος.

ASTARI.

§. XXVI. *Aſtari.* XXVI. Athenaeus *lib.* III. *cap.* 34. inter nomina Perſica, quibus Graeci ſcriptores uti ſolent, recenſet τοὺς παρασάγγας καὶ ἀςάρυς, ἢ τὴν σχοῖνον. Verum πολυμαθέςατος Caſaubonus *in Animadverſionibus in Athenaeum*, *pag.* 233. non ἀςάρυς ſed ἀγγάρυς legendum eſſe obſervavit. Vide quae nos ad vocem ἄγγαροι.

ATERGATIS.

§. XXVII. *Atergatis.* XXVII. Τόπον θεοῦ vel θεῶν, Locum Dei vel Deorum Perſice notat, uti Simplicius, in *Comm. ad lib.* IV. *Ariſtotelis*, περὶ φυσ. ἀκροαμ. qui ipſe in Perſide fuerat obſervavit. Recte: nam دار *Dar*, quod Chaldaei אתר eſſe-

efferunt, *locus* eſt, & خدا *Choda*, *Deus*. Praeſtantiſſimus Athenaei Interpres Caſaubonus *lib*. VIII. *cap*. 8. ſcribit certum eſſe, nomen Atergatis corruptum eſſe ex Aſtarta. Dictam eandem Ἀθάραν, & a Ctefia Δερκετώ Strabo in fine *lib*. XVI. tradit. Vide de illa Seldenum, de Dis Syris.

AULISCI.

XXVIII. *Inaures* Perſice. Heſychius. Αὐλίσκοι, ἐνώτια. Πέρσαι. Hodie Perſis *Inauris* آويزه *Auiza* dicitur. Unde Αὐίσκοι in Heſychio legendum arbitror. §. XXVIII. *Aulisci.*

AUPHANTAR.

XXIX. Nomen menſis *Auguſti* apud Perſas. Αὐφαντάρ. Ita Burtonus tradit ex M. S. ſupra memorato. Vera ſcriptio eſt اسفندارمد *Aſphandarmod*. Iſaacus Monachus, in ſerie menſium Perſicorum, eam vocem corrupit in Ἀσφενδάρημα. §. XXIX. *Auphantar.*

AZARAPATEIS.

XXX. Ἀζαραπατεῖς οἱ εἰσαγγελεῖς παρὰ Πέρσαις. Heſychius. Ambigua eſt vox εἰσαγγελεῖς, quae delatores, vel etiam nuncios qui §. XXX. *Azarapateis.*

ad-

adventum alicujus nuntiant, ſignificare poteſt. Vocem Perſicam adhuc quaero.

BAGISTAN.

§. XXXI. Bagiſtan. XXXI. Perſice notat vox باغستان *Bagiſtan* regionem arboribus, vineis, aliiſque plantis ad delectationem conſitam, quaſi regionem hortorum diceres Hoc autem nomine dictum eſſe amoeniſſimum locum Mediae, quem mons & planities fonte irrigata efficiebant, vel potius montem ipſum in planitie ſitum, in quo vel ad quem Semiramis hortum ambitu XII ſtadiorum conſtruxit, teſtatur Diodorus Siculus *lib.* 1. *c.* 13. Quamvis autem ſignificationem vocis Bagiſtan non addat, nec tradat, ex qua lingua petita vox ſit, terminatio tamen Perſica ستان, *Stan*, & locus, cui hoc nominis datum eſt, in Media, & rei ipſius convenientia cum hoc nomine mihi perſuaſerunt eam huic Indici vocum Perſicarum eſſe inſerendam.

AGOAS.

§. XXXII. Bagoas. XXXII. *Spado Regius*. Loca plurima ex Ovidio, Curtio, Plinio & aliis a viris Eruditis diu adducta ſunt. Eſt tamen dubitandi ratio an Bagoas nomen proprium fuerit quorundam

rundam (uti Suidas refert, Βαγώας, ὄνομα κύριον, ὃς ἦν εὐνοῦχος) an vero commune omnium Eunuchorum. Certe apud Perſas باقو Bakon nomen proprium eſt: at ſi commune fuit Spadonibus, forte a پاك Pâk pudicus, caſtus, derivari deberet ad notandam morum innocentiam & vitae puritatem. Literae enim ejuſdem organi, quod vel tyrones norunt, P & B, uti K & G in linguis Orientalibus ſaepe permutantur. Clariſſ. Boxhornius in Epiſt. ſuis, ea quae invenitur p. 220. putat a voce *Bagôas* ortum duxiſſe Gallicum *Page*, quod pediſſequum notat. Vix tamen id mihi perſuadeo, crediderimque τὸ *Page*, a Turcico & Perſico پيك *Peik*, quod prorſus idem notat, quod *Page* Gallis, eſſe derivandum. باكس *Bagos*, formoſum hominem ſignificat Javanis.

BARBITOS.

XXXIII. Lyrae ſpecies, quam a Perſis ad Graecos & Romanos tranſiiſſe credit Cl. Hyde in *praefat. ad lib. de relig. vet. Perſ.* quum ipſi Perſae tradant tempore Cozrois Perviz vixiſſe بربد Barbet quendam, Muſicum Regium, qui nomen dederit huic inſtrumento, de nomine ſuo. At inde (quod cum venia Viri magni dixerim) Graecum βάρβιτος pro- §. XXXIII. *Barbitos.*

K fici-

ſciſci non potuit, quod multis ſaeculis ante Cozroem Perviz, a Pindaro, Euripide, Anacreonte, Theocrito aliisque uſurpatum fuit. Et a barbito potius ipſum Muſicum, quam ab Muſico barbiton nomen traxiſſe opinor. Strabo *lib.* x. vocabulum hoc apud Phrygas in uſu eſſe ſcribit.

BARSAMANATAE.

§. XXXIV. *Barſamanatae.*

XXXIV. Joannes Malala *Chronographiae pag.* 353. Βασιλεὺς Περσῶν ἔπεμψε δύο βαρσαμαρεῖτας, ὧν λινων τὰ ὀνόματα ἐστι ταῦτα. Φουρτων καὶ Γαργαρις μετὰ βοηθείας πολλῆς Περσικῆς χιλιάδων γ. Mox eoſdem βαρσαμανάτας appellat. Videtur illud ſignificare *Viros potentes*, ita enim hodie Perſas برز منند *Bartſemend* (unde parva aut nulla fere mutatione *Barſamanata*) uſurpatur pro *Viro potentia praedito*: quos Chaldaei גברי חיל dicerent: vide *Dan.* 3. 20. برز enim *potentiam*, & مند, idem quod Arabum ذو, *inſtructum, praeditum, ornatum*, notat hominem illa re, cui ſubjungitur. Lectionem itaque Βαρσαμανάται per N prae altera elige.

BISTAX.

XXXV. Rex Perſice. Heſychius. Βίσαξ, ὁ βασιλεὺς παρὰ Πέρσαις. Num id ex Perſi- § XXXV. *Biſtax.*
co پادشاه *Padiſchah*, *Rex*, detortum eſt? Non videtur. Ego exiſtimo deceptos eſſe Graeculos, nec unquam hanc vocem Perſicam fuiſſe. Error, ut puto, hic eſt. Βιστάκια dicebantur olim nuces quaedam, hodie nomine *Piſtaciorum* notiſſimae. Ita Poſidonius apud Athenaeum *l.* 14. ſcribit, Nicander Φιστάκια, alii vulgo Πιστάκια. Perſicum illius fructus nomen eſt پسته *Poſtah*, unde orta vox *Piſtacia*, Talmudiſtis פסתקא. Unde enim res veniunt, inde & nominis etymon arceſſere tutiſſimum eſt. Quia vero Piſtacia regum erant apud Perſas deliciae, & cibus vere regius, hinc quum nuces illas Regias appellari Graeci audirent, putarunt in voce βιστάκια latere nomen *Regis*, & hinc βίστακα *Regem* notare ſcripſit Heſychius. Apud veteres enim βίσαξ pro Rege Perſarum legere non memini, quo magis mihi perſuadeo ex Piſtaciis βίστακα ortum eſſe. Quod ſi in eo fallar, certiora de hac voce dare nequeo. Cl. Bochartus *in Canaan l.* 1. *c.* 10. βιστάκια a βίσαξ derivat & a Perſis eas nuces ratione praeſtantiae regias appellatas eſſe ſuſpi-

catur. Ego contra βίσαξ fictum eſſe a Graeculis, ex male intellecta voce βισάκια conjicio. Qui plura de Piſtaciis ſcire avet, e recentioribus legat Scaligerum in *Comm. ad Theophraſtum*, & Salmaſium *in Homonym. Hyles Jatr.* ubi agunt de terebintho.

CAIADAS.

§. XXXVI. *Caiadas! Locus Heſychii ſentatus.*

XXXVI. Sic *Aedes plena cineribus* Perſice dicitur, ſi recte ſe habent, quae leguntur apud Suidam. Καιάδας, παρὰ Λάκωσι βασιλικὴ φρουρὰ καὶ Σικελιώταις. Παρὰ δὲ Πέρσαις οἴκημα μεστὸν τέφρας. Intelligitne Pyreum aliquod Perſarum vel ſacellum in quo combuſtorum lignorum reliquiae inveniuntur? Certe tale οἴκημα ſolent كده *Cada*, etiam hodie, appellare, & conjunctim آتش كده *Ateſch Kada*, quaſi *aedem ignis* dixeris. Ceterum, uti Lacedaemoniis carcer quidam, vel antrum, Καιάδας dicebatur; ita Athenienſibus Κεώδας. Idem Suidas, *voce* Κεώδας; unde corrigendus videtur Heſychius, apud quem legitur Κεώδης, καθαρός. Lege Κεώδας (vel Κεώδης,) βάραθρον. Illud καθαρὸς natum eſt ex voce βάραθρον, non ſolum ob literarum affinitatem, ſed quod Κηῶεν idem Heſychius per καθαρὸν expoſuiſſet. Suidas, *in voce* Παυσανιας, ſcribit nomen illius carceris Lacedaemonii

monjii κεάδαν, & explicaturus quid ſit, nil niſi βάραθρον appellat (uti in Heſychio legendum conjeci) his verbis: Τὸ δὲ σῶμα εἰς τὸν κεάδαν, βάραθρον δέ ἐστι τοῦτο, ἔρριψαν.

CALASIRIS.

XXXVII. Tunica lato clavo inſignis, qua Perſae olim utebantur. Heſychius. Καλάσιρις χιτὼν πλατύσημος ἢ ἡνιοχικὸς καὶ ἱππικὸς χιτών· ἔνιοι δὲ λινοῦν καὶ ποδήρη χιτώνιον. Democritus Epheſ. *l.* I. Ὑπάρχουσι δὲ καὶ Περσικαὶ καλασίρεις, αἵπερ εἰσὶ κάλλισται πασῶν. Sextus Pompejus Feſtus, *de verb. ſignif. Calaſis, tunicae genus quod Graeci κάλασιριν dicunt. Alii dicunt nodum eſſe tunicae mulicbris quo connexa circa cervicem tunica ſubmittitur.* Scholiaſtes Ariſtophanis in Avib. *pag.* 131. vocem Aegyptiacam eſſe tradit auctoritate Cephiſodemi, & Suidas. Pollux quoque, Καλάσιρις, ſcribit, χιτὼν θυσσανωτὸς Αἰγύπτιος. Ita & Herodotus *lib.* II. *c.* 81. ab Aegyptiis hanc vocem repetendam ſuadere videtur, quum ait illos appellare genus veſtimenti, quod ibi deſcribit, καλασίρις. Unde a gente Aegyptiaca, cui Καλασίριες nomen eſt, (eodem auctore *lib.* II. *Hiſtor.*) has veſtes dictas & ab Aegyptiis ad Perſas earum uſum tranſmiſſum eſſe quorundam eſt conjectura. At ex lingua §. XXXVII. *Calaſiris.*

Perſica, voces huic non admodum diſſimiles, crui poſſent ut tale veſtimentum, quale Calaſiris fuiſſe ſcribitur, ſignificent. Nam كلاله سر *Kala Ser*, ex كلاله *Kala* conſtat, quod *pannum* notat; uti & *contortum manipulum*, & *rhombum*, & سر, *Ser* caput: unde recte videntur illi apud Feſtum καλάσιριν dixiſſe *nodum tunicae, quo circa cervicem ſubmittitur*.

CANDYS.

§. XXXVIII. *Candys.* XXXVIII. Tunica veterum Perſarum. Nihil notius. Heſych. Κάνδυς, χιτὼν Περσικός. Alia, priſcorum Scriptorum teſtimonia ſilentio praeterimus, quod ſatis obvia ſint. Vide Henrici Stephani *Theſaurum L. Graec. Tom.* VI. *pag.* 1131. Salmaſ. ad Tertull. *de pall. pag.* 84. & 71. Briſſonium *de regno Perſ. p.* 249. Aliquando mihi in mentem venit, an non, per Synecdochen partis praecipuae pro toto, vox *Candys* conveniat cum Perſico خانه دست, *Chandeſt*, ſive *manica*, proprie *domo manus*; quemadmodum Hebraei eam בית זרוע *domum brachii* & בית יד *domum manus* appellant. Atque ita Xenophon, ſcribens Cyropaed. *l.* VIII. equites extuliſſe τὰς χεῖρας διὰ τῶν κανδύων poſſet ita intelligi, ac ſi per κανδύας ipſas manicas, non integram togam innue-

innuere voluiſſet. Sed, ut verum fatear, loca Veterum mihi ſe non offerunt, nec opinor inveniri, quibus κάνδυν pro *manica* ſola accipi probem. Quare nihil certi ſtatuo de origine hujus vocabuli. Meminit & κανδύκης Περσῶν Ariſtophanes & Pollux *l.* VII. *c.* 13. ſed Candyn ab ea non diverſam puto. Meminit & Pollux *l.* 10. *Sect*, 137. Κανδύταλις, ſcribitque ſibi videri *vas eſſe Perſicum a candye dictum* σκεῦος Περσικὸν ἀπὸ τῆς κάνδυος κληθέν. Heſychius habet Κανδυτάναι, ἱματιοθῆκαι. Puto legendum Κανδυχάναι a خانه *Chana*, θῆκαι, & *Candys*.

CAPYRIS.

XXXIX. Tunica manicata Perſica Polluci, §. XXXIX.
.7.13. Κάπυρις, ita ille, Περσικὸς χιτὼν χειριδωτός. Hodieque كابلو *Caplou*, genus veſtis Capyris.
ſt, ſed num inde mutata liquida L in R, *Capyris* actum ſit affirmare non auſim. Tot ſaeculorum nim intervallo & veſtes & earum nomina mutata eſſe nemo mirabitur. Liceat mihi hic verbis iti Q. Septimii Florentis Chriſtiani, qui ad *Veſpas Ariſtophanis pag.* 484. de Siſyra agens, *lii*, inquit, σισύραν *faciunt laenam ſimplicem, alii duplicem. Non eſt facile has controverſias conciliare, nobis praeſertim Gallis* ego *Belgis* dicam, qui hac parte Gallorum umus ſimiae) *qui tantum abeſt, ut veterum veſtes atis dignoſcamus, ut noſtras ipſi quotidie mutemus.*

CARBANI.

§. XL. *Carbani.* XL. Nomen illorum, qui alba vitiligine aut lepra correpti ſunt, apud Perſas. Heſychius. Κάρβανοι. Περσαῖοι (lege Πέρσαι) οἱ ἀλφὸν ἢ λέπραν ἔχοντες. Perſice قاربان *Carbân*, componitur ex قار *Car* quod unamquamque rem *intenſe albam* notat, & albae vitiligini optime convenit, ἀλφῷ nimirum, quod in lingua Graeca *album* ſonat, (quae vox a Graeco ἀλφῷ ſine dubio derivata eſt, litera φ in β emollita, quam in π flexerunt Sabini, pro *album* dicentes alpum) & ex بان, *ban*, adjectione Perſis uſitatiſſima, ſignificante aliquem ea re *praeditum* eſſe, ea laborare, &c. Unde genio Perſiſmi mire haec vox congruit.

CARDA.

§. XLI. *Carda.* XLI. *Virile, bellicoſum*, Perſice. Strabo *l.* 15. κάρδα ita explicat, per ἀνδρῶδες καὶ πολεμικόν. Haec eſt ipſiſſima vox Perſica كرد, *Card*, notans *bellicoſum*, *forte*. Cl. Bochartus tamen, *in Phaleg*, ab Arabico قدرة, *Virtus* per literarum د & ر metatheſin derivat. Euſtathius Perſis κάρδακα, (non κάρδα) dici τὸ ἀνδρεῖον ſcribit ad Iliad. B. *pag.* 279. At

κα videtur additum ſine neceſſitate ex voce ſequenti *κάρδακες*, quae ab hac derivata erat.

CARDACES.

XLII. Viri bellicoſi ita Perſis dicebantur. §. XLII. *Cardaces.*
Heſych. Κάρδακες, οἱ στρατευόμενοι βάρβαροι ὑπὸ Περσῶν εἰς. Ἀσίαν οὕτω καλοῦσι τοὺς στρατιώτας ἀπ᾽ ἔθνους ἢ τόπου. Ita & Euſtathius ad Iliad. B. *pag.* 279. qui a gente Καρῶν eos ita dictos opinatur. Cornel. Nepos *Gardates* illos appellat. Revera autem Cardaces dicti videntur ab eadem voce کرد *Kard*, *bellicoſum* notante. *Ces* enim & *tes* terminationes ſunt a Graecis & Romanis adjectae, uti forte & in voce *Acinaces*. کرد *Kord*, idem notat: & ſic in *Guliſtan*; *cap.* I. رستم کرد. *Roſtem* (qui Orientalium Hercules eſt) *bellicoſus*. *pag.* 55.

CARDARIGAN.

XLIII. Nomen dignitatis apud Perſas §. XLIII.
Juxta Theophylactum Simocattam. Quia non- *Cardarigan.*
niſi incertis admodum conjecturis locum facit haec deſcriptio, aliis hujus vocis indagationem relinquimus.

CATASTIGONA.

§. XLIV. *Cataſtigona.* XLIV. *Inſulam* notat Perſice, ſi recte quidam intelligunt vel legunt Heſychium, in voce Νησαίας ἵππους. Μεταξὺ τῆς Σουσιανῆς καὶ τῆς Βακτριανῆς τόπος ἐστὶ Κατασιγῶνα, ὅπερ ἑλλάδι γλώσσῃ Νῆσος. *Inter Suſianam & Bactrianam locus eſt Cataſtegona, qui Graece Inſula dicitur.* Suidas ſcribit Κατασιγόνα, in voce ἵππος Νισαῖος. Phavorinus vocem divisit in duas & habet κατὰ σιγῶνα. At mihi placet lectio Cl. Palmerii, cujus ſchedulae quaedam ineditae olim ad manus meas pervenerunt, qui legendum arbitrabatur κατὰ Στεγέωνα. *iuxta teſtimonium Strabonis.*

CAUCASUS.

§. XLV. *Caucaſus.* XLV. In indagandis vocum originibus ea mihi tutiſſima videtur methodus, ſi illa nomina, quibus hodieque ab iſtiuſmodi hominibus res fuere denominatae, cum antiquis conferamus; nec refugere ſoleo ad remotas linguas, ſi in illis ipſis aliqua vocis veſtigia detegam, ut qui ſatis norim quanto opere mutaverint nomina barbara Graeci, & qui ipſis eruditionem ſuam debent, Romani. Quare, & in voce *Caucaſi* eandem mihi rationem obſervan-

ſervandam exiſtimo. Perſae autem quo nomine Caucaſum appellant? قاف & كوه *Cou Caf*, id eſt ultimi litera in S mutata, Coucas (quod Graeci in nominibus barbaris facere ſolent, uti Ἀννίβας, Λίβανος, Ἀσδρούβας pro *Annibal*, *Libanon*, *Aſdrubal*) *Caucas*, Καύκασος. Cujus literae S additio in fine vocis, aut ſuppoſitio in vocibus peregrinis, maxime Perſicis, adeo Graecis erat uſitata, ut proinde Herodotus ſcripſerit, ſi quis bene attendat, illum deprehenſurum pleraque ſi non omnia Perſica vocabula in Sigma terminari, *Hiſtor. l.* 1. Quod quidem uti manifeſto falſum eſt, ſufficienter tamen demonſtrat S in fine vocum Perſicarum pronunciare ſolitos Veteres Graecos. De monte illo *Caf* dicto (nam كوي *Cou* montem notat) & كاف *Caf* nomen ei proprium eſt, tradunt Mohammedani, illum eſſe montium maximum, & ultimum, qui orbem terrarum ab una ad alteram partem circumeat, poſt quem Sol oriatur & occidat. Quibuſcum ſi conferamus (oportet autem latens ſub ejuſmodi fabulis verum eruere) quae de Caucaſo veteres Graeci & Latini tradidere, non exiguum noſtrae conjecturae firmamentum accedit. Aeſchylus, *in Perſis*, hunc montium altiſſimum appellat his verbis:

Πεὶν

Πρὶν ἂν πρὸς αὐτὸν Καύκασον μόλῃς ὀρῶν
Ὕψιστον —

Stephanus in Ἐθνικοῖς, ὕψος ὀρῶν μέγιστον. & Hiſtoricorum profanorum, qui nobis reliqui ſunt, Parens Herodotus *lib.* 1. idem jam olim ſcripſerit. Ultimum illum Theocritus, *Idyll.* ξ, vocat

Ἢ Ἄθω, ἢ Ῥοδόπαν ἢ Καύκασον ἐσχατόωντα.

Quare & Βορέου κοίτη dicebatur, quod ad Boream ultimus cenſeretur; quod nomen Plutarchus in libello de fluminibus memorat. Ab Oriente ab Eois litoribus (unde & ſolem oriri dicebant) exurgere hunc montem & vaſte ſatis attolli & in occidentem recto ac perpetuo jugo ire, & eundem modo Taurum (طور *Tour* mons eſt) modo Emodem, Caucaſum, Naphaten, iterumque Taurum appellari Mela ſcribit *lib.* 1. *cap.* 15. Et Iſidorus *Originum* XIV. 8. *Mons Taurus a pleriſque idem vocatur qui & Caucaſus.* Strabo ipſe *l.* IX. Graecos Caucaſum nominaſſe illos montes, quos *ultimos ad Orientem noverant*, ἀκρότατα πρὸς ἕω ἐγνώριζον, teſtatur: quamvis & hoc addat, Veterum quoſdam proprie ὄρη Καυκάσια & καύκασον appellaſſe montes qui a Ponto Euxino ad Mare Caſpium porriguntur. Porro quemadmodum Caucaſiis montibus alligatum finxit Prometheum antiquitas Graeca,

ca, ſic Perſae in monte Caf vinctos detineri illos Genios ſive ſpiritus, quos primi Heroes ex Adami poſteritate devicerunt, fabulantur: nam & hi in hiſtoriis ſuis tempora μυθικὰ habent. Iſidorus nomen Caucaſi ſignificare orientali lingua *candidum*, id eſt, nivibus denſiſſimis candidantem ſcribit *Origin. l.* XIV. *cap.* 8. & addit eum, qui iidem monti jungitur *Caſim* a Scythis vocari. Caſim enim apud eos candor ſive nix.

CAUNACES.

XLVI. Perſicae veſtis genus eſt, quod cum Chaldaeo גונכא contulit Vir Eruditiſſimus S. Bochartus *in Canaan lib.* I. *cap.* 24. quem vide. גונכא (in Aruch ſcribitur per ב, גונבא) enim ſtragulum craſſius notat & ex utraque parte villoſum, & Caunacum Varroni definitur *ſagum majus & amphimallon.* Heſychius Καυνάκαι, ςρώματα ἢ ἐπιβόλαια ἑτερόμαλλα. Scholiaſtes Ariſtoph. *in Veſp.* Καυνάκης ἐςὶ Περσικὸν ἱμάτιον ἔχον ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους μαλλοὺς. Pollux *l.* VII. *c.* 13. Babyloniorum eſſe veſtem ſcribit: Βαβυλωνίων δ' ἐςὶν ὁ καυνάκης. Scribitur & γαυνάκης, uti apud Suidam. Vox eſt Chaldaea, uti puto: quumque Chaldaea ſub imperio olim Perſarum fuerit, non mirum hanc veſtem a Perſis quo- §. XLVI. *Caunaces.*

que

que geſtatam, & nomen Chaldaeum retentum.

CERSA.

§. XLVII. *Cerſa.*

XLVII. Nummus Aſiaticus. Heſych. Κέρσα, Ἀσιανὸν νόμισμα. Idem hoc eſſe cum Perſico & Arabico كرص *Kers* Illuſtris Salmaſius *in lib. de uſuris p.* 581. obſervavit. An huc pertinet νόμισμα quod Aegyptii Κερσαῖον dicunt? Vide Heſychium in voce Κορσίπιον.

CERTA.

§. XLVIII. *Certa. Unde nomen urbis Alcairo.*

XLVIII. Refertur inter voces Perſicas a Cl. Burtono in *hiſtoria linguae Perſicae.* Sed proprie eſt Chaldaeum, Syrumve קרתא *Carta*, ex Hebraeo קריה *Ceriah.* Confert idem cum *Certa* vocem *Cair*, quae Cambris urbem notat, & vocabuli ejus originem, praeeunte Twino, *in Comment. Britannic* in magna *Cairo* Aegypti urbe obſervat. Sed fallitur, quiſquis urbem Cairo inde dictam autumat. Nomen ejus verum eſt القاهرة *Alcahira*, id eſt, *Victrix*, ei datum fauſti omnis cauſa, a Zjeuhare, qui veterem Memphim nova acceſſione auxit: a quo tempore & nova & vetus urbs ita dici coepit. Cujus civitatis deſcriptionem vaſto volumine complexus

plexus eſt احمد ابن علي المقريزي *Ahmed Ibn Ali*, *Macrizi*, quam ex Arabico in Turcicum ſermonem verſam Cl. Ravius Academiae noſtrae, una cum aliis Codicibus Orientalibus manu ſcriptis, donavit.

CHANARRAGAN.

XLIX. Magiſter militum, ſive Dux limitis. Procop. *l.* I. Perſicorum. كناره *Kenara* limitem ut & turmam in extremo collocatam notat, quod Graeci Χανάρρα pronunciarunt, unde qui ei praeeſt cum adjecto γὰν Χαναρραγὰν dicitur. §. XLIX. *Chanarragan.*

CHANARANGES.

L. Χαναράγγης eidem memoratur, quod nomen dignitatis ſit, eſtque ipſiſſima vox Perſica كنارنك *Canarang* notatque provinciae praefectum, ut & publicanum qui vectigalia colligit. §. L. *Chanaranges.*

CHORTAT.

LI. Nomen menſis Perſici juxta Iſaacum Monachum, Χόρτατ. Ita etiam auctor tabulae menſium Perſicorum, quam ad calcem μεγάλης Συντάξεως Ptolomaei M.S. quae olim in Biblio- §. LI. *Chortat.*

bliotheca Lambethina fuit, invenit Cl. Burtonus. November eſt, & idem qui Cappadocibus Ἀρτατᾶ, cujus meminit Epiphanius *l.* II. *tom.* I. *haereſ.* 51. Verum nomen eſt خرداد *Chordad*; vide ſupra ad vocem *Ἀραν.* Ubi dedimus genuina Perſicorum menſium nomina & Cappadocica ex Perſicis corrupta oſtendimus.

CIDARIS.

§. LII. *Cidaris.* LII. Cidarim Perſae capitis inſigne appellant, teſte Curtio, *lib.* III. & *Hoc*, inquit, *coerulea faſcia albo diſtincta circuibat.* Pollux, *lib.* VII. *cap.* 13. eandem eſſe Cidarin cum tiara & curbaſia, & pileo ſcribit ubi de veſtitu Perſarum agit. Περσῶν μὲν ἴδια, κάνδυς, ἀναξυρὶς, καὶ τιάρα, ἣν καὶ κυρβασίαν ἢ κίδαριν καὶ πῖλον καλοῦσιν. Auctor Etymologici noſtri inediti. Κίδαριν, ἐκ τριχῶν ὕφασμα καμελαύκιον ἢ περίθημα κεφαλῆς βασιλικῆς. Ἀνὴρ παρὰ Πέρσας τὴν κίδαριν ἀνεδύσατο. Heſychius. Κίδαρις, πῖλος βασιλικός: & a nonnullis tiaram dici ab aliis κίταριν, obſervat. Suidas Cidarin a nonnullis appellari pileum, aliis coronam, & faſciam & στρόφιον ſcribit. Moſchopulus περὶ σχεδῶν. *pag.* 57. Κίδαρις, ἡ ἱερὰ περικεφάλαια. Perſica vox talis, quod ſciam, hodie non invenitur, at Chaldaica קטרא,

קִיטְרָא cingulum, redimiculum, Διάδημα notat: & hinc eſt, quod non κίδαρις ſolum ſed & Κίταρις & Κίθαρις ſcribatur apud Herodotum. Confer Pollucem & Heſychium. Voce non multum diverſa Κίτλαρος uſi ſunt Cyprii pro diademate. Heſychius. Κίτλαρος, διάδημα, ὃ φέρουσι Κύπριοι· οἱ δὲ τὰ διαδήματα φοροῦντες Κίτλαροι λέγονται. Sc. ab eadem origine, a קטר *ligavit*. unde & קטרין pro cingulis, *Dan*. 5. 12. Videtur itaque Cidaris fuiſſe Diadema tiarae obvolutum ſive faſcia ipſa, uti & Philo *lib*. III. *de vita Moſis*, teſtatur Reges Eoos pro Diademate, ἀντὶ διαδήματος uti Cidari, & Briſſonius, *lib*. I. *de regn. Perſ. c*. 28. obſervavit, quam κίδαριν Περσικὴν vocat Arrianus eandem Περσικὸν Διάδημα dici Diodoro Siculo. Adde, quae Auctor Etymologici Magni habet, *in voce* ἐγκεκορδυλημένη. Uti & Xenophon, *lib*. VIII. Κυροπ. Εἶχε δὲ διάδημα περὶ τῇ τιάρᾳ, & Theophraſtus in ſcripto, *de regno Cypriorum*, quem Suidas citat in voce Τιάρα. Et clare Arrianus *l*. 7. ſcribit ventum obortum Alexandro abripuiſſe regium pileum *Cauſiam*, (quam tamen Auctor Etymologici diſtinguit a tiara. Tanta eſt in his confuſio, atque ita ſibi contradicunt ſcriptores, ut difficulter quis ſe expediat) & diadema ei alligatum τὴν καυσίαν καὶ τὸ διάδημα αὐτῇ συνεχόμενον, & illum

L. qui-

quidem, pileum nempe, ſeu tiaram, utpote graviorem in aquam incidiſſe, hoc (diadema ſc.) a vento abreptum arundini cuidam adhaeſiſſe. Unde videmus aliud pileum regium ſive tiaram, aliud diadema, & hoc illi fuiſſe ſuperligatum, plane uti נזר *Corona*, *diadema*, a מצנפת *pileo* Pontificis Maximi apud Hebraeos diſtinguitur. *Exod.* 29. 6. *Lev.* 8. 9. Sic & Plutarchus *in Antonio. pag.* 941. *καυσίαν* appellat *διαδηματοφόρον*, cui ſc. diadema erat circumligatum, non ipſum *διάδημα*. Non deſunt, fateor, Viri eruditione celebres, qui putant Cidarim, & Tiaram unam eandemque rem fuiſſe, quibus ego, ſalva eorum reverentia, non aſſentior. Novi Veterum quoſdam promiſcue vocabula Cidaris & Tiarae uſurpare, & lubens illis Viris largior ſe habere, unde ſententiam ſuam adſtruant. Verum quis non novit quam exiguam rerum Perſicarum notitiam habuerint Graeci & Romani, ſic ut facile illa confundere potuerint, quae toto coelo erant diverſa. Ita ego haec nec ſine Veterum auctoritate, concipienda & diſtinguenda exiſtimo. *Tiara* erat tegmen capitis, quod figuram pilei acuminati habebat, vel in acutum deſinebat, cujus formam exhibent veteres Nummi ſatis noti & vulgati. *Cidaris* erat diadema, ſive redimiculum, vel faſcia, quae caput cingebat, & aliquando ipſi

tiarae

tiarae ſuperaddebatur, ita ut quiſpiam & tiaram & cidarim ei praeligatam ſimul gereret, uti ex nummis antiquis manifeſtum eſt, qui & tiaram & diadema, impoſita capitibus Regum exhibent. Quare Lucianus, *in Votis*, *pag.* 880. *tiaram* a *diademate* diſtinguit, Τιμῶν, inquit, τὴν τιάραν ὀρθὴν ἔσαν καὶ τὸ Διάδημα, & in Piſcatore ὀρθὴν τιάραν καὶ Διάδημα. Unde ergo, dicet aliquis, nata confuſio? Forte quod roganti Romano cuidam, quale illud capitis tegmen erat quod Perſae gererent, reſponderit unus, *Tiara* eſt, alter, *cidaris* eſt; tertius, *diadema*. Atque ita haec inter ſe confuderunt, quum tamen diadema idem quidem eſſet cum cidari, at non cum tiara.

CIRCOS.

LIII. *Aquila.* Auctor brevium Scholiorum in Homerum *ad Iliad.* Σ. in fine: Κιρκῶν; εἶδος ἀετοῦ, ὁ λεγόμενος ἱέραξ. Ita & Scholiaſtes ad Aeſchyli *Prom. Vincti pag.* 52. Κίρκους, ἤτοι ἀετοῦς. Et auctor pervetuſti Gloſſarii, citati Becmanno *in Orig. Ling. Lat.* Circum, ἱεράκα. Ἔςι δὲ ὄρνεον μεταβληθείσης τῆς Σκύλλης τῆς Νίσου μεγαρέων. Etymologicon noſtrum ineditum. Κίρκος, κρίκος, κίρκος. Καὶ τὸ κρικῶσαι, κιρκῶσαι Ἀττικοὶ λέγουσιν· οἱ δ᾽ ἄλλοι εἴξαντες ὑπέτρεσαν ἠΰτε κίρκους, § LIII. Circos.

Ὠκυπετὰς ἀγεληδὸν ὑπατρέσωσι πέλειαι.
ἔστι δ' εἶδος ἱέρακος. Gemini hi verſus (nam & οἱ δ' ἄλλοι initium verſus Hexametri facit) leguntur *lib.* I. Argonauticorum Apollonii Rhodii *v.* 1049. & 1050. unde videmus legendum ὑποτρέσσωσι. Eſt Perſicum کرکس.

CONDY.

§. LIV. *Condy.* LIV. Nomen poculi Perſici. Vide *Diſſertat.* VI. *de Veteri lingua Indica*, *pag.* 218.

COPIS.

§. LV. *Copis.* LV. Genus gladii Perſici. Aliquot veterum loca huc facientia vide apud *Briſſon. de regn. Perſ. pag.* 288. & Stephanum *in Theſauro Ling. Graec. Tom.* 2. *pag.* 348. Multi pro ſecuri τὴν κοπίδα habuerunt, at plurimi pro cultro aut pro enſe Perſarum. Xenophon *l.* I. τῆς Κύρου πράξεων ſcribit Perſas dextra μάχαιραν ἢ κοπίδα gerere, uti ſiniſtra γέῤῥον cratem pro ſcuto. Apulejus & in venatione copidum uſum fuiſſe docet *lib.* XI. *Metam.* ſcribens: *illum ſuccinctum chlamyde copides & venabula venatorem fecerant.* Chaldaei & ipſi hac voce uſi ſunt; in *Targum Jonathanis* eam ſcribentes קופין & vulgo per ſecurim ſolet transferri. Taubmannus in notis ad Plauti Per-

Perſam, videtur, ſcribit; illud quod Hungari & noſtrates hodieque *Copyn* vocant, *Copis* Perſarum eſſe. Dubito an non a كفتن *Kaften*, *findere*, derivari debeat, quod cum Graeco κόπτειν convenit. Nam Copides non punctim ſed caeſim feriebant. Quare Leunclavius in Appendice Xenophontea κοπίδα a Graeco κόπτειν derivat. At ſi ex Gr. κόπτειν derivari poteſt κοπὶς, multo potiori jure ex Perſico كفتن *Kaften* derivabitur; erant enim Copides origine Perſicae.

CURBASIA.

LVI. Idem eſt cum tiara & pileo & cidari juxta Pollucem. Heſychius vero & Suidas ſcribunt eſſe ὀρθὴν τιάραν, qua ſoli Reges Perſarum utebantur. Ariſtophanes etiam rectam appellat curbaſiam, in Avibus ſcribens gallum gallinaceum ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τὴν κυρβασίαν ὀρθὴν ἔχειν, in capite Curbaſiam rectam gerere. Herodotus de Sacis *lib.* VII. *cap.* 64. quod gerant περὶ τῇσι κεφαλῇσι κυρβασίας ἐς ὀξὺ ἀπηγμένας, ὀρθάς. Quod ſi, uti oſtendimus, Cidaris ipſum diadema fuerit, non pileus, nec curbaſia eadem eſſe ſimul cum cidari & pileo potuit. Sed adeo confuſe loquuntur veteres de hiſce κόσμοις περικεφαλαίοις, ut omnes conciliare difficillimum, ſi §. LVI. *Curbaſia.*

non plane ἀδύνατον ſit. Quare nec nos hiſce immorabimur: & ſi quem lubido capiat plura veterum loca conferendi, Stephani Theſaurum Linguae Graecae, & Briſſonium de regno Perſarum adeat. Si ex hodiernae linguae Perſicae uſu definiri debeat, quid pro curbaſia haberi debeat, fuit idem cum cidari, id eſt, diadema ab ipſa tiara & pileo diverſum. كرباسو *Curbaſou*, eſt *ſindon*, *byſſus*, *linteum*. Et ex byſſo conſtabant illa diademata ſive cidares. Κύδαριν βυσσίνην Darius promittit in Apocrypho *Ezrae lib.* III. *c.* 6. Sed tiarae conſtabant ex panno. Illuſtris Salmaſius in *lib. de modo uſurarum*, *pag.* 104. opinatus eſt, quum κυρβασίαν pro criſta Galli uſurpaverint Comici, ab Arabico قنبر *Cunbur*, (lege potius *Cumbur*) criſta, poſſe derivari: de quo liberum per me ſit lectoris arbitrium.

CYRUS.

§. LVII. *Cyrus, & Corus.*

LVII. Perſis veteribus *Sol* hoc nomine dicebatur. Ita Cteſias, ita Plutarchus, Heſychius & alii Scriptores quorum loca ſaepe laudata ſunt occaſione Cyri, Perſarum Monarchae, quem a Sole ita dictum retulit antiquitas. Scilicet خور *Chour*, Κῦρος, hodieque *Solem* notat Perſis, unde indubia eſt hu-

jus

jus vocis origo & certa veterum etymologia, quam & horum temporum uſus confirmat. Obſervavit id jam dudum Vir Perſicae & affinium linguarum peritiſſimus L. Warnerus *in Proverb. Perſic. pag:* 41. Aliam tamen ſignificationem huic vocabulo tribuunt nonnulli. Heſychius ita dictum Cyrum eſſe ſcribit juxta quoſdam quod a *cane* nutritus ſit ἀπὸ τοῦ ἀπὸ κυνὸς τετράφθαι. Ita & R. Abraham Zacuth *in Juchaſin* נקרא בן הכלבה על שם שזקנו צוה להמית והשליכוהו במקום אחר וינק מחלבו הכלבה וכו'. *Dicitur (Cores) canis filius, quandoquidem juſſu avi ad mortem damnatus & expoſitus lacte canis cujuſdam nutritus eſt.* Abarbanel in *Jeſ.* 51. שהיה גרולו על יד הכלבה נקרא. שמו כורש שבלשון פרסי הוא כלב *Quoniam educatus eſt a cane, nomen ejus Cores (Cyrus) eſt, ſermone enim Perſico canis ita appellatur.* Anſam errori praebuit, ut puto, vox Perſica کوره, *Cura*, quae *canem* notat, & unde Cyri nomen derivare voluerunt, vel quod, uti Herodotus *lib.* 1. *cap.* 122. narrat, *Cyno*, κυνὼ, nutrix ejus fuiſſet. At, nonne multo probabilius eſt a ſole quam a cane ſummum Perſiae Monarcham dictum eſſe? & quid fiet de antiquiſſimorum ſcriptorum teſtimoniis, quibus opponere auctoritatem recentiorum nimis eſt temerarium? Indubium itaque

que mihi eſt a خور *Chour*, unde, adjecta terminatione ος vel *us*, Κῦρος & *Cyrus* fit, vel a خورشيد *Chourſchid* (utrumque enim Perſis *Solem* notat) abjecto يد, nomen *Cyri* eſſe formatum. Unde exiſtimamus & Talmudicum חרס pro *ſole* ortum traxiſſe. Ita enim *Heliopolin* עיר החרס dicunt. Sic ut nulla videatur fuiſſe ratio, ob quam Illuſtris Scaliger *l.* VI. *de emend. temp.* negaverit a خورشيد *Cyrum* eſſe dictum, niſi forte quod crediderit nunquam خور ſine شيد *Solem* Perſis dici. Quamvis & a خورشيد, quam ille vocem memorat, vocabulum Cyri potuerit eſſe profectum, abjecto يد. In pronunciandis enim linguarum barbararum vocibus quot literas demſerint, & addiderint Graeci aliquando, magnum Scaligerum latere non potuit. Sciunt quoque Eruditi multas vocum derivationes & etymologias hodie cum applauſu excipi & probari, quae multo duriores ſunt & difficilius concipi queunt, quam vocis Cyri a خورشيد derivatio. Ipſe enim fatetur Scaliger, כורש & כורשר parum differre, quod & ipſa literarum inſpectio docet. Vide multa huc facientia in Cl. Gatakeri *Miſcellan. Poſth. cap.* 21. Pro Κῦρος, *Cyrus*, uti vulgo, Κόρος habet auctor Etymologici vulgo Magni dicti, cujus haec verba ſunt. Κόρος, ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ὁ παλαιός. Ἡλίου γὰρ ἔχει

τὸ

τὸ ὄνομα. Κῦρον γὰρ καλεῖν εἰώθασιν οἱ Πέρσαι τὸν Ἥλιον. Accuratiſſime hic ſcriptor vocem Perſicam exprimit, quae Solem notat, per Κῦρος. Verum hoc plane indifferens eſt, ſive quis Κόρον ſive Κῦρον dicat: nam Damma apud Perſas & Arabes modo per O modo per U redditur, uti *Mohammed* dicimus & *Muhammed*: quare ſacer Scriptor *Cores* cum Monarcham appellat, non *Cyrus*. Certe fluvius eſt in Perſia a Cyro dictus, quem alii Κόρον alii Κῦρον appellant. Quidni itaque & Cyrus & Corus & Cores dici poſſit? Ita Dionyſius, terrarum orbis ſitus recentiſſimus auctor tempore Plinii, quem ad commentanda omnia in Orientem praemiſit Divus Auguſtus, ut teſtatur *l. 7. c. 27.*

Χωρὶς μὲν Κόρος ἐστὶ μέγας, χωρὶς δὲ Χοάσπης
Ἕλκων Ἰνδὸν ὕδωρ παρὰ τε ῥείων χθόνα Σούσων.

Verſ. 1073. Mela etiam habet *Coros*; at Strabo Κῦρος. Plus negotii faceſſit verſus poſterior apud Dionyſium, loco citato, quomodo Choaſpes poſſit dici Indicam aquam volvere, ἕλκειν Ἰνδὸν ὕδωρ. Ego pro Ἰνδὸν (ſi quid mutandum eſt) legerem ἔνδον, ut ſenſus ſit, *intus aquam volvens*: nam de Eulaeo (quem cum Choaſpe eundem eſſe ex multis veterum locis, ut ut quaedam repugnent, li-

quet quae collegit Cl. Hill *in Comment. ad Dionyſ. pag.* 356.) Plinius ſcribit, quod medio ſpatio cuniculo conditus (ἕλκων ἔνδον ὕδωρ) ac rurſus exortus per Meſobatenem lapſus circumeat arcem Suſorum. Eodem ordine noſter, de cuniculo ſubterraneo locutus, quo ferebatur, addit Suſa eum praeterlabi,

—— παρὲξ τὲ ῥείων χθόνα Σούσων.

Eſſe tamen id mendum ſatis antiquum (modo mendum ſit librariorum & non error Poëtae) apparet ex verſione Rufi Feſti Avieni, ſcribentis,

Arva ſecat Cyrus, perrumpit rura Choaſpes,
Indica provolvens procul aequora ——

At ego, ut verum fatear, nil mutandum cenſeo, ſed erraſſe Poëtam exiſtimo: ſaepe enim contingit nos emendationibus noſtris Veteres Scriptores doctiores fingere quam ipſi fuerunt; quum, ubi errant, ſtatim de correctione cogitamus.

DANACES.

§. LVIII. LVIII. Nummus Perſicus. Τὴν Δανάκην
Danaces. εἶναί τινές φασι νόμισμα Περσικόν. Alii, uti Heſychius & auctor Etymologici Magni, generatim βαρβαρικὸν. Eſſe hoc vocabulum Perſicum دانكه *Danach* ſive *Dank* ob-

obſervavit Illuſtris Salmaſius *in lib. de uſuris, pag.* 427. & Cl. Bernardus *lib.* 11. *de Menſuris & ponder. antiq. pag.* 89. ubi plura Veterum Auctorum loca vide. Ita & Cl. Hottingerus, *de nummis Orient. p.* 94. Proprie nummus erat, qui mortuorum ori imponebatur, uti auctor Etymologici ſcribit, & derivat a *θανατοῖς*, i. e. mortuis, nam *νεκροὶ ξηροὶ*, & *θανατοὶ τῶ ξηρῷ*. Heraclides *l.* 11. *Perſicorum.*

DARIGMEDUM.

LIX. *Δαριγμεδοὺμ* Perſis idem dicitur qui Romanis *Curopalates. Procop. lib.* 1. *Perſic.* Hunc vero a palatii cura ita dictum Corippus, cujus novam editionem, quam molitur Vir Eruditiſſimus, Cornelius van Arckel, avide exſpectamus, *lib.* 2. innuere videtur, ſcribens, §.LIX.*Darigmedum.*

Succeſſor ſoceri factus mox Cura palati eſt.

در *Dar* & درگاه *Darga* Perſice *palatium* & *aulam* notant. Atque ita illa pars vocis Darigmedum clara eſt. Sed quid haec pars Perſis ſignificet, non adeo mihi perſpectum eſt.

DARI-

DARISTHENON.

§. LX. *Dariſthenon.*

LX. Joannes Antioch. Malala in *Chron. pag.* 410. ſcribit dogma Manichaicum de bello boni Dei cum malo & victoria illius de hoc reportata ita Perſice appellari. Ὅπερ δόγμα Μανιχαικὸν παρὰ Πέρσαις καλεῖται, κατὰ τὴν αὐτῶν γλῶσσαν τὸ τοῦ Δαρισθενῶν. Ὃ ἑρμηνεύεται τὸ τοῦ Ἀγαθοῦ.

DARIUS.

§. LXI. *Darius. Lectio* Darjaves *defenſa.*

LXI. Idem veteribus Perſis ſignificabat, quod ἑρξείης Graecis. Ita Herodotus *l.* VI. Auctor Etymol. Magn. Δῆρις, δήρειος· καὶ τροπῇ δαρεῖος οἱονεὶ ὁ πολεμικός. Cogitavi aliquando an non conveniat cum Δαρεῖος, aut Δαριαῖος, (uti Cteſias ſcribit *in Perſicis*) vox درشت, *Doroſt*, quae virum *trucem*, *ferocem*, *fortem*, *vehementem* notat. Quid autem eſt hoc aliud, quam *coercitorem* ſive ἑρξείην dicere? At poſtea quum Perſas illum, quem nos *Darium* appellamus, دارا *Dara*, vel داراب *Darabum* vocare accuratius animadverterem, & دارا *Dara*, Dominum Perſice notet, credere malui, a *Dara*, adjecta terminatione Graeca, Δαρεῖος factum eſſe; quum & *Dominus* & *Coercitor*, notio-

nes

nes ſint non admodum diverſae. *Darabi* autem (quo nomine nonnulli Perſae Darium appellant) vocis Etymologiam hanc tradunt quod بر آب *in aqua* (in ripa ſc. Tigridis) a matre expoſitus, inde extractus ſit. In Sacro Codice דריוש *Darjaveſch* cum dici, qui nobis Darius, notum eſt. Quod eveniſſe ex mala Judaeorum punctatione, quum iiſdem manentibus literis poſſit pro varietate appoſitarum vocalium, & Darius & Darjaveſch legi, crediderunt Viri in orbe literato celebres, Thomas Hyde, in *Hiſtoria relig. vet. Perſ. pag.* 43. Jobus Ludolfus, *in notis ad Epiſt. Samaritan. pag.* 23. Ricardus Simonius, *in Hiſtoria Critica Veter. Teſtam. lib.* I. *cap.* 24. At ego affirmare non auſim. Meminit certe nominis utriuſque, & *Darjaves* & *Darii*, Strabo, *lib.* XVI. *in fin.* Τῶν ὀνομάτων μεταπλώσεις, μάλιστα τ. βαρβαρικῶν πολλαί. Καθάπερ τὸν Δαριαύην (vel Δαριαύην, uti Cl. Caſaubonus ſcripſiſſe Strabonem putat) Δαρεῖον ἐκάλεσαν. Et *Darjaves*, cum Vav mobili aeque ex Perſico *Darab* (B in V mutato) duci poteſt, ac ex *Dara Darius*. Quum itaque Perſae ipſi duplici nomine & Dara & Darab eundem Monarcham appellant, quid vetat Graecum Δαρεῖος ex *Dara*, & Hebraeum, Chaldaeumve *Darjaves* ex *Darâb* deducere? Heſych. ſcribit Δαρεῖον Perſis Φρόνιμον ſignificare, quod ex ho-

hodierno ſermone Perſico fateor me firmare non poſſe.

D E M A.

§. LXII. *Dema.* LXII. Nomen menſis Junii apud Perſas, teſte Iſaaco Monacho. Δῆμα. Dividenda ea ea vox in duas eſt δῆ & μα· δῆ, دی nomen menſi illi proprium eſt, μα, ماه *menſem* notat. Dicitur & hic menſis Perſice حرم *Horm*: at nec ex illo τὸ Ντάι effingas, quod M. S. Codex Graecus, quem citat Burtonus, mira corruptela, pro Dema aut Dima, habet. Licet ipſi cum Iſaaco Monacho in reliquis ſatis bene conveniat, aut veſtigia ſaltem imitationis detegi queant. Sed ita comparatum eſt cum vocibus peregrinis, quae inſcitia librariorum, illas non intelligentium, ita depravantur nonnunquam & a vera origine abeunt ut agnoſci nequeant. Quare & nos optamus nonnunquam facilitatem lectorum in examinandis conjecturis noſtris: quamvis non adeo ſimus abſurdi, ut illas pro veris etymologiis velimus lectori obtrudere. Quisque vel ſagaciſſimus in his falli poteſt. Ubi & nos erravimus, veniam nobis concedi petimus. At memores tantum eſſe lectores noſtros volumus, quum nomina menſium (quorum origo clare poteſt oſtendi) ita

ita depravata cernunt, etiam in aliis hoc contingere potuiſſe.

DEUA.

LXIII. Δεύας dici a Magis τῶν Ἀνάκους θεοὺς i.e. Διοσκόρους, διδύμους, Geminos, Caſtorem & Pollucem tradit Heſychius. Ita eſt. دو *Dou*, addita terminatione ας, ut linguae Graecae genio eo in loco conveniat Δέυας, notat Perſice *Duos*, *Geminos*. Suſpicatus ſum olim ex hac voce دو vel دودو *Doudou*, i.e. *duo* & ونا *Wana*, (ex יונה Hebr. deſumtum, quod Tzetzes Οὐνὰ effert) *columba* conflatam vocem Δωδώνη, quod *duae columbae* oraculum Dodonaeum fundere conſuéviſſent. Vide Sophoclem in Trachin. Herodotum, Pauſaniam & alios. §. LXIII. *Deua.*

DIAN.

LXIV. Coelum Perſice ita dici arbitraretur quiſpiam qui haec Heſychii legit, ſed quae ut pleraque, (fere ſcripſeram, omnia) corruptiſſima ſunt. Δίαν, μεγάλην ἢ ἔνδοξον, τὸν ὐρανὸν Πέρσαι καὶ τὴν νῦν καλουμένην Νάξον. Ita haec legenda ſunt meo judicio, Δίαν, μεγάλην ἢ ἔνδοξον, καὶ τὴν νῦν καλουμένην Νάξον; conſtat enim inſulam Naxum ante Diam §. LXIV. *Dian. Heſychius correctus.*

eſſe

eſſe appellatam. Dein, novo titulo, lege, Δία, τὸν οὐρανόν. Πέρσαι. *Jovem. Ita caelum dixere Perſae.* Teſtis eſt Herodotus, *l.* 1. *cap.* 31. Οἱ δὲ νομίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν ὀρέων ἀναβαίνοντες θυσίας ἔρδειν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ οὐρανοῦ Δία καλέοντες. Et Origenes *l.* v. *in Celſum.*

DIPHRAGES.

§. LXV. *Diphrages.* LXV. Forte & haec vox Perſica eſt. Scribit enim Heſychius hoc nomine appellari a Parthis praefecturas Ducum quorundam. Διφράγες, ἡγεμόνων στρατοπέδων τῶν παρὰ Πάρθοις Ταγαί. Et Ταγὰς idem per ἡγεμονίας & ἀρχὰς explicat. At quum alibi hanc vocem non legerim, ἐπέχω.

DRACHMA.

§. LXVI. *Drachma.* LXVI. Nummus ſex obolorum, uti Scholiaſtes Ariſtophanis *in Avibus Act.* 1. *c.* 3. Ad ſcriptionem orientalem hujus vocis magis accedit vox Δάρχμας, quae eadem eſt cum Δράχμας teſte Heſychio. Idem Ζούζας explicat per Δράχμας. Eſt autem Ζοῦζαι vox Chaldaea זוז, quae & per Drachmam transferri ſolet. Perſicum درهم eſſe obſervavit Vir Illuſtris Cl. Salmaſius *in l. de uſuris p.* 246. vide ibi plura

huc

huc facientia, quae nobis non vacat exſcribere. Valeant ergo vocis Drachma etymologiae ἀπὸ τοῦ δραγμὸς vel δράξασθαι.

E L.

LXVII. Iſidorus *lib.* 14. *Originum cap.* 2. ita Solem Perſice dici ſcribit his verbis: *In Perſia primum orta eſt ars magica ad quam Nemroth Gigas poſt confuſionem linguarum abiit, ibique Perſas ignem colere docuit. Nam omnes in illis partibus Solem colunt, qui ipſorum lingua El dicitur.* اله *Ila Deum* notat Perſis, الا *Ala*, flammam ignis. An ex alterutro horum nominum illud *El* originem traxerit an ex Hebraeo אל *El*, *Deus*, lector judicet. Forte enim aut Iſidori aut librariorum culpa vocabulum ipſum corruptum eſt. §.LXVII. *El.*

E P H T A R.

LXVIII. In ſecundo libro *Maccab. c.* 1. *comm.* 33. *& ſeqq.* narratur in loco, ubi ignis ſacer erat abſconditus, aquam apparuiſſe, qua Nehemia res ad ſacrificia pertinentes purificaſſet, & hoc quum nunciatum eſſet Regi Perſarum, locum illum circumſeptum ejus opera eſſe, & a Nehemia appellatum ἐφθὰρ, quod ibi transfertur καθαρισμός. Perſice puto id §.LXVIII. *Ephtar.*

 voca-

vocabulum ſcriptum أب طاهر Ab Tahr, i. e. *aqua munda*; illa enim ibi erat reperta, & quum per καθαρισμὸν redditur, ad ſenſum magis quam apices verborum attendiſſe Interpretem probabile eſt. Vulgus appellabat eum locum Νεφθὰρ, praepoſito *Nun*, ſed male. Vide quae nos de eo ſupra *pag.* 112.

EUACAE.

§. LXIX. *Euacae.* LXIX. Certum genus equitum e Perſis hoc nomine appellari teſtatur Arrianus *lib.* 7. *de expeditione Alexandri pag.* 451. his verbis καὶ οἱ Βακτρίων τε καὶ οἱ Σογδιανῶν καὶ Ἀραχωτῶν ἱππεῖς, καὶ Ζαράγγων τε καὶ Ἀρείων καὶ Παρθυαίων, καὶ ἐκ Περσῶν οἱ Εὐάκαι καλούμενοι ἱππεῖς. Non videtur autem Euacae nomen genti proprium eſſe, quum ſic neceſſe non non fuiſſet dicere οἱ οὕτως καλούμενοι, ſed ſimpliciter, ſicuti Bactrianos & Sogdianos ita & Euacas recenſuiſſet ſcriptor uti gentem Perſarum. Si quid judico legendum eſt εὐβάκαι. B autem ob literam ejuſdem organi V facilius elabi potuit. Adde quod in manu ſcriptis Codicibus Graecis ſaepe B per V Latinum, (uti πρεσνυτέρη pro πρεσβυτέρη, &c.) expreſſum fuerit, unde quam facile e voce Perſica non intellecta loco moveri illud V potuerit, quivis perſpicit. Et in veterum monu-

mentis

mentis V pro B ſaepe poſitum, obſervavit A. Politianus *Miſcellan. lib.* 1. *c.* 14. Confer & Illuſtrem Spanhemium, *Diſſ.* 2. *de uſu & praeſt. Num. pag.* 86. 90. & Salmaſii notas in *Monumentum Herodis Attici*, *pag.* 94. ubi exempla & V Latini pro B. Notat vero vox اوباش ἐυϐαξ Perſice *milites volones*, qui fortunam ſuam hinc inde captant, & *confuſam hominum turbam & infimae ſortis.* Ita Golius ex Halimo eam vocem explicat. Quod mire cum narratione Arriani convenit. Narrat enim aegre tuliſſe Macedones Alexandrum amicorum equitatui permiſcuiſſe Bactrianos, Sogdianos .... & ex Perſis Euacas, homines puta nullo natalium ſplendore illuſtres, ſed abjectos & qui fortunae omnia debebant. Cl. Blancardus ad hunc Arriani locum conjicit, pro Ἐυάκαι, Καρδάκαι legendum.

EXALLA.

LXX. Plutarchus in *libro de Fluminibus*, ſeu quiſquis ejus libelli auctor eſt, ſcribit in Euphrate, Parthiae fluvio, inveniri herbam cui Ἐξάλλα nomen, quod interpretatur *calidum* θερμόν. Videtur mihi eſſe vox a شعل (quod Graeci ξάλλα ſcriberent) oriunda, quae *accendendi* notionem habet, unde شعله praepoſito E ante Ξ, ut in voce Ἐξαἰϱάπης § LXX. *Exalla.*

quae

quae & σατράπης, Ἐξάπλα, id eſt, *quod ardet, flamma*, &c. Perſae ut multis Arabicis participiis ita etiam hoc, مشعول, *ardens*, utuntur.

EZACAS.

§. LXXI. *Ezacas.* LXXI. Ἠζάκας, γένος σικτὸν παρὰ Πάρθοις. Ita Heſychius & Phavorinus. Suſpicor legendum Ἐυάκας, γένος στρατιωτικὸν (quod per compendia ſcriptum occaſionem dedit voci σικτὸν) παρὰ Πάρθοις. Vide ſupra ad vocem *Euacae*.

GANGABAE.

§. LXXII. *Gangabae.* LXXII. Ita Perſae vocabant illos, qui humeris onera portabant, teſte Curtio *Hiſtor. lib.* III. *cap.* 13. Suſpicor a كنجه *Ganʒja* (vel *Ganga*, uti legiſſe videntur aliquando veteres, exprimentes ج *ſj* per *g*, uti Ἀρδαβιγάνα pro آذربايجان per ج pronunciarunt, quod & vox ſequens *Gangamela* docebit, ubi جمل *Gamel* legitur, non *Sjamel*, uti nos pronunciaremus) quod *ſaccum* notat, & quidem talem quo onera deferri ſolent, vocem hanc eſſe formatam, ut ſignificet illos, qui *ſaccos humeris portarent*: ſed nil certi affirmo. Cogor enim in hiſce ſaepius,

pius, ignorantiam meam fateri, maloque nil dicere quam ineptas conjecturas meas pro veris etymologiis lectori obtrudere. Conſuluit ſuper hac voce Gangabae Virum egregium, & vicinae Academiae Lugduno Batavae ingens ornamentum, Jacobum Golium Cl. Boxhornius, uti ſcribit in *Epiſtola*, quae *pag.* 220 extat: ſed nihil de illa certi retulit: quamvis reliqua, quae ibi habet, Perſica ex lingua Germanica derivet, uti Cyrus a *Skior*, *ignis*, quod ita non eſt in uſu, ſed in compoſitis vocibus, uti in *Schoorſteen*, *caminus*: Acinaces ab *Eax* vel *Eaxce*, quod Anglo Saxonibus, vel *accine* quod Zelandis ſecuris eſt. Satrapa, a *Zee*, *mari*, & *traband*, miniſter regius: Darius, a *Droſt*, praefectus: Xerxes a *Hertſeg*, vel *Hertog*, *Dux*: Mithra a *Miter*, *uredo*: Gaza a *Schat*, *Schatz*, *Theſaurus*.

G A N G A M E L A.

§. LXXIII. *Gangamela. Interpretatio veterum defenſa.*

LXXIII. *Domum Cameli* ſignificat. Ita Plutarchus *in Alexandro pag.* 683. *edit. Paris.* ſcribit eam vocem notare, ut ajunt, οἶκον καμήλου. Strabo quoque *lib.* XV. μεθερμηνευθὲν, ſcribit, ἐστὶ Καμήλου οἶκος. Nihil hac interpretatione verius: nihil demonſtratu facilius. Si quis enim Perſice *domum Cameli* dicere vellet, vix aliis vocibus uteretur; adeo nota &

vulgaris utraque eſt , خانه , Chana, domus, & جمل Sjamel, ſive Gamel, Camelus. Unde miratus ſæpe fui, in hanc cogitationem non incidiſſe Viros Orientalium Linguarum peritiſſimos; Samuelem Bochartum, & Thomam Hyde, quorum uterque aliam huic voci etymologiam aſſignat, quarum neutra tamen, ſalva tantorum nominum reverentia, impetrare aſſenſum meum potuit. Bochartus quidem, *l.* IV. *Phaleg. c.* 19. *Strabonem & Plutarchum ſcribit perperam exponere Gaugamela* (ita enim legiſſe videtur, quamvis Briſſonius, Baudrantius & alii *Gangamela* ex iiſdem auctoribus proferant, & in Strabonis editionibus vetuſtis, uti Aldina, & Baſileenſi γαυγάμηλα legatur, quam lectionem addita interpretatio ejus vocis per *domum Cameli* plane reddit indubiam) *per Cameli domum. Malim*, inquit, *Cameli collem*, id eſt, גב גמלא, *Gab-gamela. Nam ex Strabone liquet in proximo fuiſſe montem Nicatorium, qui forte ante Alexandrum vocabatur Cameli collis.* Sed ipſe parum hanc etymologiam probat Vir Magnus, addens: *Aliud ſuccurrit, quod puto eſſe verius.* גבא *geva Chaldaeis eſt exigere* גבאי *gabbai* ὁ τελώνης, *Tributi exactor.* גבי *gavi* vel גביא *gevia*, collecta, tributi exactio. Hinc igitur גבי גמלא *gave gamela* (quomodo diſtinctis vocibus ſe legiſſe ſcribit Hermolaus Barbarus

in Plinii M S. S. optimae notae) erunt *Cameli tributa*, ſive cenſus. Nempe, ut teſtatur Plutarchus, priſcorum Regum aliquis qui hoſtes effugerat camelo dromade vectus illum ibi collocavit, certis vectigalibus in ejus curam attributis. Vide & eundem *Hierozoici lib. 2. cap. 1.* Quis non videt in vocis Perſicae interpretatione Cl. Bochartum ad linguam Chaldaicam confugere ſine neceſſitate, & veterum explicationem (*domum Cameli*) plane ſubvertere; quum noſtra etymologia utroque hoc incommodo non gravetur? Propior eſt Perſiſmo, & ſervandae veterum interpretationi magis accommodata ſententia Cl. Hyde, quem ereptum ſibi nuper dolent literae Orientales, qui Gaugamela, quaſi كو جمل *Foveam Cameli* dicta eſſe opinatur. Quibus addo Illuſtris Scaligeri conjecturam, qui *lib. v. de emend. temp. pag. 396.* locum illum ait ita appellatum ab inteſtinis Cameli ibi ſepulti: quod & a quibuſdam veteribus proditum eſt: id enim plane eſt ܓܘ ܓܡܠܐ lingua Meſopotamitarum & Chaldaeorum. Nituntur tres hae etymologiae, ut quivis facile perſpicit, lectione vocis Gaugamela, quum ego legendum eſſe Gangamela mihi perſuadeam ob additam veterum interpretationem, (domum Cameli) quae ſi Gangamela legas,

optime ei voci convenit, & veriſſima eſt; ſi Gaugamela, neutiquam ei poteſt adaptari.

GAZA.

§. LXXIX. *Gaza. Magazin unde.*

LXXIX. Theſaurum Regium veteribus Perſis notabat, illum praecipue qui ex tributis & vectigalibus exſtruebatur, qualis is erat, quem Perſepoli diripuit Alexander, teſte Diodoro Siculo *Hiſtor. Lib.* XVII. *cap.* 71. quique reditus congeſtos a Cyri temporibus per multorum annorum intervallum complectebatur; & is qui Arbelis inventus eſt, uti idem ſcribit eodem *libro*, *cap.* 64. *Gaza*, ſcribit Mela *lib.* 1. *c.* 11. ſic Perſae *aerarium* vocant. Servius ad *lib.* 11. *Aeneid. Gaza Perſarum lingua cenſus & divitias notat.* Heſychius Perſis hanc vocem ſignificare ſcribit *βασίλειον ἢ οὓς ἐκ τῶν πολλῶν φερομένους φόρους.* Euſtathius ad *verſ.* 910. *Dionyſii Periegetis* (quod fragmentum Cl. Fabricius, Vir Doctiſſimus, qui de literis Graecis plura indies mereri pergit, primus *in Bibliotheca Latina* protulit) Γάζαν, ἢ Ἄζαν. Καλοῦσι γὰρ οὕτως οἱ Πέρσαι τὰ χρήματα. Vide plura, ſi lubet, veterum teſtimonia apud Briſſonium *de regn. Perſ. pag.* 121. 122. Cheitomaeum, aliosque qui de vocibus Graecobarbaris Novi Inſtrumenti ſcripſerunt. Ad originem hujus vocis quod attinet, putamus illam

illam eſſe candem cum Perſica چكزيه *Giſja*, *tributum*, quo nomine etiam commode pecunia ex tributis collecta dicta fuit: unde גזבר *Gizbar*, *theſaurarius* Chaldaeis. Poſſet quoque ab Perſico كنج *Kenzj*, *theſaurus*, deduci, extruſa litera N, vel a خزينه *Chazina*, *theſaurus*, *aerarium*, quo ſenſu in Guliſtan a Cl. Gentio verſo, *pag*. 60. de aerario Regis Perſiae (in MSto meo eſt عرب *Arabiae*) خزينه تهى مسانن, *aerarium vacuum* (Hebr. תהו) *erat*. Ab ea voce, qua in ſermonem Turcicum quoque cum multis aliis Perſicis irrepſit, fit خازن *theſaurarius* & مخزن, quod eſt & re & ſono idem cum Gallico *Magazin*, noſtro *Magazijn*; quam vocem Eruditiſſimus Mitalerius inter illas recenſet, quas Judaei in Galliam intulerunt, additque, *pag*. 8. ſe vocem Gaza pro Perſica habere, uti & Curtius tradidit, quum nonniſi in libris Babylonica captivitate ſcriptis occurrat, & ſuſpectam ſibi eſſe Aben Ezrae etymologiam, contendentis *Amoſi*, *cap*. VII. גזי המלך pro גזז eſſe poſitum. Longe aliter Cl. Druſius ſentit in *Quaeſt. Hebraic. lib*. III. 54. veram nominis ſcriptionem eſſe *Aza* non *Gaza*, & ſcribi, עזה, *Aza*, *munitam*, quum eam Mela urbem *ingentem & munitam admodum* appellet.

GERRA.

§. LXXX. *Gerra.*

LXXX. Scuta Perſarum e viminibus contexta. Harpocration. Περσικὰ μὲν τινα ὅπλα. τὰ Γέῤῥα ἐστὶ. Herodotus, *lib.* VII. *cap.* 61. Perſas ἀντὶ ἀσπίδων γέῤῥα habuiſſe ſcribit, unde apud Lucianum in *Dialog. Mort.* Philippus Alexandrum deridet, quod cum Perſis, ſcuta modo viminea & e cratibus juncta gerentibus, congreſſus ſit. Heſychius. Γέῤῥα τὰ σκεπάσματα πάντα, ἢ τὰ δερμάτινα σκεπάσματα. Idem Γεῤῥάδια, στρωτήρια. Plura teſtimonia collegit Vir Doctiſſimus Henricus Stephanus in aureo illo opere, *Theſauro Linguae Graecae. Tom.* 4. Briſſonius *de regn. Perſ. pag.* 290. & Fort. Scacchus *in Myrothec. lib.* III. *pag.* 869. Etymologus noſter ineditus Γέῤῥαιον περσικὸν ἃ μὲν ἐστιν ὅπλαιον: puto legendum ut in edito Γέῤῥα, Περσικὰ μὲν ἐστι ὅπλα. Hinc eſt & Latinum *Congerro*: vide Taubmanni *Comment. ad Plauti Perſam, Act.* 1. *ſc.* 3. Dicitur & *Cerro* & *Concerro*, de quibus vide Nonium Marcellinum. Hinc & *intergerrini* parietes qui aliis *concratitii*. Vox haec Γέῤῥα in mentem mihi revocat affinem Ἔῤῥα, quam Heſychius explicat ζιζάνια. Tu vide, lector, an forte ea non poſſit pro vulgato *aera* ſubſtitui apud Horatium, *Epiſt.* I. 7. & legi

quid

—— *quid diſtent æra lupinis.*

JAVA.

LXXXI. Hordeum ſignificabat olim, teſte Ptolomaeo, qui ſcribit Ἰαβαδίυ (ſive inſulam Indiae Orientalis, quam nos *Java* appellamus) notare *hordei inſulam.* جو *Sjav* vero, & in ſtatu conſtructo Sjava pronunciatum, hordeum Perſis hodieque eſt. Hoc obſervavit Cl. Hyde *de relig. Perſ. p.* 498. §. LXXX *Java.*

LAPSA.

LXXXII. Ita Rapum dixere Perſae; Heſychius. Λάψα, γογγυλίς. Περγαῖοι. Locum hunc ita emendandum puto. Λάφα, γογγυλίς. Πέρσαι. Quod ſaepe librariorum incuria Περγαῖοι pro Perſis in Heſychii Lexicon irrepſerint & Cl. Mauſſacus in diſſert. ſuffixa Harpocrationis Lexico & alii monuerunt: Arabes *Lift* pronunciant, & Chaldaei ליפתא quos ſi ſequi voluiſſet Heſychius, λίφθα ſcripſiſſet, & hoc accuratius eſt, unde λάφα. لفت autem *rapum* notat. Quam levis, imo quam nulla ſit, lector, mutatio literae ψ in φ, facile vides. §. LXXXII. *Lapſa.*

MAC-

MACCABAEUS.

§. LXXXIII. *Maccabaeus.* LXXXIII. Dominus, Perſice, juxta Iſidorum Peluſiotam. Μακκαβαῖος ἑρμηνεύεται παρὰ Πέρσαις κοίρανος. Quod ego me ignorare fateor. Plenius Etymologicon noſtrum ineditum. Μακκαβαῖος κατὰ Πέρσας κάρανος (lege κοίρανος) τοῦτ' ἔστι δεσπότης. Τῇ δὲ Σύρων διαλέκτῳ ἀνδρεῖος, πολεμιστής, δυνατώτατος. موكب *Maukib* eſt eques praetorianus, qui Regem prodeuntem comitatur, at nihil cum illo commune eſt (ut puto) nomini Maccabaeo.

MAGUS.

§. LXXXIV. *Magus. Maguſaeus idem.* LXXXIV. Magi, genus ſapientum & doctorum habebatur in Perſis. Sunt verba Ciceronis *lib. de divin.* Heſychius. Τὸν θεοσεβῆ καὶ θεολόγον καὶ ἱερέα οἱ Πέρσαι οὕτως λέγουσιν. Suidas φιλοσόφους καὶ φιλοθέους ita Perſis dici obſervat. Et *more vulgari*, ut notat Apulejus Apolog. I. *eum iſti proprie magum exiſtimant, qui communione loquendi cum Diis immortalibus ad omnia quae velit incredibilia quadam vi cantaminum polleat.* Et ibid. *Si, quod ego apud plurimos lego, Perſarum lingua Magus eſt, qui noſtra Sacerdos, quod tandem eſt crimen*

men Sacerdotem eſſe? .... & mox, citato teſtimonio Platonis: *Auditiſne magiam, qui eam temere accuſatis, artem eſſe Diis immortalibus acceptam, colendi eos ac venerandi pergnaram, piam ſcilicet & divini ſcientem, jam inde a Zoroaſtre & Oromazo auctoribus ſuis nobilem coelitum antiſtitem?* Unde apparet illos ſapientia excelluiſſe prae reliquis, & pro Sapientibus habitos, ita tamen ut cum Apollonio Tyaneo jure dicere liceat ſapientes quidem illos fuiſſe, at non in omnibus, σοφὸς μὲν, ἀλλ᾽ οὐ πάντα. Philoſtratus *in vita Apollonii. lib.* 1. *cap.* 18. Falluntur itaque qui per μάγους, *Matth.* 2. 1. incantatores & praeſtigiatores intelligendos contendunt: uti inter alios plurimos Auctor Euangelii Matthaei, Hebraice ex MSto editi Pariſiis, 1555, a Joanne Tilio Epiſcopo Briocenſi (quod a Munſteriano & Hutteriano diverſum eſt) qui transfert מכשפים. Lucianus illos γένος μαντικὸν, Strabo μάντεις appellat. Quum vero vocem Perſicam eſſe, & hanc ejus ſignificationem

Vel pueri norint, & qui nondum aere lavantur,

opera & oleum a nobis perderentur, ſi ex Stephano, Briſſonio, Caſaubono in Exercit. ſacris, & Commentatoribus ad Euangelium Matthaei, *cap.* 2. plura veterum loca afferremus. Etymologiam ejus vocabuli Vir in literis Perſicis exercitatiſſimus, Gentius, hoc modo tra-

dit

dit in not. ad Roſarium Perſicum Schcich Sadi, ad *pag.* 4. *Ignicola Perſis* كبر *Geber*, *Arabibus* مجوسي *Mesjuſi* a voce *Mesjûs appellatur. Eſt autem Mesjus ipſis Arabibus idem ille quem Graeci Magum vocant, qui illis gentibus vates longe antiquiſſimus primus Numinis arcana revelaſſe dicitur, igniſque cultum Orienti induxit, &c.* Quae ibi, lector, vide: nec enim eo libro carere potes, ſi Perſica amas, quem toto Oriente, qua Muſis & artibus humanioribus ullus honos eſt, in deliciis habent, & nocturna diurnaque manu verſant, una cum *Buſtan* ejuſdem auctoris, non eruditi tantum viri & religioſi, verum Reges & Imperatores. Hinc autem, quod Perſae eundem مغ *Mog*, Arabes *Mesjuſi* appellent, eſt, quod *Magi* & *Maguſaei* dicantur. Ita ſucceſſor Regis Cambyſis Cteſiae Μάγος; at Herodoto, & Baſilio *Orat.* 38. Μαγουσαῖος. Quod cum ignoraret Claudius Dauſquejus in *notis ad Baſilium*, *pag.* 372. textum ſollicitabat, legendum ratus Μάγος σίος, id eſt, *Magus Deus*, vel σεῖος, *Divinus*. At nihil mutandum eſt. Cl. Gravius in *not. ad Matth.* 2. magum quaſi ميج كوش, id eſt, *parvis auribus* hominem interpretatur, qualis primus hujus diſciplinae auctor fuerit. Etymologus noſter ineditus inter alia, Μάγος ... παρὰ τὸ ἅγος, ὃ *σημαίνει*

τὸν

τὸν ῥυπαρόν ..... τὸ δὲ μάγος σημαίνει δύο τὸν μάγον καὶ μαλακικὸν καὶ τὸν τὰ μαγεῖα ἐργαζόμενον. Suidas putat a Perſeo illos, qui ab ipſo nefanda ſacra Gorgonia edocti fuerant, Magos eſſe appellatos. Vide illum in voce Μέδουσα. Antea enim Magi a Perſis appellabantur *Oſtanae*. Ita ſcribit in voce Ὀστάναι. Οὗτοι πρώην παρὰ Πέρσαις μάγοι ἐλέγοντο. Fuit autem Oſtanes ſucceſſor Zoroaſtris. Sic idem in voce Ἀστρονομία. Et inde puto eſt quod magos omnes oſtanas dictos ſcribit, licet illam vocem Ὀστάναι, hanc Ὠστάνης ſcribat. At, ut alias conjecturas ſilentio praeteream, quas qui vult in compendio legat apud Hottingerum in *Hiſtor. Creation. pag.* 132. mihi videtur Perſica vox مغ *Mog*, proxime ad *Magus* accedere. Notat ea *ignis adoratorem*, quales Magi fuerunt. Unde & in Lexico Golii & Caſtelli dicitur idem eſſe cum Arabico زنديق *impius*, *infidelis*; tales enim Mohammedanis hodie illi Perſae πυρολάτραι rituum avitorum tenaces habentur. Habent Malaci vocem ماوي *Mavi*, quae a Mago non multum abſcedit, & ſono & ſignificatione. Apud Serammenſes enim notat Sacerdotem Dei مارل *Marel*, quem ſine imagine colere conſueverunt; apud incolas inſulae امبن *Amboinae*, divinatorem, μάντιν.

MANDYAS.

§. LXXXV *Mandyas.* LXXXV. Veſtis Perſicae genus, chlamys, paenula ſive ſimile quid. Artemidorus *lib. 2. de ſomniis.* Χλάμυς δὲ ἣν ἔνιοι μανδύην, οἱ δὲ ἐφεστρίδα, οἱ δὲ βηρίον καλοῦσιν .... ὁ λεγόμενος φαινόλης. Suidas ἐφεστρίς, λέγεται καὶ μανδύη. Euſtath. *in Odyſſ. T. pag.* 680. Μανδύας, Περσικὸν ὄνομα. Ἔοικε δέ φησι φαινόλῃ. Pollux. ἡ μανδύη ὁμοιόν τι τῷ καλουμένῳ φαινόλῃ. Heſychius. Μανδύας, εἶδος ἱματίου Περσῶν πολεμικὸν ἢ Μαντείας. Hanc vocem ex Hebraeo מד, *mad*, derivat, Vir ſingularis doctrinae, Claudius Mitalerius, in Epiſtola quam conſcripſit, *de vocabulis quae Galli a commorantibus in Gallia Judaeis didicerunt, in uſumque receperunt*, quam anno 1582 H. Stephanus edidit. Suidas, ad vocem ἐφεστρίς. Ἱμάτιον Ῥωμαϊκόν. Λέγεται δὲ Μανδύας, καὶ βίῤῥον. Ex Mandya Latinos hauſiſſe vocem *Mantelum*, Gallos *manteau* (addo noſtrum *mantel* pro pallio) Stephanus exiſtimat in *lib. de Latinitate falſo ſuſpecta*, *pag.* 331. Non multum hinc abludit vox Perſica مندیل *Mandel*, quam Cl. Golius interpretatur in Lexico Perſico, *ſudarium de zona ſuſpenſum ſive collo injectum*, & primâ Keſratâ, Mantile cum fimbriis, *fere fimbriam inciſam habens.*

Iſi-

Iſidorus qui id ſibi negotii credidit ſolum dari, ut ex Latino ſermone ortum omnium Latinarum vocum deduceret *lib.* XIX. *orig. cap.* 26 *mandelium*, a mandendo dictum, aut *mantelium* a tergendis manibus putat. Ita & Etymologicon noſtrum manu exaratum. Μανδήλιον· μανειήλιον ἢ μανδήλιον, τὸ σπογγίζον τὰς μάνους, τοῦτ' ἔστι τὰς χεῖρας. Intelligit χειρόμακτρον, ὁ παρὰ Ῥωμαίοις καλεῖται μανδύλιον, linteum, quo manus abſterguntur & diſtinctum ut quidam volunt a mandya. De illo Virgil. Georg. *l.* 4.

—— Manibus liquidos dant ordine fontes
Germanae, tonſiſque ferunt mantilia villis.

At magnus Caſaubonus *in Anim. in Athenaeum, l.* 18. mandylium, ſive mantelium non ſolum fuiſſe mantile ad tergendas manus, ſed genus amiculi colligit e verſu Plauti,

Neque fallaciis ullum eſt mantelum meis.

MANES.

LXXXVI. Nomen proprium apud Perſas, quo multi inclaruerunt. Servis ut plurimum datum id fuit, unde δουλικὸν ὄνομα Μάνης appellatur a Scholiaſte Ariſtoph. *pag.* 566. quo facit epigramma in Anthol. *l.* 3. §. LXXXVI *Manes.*

Μάνης οὗτος ἀνὴρ ἦν ζῶν ποτε. Νῦν δὲ τεθνηκὼς
Ἶσον Δαρείῳ τῷ μεγάλῳ δύναται.

Id eſt, uti nos id olim reddidimus.

Qui Manes, dum vixit, erat, mortalia paſſus,
Magno Dario reſpuit eſſe minor.

Erat Manes, ibi tantundem valet, ac erat ſervus, quod Obſopaeus in not. ad Antholog. *p.* 391. & alii obſervarunt. Demoſthenes etiam Σύρος ἢ Μάνης pro quovis ſervo dicit. Et apud Athenaeum Pherecrates *l.* 6.

Οὐ γὰρ ἦν τότ' οὔτε Μάνης οὔτε Σάκης οὐδενί.

Id eſt, nullus erat ſervus. Nam & *Saces* nomen ſervile eſt, uti *Syrus*, *Davus* & ſimilia a gentibus iſtis petita: ſolebant enim veteres ſervis nomina a gente imponere. Scholiaſtes Theocriti ad εἰδ. ε. Εἰώθασι παλαιοὶ τοῖς δούλοις ὀνόματα τιθέναι ἀπὸ τῶν ἐθνῶν, ἤτοι Σύρον, Καρίωνα, Λάκωνα. Ita & Θρᾷττα notat ſervam *Threſſam*, ſed nonnunquam ſimpliciter pro ſerva uſurpatur, teſte Suida ad hanc vocem. Unde & Sectae Manichaeae auctori, quod olim ſervus fuiſſet, id nominis adhaeſit. Μανία ſervae etiam nomen fuit apud Athenaeum, quod commune habuit cum multis aliis & rariſſima uxore induſtrii Viri, Petri de la Valle, qui eam in Babylonia conjugio ſibi junxit, celeberrima *Mani.* Quare illas interpretationes, quae Manem per *vas*, ut Epiphanius, vel ὁμιλητὴν, ut Cyrillus; vel bonum, uti Capellus, transferunt, ut incertas admodum aut falſas, miſſas facimus: vide Fulleri *Miſcell. lib.* 11.

cap.

cap. 18. Quid Manes notet in Cottabiſmo, vide apud Scholiaſtem Ariſtophanis.

MECHERMA.

LXXXVII. Nomen menſis Martii apud Perſas. Iſaacus Monachus μεχερμὰ habet, quae vox compoſita eſt ex مهر *Mihr* & ماه *Mah*, id eſt *menſis*. In Codice M. S. quem citat Burtonus *in Hiſtor. Ling. Perſicae* Μέχιρ legitur. Joannes Lalamantius in *collatione annorum exterarum gentium cum Romano*, p. 60. habet *Machiramech*. §. LXXXVII. *Mecherma.*

MEGABYZUS.

LXXXVIII. Nomen Ducis Perſarum, ſeu proprium ſeu commune. Heſychius hoc modo intelligit, dicens ita appellari στρατηγὸς τοῦ Περσῶν βασιλέως. At needum vox Perſica mihi nota eſt, quam cum hac convenire exiſtimem. Meminit Megabyſi quoque Euſtath. *ad Iliad.* B. & hunc verſum §. LXXXVIII. *Megabyzus*

Τοιοῦτοι δέκα μοὶ συμφράδμονες εἶεν Ἀχαιοί

Scribens, Μέγας δὲ ἦν καὶ λόγου πολλοῦ ἄξιος ἀνὴρ ὁ Μεγάβυζος παρ' αὐτοῖς. *pag.* 182. *edit. Baſil.* Legitur tamen vox admodum affinis, ſi non eadem, pro nomine proprio Ducis Perſarum apud Aeſchylum, *in Perſis*, *pag.* 2.

Καὶ Μεγαβάζης ἠδ' Ἀστάσπης
Ταγοὶ Περσῶν.
Βασιλῆς Βασιλέως ὕποχοι μεγάλου.

Et apud Thucydidem *lib.* 1. *cap.* 72 Μεγαβάζῳ. Sed & ipſum Megabyſus nomen proprium fuit nobilis Perſae, unius e ſeptem, qui ſe Magorum tyrannidi oppoſuerunt, teſte Herodoto *Lib.* 4. ut & illius ducis, cujus Thucydides meminit *l.* 1. & aliorum. Unde illud nomen potius quibuſdam ducibus proprium (uti & Suidas ſcribit Μεγαβύζος ὄνομα κύριον) fuiſſe, quam appellativum mihi perſuadeo, ceſſurus illi qui me certiora docuerit: maxime cum Tiribazus, Pharnabazus, Artabazus, & plura nomina non multum diſſimilia propria fuiſſe conſtet. Erunt tamen forte qui a ἀπὸ μέγας, & پاشا *Paſcha* praefectus, conſiliarius Principis, illud derivare mallent: quod amplecterer ſi utrumque vocabulum Perſicum eſſet.

MERTAT.

§. LXXXIX. *Mertat.* LXXXIX. Nomen Januarii apud Perſas, uti Iſaacus Monachus & Auctor laterculi MS. citatus Burtono referunt. Ille Μερτάτ, hic Μέρτατ ſcribit, ſolo loco accentus diverſo. Ita eſt. مرداد *Mordad* & *Murdad* ille menſis (ſive qui pro illo vulgo haberi ſolet) appellatur.

MICTABO, &c.

XC. Julius Firmicus Maternus in *lib. de errore prof. relig.* ubi de Perſis agit, ita ſcribit: *Virum abactorem boum colentes, ſacra ejus ad ignis referunt poteſtatem: Sicut Propheta ejus nobis tradidit, dicens* Μικταβῶ μυςακὺ ὁ κλοπίης συνδέτε πατρὸς ἀγαυῦ. *Hunc Mithram dicunt.* Ea quae Graecis literis expreſſa ſunt, Perſica verba eſſe opinatus eſt Julius Caeſar Bulengerus, *in Eclogis ad Arnobium, p.* 296. Verum ego aſſentiendum reor Joanni Wowerio, ea Graeca eſſe, & ita emendanda, ſcribenti in notis ad hunc locum §. XC. *Mictabo, &c.*

Μυκήσαο βοὸς μυςαὶ ——

Κύκλα βοοκλοπίης συναείδετε πατρὸς ἀγαυῦ.

Ultimae enim voces plane Graecae ſunt, & βοοκλοπίη convenit cum titulo Mithrae, abactoris boum; quod & Statius Mithrae tribuit *Thebaid.* 1. ult.

Indignata ſequi torquentem cornua Mithram.

MITHRA.

XCI. Solis nomen apud veteres Perſas. §. XCI. Τὸν ἥλιον καλῦσι Μίθραν, ſcribit Strabo *l.* XV. *Mithra.* Vide quae de Mithra collegit, multa egregia, Vir Eruditiſſimus, Philippus a Turre *in Monumen-*

Et apud Heliodorum Hydaſpes inducitur ita loquens Ὦ δέσποτα Ἥλιε καὶ Σελήνη δέσποινα. *O Domine Sol; & Domina Luna, lib.* x. *Aethiop.* Vox مهر *Mihr*, (nonnulli ſcribunt ماهر *Mahîr*) unde nos vocem Mithrae ducimus, non *amorem* & *Solem* modo, ſed & *Lunam* Perſice notat, unde apparet quare Mithrae faeminae Ambroſius & alii mentionem fecerint, & Solem a Mithre diſtinguat Curtius, *l.* 4. Quin & veteribus Perſis Lunam μίθραν dictam eſſe firmavit ex Herodoto Cl. Seldenus *Syntagm.* II. *de Dis Syris*, *pag.* 179. quem vide, ut & Cl. Cuperum, in *Harpocrate*, *pag.* 283. & confer in diverſa ab illis euntem Cl. Gatakerum, qui Herodotum utpote linguae Perſicae imperitum in eo deceptum exiſtimat, *in adverſ. miſcell. poſth. c.* 22. cui tamen, quod ſalva tanti Viri exiſtimatione dixerim, non accedo; nam & Julius Firmicus *de error. prof. rel.* ſcribit Perſas ignem ſub viri & faeminae ſimulacris colere. Plutarchus autem in *lib. de Iſide & Oſiride* μίθρην Perſis mediatorem, μεσίτην, ſignificare ſcribit, cui ſignificationi lingua Perſica, ut hodie eſt, non ſuffragatur. Mithram etiam coluere Aethiopes, uti refert Stephanus in Ἐθνικοῖς voce Αἰθίοψ. Num vero πέῤῥα, ut quidam voluerunt, Perſis quoque Solem ſignificaverit in hoc verſu 1428 Lycophronis,

numentis Veteris Antii, ubi & Clariſſimum Hyde refellit, contendentem nec Mithram nec Solem, nec ignem unquam Deos Perſarum fuiſſe, ſed ſoli vero Deo cultum λατρείας illos detuliſſe. Originem ejus vocis quod attinet, videtur illa eſſe Perſica vox مهر *Mihr* Solem notans. Quam vocem Graeci pronunciarunt ita ut genius linguae ferebat, id eſt, quum literam aequivalentem Perſicae ه *He* non haberent, exprimentes eam per Θ (uti ex چهار πίτπωρα, ut opinor, מורה nomen Sichem ſive Neapolis, Μόρθια, uti & Hebraei ה in media voce ſaepe mutant in ח) unde adjecta Graeca terminatione factum eſt vocabulum ΜΙΘΡΑ. Quod ne quis miretur, ſciat ex ipſo hoc vocabulo مهر *Mihr*, pro nomine menſis ſumto, natum ſimiliter Μιθρὶ, interpoſito Θ. Vide ſupra *pag.* 129. Quidni ergo & Μίθρας, quae terminatione tantum differunt? Viris Celeberrimis Joſepho Scaligero, & Gerardo Voſſio placuit illud ortum credere ex مهتر *Mihter*, *major*, *praeſtantior*, & ſimpliciter δυνάστης, ſive *Dominus*: a qua ſententia ſe non alienum fatetur Cl. Seldenus; quo facit inſcriptio vetus

DOMINO. SOLI. V. S. TI. CLAUDIUS.
ANIERINUS LICTOR CURIATUS.

Et

Σκιὰ καλύψει πέῤῥαν, ἀμβλύνων σέλας,

Dubito. Hodie ſaltem nihil tale iis Solem notat. Verum ſi Μέῤῥαν legamus, plana ſunt omnia. Nam مير *Mir*, ex *Mihtra* contractum, Sol iis eſt.

MPACHMAN.

§. XCII. *Mpachman* XCII. Μπαχμὰν Perſice Julius menſis. Iſaaco Monacho Πελμάν. Cappadocibus Ὠσμάνια. Vide ſupra *pag*, 129. Perſica vox eſt بهمن *Bahman*.

MYRRHANES.

§. XCIII. *Myrrhanes* XCIII. Titulus dignitatis apud Perſas. Procopius *l*. 1. *de bello Perſico*. Στρατηγὸς ἅπασιν ἐφεστήκει, Πέρσης ἀνὴρ Μυῤῥάνης μὲν τὸ ἀξίωμα· οὕτω γὰρ τὴν ἀρχὴν καλοῦσι. Πέρσαι. Apud Suidam eſt Μιῤῥάνης ὄνομα κύριον. Ammian. Marcellinus, *lib*. 25. Merenem quendam magiſtrum equitum vocat. مير *Mir*, quod ex امير contractum, *praefectum*, *dominum* notat: eſtque hodie, apud Perſas, nomen dignitatis مير ميران *Mir Mirân*, id eſt, *Dominus Dominorum*, qui titulus eſt praefecti regionis, quem Turcae بكلر بك *Beglerbeg* ejuſdem ſignificationis vocabulo, aut باشا *Paſcha*, *Satrapam*, *Baſſa*, appellant.

Per

Per aphaereſin Graeci prius *Mir* ميرِ, quia bis occurrebat, demſerunt, & *Miranem* ſcripſerunt. Ut Cl. Herbelotius *pag.* 9. *Bibl. Orient.* obſervat voces *Emir Almoumenin* a Gallis deflexas eſſe in *Miramamolim.* Merenes autem Ammiano memoratus forte non aliunde nomen habet, quam ex illa origine, niſi quis malit eum ita dictum ab urbe Perſica مرانة *Merane*, veluti *Narſem* & *Vologeſem* ab urbibus *Nars* & *Vologeſia* eſſe appellatos probabile eſt.

NAARMALCHA.

XCIV. *Fluvius Regius* ita dicitur, teſte Ammiano *lib.* 24. & inter vocabula antiqua Perſica ſolet recenſeri. نهر *fluvium* & ملك *regem* notat. Sunt tamen hae voces hodie Arabibus magis in uſu. §. XCIV. Naarmalcha

NANAEA.

XCV. Deae nomen apud Perſas. 2 *Maccab.* I. 13. memoratur τῆς Ναναίας ἱερὸν, in quo Antiochus interfectus eſt. Vir Eruditiſſimus Julius Caeſar Bulengerus, *in Eclogis ad Arnobium*, quarum dimidia pars de ſolis rebus Perſarum agit, multa collegit de hac Dea *Nanna*, quam & Ναναίον dici obſervat, & §. XCV. Nanaea.

in Polybio *lib.* 10. invenit, ubi nunc αὔνη legitur pro νάννη. Meminit & Inſcriptionis,

NANNAE SEBECIO DEO MITHRAE.

E qua Nannam Mithram eſſe colligit, quam Mithram cum Venere eandem Herodotus ſtatuat. Sed Vir reconditae eruditionis, Philippus a Turre, in *Monumentis veteris Antii*, *pag.* 194. erraſſe Bulengerum ita ſcribentem obſervat, quum in ipſa tabula Mithriaca non NANNAE, ſed NAMA. SEBESIO. extet, nec duo poſtrema verba DEO MITHRAE primis adjiciant, ſed procul in ventre tauri ſcalpta ſint, ut videre eſt in ipſo ſchemate, *pag.* 160. Ego, ſi quid judico, Nanaeam puto eſſe vocem Perſicam ننه *Nane*, quae *Matrem* notat, convenientiſſimum Deae nomen, unde & μήτηρ θεῶν & Δημήτηρ apud Graecos, & *Magna Mater* apud Latinos, & Μήτηρ ſimpliciter: uti & μητρῷον Templum Matris Deum apud Arrianum *lib.* III. *de Exped. Alexandri.* Adde, Mithram & Deum & Deam eſſe, ut ſuo loco monuimus.

NAPH-

NAPHTA.

XCVI. *Apud Perſas gignitur, quam vocabulo appellavere gentili*, ait Ammianus *lib.* 23. & Suidas : οἱ μὲν Ἕλληνες Μηδείας ἔλαιον ταύτην καλοῦσιν, οἱ δὲ Μῆδοι Νάφθαν. Confer Strabonem, *lib.* XVI. Ita eſt. Hodieque نفت *Napht* appellatur. Occaſione Naphtae venit in mentem *Sulphur*, quod Sabini *Nar* appellabant, teſte Servio, *ad Virg. l.* VII. *v.* 517. §. XCVI. *Náphta.*

Sulphurea Nar albus aqua.

Unde hoc? forte a Perſico & Arabico *Nar*, نار *ignis*. Sulphur ita nonnullis dictum videtur quaſi ὅλον πῦρ, & in Sacris literis ignis & ſulphur ordinario iunguntur. Erit itaque *Nar*, igneus fluvius ſive ſulphureus, uti Auſonio ſulphureus *Nar*. Ennius *l.* 7. *Annal.* (cujus Poëtae nitidiſſimam nuper editionem orbi literato dedit Franciſcus Heſſelius, Vir Clariſſimus)

Sulphureas poſuit ſpiramina Naris ad undas.

NAUMA.

XCVII. Herbae genus, quod Perſis ita dicitur. Heſychius Ναῦμα, πόα τις παρὰ Πέρσαις, ἣν τινες πολύγονον, ſupple, λέγουσι, quod Phavorinus in Lexico ſuo addidit. Qui de polygono nonnulla ſcire deſiderat, Cl. Salmaſium, *de homonymis hyles iatricae*, *cap.* 44. §. XCVII *Nauma.*

ad-

adeat, & quos Vir Illuſtris citat e veteribus. An forte eſt Arabicum نوعمان Ναυμάν, quod herbae cujuſdam nomen eſt?

N I D A R I O N.

§. XCVIII. *Nidarion.* XCVIII. Capitis involucrum apud Perſas. Suidas. Νιδάριον παρὰ Πέρσαις τὸ περὶ τῇ κεφαλῇ περιείλημα· ὃ δὴ παρ᾽ Ἀθηναίοις καλεῖται κρώβυλον, παρὰ δὲ Κυπρίοις κορδύλη· ὡς Κρέων, ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Ῥητορικῶν. Ita fere idem ad vocem Ἐγκεκορδυλημένος, & Φακιόλιον. At auctor Etymologici (magni dicti) Κορδύλην Κύπριοι λέγουσι τὸ ἐνείλημα τῆς κεφαλῆς, ὅπερ Ἀθηναῖοι μὲν κρώβυλον καλοῦσι· Πέρσαι δὲ κίδαριν. Quia vero pro Νιδάριον hoc loco κίδαριν ſubſtituit hic ſcriptor, dubito vehementer, an non Νιδάριον a Suida lectum ſit ex mendoſo codice Creontis, in quo κίδαρις ſcribi debebat. De Cidari enim dubitari nequit, quin tegumentum capitis priſcis Perſis adhibitum fuerit. Vide, ſi tanti eſt, quae nos ſupra ad vocem *Cidarim* obſervavimus. Ceterum a Suida & auctore Etymologici Cidaris idem eſſe cum κρωβύλῳ dicitur. Κρώβυλος autem erat nodus crinium in verticem revinctorum, ita dictus ob formam coni vel nucis pineae quam imitabatur, quaſi στρόβιλος, uti ſcribit Vir Eruditiſſimus Q. S. F. Chriſtianus *in Not. ad Pacem Ariſtophanis*, *pag.* 688.

Κρω-

Κρωβύλην appellat Servius retiolum quod comas colligit. *Cidaris*, quoduis capitis redimiculum ex vi ſuae originis notare aptum, recte etiam de κρωβύλῳ dici poteſt. Talem plexum capillorum in acutum deſinentem in pueris σκόρπιον appellari, notavit Scholiaſtes Thucydidis, & Suidas in voce Κρώβυλος.

O A.

XCIX. Particula qua Perſae utuntur lamentantes. Aeſchylus in Perſis. §. XCIX. *Oa.*

Ὀᾶ περσικοῦ στεγνύματος.

Ad quae Scholiaſtes. Ὀᾶ, περσικὸν θρήνημα. Perſis *Ah*, & *Heu* ſonat آه *Ah*, & *Vae* وای οὐαί.

O M A N U S.

C. Ὠμανὸς, Numen veterum Perſarum: Περσικὸς Δαίμων, teſte Strabone *lib.* XI. quidam Ἀμανὸς legunt. Ejuſdem meminit & *lib.* XV. his verbis. Ταῦτα δ' ἐν τοῖς τῆς Ἀναΐτιδος καὶ τοῦ Ὠμανοῦ ἱεροῖς νενόμισται. Τούτων δὲ καὶ σηκοί εἰσι καὶ ξόανον τοῦ Ὠμανοῦ πομπεύει. Vide ſupra in *Amanus*. §. C. *Omanus.*

OMOMI.

§. CI. *Omomi.* CI. Herbae cujuſdem nomen Perſicum, quam contundere ſolebant Perſae, & invocato nomine Ditis & tenebrarum, admixtoque lupi ſanguine in locum ſolis radiis inacceſſum projicere. Haec verba ſunt graviſſimi auctoris Plutarchi *in lib. de Iſide & Oſiride, pag. edit. Pariſ.* 359. Ποάν τινα κόπτοντες ὄμωμι (*al. leg.* ὄμωμιν) καλουμένην ἐν ὅλμῳ τὸν ᾅδην ἀνακαλοῦνται καὶ τὸν σκότον· εἶτα μίξαντες αἵματι λύκου σφαγέντος εἰς τόπον ἀνήλιον ἐκφέρουσι καὶ ῥίπτουσι. Quum vero nulla plane herbae illius deſcriptio addatur, divinando aſſequi non poſſumus, quam innuere voluerit, & num recte vocem Perſicam aut Plutarchus ſcripſerit, aut librarii conſervarint.

OPASTON.

§. CII. *Opaſton.* CII. Hoc nomine viaticum vel quicquid in itinere ſecum habebant Perſae veteres appellare ſolebant. Heſychius Ὀπαστὸν, τὸ ἐφόδιον. Πέρσαι. Vox Perſica non admodum diſſimilis بسته *Baſta* notat faſciculum, ſarcinam, & quidvis arcte colligatum, quemadmodum illud eſſe ſolet, quod iter facturi ſecum vehere conſtituerunt. A vel O ſaepiſſime

me vocibus barbaris praeponebant Graeci uti & Hebraei: & mutatio literae B in P non eſt quod alicui ſcrupulum injiciat. Mihi certe aliquid vero ſimilius non occurrit: niſi quis پشته *Paſta*, i. e. onus quod dorſo geritur, malit ſubſtituere.

OROMASDES.

CIII. Hoc nomine *Bonus genius*, Ἀγαθὸς Δαίμων veteribus Perſis dicebatur. Ita Plutarchus, Laertius, Agathias, & alii tradiderunt, e quorum ſcriptis quum ante nos plurimi teſtimonia in hanc rem collegerint ſupervacanum eſſet, ea hic repetere. Ὡρομάζης aeque ac Ὡρομάσδης ſcribunt. Vide Platonem *l.* 1. *de leg.* Perſae hodieque Principium boni, ſive Bonum genium هرمزد *Hormozd*, vel اورمزد *Awarmozd*, appellant, unde Graeci fecerunt Ὡρομάσδης. Quia autem ſaepe ultima litera د *Dal* omittitur ab ipſis Perſis هرمز *Hormoz* ſcribentibus, hinc altera lectio ſine Δ, Ὡρομάζης. Eandem vocem flexerunt Latini in *Hormizdas*. §. CIII. *Oromaſdes.*

OROSANGAE.

CIV. Ita illi appellabantur Perſice, qui bene meriti erant de Rege, οἱ ἐυεργέται βασιλῆος. §. CIV. *Oroſangae.*

σιλῆ@ ὀϱοσάγγαι Πέϱσῃσι. Teſte Herodoto *lib.* VIII. *c.* 85. quibus Phylacum adſcriptum ob fortitudinem ſuam in pugna navali probatam ibidem tradit. Heſychius vocem hanc ſcribit ὀϱοσάγγης, uti & Phavorinus. Ita ille ὀϱοσάγγης, σωματοφύλαξ, ἢ ὁ τὸν βασιλέως οἶκον ποτε ἐυεϱγετήσας. Hodie ارسنك *Araſang*, qua ego vocem illi *Oroſangae* viciniorem non novi Perſice *murum* notat. An bene meriti de Rege aut re publica per metaphoram Perſis uſitatiſſimam, ita dicti, quod Regem aut regnum defenderent, vel cingerent, eo ſenſu, quo cives *muros* eſſe *Spartae*, Λακεδαιμονίων τείχη, reſpondiſſe quendam refert Plutarchus *in Apophthegm. Lacon. pag.* 210. *edit. Paris.* & Aeſchylus *in Perſis*, de incolis Athenarum,

Ἀνδϱῶν γὰϱ ὄντων ἕϱκ@ ἐςὶν ἀσφαλές.

Certe etiam in narratione hiſtorica magnates appellantur Perſis ارکان دولت, *fundamenta potentiae regiae*. Vid. *cap.* I. *in Guliſtan.* رکن notat *latus*, *angulum*, *baſin* & generatim omne fulcimentum, quo quid nititur. Vel an quoniam ارسنك *Araſang* nomen proprium cujuſdam Herois, ut & aliorum virorum fuit, omnes qui meritis ſuis ſe Regi acceptos reddiderant, de ejus nomine appellati ſunt?

OUARIZES.

CV. Dignitatis nomen apud Perſas. Procop. *lib.* I. *Perſicor.* Videtur pro Ὀυαρίζης legendum Ὀυιζίρης, qui hodie وزير, *Vizir* vulgo. Βεζήρης a Graecis hodiernis appellatur, Ὀιζήριος ab Abumazare in Apoteleſin. §. CV. *Ouarizes.*

PALTUM.

CVI. Hoc nomen haſtili cuidam dabatur quo Perſae in bello utebantur, maxime quum cominus eſſet pugnandum. Pollux *l.* I. *c.* 10. Παλτὸν Μηδικὸν τὸ ἀκόντιον. Suidas. Παλτὰ τὰ δόρατα. Heſychius. Παλτὰ, ἀκόντια, λόγχαι. Vide alia Veterum teſtimonia in Stephani *Theſauro*, *Tom.* 4. Briſſon. *lib.* III. *de regn. Perſ. pag.* 293. At fatendum eſt ex iis omnibus locis ſimul collatis vix liquido patere, quid Paltum fuerit. Si tamen conjecturae locus eſt, putem cum voce بلطه *Belta*, aut *Balta*, quae *ſecurim* notat, debere conferri. Sic ut *haſtile* quidem fuerit, ſed quod formam ſecuris ſimul habuerit. Longitudinem habuiſſe Paltum ſex cubitorum circiter (quae erat exigua reſpectu haſtarum apud alias gentes, quae decem, & quindecim cu- §. CVI. *Paltum.*

 bito-

bitorum erant, & quibus haſtae octo cubitorum parvae appellabantur) adeoque aptiſſimum ad cominus feriendum hoſtem, docet Arrianus. Et multo magis illa palta nocebant, ſi formam ſecuris praeter cuſpidem ſuam referrent. Adeoque ego Paltum aut ſimile inſtrumentum bellicum, vel idem cum ſecuri & bipenni Amazonibus uſitata fuiſſe ſuſpicor, cujus figura ex diſpoſitione verſuum in ſecuri Simmiae Rhodii patet, ſi manubrium addas, quod Poëta non adjunxit, quia moris erat ea quae Diis ſacrabantur, parte ſui mutilari, ne uſui hominum inſervire poſſent. De qua Horatius *lib.* IV. *Carm. Od.* 4.

—— Amazonia ſecuri
Dextras obarmet ——

Et Virgilius, Aeneid, *l.* XI. *v.* 656.

—— aeratam quatiens Tarpeja ſecurim.

PARADISUS.

§. CVII. *Paradiſus.* CVII. Vocem hanc Perſicam eſſe, & hortum notare, Xenophon & alii inter veteres tradiderunt, quorum teſtimonia collegit Eruditiſſimus Briſſonius *lib.* 1. *de regno Perſ. pag.* 52. Hodie ea vox Arabibus uſitatior eſt & فردوس *Firdeus* ſcribitur (P, پ, enim Arabes non habent) in Sacro Codice פרדס, in quo tamen vox גן, *Gan*, frequentior eſt quam

&

& ipſam per παράδεισον ſaepe tranſtulerunt Interpretes Alexandrini, quaeque & Cypriis pro paradiſo in uſu fuit, teſte Heſychio. Γάνος. . . ὑπὸ Κυπρίων παράδεισος. Ridiculi ſunt Graeci qui Paradiſi etymon ex ſuo ſermone ducunt. Meminit horum Etymologus noſter ineditus. Οἱ μὲν λέγουσι Μηδικὴν τὴν λέξιν, οἱ δὲ διὰ τὴν δεῖσαν ἐγκεῖσθαι. Ἀλεξίων δὲ τὸ δασὺ ἔλεγεν ἐγκεῖσθαι. Δύναται δὲ παρὰ δεύσω γεγενῆσθαι ἡ λέξις. Verum accidit Graecis hac parte, quod de L. Aelio narrat M. Varro *Humanarum lib.* XIV. *illum erraſſe aliquoties: nam aliquot verborum antiquorum Graecorum, proinde atque eſſent propria noſtra reddidit cauſas falſas: non enim leporem dicimus, ut ait, quod eſt levipes, ſed quod eſt vocabulum antiquum Graecum.* Vide Gellii *Noctes Att. l.* 1. *c.* 18.

PARAPAGNES.

CVIII. Genus menſurae Perſicae, & idem cum σχοινίῳ. Ita auctor Etymologici magni. §.CVIII. *Parapagnes.*
Σχοινίον, μέτριον Περσικὸν, ὃ παρὰ Πέρσαις παραπάγνης λέγεται. Atqui Σχοινίον, juxta Herodotum, ſexagena ſtadia complectitur apud Aegyptios, *l.* II. 6. & ejuſdem Etymologici auctor, Paraſangam apud Aegyptios, ſimiliter ἑξήκοντα ϛάδια continere ſcribit. Quare diu

 eſt,

eſt, quod ſuſpicatus ſim pro Παραπάγνης legendum Παρασάγγης. In qua ſuſpicione me firmat manuſcriptum noſtrum Etymologicon, quod pro *Parapagnes* expreſſe habet Παρασάγγης, in voce Σχοῖνος. Τὸ δὲ σχοῖνος μέτρον γεωμετρικὸν Περσικόν, ὃ καὶ Πέρσαις παρασάγγης καλούμενος. Sic ut *Parapagnes* vox nihili ſit, & e ſerie Perſicarum eliminanda. Legitur tamen & apud Phavorinum, ſed ex corrupto codice Etymologici.

PARASANGA.

§. CIX. *Paraſanga* C I X. At hoc notiſſimum eſt Perſice menſuram viae ſignificare. Herodotus *lib.* v. *c.* 53. Παρασάγγης δύναται τριήκοντα στάδια alii 60 ſtadiis paraſangas definiunt teſte Strabone. Auctor Etymologici: Παρασάγγαι, τριάκοντα στάδια παρὰ Πέρσαις, παρ' Αἰγυπτίοις δ' ἑξήκοντα. Supereſt hodieque ipſiſſima vox فرسنك *Farſenk*, quae *Paraſanga* flexa fuit. Videor mihi in ea voce duas سنك & فرس, quaſi *lapidem Perſarum* dicas, deprehendere. Ita Romani dicebant: *ad primum ab urbe lapidem*, &c. Cl. Bernardus *in l. de menſuris & ponder. p.* 244. *parvam miſſionem* interpretatur. Hodie Paraſanga apud Perſas continet tria milliaria, unumquodque milliare ter mille cubitos, quilibet cubitus triginta

ta duos digitos, quilibet digitus latitudinem ſex granorum hordei.

PARASANGILOGOI.

CX. Ita Perſae internuntios appellabant, qui aliquid annunciarent. Heſychius. Παρασαγγιλόγω, οἱ Πέρσαι τοὺ διαγγέλλοντας οὕτω λέγουσι. Siquidem non errat Heſychius, ex praecedenti voce Paraſanges videtur compoſitum, at in reliqua parte nos idioma Perſicum deſtituit. In Etymologico magno citatur ad vocem Παρασάγγης Sophocles in Andromache, qui ἐπὶ τοῦ ἀγγέλου eam uſurpaverit. Quod ſi ea hoc tempore ſupereſſet, forte hinc aliqua lux huic vocabulo accederet. §. CX. *Paſangilogoi.*

PASARGADA.

CXI. *Campum Perſarum*, ſive locum in quo caſtrametantur, haec vox Perſice notat. Ita Euſtathius ad *Dionyſii* Περιηγ. *vers* 190. *pag.* 190. Ἰστέον δὲ ὅτι τὸ μὲν ἐθνικὸν οἱ Πασαργάδαι. Ἡ δὲ πόλις θηλυκῶς ὡς δηλοῖ τὸ, τὰς δὲ Πασαργάδας ἔκτισεν ὁ Κῦρος. Διερμηνεύεται δὲ ἡ πόλις κατὰ τὴν γλῶσσαν Ἑλληνίδα, Περσῶν στρατόπεδον. Ita & Strabo & alii memoriae prodiderunt. At manifeſto prima pars vocis corrupta eſt, & tranſponendae ſunt literae *Paſar*, in §. CXI. *Paſargada.*

Paras فرس ut Perſas notare poſſint, uti rectius *Parſagadum* ſcribitur in Curtio. Ultima pars *gad*, vel *gada*, mihi videtur eſſe Perſice كده *Cad*, *quod manſionem*, *locum commorationis* ſignificat, & cum alia voce ea ita ſolet componi, ut اتشكده *Ateſchkada* locus, ſive domicilium ignis بتكده *Potkada*, quae vox deflexa eſt in *Pagode*, *templum*, *domus idoli*. Atque ita فرسكده *Parſekada*, ſignificabit *manſionem*, ſive commorationem *Perſarum*, ubi ſc. degunt vel etiam caſtra metantur. K autem, ut mutari ſoleat in *g*, docent voces κράββατος, *grabbatum*, κυβερνῶ, *guberno*, κόμμι *gummi*, &c. Nihil ſuccurrit, quod propius vero exiſtimem. Non placent enim etymologiae vocum Perſicarum ex ſermone Hebraeo petitae; ſi ipſa lingua Perſica voces affinium ſignificationum habeat, uti origo hujus vocabuli in פרס גד, *Perſarum exercitus*, vel פרס גדר *Perſarum ſeptum* quaeſita. Vide quae multa de hac voce collegit Eruditiſſimus Hill, *in Comm.* ad Dionyſii περιήγησιν, *pag.* 353.

PASACES.

§. CXII. Paſaces. CXII. Nomen equi generoſi & ferocis, quo Cyrus vehebatur. Plutarchus *in Artoxerxe*, Κύρῳ δὲ γενναῖον ἵππον, ἄστομον δὲ καὶ ὑβρι-

Βριςὴν ἐλαύνοντι, Πασίκαν καλέμενον ἀνπεξήλασεν ὁ Καδεσίων ἄρχων Ἀρζαγέρσης. Perſice بـاى شـاخ *Paſach* notat celeripedem, ὠκύποδα, ἀερσίποδα, *pedibus agilem*, quod nomen quam bene equo & quidem huic detur, quiſque intelligit.

PELMAN.

CXIII. Nomen menſis apud veteres Perſas teſte Iſaaco Monacho. Vox corrupta ex بهمن *Bahman*. §. CXIII. *Pelman.*

PEPERI.

CXIV. Hippocrates *lib.* II. γυναικ. tradit eſſe Perſicum. Ipſe tamen fructus, فلفل *Fulfel* dictus Perſis & Arabibus, Indiam patriam agnoſcit: unde & proverbium apud Perſas eſt, quod invenitur in *Buſtan* ingenioſiſſimi Scriptoris Scheich Sadi اورد فلفل بهندوستان *Infers piper in Hindoſtan.* Hindoſtan autem complectitur utramque Indiae partem & هند *Hind*, quae orientalior, & سند *Sind*, quae occidentalior eſt & Indo proxima. Eſt id proverbium ſenſu idem cum Graeco Γλαῦκας εἰς Ἀθήνας, ſive, quod Talmudici Moſi aliquando dictum ferunt, תבן אתה מכניס לעפריים *Stramen infers in Aphraim* §. CXIV. *Peperi.*

phraim, & quod in eodem *Buſtan* legitur اورى گل سوى بوستان *Infers roſam in hortum.* Nam ex India piper omne affertur, quod neminem Belgam latere poteſt: quam ob rem etiam Apulejus, *Floridorum* libro I. *Indorum non aeque miror eboris ſtrues & piperis meſſes.* In Gloſſario Veteri Graeco-Arabico φȣλφερ per πέπερι redditur. In Gemara Schabbath פלפל legitur. Videtur autem πέπερι, ſive *Piper*, natum ex voce فلفل *Fulfel*, non ut pronuntiationi ea mutatio adſcribi debeat, ſed ſcriptioni. Tanta eſt enim convenientia ductuum in vocibus فلفل & فبفر id eſt, *Fulfel* & *Piper*, ut facile una pro alia legi potuerit: quod & in aliis vocibus contigit. Sic pro بدنك *Pudeng*, legerunt بلنك *Puleig*, & formarunt vocem *Pulegium*. Sic pro اثمد *Azmod* legerunt انتمن *Antimon*, unde facta eſt vox notiſſima Medicis & Chymicis (quae videretur primo intuitu Graeca eſſe) *Antimonium*. Quod eo facilius fieri potuit, quia Perſae in libris manu exaratis puncta diacritica vel plane omittunt, vel non accurate literis illis, quibus debentur, adjiciunt, ſed ſupra unam literam aliquando tria puncta ſcribunt, licet illa litera non niſi unum punctum habere debeat, & duo reliqua puncta aliis literis ejuſdem vocis debeant addi. Quod ut aliquis bene praeſtare

poſſit,

poſſit, requiritur ſine dubio aliqua exercitatio in ſcriptis Perſarum. Et haec quidem difficultas, juncta illi, quod Perſae voces a vocibus non diſtinguant, ita ut nos ſolemus, omnes literas ejuſdem vocabuli arcte conjungentes, & finita voce ſpatium notabile relinquentes, maximam creat in legendis & interpretandis ſcriptis moleſtiam. Literarum ergo affini ductu decepti & ad puncta non adeo attendentes pro vero nomine, *Fulfel*, legerunt *Piper*.

PERSAE, PARTHI.

§. CXV. Perſarum nomen ab Arabico فرس *Paras*, *equus* derivarunt jam dudum Viri Eruditi: ſic ut nomen Perſarum *equites* notet. Equitandi vero peritia, & equorum praeſtantia excelluiſſe Perſas & equo fere ſemper vehi ſolitos, notius eſt, quam ut multis probari egeat. Et iiſdem literis فرس *Perſam* ſcribunt, quo فرس *equum*. Hodie licet & voce فرس pro *equo* utantur, tamen اسب *Aſp* vulgatius eſt & magis Perſicum; ſic ut *Fars* pro equo Perſis olim fuerit magis uſitatum, nunc tamen in uſu frequentiore apud Arabes, uti & apud Syros פרשא *Parſcho*, *eques*, Chaldaeos פרש *Parash*. Quid obſtat itaque, quo minus credamus non ipſos § CXV. *Perſae. Parthi.*

Perſas hoc ſibi nomen dediſſe, ſed gentes vicinas, Aſſyrias, Syras, &c. At de nomine Parthorum, quod nonnulli Perſicae originis eſſe volúnt, incertior eſt diſquiſitio. Stephanus ait profugos φυγάδας eo nomine appellarí lingua Scythica. Sunt autem Perſae a Scythis orti; uti Curtius, Arrianus & Ammianus Marcellinus tradiderunt, & Juſtinus diu ante Scythico ſermone Parthos exules dici monuerat *l.* 41. & ſic Iſidorus *Orig.* IX. 2. at Suidas. Πάρθοι. Περσικῇ γλώσσῃ Σκύθαι, in voce Πάρθοι & Σωσρίς. Confer, quae habet Cl. Salmaſius in *Notis ad Tertull. de Pallio*, *pag.* 119. Atque ita juxta Stephanum in lingua Tatarica aut Sclavonica, inter veteris Scythicae reliquias deberet etymon quaeri. Apud Arabes فر *Farr* fugientem notat. Sed dicamus potius, quod jam alii viderunt, Perſas & Parthos differre, ut Aſſyriam ab Atyria, Theſſaliam a Thettalia, Tyrum a Sarra, id eſt, unam eandemque vocem eſſe, S in T mutato. An non nos quoque a פרש habemus noſtrum *Paard*? An non ſimiliter πάρδαλις Graecum & *Pardus* Latinum a پارس *Pars* concinne derivatur, quae vox & Turcis & Perſis Pardum notat, uti Ruſſis *Bars*, S in D mutato. Vix enim aliqua cum veri ſpecie aliunde ejus vocabuli etymon petetur, & probabile eſt animalibus quae in Perſia fre-

quen-

quentia ſunt, nomen Perſicum adhaeſiſſe.

PHARUARTES.

CXVI. Nomen menſis Perſici juxta Iſaacum Monachum. Scribi debet فروردين. Burtonus ex M. S. ſuo Codice profert φαρφαρδίν, vel φερ̀ϐαρδὶν, quod accuratius eſt. Chryſococca φαρϐαρδὶν & φαρϐαρτὶν habet. §. CXVI. *Pharuartes.*

PHEROCHANES.

CXVII. Dignitas apud Perſas teſte Procopio. Cujus cum accuratam deſcriptionem ignoremus, nonniſi incerta admodum de vocis hujus etymo poſſemus tradere. فرخ *Pherroch* notat nobilem, generoſum, felicem: qui titulus tribui a Perſis ſolet Regi ſexto dynaſtiae primae, cui nomen Feridun: de quo eſt elegantiſſimum hoc & ineditum epigramma Perſicum, quod uſum hujus vocis oſtendit, §. CXVII. *Pherochanes.*

فريدون فرخ فرشته نبود
ز مسك و ز عنبر سرشته نبود
بداد و دهش يافت او فرخي
تو داد و دهش كن فريدون شوي

No-

Nobilis ille Feridun Angelus non fuit,
Nec ex muſco vel ambra creatus:
Aequitate, & liberalitate, famam aſſecutus eſt.
Tu aequitatem & liberalitatem exerce: Feridun eris.

PISAGAE.

§. CXVIII. *Piſagae.* CXVIII. Ita appellabantur leproſi, a quorum conſortio abhorrebant vehementer Perſae, teſte Cteſia in Pers. Πισάγας λέγεται παρὰ Πέρσαις ὁ λεπρὸς καὶ ἔστι πᾶσιν ἀπρόσιτος. Nata eſt haec vox, ni fallor ex Perſica پيس *Pîs*, quae *leproſum* notat. Eſt & vox non multum diverſa فسه *Fiſah*, quae notat hominem impurum a quo quis abhorret. Tradit autem Herodotus *lib.* 1. *cap.* 138. quod ſi quis apud Perſas lepra infectus ſit, illi civitatem accedere aut conſuetudinem habere cum aliis Perſis non licere; ὃς ἂν, inquit, τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχει, ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι ἄλλοισι Πέρσῃσι.

RYNDAX.

§. CXIX. *Ryndax.* CXIX. Aviculae nomen apud Perſas, qua illi in cibum utebantur quaeque vento & rore vivere creditur. Ῥυνδάκην Πέρσαι τὸ ὀρνίθιον κα-

καλοῦσι. Ita Photius ex Cteſia *l.* 23. & Plutarchus in Artoxerxe *pag.* 1320 hanc ejus avis deſcriptionem Cteſiae verbis tradit Γίνεται δὲ μικρὸν ἐν Πέρσαις ὀρνίθιον, ᾧ περίττωμα οὐδέν ἐστιν, ἀλλ᾽ ὅλον διάπλεων πιμελῆς τὰ ἐντός· ᾗ καὶ νομίζουσιν ἀνέμῳ καὶ δρόμῳ τρέφεσθαι τὸ ζῶον. Partem talis aviculae veneno infecerat Paryſatis, & comedendam dedit Statirae, quae mox animam efflavit: nec enim tam dilecta Deo erat, uti Mohammed, qui cum edere vellet appoſitum ſibi armum ovis aſſae, clamavit armus: لا تاكلني فاني مسموم *Cave me comedas: veneno infectus ſum.* Heſychius: Ῥυνδάκη, ὀρνίθιον ἢ λίκον περιστερᾶς. Perſis رند *Rund* nomen avis eſt, quae frequenter in oryzetis invenitur. Hinc addita Graeca terminatione videtur hoc vocabulum ortum trahere.

SAANSAA.

CXX. *Rex Regum.* Ammian. *lib.* XIX. *Perſae Saporem Saanſaan appellabant, & Pyroſem quod Rex regibus imperans & bellorum victor.* Eſt ipſa vox Perſica شهنشاه *Schahânſchah*, regum Rex, βασιλεὺς βασιλέων, ordinarius titulus Regum Perſiae. *Pyroſes* (ut & hoc notemus) Perſice فيروز *Firouz* ſcribitur & *victorem* ſignificat. Confer quae de §. CXX. *Saanſaa.*

his

his titulis habet, ſaeculi hujus ornamentum, Ezechiel Spanhemius diſſ. de uſu Numiſmat. p. 422.

SACAE.

§. CXXI. *Sacae.* CXXI. Ita Perſis omnes Scythae dicebantur teſte Herodoto *lib.* VIII. *cap.* 64. a *Seax*, (unde & Saxones) cultro vel gladio quo accincti erant Scythae, ut quidam putant, ut ita Sacae & Scythae nomine ſint ejuſdem ſignificationis. Scythae enim a σκύθη, ferro quod inter alios uſus tondendo capiti aptum eſt, uti Sacae a *Sax* ferro,

Quod vinctum lateri barbarus omnis habet

teſte Ovidio, dicti nonnullis creduntur. Verum hanc vocem Arabicam eſſe ساقي *Saki*, *potator*, exiſtimat ingens harum literarum decus T. Hyde *in notis ad itinerar. Peritzol.* Quo nomine eos per convitium Perſae appellarunt. Ab eadem radice سقي derivat idem feſtum Babyloniorum Σάκεια & Σακαία dictum, quod facilius crediderim quam Sericum a سركب *Sera*, *pars rei praeſtantiſſima* derivandum, uti Vir magnus ibidem ſcribit: Sericum enim a gente Serum appellari & Serica veſtis a Seribus uti Parthica aut Indica a Parthis & Indis, dici videtur. Cl. Vogelſangius autem *in Exercit. Theol.* Σακέα a *Seſach*, numine Babyloniorum, deriuat, conferens *Jerem.* 51. 41. Vide & Caſaubonum in

in *Athenaeum* xiv. 10. Xenophon *l.* 1. Κυρȣ-πραίξεων, meminit cujuſdam Sacae qui pincerna erat Aſtyagis & cui forte hoc nomen contigit non a gente, ſed ab officio & arte, qua pocula tradere ſolebat, uti ibidem legere eſt. Nam ساقي *Saki*, pocillatorem notat. Eadem vox ساكي (cum ك) *Saki* Malaeis ſignificat *miniſtros*, *famulos*.

SALMENISCHIACA.

CXXII. Invenio apud Jamblichum *de Myſt.* §. CXV.
Aeg. ἐν τοῖς Ἀλμενισχιακοῖς, ad quem locum *Salmeni-*
monet Doctiſſimus Gale *in Notis*, *pag.* 304. *ſchiaca.*
Illuſtrem Salmaſium eruiſſe vocis ejus origi- *Alma-nach unde.*
nem e lingua Perſica *in lib. de Annis Climact.* *p.* 605. Scilicet ex سالمها *Salmaha*, *periodo Lunari*, legens Σαλμενισχιακοῖς. Sed id refutavit jure merito Vir Doctiſſimus G.H. Velſchius in Commentario ad روزنامه نوروز sive *Tabulas aequinoctiales*, ut appellat, *novi* Perſarum & Turcarum *anni*, *pag.* 26. docuitque Almanachum verum eſſe harum Ephememeridum nomen, & ſignificare *ſtrenam*, quia in Oriente ſtrenae loco primum Regibus illae offerri ſolebant: quale exemplar ego accuratiſſime deſcriptum poſſideo, ex Bibliotheca Cl. Golii (quem confer *in not. ad Alfragan.* 22) quod annum Hizrae, ſive fugae Mohammedicae 1062,

aerae

aerae Chriſtianae 1651 repraeſentat. Henricus Stephanus e lingua Germanica id derivat, cujus ipſa verba apponam, in *Expoſtulatione de Latinitate falſo ſuſpecta, cap.* VII. *pag.* 328. *Nec ignoro eſſe qui a quadam Arabica voce originem habere tradant: non minus ſtulte profecto quam qui* Almanach *Arabicum eſſe volunt, aut Chaldaicum: quum in lingua Germanis vernacula paſſim occurrant illae ex quibus conflatum eſt hoc nomen voculae: quum enim aliquid narraturi, tempus quo id acciderit, praefigunt, dicere ſolent,* Als man nach der geburt Jeſu Chriſti unſers ſeligmachers gezelt hat 1560 vel 1570; *aut quicunque alius annorum mumerus ponendus eſt. Sonant autem haec perinde acſi dicas*, Quum poſt nativitatem Jeſu Chriſti noſtri beatificatoris numeratum fuit 1570. *Ex iis certe quibus hanc meam derivationem communicavi, nemo a me diſſenſit: neque vero quenquam ex iis qui eam hic legent, diſſenſurum exiſtimo: quinetiam miraturos multos quomodo in quaerendo tam procul vocis huius etymo non pauci ſe torſerint: propoſita interim quaeſtione qua perdifficilis videbatur, utrum* Almanach *an* Armanach *dicendum eſſet.* Sed praeterquam quod ſumma ſit convenientia inter nomen Arabicum Almanach, & noſtrum hoc, & uſque in hodiernum diem idem ritus haec Calendaria ſtre-

nae

nae loco Magnatibus offerendi, quis neſcit maximam Aſtronomiae partem, quod ad methodum & vocabula attinet, ab Arabibus vel Mauris ad nos perveniſſe, & nomina Arabica Zenith (rectius *Zemt*). Nadir, Almucantarath, Regel, Aramech, Algethi & plura talia a noſtris quoque Aſtronomis uſurpari? Quidni ergo & Almanach? Verum & Claudius Mitalerius, Vir Doctiſſimus, in *Epiſtola de vocabulis quae Judaei in Gallicum ſermonem intulerunt*, *pag.* 10. obſervavit, jam ante mille ducentos annos (& ita obſervavit plus quam ſaeculo abhinc) Ἀλμενιχιακῶν vocabulum eo fere ſenſu a Porphyrio in quadam ad Annebonem epiſtola uſurpatum fuiſſe, quo tempore Germani omnis politioris diſciplinae erant expertes.

SAMEN.

CXXIII. Idem Perſis ſonat, quod Latinis *tellus*, uti ex M. S. quodam Codice colligitur, quem citat Gilbertus Gaulminus, Vir quicum pauci comparari queunt, ut verbis Cl. Mauſſaci utar, in brevibus illis, ſed eruditis *notis in Pſellum*, περὶ ἐνεργ. δαιμ. *pag.* 115. Verba ipſa haec ſunt Πέρσαι τὴν γῆν Ζάμην λέγουσι, ὃ ἑρμηνεύεται κάτω. Non fallit aut fallitur Graeculus. زمين *Zamin* tellus eſt Per- §. CXXIII. *Samen.*

ſice;

ſice: quod idem eſt cum ζαμλώ. Atque inde τῶν χθονίους eoſdem eſſe cum ζαμαίοις Perſarum autumat Vir Magnus.

S A N D E S.

§. CXXIV. *Sandes.* CXXIV. Ita Hercules Perſis dictus eſt. Vide quae de eo ex veteribus Caelius Rhodiginus in *Lection. Antiq.* tradidit. In Perſarum monumentis fortiſſimi quidam Heroes memorantur, inter quos سم ديو *Sâm div* eſt, quod non multum a *Sandes* abludit, & vera, ut opinor, hujus vocis ſcriptio eſt. Fuit autem *Samdiv*, ſive *Sam Genius*, *Heros*, vel *Gigas* ille, qui in inſula Darem, quae ob monſtrorum & ferarum copiam habebatur nulli impune adeunda, omnia infeſta animalia neci dedit, & dux exercitus Feridûni factus de hoſtibus ſaepiſſime triumphavit, multaque alia praeſtitit, quae cum geſtis Herculis ſatis bene conveniunt.

S A N E.

§. CXXV. *Sane.* CXXV. Ita mundum Babylonii dixere teſte Heſychio Σάνη, ὁ κόσμος. Βαβυλώνιοι. Ita lego pro ὁ κόσμος βαβυλώνιος. Vox eſt hodieque vulgatiſſima, qua orbem Perſae exprimunt جهان *Sjehan*, ج ſive *h* in pronun-

nuntiatione vix auditur in voce اصفهان *Iſfehan*, quae *Sphaân* vulgo exprimitur, & mox in *Saanſaa* pro *Schabanſchah*. Terminatio Graeca eſt η, quamvis & *E* addere ſoleant Perſae hujuſmodi vocabulis, uti cum legunt

بنام خداوند جهان افرين

In nomine Dei, creatoris hujus univerſi,

ita pronunciant *Benáme Chodawénde Sjehâne Aphrîn.*

S A N G A R I S.

CXXVI. Σάγγαρις vel Σάγαρις, & ſine σ, Σάγαρι in antiquiſſimis Herodoti & Xenophontis editionibus, & Σάγηρις *in edit. Baſil.* Herodoti ea vox ſcribitur, notatque idem quod μάχαιρα & κοπὶς, teſte Xenophonte *lib.* II. Κυρȣπαιδ. gladium nempe, quo Perſae veteres utebantur. At Stephanus ex iſto Xenophontis loco liquere putat Σάγαριν & κοπίδα eſſe arma diſtincta. Suidas explicat per κοπίδα & πέλεκυν. Heſychius Σάγαριν ſcribit eſſe πελέκιον μονόςομον. Cl. Druſius in *quaeſt. Hebr.* I. *quaeſt.* 74. opinatur סגור (quod vulgo *praeclude* vertitur) *Sagarin Pſ.* 35.3. ſignificare, & unum ex altero derivat. Puto eam vocem خنجر *Cangár*, vel uti nos pronunciamus *Chanzjar*, ſcribi, quae vox Perſis pugionem §.CXXVI. *Sangaris.*

 vel

vel ſicam notat. Pro *Ch* ſi affinem literam S ſubſtituas, habes Σάγγαρ, cum Graeca terminatione Σάγγαρις. Ab Sagari dictum eſſe Sagariſtionem apud Plautum, in Perſa, uti *Sceparnionem* a σκεπάρνῳ, *aſcia*, quam gerebat, non improbabilis Cl. Reineſii conjectura eſt *in Epiſt.* 44.

SAOS.

§. CXXVII. *Saos.* CXXVII. Sol Babyloniis. Σαῶς, ἥλιος. Βαβυλώνιοι. Sunt verba Heſychii. Olim conjiciebam legendum Σάμς, ex Hebr. & Chaldaeo שמש *Schemes*, *Sol.* At poſtea viſum eſt convenientius ſcripturae Heſychii credere eſſe vocem سوز *Souz*, *Urentem* Perſice a سوختن, *urere*, quo nomine Solem appellant جهان سوز *qui mundum urit.*

SARABARA.

§. CXXVIII. *Sarabara.* CXXVIII. Veſtis Perſicae genus. Τὰ περὶ τὰς κνημίδας (κνήμας Stephanus corrigit) ἐνδύματα ita a Perſis dici auctor eſt Heſychius. Iſidorus Orig. *l.* XIX. *cap.* 23. *Sarabara*, inquit, *ſunt fluxa ac ſinuoſa veſtimenta, de quibus legitur in Daniele; Et Sarabara eorum non ſunt immutata. Et Publius: ut quid ergo in ventre tuo Parthi Sarabara ſuſpenderunt. A-*

pud

pud quoſdam autem Sarabarae quaedam capitum tegmina nuncupantur, qualia videmus in capite Magorum picta. Etymologus noſter ineditus Σαράβαρα. Ἐσθὴς Περσική· ἔνιοι δὲ λέγουσι βρακία, ἄλλοι δὲ περὶ τὰ σκέλη ἐνδύματα. Priora etiam Suidas habet: poſteriora confirmant Stephani emendationem: nam κνήμη eſt τὸ κοιλὸν τοῦ σκέλους, ipſa cruris pars at κνημὶς ipſum integumentum & ὑπόδημα, ut Suidas in voce κνήμη. Crurum & femorum tegumenta videntur fuiſſe τὰ Σαράβαρα, & pro braccis, aut ſimili tegmine habenda. Sed de iis fuſe egerunt Viri Clariſſimi, Druſius, *quaeſt. Hebr.* 60. & Braunius *de veſtit. Pontif. Hebr. lib.* II. *cap.* I. Nos de vocis origine notamus, eam Perſice شلوار *Schalwar* ſcribi, & ſignificare ſubligaculum, femoralia ad pedes demiſſa. Unde Graeci juxta genium linguae Perſicae accuratius ſcripſiſſent σκαλαβαρα. Sed quis neſcit λ & ρ ſaepiſſime permutari; nam & haec ipſa vox *Saraballa* non *Sarabara* ſcribitur ab Aquila, Theodotione ad *Dan.* 3. Hieronymo & aliis, ipſique Arabes سروال Σαράβαλα pronunciant. Quaeſivit hujus vocis etymon eruere ex lingua Hungarica Eruditiſſimus Oſtrokoczius in Originibus Hungaricis. Sed nobis non vacat omnes etymologias ab aliis datas examini ſubjicere, quibus nihil videtur eſſe certius, quam Perſi-

ca e ſermone Perſico debere explicari. Vide quae de hac voce ſcriptores rei veſtiariae & Lexicographi Graeci, ut & Hebraei in voce סרבל. Quamvis hiſce circa ſignificationem vocis Perſicae parum tuto credatur. Quod enim סרבלא pro *Chlamyde* habeant in textu Sacro, *Dan.* 3. 21. & aliis libris, id ab uſu linguae Perſicae abhorret.

S A R A G E S.

§. CXXIX. *Sarages.*

CXXIX. Veſtis Perſicae genus. Julius Pollux, *lib.* VII. *cap.* 13. Ὁ δὲ Σαράγης Μηδῶν τὶ φόρημα, πορφυροῦς μεσόλευκος χιτών. Quamvis ibi in nuperrima editione Amſtelodamenſi legatur Σαράπις, quia in Heſychio & Athenaeo Σαράπις legitur. At quamvis apud plurimos Sarapis inveniatur, non tamen inde efficitur hanc eſſe veram ſcriptionem, quum voces barbarae ſaepe a maxima ſcriptorum parte mendoſe proferantur, & nonnunquam apud unum alterumve recte extent. Ut de origine & vera vocis ſcriptione aliquid addam (unde patebit non Σαράπις ſed Σαράγης ſcribendum, uti Pollux habet *l.* 7) Perſae vocant veſtem quamlibet oblongam دراعه, דראעה unde illa vox fieri potuiſſet: ſed vocabulum affine دراجه דראגה vel זראגה magis ad Σαράγης accedit, & notat, ut Cl. Golii

Golii in *Lexico Perſico*, phraſi utar, *tunicam exteriorem & longam, quam foras prodituri induebant, qua nunc non utuntur Perſae.* Amabant enim olim veſtes longas & talares Perſae, uti notatum eſt a Sexto Empirico, *Pyrrhonicarum hypotypoſeων, lib.* I. *pag.* 30. Πέρσαι μὲν ἀνθοβαφεῖ ἐσθῆτι καὶ ποδήρει χρῆσθαι νομίζουσιν εὐπρεπὲς εἶναι, ἡμεῖς δὲ ἀπρεπές. Pro ד me ſubſtituiſſe ז, ut inde fiat Σαράγης nemo mirabitur qui paſſim mutari ד & ז in Oriente, uti דהבא, זכר, דכרון, זהב, &c. novit, & د D a ذ DS non niſi puncto differre. Similiter urbem Gadara, modo Γάδαρα modo Γάζαρα appellarunt. Vide Caſaubonum ad Strabonem, & Μάδδαν, Μάζαν, apud Suidam, Δεὸς, Ζεὺς apud Heſychium. Non itaque ex Polluce τὸ Σαράγης eliminandum videtur & ſubſtituendum Σαράπις. Imo hoc mihi magis eſt ſuſpectum, quippe quod nulla ſui veſtigia habeat in hodierno ſermone Perſico, uti prius illud Σαράγης. Factum autem eſt Σαράπις ex Σαράγης facillime, ſi attendamus veteres Graecos π & γ figura fere eadem exaraſſe, illud Γ (quod nunc Π) hoc Γ, & formaſſe id nomen ad notiſſimam Dii Aegyptii appellationem Σαράπις.

SAREBAR.

§. CXXX. *Sarebar.* CXXX. Nomen Februarii apud Perſas, uti ex M.S. Burtonus prodit, & ſcribit Σαρέβαρ. Iſaacus Monachus eundem Perſice dici Σαχριῦρ ſcribit. Legendum eſt شهريسار σχαχρϊαρ, vel شهريرير σχαχρϊρ aut potius σχαχρϊϋαρ: omnibus enim his modis ſcribitur. Tabulae Alphonſinae corruptiſſime legunt *Sarember*: Velſchius in *Rusname*, *Rivar*, ريوار *pag.* 71. Scaliger شهريز *Schebariz. lib.* III. *de emend. temp. pag.* 200.

SATRAPA.

§. CXXXI. *Satrapa.* CXXX. Praefectus major regioni cuidam imperii Perſici, quales erant Satrapae Arabiae, Cappadociae, Phrygiae majoris, Lyciae & Joniae, Cariae, &c. vel Mediae, Armeniae, Meſopotamiae, Carmaniae, Bactrianae, Ariae & Dranginae, Lydiae; quorum paſſim *l.* XIX. meminit Diodorus Siculus. Hi praefecti erant in maxima dignitate conſtituti & a Rege, ut videtur, ſecundi; qui alios ſub ſe haberent praefectos. Ita toti Mediae praefectus *Satrapes* dicebatur; in qua tamen aliae erant praefecturae, qualis *Rages* memoratur a Diodoro Siculo *lib* XIX. 44 quae mihi non alia eſſe videtur quam Ῥάγα τῆς Μηδίας memorata in *lib.* *To-*

Tobiae cap. 4. 1. Ῥάγεια Strabonis, *l.* XI. Ῥάγαια Ptolomaei, & Ῥάγαιαι Athenaei *l.* 12. Cl. Golius in Not. ad *Alfrag. pag.* 211. eam urbem cum رى *Raia* eandem facere vellet, niſi obſtaret Raiam Parthiae, *Raga* vero Mediae, urbem eſſe. At haec difficultas mihi tanti non videtur. Parthiam enim ſaepe univerſam Mediam dici Oroſius & ex illo Aethicus obſervarunt. Hinc Satrapia, pro *praefectura*. Herodot. *lib.* 1. *cap.* 192. Ἡ ἀρχὴ τῆς χώρης ταύτης τὴν οἱ Πέρσαι σατραπηΐην καλέουσι. Vide fuſe de hac voce differentem Briſſonium *de regno Perſ. lib.* 1. *pag.* 111. 112. Origo hujus vocis videtur non alia eſſe quam Perſica ستراب *Sitrab*, quae idem notat quod vulgo Satrapa: aliquando & ἐξατράπης ſcribitur س S in ξ verſo, & praemiſſo ε, uti ξίφος a سيف *enſis*. Nota Arabes, Perſas & Turcas س durius pronunciare ac nos ſolemus, & ر vice verſa, mollius. Veteres quoque S & X nonnunquam permutabant, ita *Ulyſſes* & *Ulixes* dicebant *quaſi* & *quaxi*, *aſſo*, & *axo*, *niſi* & *nixi*, *ninſit* & *ninxit*, &c. Adde quod inter Graecos Attici ξ pro σ ſaepiſſime uſurpent. Cl. Hyde putat eam eſſe corruptam ex استربان *Eſterpan*, *cuſtos mulorum*. At quomodo ἄρχοντες χώρων cuſtodes mulorum? vide quae nos ad vocem Sacram Achasdarpenaia dicemus.

SAUNIUM.

§. CXXXII *Saunium.* CXXXII. Telum barbarum eſſe teſtatur Heſychius, Σαύνιον, ἀκόντιον βαρβαρικὸν, καὶ ὑποθῶν παρὰ Κρατίνῳ. Ita enim emendandum eſſe textum ingenioſiſſime conjecit, ſic ut nulla dubitandi ratio ſuper eſſe videatur, Vir Clariſſimus, *Tiberius Hemſterhuſius*, in Notis ad Pollucem, *l.* 10. *Sect.* 143: Perſas vero illo uſos fuiſſe colligere licet ex Diodori Siculi *Biblioth. Hiſt. l.* XVII. *c.* 20. qui Perſam Σαύνιον vibraſſe in Alexandrum ſcribit ſequentibus verbis & ſatis edocet haſtam fuiſſe. Meminit & Σαυνίων ἀκοντίων, quibus Indi uti ſolebant, Arrianus *Hiſt. Ind. pag.* 331. Suſpicor eam vocem eſſe Perſicam سنی *Sani*, unde addita terminatione Graeca Σάνιον, & facili epentheſi literae υ, Σαύνιον. *Sani* Perſice ſignificat proprie *cuſpidem* ſive ferrum acuminatum *haſtae*, & per Synecdochen partis pro toto ipſam haſtam. Quemadmodum itaque nos dicimus, *met ſcherp quetſen, de ſpits bieden*, & Claudian. *de. Prob. & Olyb. Conſ.*

Sive petat Parthos, ſeu cuſpide turbet Hydaſpen.

&, *de raptu Proſerpinae*.

Et Pandionias quae cuſpide protegit arces.

ſic Perſas, Saunio vulneratum eſſe Alexandrum dicentes, quum audirent Graeci, *Saunium* pro

haſta

haſta habuerunt, cujus proprie non niſi pars erat.

SCHOINOS.

CXXXIII. Genus menſurae eſt, qua itinera metiebantur Perſae. Perſicum eſſe vocabulum Athenaeus *l.* III. *c.*34. his verbis tradit. Παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ποιηταῖς καὶ συγγραφεῦσι τοῖς σφόδρα Ἑλληνίζουσιν ἐστὶν εὑρεῖν καὶ Περσικὰ ὀνόματα κείμενα διὰ τὴν τῆς χρήσεως συνήθειαν. ὡς τοὺς Παρασάγγας καὶ τοὺς ἀστάρους καὶ τὴν σχοῖνον ἢ τὸν σχοῖνον. Μέτρον δ' ἐστὶ τοῦτο ὁδοῦ, μέχρι νῦν οὕτω παρὰ πολλοῖς καλούμενον. Idem & Callimachus Plutarcho citatus in *lib. de Exilio.* §.CXXXIII. *Schoinos,*

Μηδὲ μετρεῖν σχοίνῳ Περσίδι τὴν σοφίην.

Herodotus tamen Aegyptiacam eſſe menſuram ſcribit *lib.* II. *Hiſtor.* & illos qui parum ſoli poſſident, id metiri paſſibus, qui paulo plus, ſtadiis, qui plus, paraſangis, qui plurimum, Schoinis. Complectitur autem Schoinos, juxta illius teſtimonium duas paraſangas. Hodie autem Perſae, qui parum ſoli tenent, cubitis id metiuntur, qui plus, miliaribus, qui adhuc plus, paraſangis, qui plurimum, ſtationibus, ſive manſionibus, quas diaetas, nos *dagreyſen* appellamus, & quae 5 circiter leucas noſtras continent ob viarum difficultates & alia. Quare ali-

aliquando ſuſpicatus ſum an non σχοῖνος ab Perſico اسانى *Aſani*, *quies*, deflexum ſit, ut indicaret talem manſionem, ubi poſt confectum iter aliquot horarum quieſcere ſolent viatores. Poſſunt etiam conferri ad firmandam etymologiam hanc Hieronymi verba *in Comm. ad Joelem*, *cap.* III, qui Schoinos talia ſpatia appellat quibus abſolutis *quieſcerent* illi per vices, qui naves protraherent: *Solent*, inquit, *naves funibus trahere certa habentes ſpatia*, *quae appellant funiculos* (deceptus eſt Graeca vocis ſignificatione, qua σχοῖνος pro *fune* uſurpant) *ut labori defeſſorum recentia trahentium colla ſuccedant*. Et hinc eſt quod Strabo ſcribat *l.* XVII. apud Aegyptios inaequalem eſſe, ἄστατον, Schoinorum menſuram, quandoquidem alter altero plus viae poteſt abſolvere antequam quieſcat, & viarum incommoda ſaepe viatores retardant. Quare & mirum non eſt in aſſignando ſpatio Schoinorum adeo variare antiquos. Ceterum & funibus ſive σχοίνοις uſi fuerunt in menſuris agrorum (quas à menſuris itinerum per Schoinos etiam inſtitui ſolitis diſtinguit Ill. Salmaſius, *in Plinianis p.* 841.) Perſae: ſic ut quiſque *funis*, الاشل, cubitos LX Haſchemiticos contineret, & quiſque cubitus Haſchemiticus palmos octo ſive digitos triginta duos. Vide teſtimonium Arabis in Cl. Golii *notis ad Al-*

fra-

fraganum, *pag*. 73. & 75. dein pro fune ſub-ſtituerunt catenam.

SICLUS.

CXXXIV. Numiſmatis Perſici nomen eſt, teſte Heſychio. Σίγλος. Νόμισμα Περσικόν. Illuſtris Salmaſius, *lib*. I. *de uſuris p*. 427. jam obſervavit illud idem cum Hebraeo שקל eſſe. Adeoque verius Hebraea vel Chaldaica vox dici potuiſſet, quamvis Perſae etiam Siclis uterentur, quum Chaldaea eſſent potiti. Siclus ille, Babylonicus dictus, multo minor erat Hebraeo, & pondere ſuo tantum octo obolos Atticos aequabat. Et ſine dubio hos Siclos intelligit ſcriptor ſacer, affirmans *lib*. II. *Samuelis*, *cap*. 14. *v*. 27. capillos capitis Abſalomi ponderaſſe ducentos Siclos pondere Regio; Regis nempe Babylonici, ſub cujus imperio erant Judaei eo tempore quo libri Samuelis & Regum conſcripti videntur. Atque ita pondus capillorum Abſalomi fuiſſet circiter 31 unciarum, quod pondus eximium quidem eſt (& propterea in Sacro Codice memoratur) at non adeo ſtupendum, quam ſi Siclos Hebraicos quorum ſinguli unciae pondus habebant teſte Hieronymo *in quaeſt*. *Hebr*. *pag*. 161. intelligamus, quale pondus capillorum hominis vix concipi poteſt, §.CXXXIV. *Siclus*.

teſt, unde quidam ipſum textum Hebraeum ſollicitare & mutare aggreſſi ſunt. Quae difficultas plane tollitur, ſi Siclos Babylonios intelligamus. De Siclis Hebraeis, quod non numiſmata quaedam, ſed pondera tantum fuerint, vide quae habet Cl. Conringius in *Paradoxis de Nummis Hebraeorum*, c. VI. & nos in diſſertatione I. de *Nummis Veterum Hebraeorum*, *pag.* 49. *& ſeqq.* contra Scacchum.

SIMOR.

§. CXXXV. *Simor.* CXXXV. Muris genus Parthice ita appellati. Simor Parthis dicitur genus muris agreſtis, e cujus pelle veſtes conficiunt, ſcribit Heſychius in *Lexico*. Σίμωρ, παρὰ Πάρθοις καλεῖται ἢ μυὸς ἀγρίου εἶδος, οὗ ταῖς δοραῖς χρῶνται πρὸς χιτῶνας. Ita eſt. سيمور *Simour* eſt mus Ponticus, *Hermine* Gallice dictus; qui hodieque illi uſui inſervit.

SIRA.

§. CXXXVI. *Sira.* CXXXVI. *Magna* ſermone Parthico. Σίρα, Πάρθοι, μεγάλα. Heſychius. Perſice سير *Sir* eſt *plenum*, *ſatur*. Quod videtur idem eſſe vocabulum.

SIRUS.

CXXXVII. Quid hoc Perſis antiquitus ſignificarit, ex Curtii verbis *lib.* VII. *Hiſtor. cap.* 4. datur colligere, quae haec ſunt. *Succo ex ſeſama expreſſo haud ſecus quam oleo artus perungebant. Sed hujus ſucci ducenis quadragenis nonagenis denariis amphorae ſingulae, mellis denariis tricenis nonagenis, trecenis vini aeſtimabantur. Tritici nihil aut admodum exiguum reperiebatur. Siros vocabant barbari: quos ita ſolerter abſcondunt ut niſi qui defoderunt invenire non poſſint. In iis conditae fruges erant.* Per *Siros* itaque forſan vaſa, in quibus fruges recondebantur, intellexit. Non multum hunc recedit vox & Perſis & Arabibus uſitata ﺟﺮّة *Sjirra*, vel uti Graeci ج aliquando pronunciabant, *Sirra*, id eſt, *amphora*, *hydria*, *cantharus anſatus*, cujus formae fuiſſe illa vaſcula in quibus fruges condebantur, vero ſimile eſt. Affine & forte ex eadem origine natum eſt vocabulum σιρὸς, quod non vas ſolummodo & *dolium* (πίθον Heſychio) ſed ſcrobem in qua frumenta aſſervantur notat, de quo Plinius *Hiſt. nat.* XVIII. 30. & Suidas. Σιῤῥοῖς (ſcribit & Σειροῖς) ὀρύγμασιν ἐν οἷς κατετίθεντο τὰ σπέρματα. Etymologicon magnum εἰσὶ δὲ καὶ ὀρύγματα λινα:

§. CXXXVII. *Sirus.*

σιροί. Confer Incomparabilem Caſaubonum ad Athenaeum; *lib.* IV. *cap* 3. Iſtiuſmodi *Siros*, ſive reconditoria videntur innuiſſe decem illi viri, qui *Jerem.* 41. 8. dicebant ſibi eſſe מטמונים בשדה *reconditos theſauros in agro* ſc. *triticum*, *hordeum*, *oleum & mel*.

SOLLAX.

§. cxxxviii. *Sollax.* CXXXVIII. Tigris antea Σόλλαξ (Euſtathius in Not. ad Dionyſium Periegetem habet Σύλαξ) vocabatur, teſte Plutarcho in *lib. de fluminibus*, id eſt, μεθερμηνευόμενον Καταφερής *ſive quod verſus inferiora fertur.* Quum vero Tigris nomen Perſicum ſit, etiam hoc Sollax ab eodem idiomate videtur ducendum: in quo tamen nihil invenio, quod mihi ſatisfaciat. At videtur ab Arabico شل *Schalla*, *egit*, *propulit*, poſſe duci, unde & شليل *Schalil*, & *ſchaloul* alveum fluvii notat, quo loco vehementiſſime fertur flumen, & شل *Schall*, *actus*, *propulſus*.

SPACOS.

§. cxxxix. *Spacos.* CXXXIX. Canem lingua Medica notare Herodotus & Juſtinus tradiderunt. Herodotus quidem *l.* 1. *cap.* 110. Οὔνομα δὲ τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε Κυνὼ, κατὰ τὴν Ἑλλή-

νων

νων γλῶσσαν· κατὰ ϗ τὴν Μηδικὴν Σπακώ· τὴν γὰρ κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι. Juſtinus *lib.* 1. 4. Heſychius ſimpliciter Σπάκα, κύνα. Hodie tamen, eliſa litera P, سك, *Sek*, *canem* notat. Tanaquillus Faber *in not: ad Juſtinum*, ait ſe Perſicae linguae gnaros interrogaſſe, an Spacos hodie Canem apud Perſas ſignificaret, & reſponſum tuliſſe, quod non. ..Mox addit: *Hoc ſcio; canem apud Hyrcanos, qui ſub ditione Perſarum ſunt, nunc quoque dici Spac: Hoc didici ex libris ſeu relationibus Wikfortii.* Ego vero non ſcio vel apud Hyrcanos vel aliam gentem ſub Imperio Perſarum canem *Spac* dici, & ipſe ſuper hoc vocabulo Perſas conſului, ſed Ruſſos quoſdam canem *Sopâk* appellare didici, qui cum imperio Perſico contermini & Scytharum progenies ſint, forte antiquis temporibus eam vocem cum Medis communicarunt.

SURENA.

CXL. Hoc nomine ille, qui poteſtatis ſecundae poſt Regem Perſarum eſt, appellatur. Ita Ammianus, *l.* 30. Placet etymologia Cl. viri, Stephani Morini in *lib. de Linguis cap.* 12. *pag.* 128. a سر, *Sar*, Perſice, *Dux*, *Princeps* eam vocem ducentis. Cui affine eſt Hebraicum שר & Philiſtaeum סרנים 1 *Sam.* 6.8. & Anglicum *Sir*. CXL. *Surena.*

Q SUSA

SUSA.

CXLI. *Suſa.* CXLI. A frequentia liliorum quae in illo tractu proveniunt (Ἀπὸ τῶν Περιφυκότων τῶν κρίνων· Σοῦσα γὰρ τὰ λείρια λέγεται quemadmodum ſcribit auctor Etymologici magni: vel, διὰ τὸ τοῦ τόπου αἰθηρὸν, uti Euſtath. *ad Dionyſ. perieg. v.* 1074. ἀπὸ τῶν κρίνων, ἃ πολλὰ ἐν τῇ χώρᾳ πεφύκει ἐκείνῃ, uti Steph. *de urb.* vide & Athenaeum, *l.* XII. *c.* 3.) ita appellatam eſſe hanc Urbem Perſiae primariam tradunt auctores. سوسن *Sauſan* certe *Lilium* Perſis notat. Unde Hebraei שושן ſcribentes *Eſth.* I. 2. melius exprimunt vocem Perſicam, quam Graeci Σοῦσα, & Latini *Suſa* in plurali (quamvis & Apulejus in ſingulari numero) utrique abjecto N, ſcribentes. At ingens harum literarum decus Cl. Hyde mavult Graecam & Latinam ſcriptionem ſequi, & vocem Suſa deducere a سوس *Sous*, *Glycyrrhiſa*, quae in vicina regione abunde provenit. Atque ita deceptos exiſtimat Veteres, qui *Suſa* Lilium ſignificare Perſis ſcripſerunt. Nam & Abulfeda & alii سوس *Sous* eam urbem appellant.

TABALA.

CXLII. Parthi ſic appellant inſtrumentum Muſicum, quo in bello utuntur loco tubae. Heſychius Τάβαλα ὑπὸ Πάρθων ἔτω καλεῖται ὄργανον κλιβάνῳ ἐμφερὲς, ᾧ χρῶνται ἐν τοῖς πολέμοις ἀντὶ σάλπιγγος. De quibus ita Salmaſius *in Exercit. Plin. pag.* 717. *Tabala Parthi olim vocabant tympana aenea ad formam clibani facta, quibus in bellis utebantur. Hodie quoque* atabala *dicuntur & Mauris uſitatum cum re vocabulum.* Perſis ea vox hodieque in uſu eſt pro tympano طبل *Tabl.* §. CXLII. *Tabala.*

TANCHOUROS.

CXLIII. Legitur ea vox in Doſiadae *Ara* I. §. CXLIII *Tanchouros.*

Ἐς γὰρ βωμὸν ὁρῆς με μήτε ταγχέρε
Πλίνθοις, μήτ' Ἀλύβης παγέντα βώλοις.

Ad quae Scholiaſtes obſervat vocem eſſe Perſicam & aurum notare. Ταγχέρος, inquit, ὁ χρυσὸς ἡ λέξις Περσική. Communicavit mecum hunc locum, quem in editis fruſtra quaeras, Paauwius noſter: qui & ad oram Codicis Voſſiani notatum μήτε γάγγε mihi indicavit. Certe Perſicum non eſt Ταγχέρος, nec aurum ſignificat. Si ipſa vox retinenda eſt,

(quod vix patitur metrum, eſt enim verſus Phalaecius) putarem eſſe nomen proprium loci ex collatione ſequentium, uti βῶλοι Ἀλύβης, glebae Alybes, id eſt, argenteae, ſic quoque dictum πλίνθους Ταγχούρου, vel Τάγχρου (ut metro conveniat) *lateres Tanchri*. Vel an legendum ἀγχαύρου pro Aurora, ſic ut ſignificet lateres ex Oriente petitos, uti Orientales Aurorae populi dicuntur. Certe talis phraſis in ſcripto σκοτεινῷ & δυσνοήτῳ facile locum invenire potuit. Si vero ἄγχουρος aurum apud Graecos dictum fuerit, uti conjicit ὁ πάνυ Salmaſius in *Notis ſuis ad hanc Aram*, nulla difficultas ſupereſt, omneſque aliae conjecturae concidunt: solummodo metrum repugnat: niſi quis negare velit hunc verſum eſſe perfecte Phalaecium; cum Poëtae in hujuſmodi παιγνίοις non ſoleant ordinariam metrorum rationem ſequi. Vel denique, num legi poſſet Λαύρου; Λαύρος ἀργύρου μέταλλον, παρὰ Ἀθηναίοις. Heſychius: ex Thucydide, ut videtur, qui haec habet, *lib.* II. Μέχρι Λαυρίου ὄρους, οὗ τὰ ἀργύρεια μέταλλα ἐστὶν Ἀθηναίοις. Suidas Λαυρεῖον, τόπος Ἀττικὸς ποιῶν μέταλλα.

TAOS.

CXLIV. Pavo, Avis Medica. Suidas: Μηδικὸς ὄρνις· ὁ Ταώς. Non tantum ob ſuperbiae imaginem & faſtum quem praeferre videtur, ſed originem; quum e Media primum advecti ſint Pavones. Vide quae nos de eo *diſſert.* VI. in voce *Taos.* Nam & Indis dixerunt piſces pavones Ταώς dictos, eſſe Photius *in Bibliotheca*, & Philoſtratus *in vita Apollonii, lib.* III. *cap.* I. Heſychius hanc vocem, quum pro animali uſurpatur, ſcribendam eſſe Ταῶς obſervat. Graeci ſimiliter in multis aliis vocibus ſpiritum medium notabant, docente Caſaubono ad Athenaeum, *l.* IX. *c.* 12. §. CXLIV. *Taos.*

TAPETE.

CXLV. Et ipſa Perſica vox eſt, quae ad Graecos, deinde Latinos, Hebraeos, Gallos, Anglos, Belgas aliaſque gentes dimanavit, ut jam obſervavit, Vir Graecarum literarum peritiſſimus, Henricus Stephanus in eleganti Libello *de Latinitate falſo ſuſpecta p.* 330. Graeci quidem Τάπης dicunt, δάπης, & τάπις, ut patet ex Heſychio. Τάπης tamen vulgarius eſt. Τάπητες tempore Imperatoris Commodi, quo ſcripſit Julius Pollux, vocabantur ϛρώματα §. CXLV *Tapete.*

quae ab una parte villoſa erant, quae ab utraque, ἀμφιτάπητες. Ita & Etymologus noſter ineditus. Τάπητες καὶ ἀμφιτάπητες διαφέρει. Τάπητες μὲν οὖν εἰσιν οἱ ἐκ τοῦ ἑτέρου μέρους μαλλὸν ἔχοντες, ἀμφιτάπητες δὲ οἱ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μέρων. *Tapete* genere neutro dicunt Latini & *tapetia*, ut Feſtus habet *de verb. ſignif.* Nonius Marcellus ad *h. v.* & Serv. ad hunc verſum Virgilii, *Aeneid.* VII. 277.

Inſtratos oſtro alipedes, pictiſque tapetis.

Dicuntur etiam *Tapetes* ad formam Graecam, & *Tapeta* ut obſervat Iſidorus *Orig. l.* XIX. *c.* 25. addens *Sipla, Tapeta ex una parte villoſa, quaſi ſimpla, Amphitaba* (alii *Amphitapa*, vel *Amphitapae*; utrumque enim apud Veteres legitur) *ex utraque parte villoſa tapeta.* In verſu Lucilii, quem citat Iſidorus, male legi *amphitaba* monuerunt Eruditi. Confer tamen, quae nos ſupra *pag.* 39. Sed quis non rideat etymologiam, quam ibidem Iſidorus huic voci aſſignat? *Tapeta dicta quod pedibus primum ſternerentur, quaſi tapedia.* Fateor tapetia olim a Perſis adhibita ut pedibus ſubjicerentur (id me docuit Plutarchus in Artoxerxe) verum rectius cum Feſto illud Latinum ex Graeco deſumtum eſſe credimus, & propterea originem illius vocis male in ſermone Latino quaeri. Unde alii τάπης dici quaſi πάτης dixerunt a Graeco πατεῖσθαι quod pedibus calcaretur, vel a ταπεῖσθαι.

Eu-

Euſtathius ad *Iliad.* Ω, *pag.* 1479 ἡ πολλὴ ἐτυμολογία ἐκ τοῦ πατεῖσθαι αὐτὰ παράγει .... καὶ ἀρέγει ἐνταῦθα ἡ ἐκ τοῦ πατεῖν ἐτυμολογία. Κρεῖττον δὲ ἡ ἐκ τοῦ θάλπος εἰπεῖν κατὰ τοὺς παλαιοὺς θάλπης, καὶ μεταθέσει ἰωνικῇ καὶ ἐκβολῇ τοῦ λ, τάπης, ἡ ἐκ τοῦ ταφών, ὁ ἐκπλαγεὶς, τάφης καὶ τάπης ὁ τὸν ὁρῶντα ἐκπλήττων. Quidam & ab Chaldaico דף *tabula*, ut Martinius Martini in *Cadmophoenice* & *Lexico*. Verum ipſi Chaldaei ut & Hebraei Tapetum non ſcribunt per ד ſed ת vel ט. תפית vel טפיטא, & res ipſa una cum nomine Perſice ſuam debet originem. Ex Oriente enim prima tapetia, periſtromata acu picta, texta, conſuta, ut Plautus vocat, aliaque Europae illata eſſe ipſi faſſi ſuntRomani. Hinc *Babylon nomen iis rebus impoſuit*, dicente Plinio in *Hiſt. Nat.* VII. 48. & in iis Indica animalia (Indiæ nomine ſaepe Perſiam intelligebant, quod alibi demonſtravimus) picta eſſe Claudianus, Apulejus, aliique notarunt. Itaque hiſce non immorabor diutius. Hodieque apud Perſas طبه, *Taba*, *tapetum* notat peculiariter tale, quod *brevibus villis* conſtat, & tonſis, unde *tonſiles tapetes* appoſite dicti ſunt a Mattio in Mimiambis, ſcriptore ſaeculi Auguſtaei,

Jam tonſiles tapetes ebrii fuco
Quos concha purpura imbuens venenavit.

Id Graeca terminatione τάπης eſt, β in π,

mutato, quae mutatio jam ordinaria eſt, & nota, ut hoc non putem fuſe mihi eſſe probandum. Adeoque illud *Amphitaba* Iſidori proxime exprimit vocem Perſicam, quamvis non ignorem ab aliis inter Latinos & Graecos amphitapa & ἀμφιτάπης ſcribi conſueviſſe.

TATURAS.

§. CXLVI. *Taturas.* CXLVI. Phaſianus ita appellatur, teſtibus Artemidoro, Ariſtophanio, & Pamphilo Alexandrino apud Athenaeum *l.* IX. Δειπνοσ. *c.* XI. ſic & Heſychius. Eſt autem Ταπύρας vox Perſica تذور *Tadſour*; quod video jam obſervaſſe Cl. Bochartum in Hieroz. *part.* II. & Golium in *Lexico Perſico.* At eſt & *Tatura* تاتورة nomen proprium avis Perſicae. Vide Golium in Lexico Arabico.

TIARA.

§. CXLVII *Tiara.* CXLVII. Tegimen capitis apud Perſas veteres, Pileus acuminatus, πίλημα πυργωτὸν uti Strabo ſcribit: de quo fuſe Cl. Briſſonius *de regno Perſ. pag.* 245. Nihil notius, at nil ignotius vocis hujus origine. Hodie enim تاج, *Tazj*, *tiaram* notat. Illuſtris Scaliger a تار *Târ*, quod apicem rei cujuſque & ſummitatem notat, eam credit ducendam. Ego olim

olim conjeci a تير *Tir*, *ſagitta*, ob figuram tiarae ſagittiformem, ſive acuminatam, & frequentibus nonnunquam apicibus diſtinctam, (omnes enim tiarae in acutum deſinebant) poſſe derivari. Et necdum aliquid mihi ſe offert, quod propius vero exiſtimem. Mirum videri poſſet, etiam Phrygas tiara uſos fuiſſe, nisi Armeni a Phrygibus orti dicerentur. Vide Euſtathium in Dionyſ. Περιηγ. & Stephanum. *v.* Ἀρμενία.

T I E R E.

CXLVIII. *Acutum* notat Perſice. Heſychius. Τίγρη, τὸ ὀξύ. Πέρσαι. Videtur eſſe vox تير *Sagitta*. Confer modo dicta ad v. *Tigris*. §. CXLVIII *Tiere.*

T I G R I S.

CXLIX. *Sagitta* Perſice, & nomen maximi fluvii, a celeritate curſus ita dicti. Euſtathius *ad Dionyſii* περιηγ. *v.* 984. Τίγρις καλεῖται ἤγουν τάχυς ὡς βέλος. Μῆδοι γὰρ Τίγριν καλοῦσι τὸ τόξευμα· οὕτω δὲ καὶ Ἄκις ποταμὸς Σικελικὸς παρὰ Θεοκρίτῳ, διότι, φασιν, ἀκίδι τὸ τάχος τοῦ ῥεύματος ἐκείνου ἔοικε. Similiratione Mercurium Perſae تير, *Tir*, *ſagittam* vocant, ob velocem motum. Et hunc §. CXLIX *Tigris.*

ipſum fluvium Tigrim تيروا *arcum* vocant ob curvaturam ſuam. Quam eleganter tum *arcus* tum *ſagittae* notionem in ejuſdem fluminis appellatione conjungunt ratione diverſarum rerum, quae illi conveniunt. Confer, quae nos *Diſſ.* 1. *p.* 44.

TORCIM.

§. CL. *Torcim.* CL. Regem Perſice ſignificat, ſi fides Joanni Antiocheno Malalae in Chron. *pag.* 351. Περσιςὶ Τορκὶμ βασιλεὺς ἑρμηνεύεται. Quod me ignorare fateor. Nec eſt, quod multum ei fidamus in Perſicis, quum in Latinis tam enormiter peccet, uti in praefatione Editoris videre eſt.

TOURMA.

§. CLI. *Tourma.* CLI. Τȣρμά. Ita menſem Decembrem veteribus Perſis dictum tradidit ex MS. Codice Burtonus in λειψ. Ling. Perſ. Hodieque تير ماه *Tir mah*, id eſt, *menſis Tir* Perſis dicitur, unde Τὶρ μὰ ſcribendum. Τυρμὰ tamen etiam Iſaacius Monachus ſcribit Perſis hunc menſem appellari.

TURIS.

T U R I S.

CLII. Veſtis genus apud Perſas. Heſy- §. CLII.
chius. *Τύρις ὁ Περσικὸς χιτὼν, ἢ ποταμὸς ἐκ-* *Turis.*
διδοὺς εἰς τὸν Βορυσθένην. Sed, quandoquidem & veſtium formas & nomina tot ſaeculorum decurſu mutata eſſe probabile eſt, non niſi incertis conjecturis eſt locus. Forte hanc vocem hauſit Heſychius ex Polluce, *lib.* VII. *cap.* 13. ubi pro *κάπυρις*, in quibuſdam codicibus Τύρις legebatur. Sed pro *κάπυρις* illi *καὶ τύρις* ſubſtituerunt. Unde tota haec vox *τύρις* ficta eſſe mihi videtur. Quod additur de fluvio hujus nominis qui ſe in Boryſthenem effundat, non capio. Tyras, Τύρας uti Ptolomaeus, Τύρης, ut Herodotus; *Tyra*, ut Plinius ſcribunt, nomen fluvii eſt in vicinia Boryſthenis, at cujus oſtium ab oſtio Boryſthenis intervallo 15 milliarium Germanicorum abeſt. In Boryſthenem quidem ſe varii fluvii exonerant numero circiter triginta: at non novi ullum eorum *Turim* vel olim vel hodie appellatum.

T Y C T A.

CLIII. Τυκτά. Ita coena quaedam Regis §. CLIII.
Perſarum Perſice dicebatur teſte Athenaeo *Tycta.*
Deipno-

Deipnoſoph. *lib.* IV. *c.* 6. & Herodoto *lib.* 9. Erat autem, ut ibidem docemur, ea coena in memoriam regiae inaugurationis inſtituta & ſingulis annis eo die (τῇ ἡμέρα τῇ ἐγένετο βασιλεύς) celebrabatur. Significat autem coenae nomen τυκτὰ idem quod Graece τέλειον. Vulgo illud τέλειον redditur *perfectum* & ſine dubio haec vocis ſignificatio ſimplex eſt & notiſſima. At puto coenam τέλειον hoc loco notare poſſe feſtum *inaugurationis regiae*, quandoquidem in memoriam ejus rei quotannis parabatur & vox τέλειος eum ſenſum pati videtur. Vide aliqua huc facientia in Theſauro Linguae Graecae H. Stephani ad vocem τέλειος & τελέω. Perſice haec vox تخت *Tact*, & uti Perſae ac Malaci pronunciant, maxime alio ſubſtantivo praecedente a quo regitur, *Tacte*, *Thronum Regium* notat, atque ita *Coena Tacte*, δεῖπνον τυκτὰ, erit Coena ἐνθρονισμοῦ, in memoriam collocati in ſolio Regis Perſici. Quod pro *Tacte*, *Tucte* legatur, vel librariis poteſt adſcribi, vel Perſis ipſis qui in pronunciatione vocum frequenter Fatha ut Damma, id eſt, A ut V, vel O pronunciant, uti jam a Cl. Hyde fuit obſervatum, *in Hiſt. relig. Perſar.* p. 263. Sic زردشت *Zerdaſt*, & *Zirduſt*, ادر *Ader* & *Adur*, روشني *Roushni* & *Raſchni* ſonant, & mox τυρμὰ pro ἡρμά. Coenam illam propterea Herodotus

dotus & Heraclides Cumanus, citatus Athenaeo *l.* 4. 6. ſingulari emphaſi *Regiam* βασιλήϊον δεῖπνον & δεῖπνον, βασιλέως καλούμενον dictam memorant, non quod a Rege celebraretur, tales enim erant omnes coenae totius anni, ſed quod in memoriam creati Regis eſſet inſtituta. Ita idem dies ἡμέρα βασιλέως, יום המלך *dies Regis* dicitur Hebraeis, uti Athenaeus eam *Coenam Regis* appellat. *Hoſ.* 7. 5. יום מלכנו, *diem Regis noſtri*. Chaldaeus transfert יומא דמניאו עליהון מלכהון *diem quo conſtituerunt ſuper ſe Regem ſuum*; nec aliter Raſchi, Kimchi, & Aben Ezra intellexerunt. Tale feſtum fuere τὰ γενέσια Herodis *Matth.* 14. 6. quod non pro die natali, ſed die Regiae inaugurationis accipiendum eſſe recte monuit Cl. Heinſius. Ita enim voce γενεσίων eo tempore utebantur, licet ſtudioſi puritatis linguae Graecae γενέθλια non γενέσια dicendum autumarent. Ita Phrynichus, qui ſub Commodo vixit, *in* Γενέσια. Lubet ex Codice Miſnico, *Avoda Zara*, *cap.* 1. *miſn.* 3. hoc firmare, ubi manifeſto γενέσια a die natali diſtinguuntur. אלו אידיהן של עא'
קלנדא וסטרנורא וקרטיסים ויום גנוסיא
של מלכים ויום הלידה ויום המיתה
Haec ſunt feſta idololatrarum, *Kalendae*, *Saturnalia*, *Quadrageſimae* (ita vertendum ſuſpicor, quum κρατησιμαχος longius videatur petitum,

titum, licet Judaei hoc malint) *& dies γενεσίων Regum, & dies natalis & dies obitus eorum.* Summo itaque jure Cl. Peringerus גנוסיא vertit, *diem Inaugurationis*. Et profecto illa quae de more Coenae hujus Regiae Herodotus refert conveniunt cum eo, quem in Coena hac Herodiana obſervatum legimus, ſc. Herodem juraſſe ſe filiae daturum quodcunque ab ipſo poſtularet, & datum ei, licet Herode invito, caput Joannis. Ita Herodotus nefas eſſe ſcribit, eo tempore oranti quidpiam denegare (ἀτυχῆσαι τὸν χρήζοντα ἐ σφι δυνατὸν ἐςὶ βασιλη̃ιυ δείπνυ προκειμένυ) & Xerxem invitum licet annuiſſe uxori petenti ut ſibi uxor Maſiſtis donaretur. Quis non videt veſtigia hujus ritus Perſici in facto Herodis? Antequam huic vocabulo valedicam lubet emendare ex Herodoto Alexandrum ab Alexandro *lib.* IV. *cap.* 20. *Genial. dier.* ita ſcribentem. *Xerxes vero diem, qua rex dictus fuit* (non natalem ſuum, ut alii eum locum Herodoti interpretantur) *tanquam imperii natalem, ſingulis annis inſignem celebravit, qua diademate ornatus gaudio delibutus coenam proceribus dabat, cui* Titan *dixere nomen.* Reſcribe *Tuctan* pro *Titan*. Scaliger: *τύκτα* Perſis *θρόνος*. *Animadv. ad Euſeb. pag.* 260.

XERXES.

CLIV. Nomen Monarchae illius Perſici celeberrimi in Scriptis Graecorum. Quod vulgo Ξέρξης *Xerxes* ſcribitur, quamvis & in veteribus membranis offenderim *Serxem* & *Xerſem*, uti apud Lucanum *l.* II. *v.* 672. § CLIV. *Xerxes.*

> —— *tumidum ſuper aequora Xerſem*
> *Conſtruxiſſe vias* ——

Et, ut quod verum eſt, fateamur, vox Perſica, id patitur: quandoquidem ش Perſarum & ש Hebraeorum per *S* ſaepiſſime, non *Sch* vel *X*, Graeci reddiderunt. Sic Sampſera a شمشير *Xamſch* vel *Schamſchir*. Herodotus ſcribit *lib.* VI. ξέρξην Perſis ſignificare virum Martium, bellatorem, ἀρήιον. Ita quidem eſt, ſi ad genium populorum Orientalium paulum attendamus. Perſice hoc nomen ſcribitur شير شاه *Xir Xa*, uti Artaxerxes اردشير شاه *Ardxir xa* vel *Ardshir ſcha*, ut alii malunt τῷ شين exprimere. شير *Xir* una vox (nam meo judicio Xerxes nomen e duobus Vocabulis conflatum eſt, & aliquando *Xa* vel *Xes* omitti ſolet, uti quum Agathiae Rex Perſarum Ἀρταξήρης dicitur, id eſt اردشير *Ardeſchir*, ſine voce شاه, ſive *Xa*, quam tamen alii vulgo addiderunt, ſcribentes *Artaxerxes*, id eſt, اردشير شاه *Ardeſchir xa.*)

notat

notat *Lac* (at hanc ſignificationem rejicio quum plane non conveniat cum *ἀῤῥιος*, nec titulus rege Perſarum dignus ſit) & *Leonem*. شاه *Xa*, vox altera, *Regem* ſonat. Unde puto, *Xirxa*, idem eſſe quod *Leo Rex*. Atqui *Leo*, dicet aliquis, an idem eſt cum *ἀῤῥιος*; Ita ſane. Amant enim Orientales populi reges bellicoſos *Leones* dicere; uti aſtutos, *vulpes*, timidos *lepores*, &c. Ita Phariſaei *progenies ſerpentum*, Herodes *vulpes*, & ipſe Chriſtus Leo e Juda. Et apud profanos Caligula Silanum *ovem* appellavit. *Dion. l.* 59. Timon Cleanthem *arietem*. *Laert. l.* 7. vulgus, teſte Apulejo, *in Metam.* decurionem quendam prae morum acritudine Scorpionem. Q. Fabius Maximus ob morum manſuetudinem dictus eſt Ovicula teſte Plutarcho, in ejus vita. Ita ارسلان id eſt, *Leo*, dictus etiam fuit Imperator tertius decimus ex Dynaſtia Selzjukidarum, & alii. Nuperus Rex nobiliſſimae Inſulae Selan appellabatur راجا سنگ *Rasja ſinga*, id eſt, *Rex Leo*, Singalaeis & Malacis; quod ipſum *Xerxes* exprimit. Et quis neſcit apud Graecos & Romanos olim plurimos nomine Leonis, Leontis & Leontidae claruiſſe? Ex *Xirxa* autem quam facilis ſit progreſſus ad Xerxes, qui libet perſpicit, cum pro *a*, *es*, terminationem uſitatam Graeci ſubſtituerunt, (quod & Ill. Scaliger *lib.* 6. *de emend. temp.*
pag.

pag. 549. odoratus eſt, ſcribens *Artaxerxes Tiridates*, &c. Perſice in *a*, non *es* terminari; quod & ſine neceſſitate feciſſe Graecos probabile, quum Herodotus ſcribat Perſas plurima vocabula Perſica in S, ſive Σὰν Dorum, aut Sigma Jonum terminari *lib.* 1. *cap.* 139) & pro *Xir*, *Xer*, mutato I in E. Ipſe Plato in Cratylo teſtatur vetuſtiores Atticos I nunc in H nunc in E mutaſſe, ita ut quae prius ἱμέρα dicta ſit, poſterioribus ἑμέρα & ἡμέρα fuerit pronunciata. Atque eaedem Graecae voces modo per I modo per E vel H leguntur. Sic ἑρίδας Attice vocari τὰς ἐν ἔργοις ἴριδας teſtis eſt Heſychius. Ita ὑψιρεφὴς & ὑψηρεφὴς, Ὠκίναρος & Ὠκήναρος, κινσὸς & κῆνσος. Adde Graece σκηπίωνα dici, quod Latine *Scipio*, ψῆτταν, quod *Pſitta*, &c. Quo & facit Euſtathius ſcribens *ει* & *η* fere ejuſdem pronunciationis eſſe, ad *Odyſſ.* λ. Νειλεὺς φωνῆς μὲν κοινωνεῖ τῷ Νηλεῖ, γραφῆς δ' οὔ. Sic Βρετάνια, & Britannia, Ἔδρης pro Idris, Γέων pro Gihon fluvio&, in Inſcriptione apud Reineſ. *Epiſt.* 44.

Γορδηανυς Γαλλης Νυνκηυς.

pro

Gordianus Galliae Nuncius.

Ubi pro I ſubſtituitur E vel H. Erit itaque, *Xerxes* idem quod *Xirxa*, *Rex Leo.* Quid autem convenientius nomen Regi, quem fortiſſimum eſſe oportebat, quam Leonis? Leo-

nis certe imagine ipſi ad latus adpoſita conſpiciebatur olim in Mauſoleo ſuo Rex antiquiſſimus Aegyptiorum Oſymanduas, qui cum fortiſſimus eſſet, ſuarum virtutum encomium feciſſe & hoc ſymbolo animi ſui habitum ſignificaſſe multis viſus eſt, uti refert Diodorus Siculus, *Hiſtor. l. 1. c. 48.*

ZARBA.

§. CLV. *Zarba.* CLV. Pſaltriae, ſive mulieres μουσουργοὶ, quae in conviviis & conſortiis ludentes inſtrumentis Muſicis, alios ad hilaritatem excitabant, & barbarae exiſtentes nomine linguae ipſis vernaculae *Zarba* appellabantur. Suidas, & ex eo Phavorinus. Μουσουργοί. Ψάλτριαι. Αἱ δὲ μουσουργοὶ βάρβαροι ἦσαν γυναῖκες. Ὄνομα αὐταῖς ἐπιχώριον ζάρβα. Vir clariſſimus, Joſua Barnes, in *Notis ad Euripidem* quibus egregie hunc ſcriptorem ornavit, *part.* 2. *pag.* 342. in Suida legit Βαρζα pro ζάρβα. Harum tantum numerum habebat Arbazacius, (natione Armenius) ut nec ipſe nec domeſtici eundem ſcirent, teſte eodem Suida ibidem & in voce Ἀρβαζάκιος. Perſis & Arabibus طرب *Taraba* dicitur de eo qui prae laetitia exultat; & اطرب *Atraba*, *exhilaravit alium*, & ab ea voce مطربة eſt faemina, quae citharae aut ſimilis inſtrumenti cantu ad tripudia alios mover. Non du-

dubito quin hinc *Tarba* vel *Zarba* factum ſit. Affines voces ſunt, quibus vulgo iſtiuſmodi Pſaltriae hodie appellantur, زمباره *Zamara*, & زمخاره *Zamchara*.

ZARETIS.

§. CLVI. *Diana* Perſice. Heſychius Ζαρητις, ἄρτεμις. Πέρσαι. Arabibus Venus زهره *Zachrat* dicitur, & Coptis ϲουρου. Vulgo tamen Perſae ناهيد ἀναῖτιν Venerem vocant. Vide Lector, an non ἄζαρα ſit idem cum *Zahra*, Veneris nomine Perſico, apud Strabonem *l.* 16. ubi Parthum ſcribit diripuiſſe Templum τῆς Ἀρτέμιδος τὰ Ἀζαρά. An legendum τῆς; Alias ἀζαρα erit אשרה, lucus, ἄλσος, quod nomen etiam datur Templis luco carentibus teſte Strabone *l.* 9. Confer quae nos ſupra *p.* 121. de Diana & Venere Perſica. §. CLVI. *Zaretis.*

ZAROUAM.

§. CLVII. Ζαρουάμ. Ita Oromaſdis & Satanae patrem a Perſis appellatum tradit Theodorus Mopsveſtenus in *lib.* de Magia Perſica Photio citatus Cod. 81. Vir Doctiſſimus G. Gaulminus in not. ad Pſellum de Daemonibus *pag.* 110. hanc vocem eſſe Arabicam زراح *Zarahou* (lege زراع) *Satorem*, ἀρχηγὸν πάντων §. CLVII. *Zarouam.*

τῶν

των exiſtimat. Ego malo vocabulis Perſicis Perſicas dare origines. Vir de his literis optime meritus & magnum Philologiae Orientalis ornamentum, Thomas Hyde *in lib.* 1. *cap.* 2. *de relig. veterum Perſarum*, exiſtimat Ζαρυὰμ natum ex nomine زروان *Zarivan*, quo Abrahamum Patriarcham intellexerunt veteres Perſae, quaſi *divitem opum* dicerent.

ZEUS.

§. CLVIII. *Zeus.* CLVIII. Nomen Jovis apud Graecos Ζεὺς eſſe Perſicum زواس *Zivas* (ita Jovem Perſae appellant) monuit in Lexico Perſico Cl. Golius.

ZICH.

§. CLIX. *Zich.* CLIX. Nomen maximae dignitatis apud Perſas teſte Menandro Protectore. Eſt شيخ *Scheich*, Princeps, Dux, Antiſtes.

ZOROASTRES.

§. CLX. *Zoroaſtres.* CLX. Addo & hoc nomen, licet proprium, & cujus ſignificationem Veteres non tradiderunt; ut veram ſcriptionem ejus exhibeam, quae زردشت *Zerdaſcht* eſt, (ad quod Ζαράδης

ράδης proxime accedit, quo nomine eum appellat Theodoretus *ſermone 9. ad Graecos*) quamvis & زرادشت *Zaradusht* & زرادهشت *Zaradhuſt* & adhuc aliis modis ſcribatur, quos accuratiſſime lectori ſuo exhibuit *in Hiſtor. relig. Perſ. pag.* 300. harum literarum ingens decus & magno Linguarum Orientalium damno nuper orbi ereptus ac mihi, Thomas Hyde, ad cujus Manes hoc προσφώνημα mihi animus ſaepe ſuggerit,

Ergone Te vidi tantum, nec avara Relando
Tempus amicitiae fata dedere Tuae!

Dubium ille ſe haerere fatetur in etymologia Zoroaſtris exhibenda, quae certe res eſt intricatiſſima. Cl. Bochartus *l.* IV. *Phaleg. c.* I. illud tranſfert per Aſtrorum contemplatorem ἀςροθεάτην, ex Hebraeo שור *contemplari*, & *Eſter, ſtella.* At, ut verum fatear, talia μιξοβάρβαρα non amo, & vocis caput in Judaea natum eſſe, & caudam in Perſia, difficulter admitto. Adde quod haec etymologia verae ſcriptioni hujus vocabuli, quam ſupra exhibuimus, nulla ratione poſſit applicari. Cl. Scaligeri opinionem, ſcribentis Zoroaſtrem eſſe זרואסתר, & notare ἀςροθύτην, refutavit modo laudatus Cl. Hyde *l. c. p.* 307. Ab hoc Zoroaſtre multi inter Scriptores Graecos & Romanos arceſſunt originem Magorum, qui inter Perſas, Parthos, Bactrios, Choraſmios, Arios, Sa-

cas, & Medos multoſque alios, teſte Luciano; late erant diſperſi: quo nomine (مغ *Mog*) hodie deſignantur omnes *igni colae*, id eſt, veteri Perſarum religioni addicti, uti quibuſdam placet, uti aliis vero, illorum ignicolarum *Sacerdotes.* Sed Cl. Hyde in Eximio volumine *de relig. Vet. Perſ. Magos*, مغان, nomen antiquiſſimi ordinis Sacerdotii Perſici fuiſſe ante Zoroaſtrem (quem *pag.* 495. magicae religionis reformatorem vocat) exiſtimat, *pag.* 364. 367. Sic ut proprie Magi *Sacerdotes* fuerint; quamvis etiam, quia plerumque ſcientia rerum naturalium ſe inſtruebant, ut majoris apud vulgus eſſent auctoritatis, *Philoſophi* ſint habiti: unde uti apud alios, ita & apud Clementem Alexandrinum *Stromatum l.* 1. *p.* 223. cum iis junguntur aliarum gentium Philoſophi, Indorum Gymnoſophiſtae & Brachmanes, Chaldaei Aſſyriorum, Samanaei Bactrorum (Σαμαναῖοι Βάκτρων. Erant ſecta quaedam inter gentes Indicas, quae & metempſychoſin credit, & hodieque سمنية *Somanii* appellatur) Gallorum Druidae, &c.

IX. DIS-

IX.

DISSERTATIO

DE

PERSICIS

VOCABULIS

TALMUDIS.

IX.

DISSERTATIO

DE

PERSICIS

VOCABULIS

TALMUDIS.

QUum primum linguas Orientales & antiquitates ſacras in hac Academia docere aggreſſus ſum, orationem habui pro lingua Perſica, ejuſque uſum non ſolum in illuſtratione Sacri Codicis, ſed Scriptorum Graecorum & Latinorum, ipſiuſque Talmudis, quantum temporis ratio ferebat, indicavi. Proxima diſſertatio, ut opinor, pluribus argumen- *Ratio Inſtituti.

 tis

tis docuit non fruſtra a me dictum fuiſſe, Graecos & Latinos ſcriptores magnam lucem a ſermone Perſico accipere, & hujus præſidio multa in iis depravata reſtitui poſſe. Nunc ex Talmude excerpta quaedam vocabula ordine Alphabetico producam, quae aut Perſica ſunt aut luculenter ex lingua Perſica illuſtrantur. Nec tamen religioſe adeo Talmudi adhaerebimus, ut non aliquando ad libros circa eadem vel antiquiora tempora conſcriptos tranſiliamus; nec illa, quae Perſica eſſe dicimus, ita intellecta volumus, ac ſi nulli populo praeter Perſas eſſent uſitata, quum ſaepiſſime eadem ſint Arabica, & illa ſit harum linguarum affinitas, ut difficulter in ejuſmodi argumento, quale hoc eſt, evitari illud queat; ſic ut plura Arabica hiſce irrepſerint; nulla tamen, quod ſciam, niſi Perſis, vel plus vel minus, uſitata. Quamvis autem ſat magnum vocum numerum haec ſeries exhibeat, cave credas omnia Perſica, quae Talmude comprehenduntur, a nobis eſſe exhauſta. Multa enim ſunt quae aeque apud Danielem & Ezram ac in Talmude leguntur & conſulto a nobis praeterita, ut inter illa Perſica, quae ex Daniele & Ezra collegimus, locum inveniant. Plurima quoque ſuperſunt, quae diligentiam aliorum exercere poterunt, quibus ut nos viam faceremus, aliqua ſaltem a nobis collecta & adnotata exhibuimus. Nec eſt, quod

quod quis miretur tot Perſica ſermoni Judaeorum permixta fuiſſe, quum illi ſaepe diuque Perſarum imperio ſubjecti victorum linguas addiſcere & potuerint & debuerint: & ſermonis Hebraei uſum & puritatem amittentes coacti fuerint, ut has & illas res clarius exprimerent, peregrinas voces Graecas, Latinas, Arabicas, atque ita & Perſicas (licet ex ſermone Hebraeo primum ortas, quam originem lapſus temporum occultavit.) adſciſcere. Multas ex hiſce jam notarunt Perſicas eſſe R. Nathan in Lexico quod ערוך *Aruch* appellavit, & alii inter Judaeos, in gloſſis ad Talmud, alioſque libros antiquiſſimos: multas tamen praetermiſerunt, de quarum ſignificatione & origine ipſi inter ſe non conveniunt, uti ſpecimina edocebunt.

אביסנא.

Pondus, gravitas. Idem Perſis eſt, وزن ווזן, unde haec vox, praepoſito א, quod ſexcenties abſque neceſſitate fecerunt Chaldaei, & ו in ב, literam ejuſdem organi, mutato, videtur eſſe nata. §. I.

אברונגי

Lingua Perſica notat שלוחים *Legatos*, uti videre eſt in *Aruch.* Scribitur & אברגני & §. II.

ali-

aliter: adeo incerta eſt hujus vocis ſcriptio. Perſica lingua facem praeferet Judaeis in caligine oberrantibus. پروانك *Parwanak*, *nuncium* Perſis ſignificat. Praepone א, quod ſaepe in vocibus barbaris Chaldaei fecerunt, & videbis verae proximam eſſe ſcriptionem אברונגי. Firmat hanc etymologiam meam, quod & פרונקא pro *nuncio* in Talmude occurrat, quae ipſiſſima vox Perſica eſt. Sic, quum nonnullis in locis eadem vox corrupta legeretur, in aliis integra, duas inde voces Rabbini cuderunt.

אברורין

§. III. *Pondera.* Legitur in *Gemara*, *Bava Bathra*, *fol.* 24. qui locus laudatur ab R. Nathane in Lexico, quod *Aruch* appellavit. Si Perſicum ſit, ut quidam volunt, videtur convenire cum notiſſima voce بار *Bâr*, quae *onus* quodvis & *pondus* notat.

אברושך

§. IV. Edulii genus quod ex farina, melle & oleo conſtat, & quo veſci dicuntur Perſae. Vide loca e Talmude citata in Aruch ad hanc vocem, & vocabulum חבץ. Perſice ابراز *Abraz* notat illa quae cibo immiſceri ſolent, vel ſpeciatim *aromata*, ut & *olera*. Vox affinis ابر *Eber*,

Eber, *conditum* ſignificat. An haec aliquid ad vocabulum אברושך conferant, Tu, Lector, arbitraberis. Vide & ſupra ad vocem Ἀβυρτάκη, *pag.* 104.

אברזא

Pannum, *corium* & operculum ex iis paratum aliquando notat in Talmude. Videtur eſſe Perſicum برزه *Bertſa*, praepoſito א. Hoc nomine *pannum* deſignant Perſae. Confer Graecum βύρσα. §. V.

אברנים

Carnes *crudae*, *non coctae vel aſſatae*. In Gem. Peſachim *fol.* 41. היכי דמי נא נא? כדאמרי פרסאי אברנים *Cui ſimile eſt* נא? (quod *Exod.* 12. 9. legitur, & *crudum* transfertur) *ei quod Perſae appellant* אברנים. Atqui Perſae carnem *non coctam* ſuo ſermone dicunt نه بريان *Na borjan*, i. e. non aſſatum, vel coctum, crudum. Ni fallor, ſcribere voluerunt, aut ſcripſerunt Gemariſtae נאברנים, unius literae Nun adjectione; quod optimum ſenſum parit, & melius illuſtrat נא Biblicum, ſi Nun praeponas. Sc. quid eſt נא? *Non* coctum; quod Perſae, نه بريان *Na borjan* dicunt. Quorſum enim niſi ob literarum convenientiam quandam lingua §. VI.

gua Perſicâ potius uſi fuiſſent, ut *non coctum* ſignificarent, quod aliis linguis notioribus & ipſa Hebraea fieri poterat? Caeterum τὸ נא Biblicum videtur eſſe Arabicum نيء, *caro cruda*, quod a Cl. Bocharto & Spencero jam eſt obſervatum.

אגמא

§. VII. In Talmude invenio eo ſenſu, ut *Achaemeniam*, i. e. Perſiam, عجم, notare videatur. Verba haec ſunt in *Gemara Sanhedrin*, *cap.* 3: גופו מבבל וראשו מארץ ישראל ואבריו משאר ארצות עגביותיו א״ר אחא מאקרא דאגמא *Corpus* (Adami ſc.) *petitum fuit e Babylonia, caput e terra Iſraelitica, reliqua ex ceteris terris. Pudenda verò ejus, ait R. Acha, ſunt ex Akra* אגמא *Agmae*, i. e. ut conjicio, urbe dicta *Acra Achaemeniorum*, אגמא enim, عجم, *Perſas* notat, ab eadem voce dictos a Latinis *Achaemenios*, a Graecis Ἀχαιμενίδας. Fuit autem ἄκρα quaedam urbs in Perſia ultra Tigrim ſita. R. Salomon in Gloſſa dicit אקרא דאגמא, quod & עקרא dictur, locum profundum eſſe in Babylone; quod ex lingua Arabica hauſit, in qua عقر *fundum* rei notat.

אהורירא.

Praefectus ſtabulo. Videtur legendum per ח, אחורירא: nam آخور אחור notat *ſtabulum* Perſice, unde addita terminatione haec vox nata eſt. Vide infra vocem אקורפיטא, ubi ſcribitur אקורי. §. VIII.

אווזא.

Anſer. Vox Arabica eſt اوزن, אוז, quae & وزن וז, abjecto Elif pronunciatur: ſed & Perſae ea utuntur. §. IX.

אול.

Initium. Eſt & haec vox Arabica اول, אול, ſed & Perſis frequentiſſime in uſu, eodem ſenſu: unde quidam nomen Dei, אל, ducunt. §. X.

אונכרי

Perſis ſunt שיש מלאכת הנשיא, *qui Principis opus faciunt*, teſte Nathane in *Aruch*. כר كر *Car* terminatio Perſica eſt, fateor; عون *Aun* Arabibus & Perſis *auxilium* notat; & اوان אואן Perſis *mandatum*, *juriſdictio*. §. XI.

אזמורד

Smaragdus. Vulgo ג addunt, ſcribunt- §. XII.

que

que זמרגר, quod ad Graecam, Latinamque pronuntiationem magis accedit: Sed Perſica vox زمرد זמורד etiam ſine ג ſcribitur, unde praepoſito א fit אזמורד.

אטונס

§. XIII. Nomen piſcis mundi in *Cholin cap.* 3. in fine *Gemarae* memorati *fol.* 66. & *cap.* 2. *Gem. Aboda zara fol.* 40. ubi & אקונס & אפונס piſcium nomina occurrunt. Forte haec tria nonniſi unum piſcem notant *Thynnum*, unde אטונס. Raſchi ait eſſe Perſicum, at ego hoc velo ſaepe ignorantiam ſuam tegere Interpretes arbitror, ea, quae non intelligunt, Perſica eſſe pronunciantes, ne nihil dicant. تن *Ton* Perſis *Thynnus* eſt, at אטונס affinius eſt Graeco Θύννος.

איטורנגא

§. XIV. In *Gem: Cetuvot cap.* 5. occurrit, nec adeo certum eſt quid ſignificet. Nomen dignitatis eſſe videtur. Raſchi explicat per Gallicum *Senechal*.

אינגר

§. XV. Explicatur in Aruch per מעט *parum*. Non dubito quin duae ultimae literae transponendae ſint, & legendum איגרנ. Perſis enim hoc ipſum

ipſum انرك אנרג, & inſerto Jod, uti matre lectionis, איגרג *parum*, *paulum* ſignificat.

אכוגגר

Significat הממונה על שלחן המלך *praepoſitum menſae Regiae*, שולחן בלשון פרסי אכון והמלך גר *nam menſa Perſice* Acoun *appellatur*, *&* *Rex* Gar. Ita ſcribit R. Nathan in Lexico *Aruch*. Legitur ea vox in Talmudico Tractatu Moed Katon, ut ibidem notatur. Menſa Perſice خوان *Chouân*, unde א praepoſito factum אכון, uti ex نون אתון ex دار אתר, &c. factum credimus. كر *Gar* additum huic & aliis nominibus *munus* vel negotium eo pertinens notat, uti vox non multum abſimilis خوالبكر *Coquus*, *praefector*, *inſtructor*, ita خنبا *Muſica* خنباكر *Muſicus*. سوزن *acus* سوزنكر *qui acus conficit*, &c. Fallitur itaque R. Nathan, qui גר *Regem* interpretatur. Et male a quibuſdam ea vox, per ב, ſcribitur אבוגגר. § XVI.

אכספתיאס

Piſcis nomen, quod in *Cholin* & alibi legitur. Videtur eſſe vox Graeca ξίφιας, quae & ξίφος & σκίφος; uti notatum eſt ab Caſaubono *ad Athenaeum l.* III. *c.* 8. qui ab ξί- §XVII.

φος (& hoc convenit cum Perſico & Arabico سيف *enſis*) ita dictus, quo Ovidius *in Halieuticis* alludit, quae primus ex MSto edidit Aldus, at quorum defectum in multis ſupplevit Columna, in *Commentar. ad Ennium* p. 153.

Ac durus Xiphias, ictu non mitior enſis.

Inſerto ת, quod in & Mithra, dactylus, a ميهر, نقل, &c. factum eſt. Piſcis quidem Perſicus, at non hoc ejus nomen, ſed شمشير ماهي eſt, quaſi *gladium piſcem* dicas. Itali *peſce ſpada* appellant, Malaei ايو فارغ *Aya Parang*, id eſt, piſcem ſive hajam (inde enim Belgicum *een Haay*) gladium, & بلغكر *Balingkor*. Frequens ille eſt in ſinu Perſico. ξ Graecorum reddiderunt Talmudici, ut poterant, per litteras אכס. Confer quae nos ad vocem Achaſveros ſcribemus.

אמרכל.

§. XVIII. Ita appellatur, qui curam clavium habebat, cubicularius. Nomen dignitatis ſatis notae ex Talmude. Videtur eſſe Perſicum امير كليد *Emir calid, praefectus clavi.* Ultima litera tollitur, uti alias ſaepe fit, & prima a voce אמר nonnunquam ablata eſt, quae cum امير idem ſonat. Confer quae de voce *Chartummim* obſervabimus, ubi etiam talis apocope.

אספרן

אספרון

Albus. Ita explicat Baal Aruch, & opponitur τῷ מו רוך, *nigro*. Arabibus & Perſis ea vox hoc ſenſu in uſu eſt اصفر אספרו, quae *flavum* aliquando notat, (unde noſtrum *Saffraan* pro Croco) aliquando *pallidum*, & (quod in Arabica lingua non infrequens eſſe pluribus exemplis docuit, ingens quondam lumen Angliae & ornamentum, Ed. Pocockius in Notis Miſcell. ad Portam Moſis, capite ſecundo) oppoſitum ejus, *nigrum*. §. XIX.

אפונרא

Scribitur & פונרא, exponiturque recte per אזור cingulum. Eſt Perſicum بند בנד *cingulum*. א praeponi & ו pro aliis vocalibus inſeri a Talmudicis, vel haec una Diſſertatio abunde demonſtrat. Nec forte alio pertinet פנתא, obſtragulum, ſuperior calcei pars, quae pedes vincit, & ſoleam cum iis conjungit: quae etiam, Aleph praepoſito, אפנתא ſcribitur, uti & vox quae ab hiſce duabus non multum recedit אפון, quod *cicer*, *piſum*, interpretantur, & Arabica بن בון eſt, quo nomine illae baccae toto Oriente celebres veniunt, quae ciceris formam habent, & nobis *Coffyboonen* appellantur, e quibus toſtis & con- §. XX.

 tuſis

tuſis potus قهوه *Cahve*, ſive *Caffe* paratur, quem adeo depereunt populi orientales, ut inter eos vulgare proverbium ſit, unum poculum Caffe, & unam fiſtulam Tabaci eſſe integrum convivium. Conjungunt enim haec duo: & quo pretio Caffe apud ipſos ſit ſine uſu Tabaci, ex hoc proverbio Perſico intelliges قهوه بي طنباقو طعام بي نمكست *Caffe ſine Tabaco eſt uti cibus ſine ſale.* Verum a Tabaci uſu religioſiores abſtinent, hoc dicto Mohammedis permoti, quod literarum Orientalium magno promotori, Henrico Sikio, debeo, qui ſe illud Liburni a Mohammede quodam Ibn Saleh, juvene Arabe, audiviſſe ad me (dum in Italia erat) perſcripſit

قال رسول الله صلي الله عليه وسلم
في اخر الزمان يكون اناس يقولون
انهم مسلمون وليس هم مسلمون وهم
يشربون حشيشا يقال له طباق

Dixit Legatus Dei ſ.q.ſ.p. &c. Erunt באחרית הימים, *in diebus ultimis, homines qui ſe dicent Muſulmannos (vere fideles) nec tamen erunt Muſulmanni; & illi bibent herbam, cui nomen erit Tabacum.*

אקורפיטא

Praeſepe, locus ubi jumentis pabulum datur. Idem Perſis اخور, unde אקור: §. XXI.

אצוא

Muſcus arborum, ſive lanugo, uti palmarum. Perſice idem اشنه אצנה (quod explicatur in Lexicis orientalibus per Arabicum شبيه العجوز & Turcicum صو واب يوسكي) unde videmus נ eſſe mutatum in ו, proclivi errore, & ſcribendum אצנא: §. XXII.

אשמדי

Aſmodaeus. Ἀσμοδαῖος, τὸ πονηρὸν Δαιμόνιον, *Tobiae c.* 3. *v.* 8. Nomen ſpiritus mali. Alii jam obſervarunt ab Perſico ازمودن *tentare* derivatam eſſe hanc vocem, ſic ut Tentatorem indicet. §. XXIII.

אתרוג

Malum citreum. Perſicum eſt اترج *Otrozj*, quod jam in Lexico ſuo Arabico Cl. Golius obſervavit. §. XXIV.

באני & בנא

Ager, *rus*; &c. Videtur eſſe Perſicum باغ §. XXV.

באג quod hortos & loca amoena vineis aliiſve arboribus conſita ſignificat.

בארג

§. XXVI. *Optimum* & *laudatiſſimum* notat, atque hoc ſenſu de *vino* dicitur in *Gem. Avoda Zara c.* 2. *fol.* 30. Baal Aruch ait eſſe Perſicum. Recte. بارج *Bârs, laudatum, praeſtans* Perſice eſt.

בוריא

§. XXVII. Ita in Talmude & Aruch ſcribitur, explicaturque per מחצלת של קנים *floream ex arundinibus confectam*. Atqui eadem Perſice بوريل *Bouria* dicitur, unde Arabes hauſerunt ſuum باري & بوري. Quare & in Talmude & alibi pro בוריא legendum eſt בוריא.

בוסתנא

§. XXVIII. *Hortus.* Nihil certius quam hanc eſſe ipſiſſimam vocem Perſicam بستان *Boſtan*, *hortus*.

בורגן

§. XXIX. *Tentorium*, locus ubi res quaedam reponuntur. Eſt Perſicum بارخانه *Barchana*, quod eandem ſignificationem habet. Affinis eſt & vox בארגואה, quae & ipſa tentorium notat.

בורגר

בורגר

Agricola, איש הארמה in Aruch. Perſi- §. XXX.
cum eſſe ſuadet terminatio גר, Perſis كر, qui *agricolam* ברזגר برزكر dicunt. בור pro בר uti in voce בורגן, quam vide & בוקלסא ex *baculus*.

בזאי

Vide infra ad vocem שבור. §. XXXI.

בילר

Varie transfertur a Judaeis. Eſt Perſicum §. XXXII.
בלוה بلور *cryſtallus*, vel, ut alii, *beryllus*, per metatheſin L & R.

בסתרקי

Supellex linea & lanea, maxime quae ad §. XXXIII
veſtitum & lectos pertinet. Ita explicat Cl. Buxtorfius. Perſis بستر *Piſter*, notat *lectum*, *ſtratum*.

ברקא

Laudatum, משבח interprete R. Nat- §. XXXIV.
han in *Aruch*. Utitur eo שבור Sapor Rex Perſarum *cap*. XI. *Gem. Sanhedrin* אמריתון משיח על חמרא אתי אשדר ליה אנא

סוסיא ברקא דאית לי *Ajitis Meſſiam venturum inſidentem Aſino; eſt autem mihi equus praeſtans, quem mittam.* Ita interpretor. Vide quae mox ad vocem הזר monebo. Vel eadem vox eſt cum praecedente بارج *Bars, praeſtans,* vel فرج *Ferch, generoſus, nobilis.* Ultimam tamen praeferrem: quamvis prior melius exprimat. τό משבח Rabbi Nathanis.

גואלקא

§. XXXV. Baal Aruch exponit per שק, *Saccum.* Eſt Perſicum جوالق גואלק quod ſaccum notat, & quidem majorem, in quo frumentum & ſimilia conduntur.

גון

§. XXXVI. *Color.* Perſice گون, גון, quamvis hic Vav ſit quieſcens.

גונדרי

§. XXXVII. *Terra rupibus & petris abundans, ſaxoſa.* Perſice idem ſonat كندروش גנדרוש: unde natam eſſe hanc vocem ſuſpicor.

גושקרא

§. XXXVIII. *Panis furfuraceus.* Eſt indubie vox Perſica خشكار *Choskar,* quae idem ſignificat.

גסטרא

גסטרא

Praefectus. Idem Perſice كستراك, juxta quam vocem ſcribi debuiſſet גסטראך. §. XXXIX.

דביר

Liber Perſis, uti Talmudiſtae teſtantur in *init. Gem. Cap.* 2. Avoda Zara. אמר רבא כמאן קארו פרסאי לספרא דביר *Dixit Rabba: Quomodo Perſae appellant librum? Debir.* Hinc putant Urbem Debir *Jud.* 1. 11. appellari קריאת ספר, quia ספר & דביר idem ſonant. Vel innuunt vocem Perſicam دفتر, *Defter*, pro quo legerunt دفير *Defir*: punctis diacriticis male collocatis infra vocem, quae ſupra poni debebant (*Defter* enim ſignificat *Librum*, & ſpeciatim, librum rationum, & διφθέραν, *membranam cui inſcribitur*, de qua confer quae Cl. Mabillonius habet, *de re diplomatica pag.* 35.) vel ambiguitate vocis ספרא decepti, quae pro diverſitate punctorum quibus inſignitur, aut *ſcriptorem* aut *librum* notat, vocem Perſicam دبير *Debir*, *Scriba* (qua Interpres Pentateuchi Perſicus pro Hebraeo סופר *ſcriba* utitur, addito كي, quod & abeſſe poteſt دبير كي) innuunt. Recte itaque dicere poſſunt, דביר دبير idem eſſe quod ספרא *Scriba*, §. XL.

 non

non quod ספרא; *liber*. Et a *libro* tamen Urbi *Keriath Sepher* nomen eſt. Chaldacus interpres reddit קריאת ספר per קריאת ארכ Urbem Ἀρχείων, uti ego exiſtimo; id eſt, *Archivorum*, ubi ſc. acta publica aut multa vetuſtatis monumenta deſcripta aſſervarentur; quod ipſum de hac Urbe Judaei tradunt. Quod enim Cl. Buxtorfius in Lexico קריאת ארכי transfert per *civitatem Principum*, minus cum nomine Hebraeo קריאת ספר, & traditionibus Judaeorum convenit. Cl. Schikardus ארכי ab Arabico & Perſico تاريخ *Taarich*, *Chronicon*, *Annales*, derivat in Prooem. ad *Taarich Regum Perſiae pag.* 21. At mihi magis arridet deductio ejus vocabuli e Graeco ἀρχεῖον, quod eſt, interprete Suida, χαρτοφυλάκιον, ἔνθα οἱ δημόσιοι χάρται ἀπόκεινται, unde Latinum *Archium*, quo Vopiſcus in *Taciti vita* utitur.

דואר

§. XLI. Ipſa terminatio ſuſpicionem injicit vocis Perſicae. Judaei explicant per *praefectum curſorum* vel tabellariorum. Perſis داور דאור *praefectus* quivis, *gubernator*.

דוכן

§. XLII. Et דוכנא, *ſuggeſtum*, locus elevatus. Per-

Perſice & Arabice idem دكان *Doccân.*

דורא

Eſt Perſicum دور *margarita.* Legitur & eadem vox, ſed דר *Dar* ſcripta, in deſcriptione palatii Regis Perſarum, *Eſther.* 1. 6. §. XLIII.

דורדא

Faeces, amurca. Perſice idem درد דורד. §. XLIV.

דלב.

Platanus. Ita & Perſae دلب & دلبر *platanum* vocant, quae frequentiſſima arbor eſt in Perſia. §. XLV.

דרבן

Janitor. Nihil certius quam vocem hanc eſſe ipſiſſimam Perſicam دربان דרבאן, quae eandem ſignificationem habet. §. XLVI.

דרכון

Nummus Perſicus. Ita eſt. Vox formata videtur ex Δαρεικὸν Graecorum. Appellabantur vulgo Δαρεικοὶ στατῆρες, quod ab Dario primum cuſi eſſent. Vide Scriptores rei nummariae Graecae. §. XLVII.

דרצונא

§. XLVIII. *Cinnamomum*. Perſae idem vocant دارصبن vel diſtinctis vocibus دار صبني .דאר ציני دار notat omne quod oblongum & ligneum eſt. Aliquando vocem صبن praeponunt, Cinnamomum appellantes صبندرج. صبن nihil aliud innuit, quam *Sinam*, regionem: ita ut دار صبني ,דאר ציני & צינדרג idem ſit ac dicas, odoratos & oblongos cortices Sinenſes.

רשתנא

§. XLIX. Hoc nomine mulierem menſtruatam Perſae appellant. In Gemara, *Avoda Zara*, *cap*. 2. אמ׳ רב אשי כמאן קרו פרסאי, (quos dixerat paulo ante Rabba appellare ספרא *Debir*) לנדה רשתנא *Dixit R. Aſe: quomodo vocant Perſae faeminam menſtruatam? Diſtana*. Alii ſcribunt דיסתנא. Vulgo derivant ex Graeco δύστηνος. At eſt vocabulum pure Perſicum دیستانا *Diſtana*, i. e. *mulier menſtruata*.

הזר

§. L. *Mille* notat Perſice. Ita Baal Aruch citat verba Gemarae ex *cap*. XI. *Sanhedrin fol*. 100. ubi Regem Perſarum Saporem ita alloquitur Samuel אית לך כאר הזר גונא, id eſt, uti ego transfero, *Eſtne Tibi aſinus mille qualitatum?*

tum? Nam plane haec Perſica ſunt כאר خر *Char*, *Aſinus*, هزار *Hazâr*, mille & چون *Sjoun*, qualitas, virtus, &c. Et quid convenientius quam Perſice Samuelem loqui ad Saporem Regem Perſarum? Petit ergo Samuel, quum Rex dixiſſet ſibi eſſe סוסיא ברקא *equum eximium* (nam & hoc בארג Perſicum بارج *Barsj* eſt, *laudatum*, vide vocem ברקא) mitti potius obviam Meſſiae aſinum, ſed praeſtantem, & multis bonis qualitatibus inſtructum, quia *Zach.* 9. 9. Meſſias inſidens aſino deſcribitur. Judaei Interpretes hic caecutiunt. R. Nathan ait יש מקום שקורין לחמור כאר *eſſe locum, in quo aſinum appellant* כאר. Alii ſubodorati ſunt voces has eſſe Perſicas omnes excepta גונא, qua *colorem* notant Rabbini. Sed ego malo hoc גונא quoque e Perſia arceſſere. Vix enim videtur adeo inſanum hujus Samuelis votum fuiſſe ut peteret aſinum mille colorum. Quorſum hoc? & quomodo ſperari poterat? At quod *eximium* petat aſinum, ratio ſuadet, quum Meſſiae deberet inſervire. Atque ita illud סוסיא ברקא non debet verti per equum balii coloris, vel fulgentis. Nam minus id eo loco convenit: quare Cl. Coccejus id *balium equum* potius vertendum cenſuit, quod id *celerem* quoque ſignificet; notatque incertam ejus vocis ſcriptionem, ſic ut ברקא. &. בחרג quoque ſcribatur.

batur. At Judaei voces haſce non intellectas mire corruperunt ut aliquem inde ſenſum elicerent. Quare locus Talmudis a nobis citatus, longe aliter legitur in editionibus hodiernis, quam in *Aruch*. Ego autem vel ob ſolam hanc rationem, quod multa nobis incorrupta & intemerata loca Talmudis reſervaverit, magni faciendum id Lexicon autumo, quod Theſaurum Antiquitatum Talmudicarum vere dixeris. Ut fidem dictis meis faciam, en tibi lector, ea verba uti hodie in Talmude leguntur אית לך בר חיור גווני, quae ex mente Rabbinorum ita vertenda ſunt, uti ea vertit Cl. Coccejus, *in Sanhedrin*, *p.* 128. *Eſtne tibi equus centuplici colore varius?* Eodem modo & Genebrardus *in Collect. de Chriſto*, *pag.* 76. Nam בר, *filium*, *pullum*, pro equi pullo accipiendum docent & חיור *centum* ſignificare Perſice. Hodie صد *Zad* centum Perſis notat; nec puto unquam חיור Perſicum fuiſſe, ſed ex הזר *mille*, quae vera, ut vidimus, ſcriptio eſt, ab Judaeis linguae Perſicae ignaris detortum, uti & בר ex כאר, *aſinus*.

הינדבי

§. LI. Intybus. Herbae genus. Baal Aruch vernacule, id eſt, Italice, appellari ſcribit סינצתי, Ara-

Arabice הינדיבא. Ita eſt. Perſae & Arabes هنذب הנדב pronunciant: nos quoque *Endivie.* Vox *Intybi* etiam inde formata eſt.

המין

Cingulum, Zona. Ipſiſſima vox هميان *Hemjân*, eodem ſenſu Perſis uſitata. §. LII.

זהרורי.

Fundorum poſſeſſores notat, & legitur in *Bava Bathra fol.* 55. Perſicum eſſe ſcribit Baal Aruch. Ita ſe res habet. صحرا *Zahra*, *agrum* ſignificat & ور *war*, *poſſeſſorem*. §. LIII.

זונא

Quidam per ζιζάνια, ſive *lolium*, alibi ſpeciem tritici degenerem, nonnulli *viciam*, &c. interpretantur. Perſis זואן زوان eſt herba, quae inter triticum naſcitur & grana nigra habet. Eodem plane modo deſcribitur זונא in *Aruch*, unde clarum eſt vocem eandem eſſe. Ita ejus auctor R. Nathan, in voce זנין. בלשון ישמעאל זואן והן זרעונים שחורים נמצאים בין החטים *ſermone Iſmaelitico appellantur illa* زوان: *ſunt autem grana nigra quae inveniuntur inter triticum.* §. LIV.

זירקתא

זירקתא

§. LV. *Lorica.* Videtur eſſe Perſicum زرك. Ultimam literam ٮ ab aliis gentibus ſaepe in K mutari, etiam notavit Cl. Hyde, *de relig. vet. Perſ.* 373.

זנגבילא

§. LVI. *Zingiber* Perſice ita appellari exiſtimant nonnulli & vere, quamvis & Arabes eo vocabulo utantur, زنجبيل *Zanſjabil* ii ſcribunt ג per ج expreſſo. Graeci Ζιγγίβερ & Ζινζίβερ. Vide Simeonem Sethi *de virtut. alim. pag.* 33. Ita quoque appellant Judaei iſtud ligni *genus*, quo Salomon uſus eſt in exſtructione Templi Hieroſolymitani. Sacer Codex vocat ea ligna אלמגים, & אלגמים. Quae voces quid ſignificent, nullus certo dixerit. Ingenioſa eſt, me judice, ſuſpicio Viri Celeberrimi Edmundi Caſtelli, qui id lignum Sandalum fuiſſe, cujus hodieque idem uſus apud Indos eſt, opinatur. Haec ejus Viri verba ſunt, in Oratione Cantabrigiae habita; quum praelectiones ſuas in ſecundum librum Canonis Avicennae auſpicaretur, *pag.* 26. אלגמים *ſive ut alias* אלמגים *arborum quodnam genus ſit, lis eſt apud Hebraeos non exigua; aliis eſt Cedrus, aliis Braſilium, in pleriſque Bibliis retinetur vox originaria, quae ut nunquam fallit,*

nec

nec quidquam omnino ſignificat. Multiplex fuit hujus ligni in ſacris uſus, unde facilius de الماهية *(quod primum in omni re quærendum præmittit ſemper princeps noſter) & certius poſſumus pronunciare. Proficuus fuit, 1° Ad Templa conſtruenda, 2° Ad fulcra in gradibus aſcendendis ſupponenda, 3° Ad conficienda inſtrumenta muſica. Jam ad ultimum præſertim (quin & ſecundum) materies ineptiſſima fuit tam Cedrus, quam Braſilium, propter denſam, compactam ac glutinoſam eorum naturam. Ex antiquioribus tum Syris, tum Arabibus, comperio intelligi hic evidenter ſatis* الصندل Sandalum, *de quo vide* Avic. *I. iitii.* 583. tit. *Arbor eſt apud Indos in hunc uſque diem admodum celebris ad Uſus ſupradictos omnes.* Quid ſi itaque dicamus vocem זנגביל׳א eſſe corruptam e זנדיל׳א, *Sandalum* (صندل Arabibus & Perſis)· & veſtigium antiquae traditionis, Sandalum a Salomone in exſtructione Templi adhibitum, ſupereſſe in eo, quod זנגביל׳א ſcribant eſſe ligna, quae ad illos uſus Salomon adhibuit? Ceterum legitur & Ζιζίϐερι apud Alexandrum Trallianum *l.* 1. quamvis Jacobus Goupilus in Caſtigationibus ad hunc ſcriptorem illam vocem natam putet ex male intellecto ſcriptionis compendio ζζ, quod σμύρνη legi debebat, & ab imperitis in ζιζίϐερι detortum eſt. Ita ille, & eſt mihi is auctor cum codice MSto col-

T latus

latus, ubi pro eo quod nunc ζίγγιβερι legitur, aut ζζ aut σμύρνη ſcriptum eſt. Loca Talmudica, in quibus ea vox legitur, vide in Aruch.

זנדוקא

§. LVII. Id Lexicographus, in *Aruch*, transfert per שומר בית האסורים praefectum carceris, atque eo ſenſu vult legi in *Gem. Taanith*. Locus eſt in *Cap*. III. ubi colloquium Rabbi Berucae & Eliae narratur, quod & in *En Iſrael* legitur *pag* 258 & explicatur ea vox in Gloſſa per שומר בית האסורים של מלך *praefectum carceri Regio*. Nullus dubito quin ſit detorta ex Perſico زندان זנדן *carcer* & adjectione aliqua ربان, vel ſimili, quae praefecturam notat. Quamvis enim Perſicam eſſe non ſcribant interpretes, magna tamen literarum convenientia id ſuadet, ut & illud quod mox eodem in loco Talmudico ſequatur vox דיסתנא, quae itidem Perſica eſt, quamque ſuo loco explicamus. Niſi contrarium ſenſus flagitaret, videretur *Zandouka* idem eſſe cum Zindikaeo, quod nomen eſt haereſeos vel ſectae. Cl. Hottingerus *in Hiſtor. Orient. p.* 255, & 579 fuſe conatur oſtendere Zindikaeos non alios eſſe quam *Sadducaeos*, ex quo nomine (inſerto N) fecerint Orientales *Zindikaeos*. At profecto, quod unquam Sadducaei imperaverint

verint

verint in *Aſia* non liquet, & Zindikaei nulli alii ſunt, quam Zoroaſtris aſſeclae, quales inter Perſas & Arabes olim & hodie multi, qui *Zindikaei* appellantur a Libro زنده *Zenda*, quem in magno pretio habent & Zoroaſtri attribuunt. Dubitare de hac re nos non ſinit uſus Malaeorum, qui ſuo ſermone زنديق *Zendik* Zorodaſti placitis addictum appellant, & ipſi hoc a libro زنده *Zenda* ductum fatentur, ut & Lexica Orientalia quae مغ, id eſt, Magum Zoroaſtris aſſeclam reddunt per زنديق *Zendik*. At non nego Arabes in verſione N. Teſtamenti Sadducaeos tranſtuliſſe Zindikaeos, forte quod hi ipſis notiores, vel quod Sadducaeos & Zindikaeos in eadem impietate convenire judicabant. Sic Sadducaeos etiam Cuthaeos nominant Judaei, ſic Karaeos Sadducaeos, &c. ὡσεὶ κόνις. Mirum itaque Virum in his literis verſatiſſimum Th. Hyde tranſtuliſſe nomen *Zindik* per *Sadducaeum*. Pag. 29. *de relig. Perſ.* & aegre tuliſſe nomen *Zindik* Magis tribui, quum hoc nomen non ſit e calumnia natum, nec ſignificet *negatorem reſurrectionis*, ut Vir magnus autumat, ſed veriſſime iis competat, nec ipſi id refugiant?

זרניך

§. LVIII. Scriptor Lexici *Aruch*, lingua vernacula, explicat אורו פימינטו, *Auri pigmentum.* Eſt vox Perſica زرنيخ *Zernich*, quod idem ſignificat. Notavit de illa Vir Eximius, Edmundus Caſtellus, in oratione Cantabrigiae habita, quum Praelectiones ſuas in ſecundum librum Canonis Avicennae auſpicaretur, quaeque Londini, *anno* 1667, eſt edita, commendari ab Avicenna, ſi vulgatos codices & Interpretes ſequamur, hoc ipſum زرنيخ quod tamen venenum eſt lethale & praeſentaneum. At monet legendum ورنيخ Latine *Vernix*, errore admodum proclivi, ز pro و; ſalva protinus fore omnia & convenientia cum iis, quae Dioſcorides aliique habent. Similiter درونج *Doronicum* verti obſervat, quod omnibus notum venenum eſt, quum transferri debeat per *Mechini*, ſpeciem Gingiberis, quae Bengalenſibus *Adrach* dicitur. Et ex hiſce aliiſque ſpeciminibus, quae ibi profert, *adeo neceſſariam eſſe linguam Arabicam* colligit, *quod ad artem medicam, ut propter ejus inſcitiam haud raro vitae jacturam perpeſſi ſint aegroti*, atque *utinam*, inquit, *non aliquoties etiam ſani*!

חברים

Perſae ita appellant Sacerdotes, פרס״ם קורין לכומרין חברין, ſcribit R. Nathan in *Aruch* : ubi plura loca e Talmude citata videri queunt, quae nobis exſcribere non vacat. Alii ajunt חברים eſſe gentem Perſarum, aut Perſis vicinam. Aliquando Talmudiſtae & הורין ſcribunt. Sed minus accurata ſunt haec omnia. חבר eſt Perſicum گبر *Gebr*, quod notat, hominem antiquae Perſarum religioni & doctrinae Zorodaſti addictum, pyrolatram. Illi hodie exiguo numero ſuperſunt, quum Imperator Perſarum religionem Mohammedicam ubique propaget ; ſunt tamen. Proverbium eſt apud Perſas, ab moribus horum חברים ortum, گبر يزدي *Infidelis Jezdenſis.* يزد *Jezd*, urbs eſt Parthiae, ſive regionis quae Iraca Perſarum dici ſolet, quae quod a multis retro ſaeculis a *Gebris*, id eſt, ignis cultoribus fuerit inhabitata, & quidem ſuperſtitionis avitae tenaciſſimis, locum dedit proverbio, quod pervicacem hominem & nullis machinis ab errore ſuo removendum deſignat. Viget ibi adhuc vetus Perſarum πυρολατρέια in medio Mohammediſmo, & habent illic ſua πυρεῖα Jezdenſes etiamnum, linguaque loquuntur, quam §. LIX.

vix, alii Perſae intelligant. Omnem movent lapidem Mohammedani ut illos ad ſacra ſua traducant, at fruſtra. Tam pertinaciter eorum animis inhaeret avita ſuperſtitio. Vox گبر *Geber*, quam tranſtulimus per *infidelem*, notabat antea ſolum πυρολάτρας, nunc گبر *Geber*, Perſis, & گور *Gaur* (Galli ſcribunt *Giaures*) vocatur Turcis omnis qui Mohammedanus non eſt, etiam Chriſtianus. Unde videmus falli Cl. Colomeſium in *obſervationibus Sacris*, *p.* 57. ſcribentem: Γειώραι *ſunt peregrini a Chaldaeo* גיאורא*. Hinc, puto, fluxit vox Turcica*, Giaures, *qua Chriſtianos contemptum appellant Mohammedani. Gallice dicas*, Etrangers.

חורמן

§ LX. *Baſiliſcus.* Convenit cum Perſico حرمن & حرمانا *Harman*, & *Targumico* ערמונא, quod eodem ſenſu legitur in *Targum Hieroſ. ad Gen.* 49. 17. ח enim ע literae ejuſdem organi facile ſunt mutabiles. An vero hoc & praecedens vocabulum a Perſis acceperint Chaldaei certo affirmare non auſim; quare omittere potuiſſem.

היור

§. LXI. *Centum* Perſice. Ita quidam. Sed היור vox eſt depravata ex הזר *mille* ab imperitis linguae Perſicae, uti in voce הזר jam oſtendimus.

הצב

In Miſna *Avoda Zara*, *cap.* I. ita legitur דקל, טב וחצב ונקליבם *dactylum eximiam*, & *Chazab*, & *Naclibam.* Intelligi hic tres palmarum vel dactylorum ſpecies fere omnes conſentiunt, at originem vocum non oſtendunt. Pro Naclibam, legi debere Nicolaos primus obſervavit Cl. Buxtorfius in Lex. Talmudico ad hanc vocem. Eſt autem Nicolaos ſpecies palmae ita dictae a Nicolao quodam Damaſceno, qui aequalis fuit Imperatoris Auguſti, cujus vitam deſcripſit Suidas, in voce Νικόλαος (ubi & placentarum meminit ita ab eodem appellatarum, de quibus vide & Caſaubonum in Animad. in Athenaeum *l.* XIV. 18. quamvis Cl. Thomaſinus eas ab אבל derivet in *Gloſſario Univerſali Hebraico pag.* 53. De illa Athenaeus *lib.* XIV. Plinius *lib.* XIII. Alexander Trallianus *lib.* V. & alii locuti ſunt. Unum ſubjungemus teſtimonium ſcriptoris anonymi, qui *Geographiam orbis terrarum*, Ἐξήγησιν ὅλου τοῦ κόσμου, edidit ſub imperio Conſtantii & Conſtantis, quemque Vir Eruditiſſimus, nec minus de univerſa re literaria quam Juris prudentia meritus *Jacobus Gothofredus* notis & verſione Latina illuſtratum Genevae *anno* 1628. evulgavit. Ita §. LXII.

 ille

ille de Scythopoli , Laodicea, Biblo, Tyro & Beryto: Πᾶσαι δὲ αἱ προειρημέναι πόλεις ἔνδοξοι καὶ καρποφόροι ἐν σίτῳ καὶ ἐλαίῳ ἔχουσι, καὶ σὺν πᾶσι ἀγαθοῖς Νιχόλαον φοινικίδιον ἐν Παλαιστίνης χώρᾳ, τόπῳ, ὃς οὕτω καλεῖται Ἱεριχοῦς. *Omnes autem hae urbes, de quibus locutus ſum, celebres ſunt, & abunde frumentum, vinum & oleum proferunt; & praeterea habent cum aliis bonis palmulam Nicolaon, in regione Palaeſtinae, eo loco, qui appellatur Jericho.* Arabes pro Nicolao انقلا *Inkila* dicunt. In Gloſſis Iſidori: *Nicolaus, dactylus.* At quid Chazab חצב, eſſet & unde derivandum, non videtur modo laudatus Buxtorfius aſſecutus. Modo enim per *hederam* transfert, & modo palmae ſpeciem eſſe conjicit, ſed hac ratione tantum inductus quod inter duas palmae ſpecies haec medio loco ponatur. Ita etiam Eruditiſſimus Auctor Lexici Polyglotti, Edmundus Caſtellus. R. Nathan in Aruch ſcribit eſſe קנה שעשין ממנה הסוכר והוא מתוק *cannam e qua conficiunt* Sucar, *& hoc dulce eſt.* Melius ſcripſiſſet R. Nathan, paucis mutatis, *palmam eſſe. unde faciunt ſiceram, quae dulcis eſt.* Nam خصبة *Chizba*, in plur. خصاب *Chazab* notat *palmam proventu onuſtam*, quae eſt haec ipſiſſima vox חצב. Ex palmis autem fiebat Sicera. Hieronymus *in Epiſt. ad Nepotian.* Sicera *Hebraeo ſermone*

omnis

omnis potio nuncupata, quae inebriare poteſt, ſive ..... aut quum Palmarum fructus *exprimuntur in liquorem.* Chryſoſthom. ad v. Cap. Eſaiae Σικερα δὲ ἐνζαῦθα φησὶ τὸ̃ φοινίκων τὸν ὄπον, &c. Et de ſicera loquens, de vino hoc palmeo, magis erat neceſſarium (quam de ſaccharo) addere hanc dulcem eſſe. Eadem enim phraſi utitur Athenaeus *lib.* XIV. *c.* 22. Ἦν δὲ τὸ̃το πόπν ἡδύ; *Erat autem* (vinum id palmeum, ſicera) *potu dulce.* Quae hauſit ex Xenophont. *l.* 2. Ἀναβάσ. Nec aliud vinum intelligo, quod *Actor.* 2. *v.* 13. γλεῦκος appellatur, ubi Apoſtolos hoc dulci vino repletos eſſe criminabantur Judaei. Nam γλεῦκος per *muſtum* non bene transferri Viri Eruditiſſimi Beza, Pricaeus jam viderunt, maluntque ſimpliciter per id *vinum dulce* intelligere. Quod ego de *vino hoc palmeo*, (οἴνῳ σπαθίτῃ Alexandri Tralliani *l.* III. *p.* 52.) quo totus oriens utebatur, teſte Plinio *l.* XIV. 16. accipio: nam & hoc *dulce* a Xenophonte dictum audivimus & idem addit eſſe capiti noxium, κεφαλαλγές. Ita & Plinius *lib.* XXIII. *c.* I. Adeoque quum hic potus cerebrum turbet, ſpecioſior eſt haec Judaeorum calumnia, Apoſtolos ex tali vino ebrios tam miranda effutire. Erant in Palaeſtina palmae praeſtantiſſimae (de quibus Vir ſummus, Ezechiel Spanhemius, accuratiſſime egit *Diſſertat.* 4. *de uſu*

Numiſm.) & tanta quidem copia ut vix Poëtae mentionem faciant ejus regionis, quin & palmarum meminerint. Statius *Sylv. l.* v. *ſ.* 2.

An Solymum cinerem, palmetaque capta ſubibis
Non ſibi felices ſylvas ponentis Idumes?

Virgilius *l.* III. *Georg.*

Primus Idumaeas referam tibi, Mantua, palmas.

Lucanus *l.* III.

— *Arbuſto palmarum dives Idume.*

Unde & in nummis veterum Hebraeorum palmam cernere eſt.

חרדל

§. LXIII. *Sinapi* Chaldaeis, qui hoc a Perſis videntur hauſiſſe, quibus خردل *Chardel* ſinapi eſt.

טוריסקי

§. LXIV. Feſtum eſt idololatrarum, cujus in *Cap.* I. *Gem.* Avoda Zara fit mentio. Quidam volunt eſſe Perſarum. Ego exiſtimo, quandoquidem celeberrimum & antiquiſſimum Perſarum feſtum eſt نوروز *Neuruz*, id eſt, primus anni dies, legiſſe Judaeos uno puncto addito توروز *Touruz*, unde טוריס & טוריסקי factum eſt. Quod voces Perſicae ex punctis vel additis vel neglectis ſaepe depravatae legantur, alibi

alibi a me pluribus exemplis demonſtratum eſt. Si cui tamen hoc durius videatur, librariis hanc corruptelam imputet. Profecto graviorum illi peccatorum rei ſunt. Confirmat me in hac conjectura vox ſequens מוהנקרי, quae feſtum *Mihrsjân* notat (uti poſtea videbimus) & ſemper cum hoc Neuruz ſolet conjungi tanquam par celeberrimorum feſtorum. Baal Aruch in genere feſtum eſſe של גוים *Gentium* ſcribit. Junguntur ibi quatuor feſta מוהרקני ומירון, טורייסקי, מסרדי de quibus vide. Confer dicenda ad vocem מוהרקני.

טירינא.

Auctor Lexici Aruch explicat per צנה, pro quo recte צנא ſubſtituit in Lexico Talmudico ad hanc vocem Buxtorfius, ſic ut notet *Corbem*. Lingua Perſica non ſinit nos dubitare de interpretationis hujus veritate: nam ترپان *Tirjân*, eſt Perſice corbis e viminibus contextus. §. LXV.

טנוהר.

ג׳שנים *triennium* notat Interprete Baal Aruch. Sed Raſchi id *quadriennium* Perſis eſſe ſcribit. چهار *Tsjehâr* quatuor ſonat Perſice. §. LXVI.

טרכונא

טרכונא

§. LXVII. *Palatium Regis.* ترکاه, טרכא, Perſice aula Regia. ترکون, טרכון, Locus eminentior ad ſedendum.

יוהרין

§. LXVIII. *Gemmae, margaritae.* Vox Perſica جوهر *Zjeuhar*, & کوهر *Geuhar*, gemmam notat Perſis, a quibus illa tranſiit ad Arabes. Eadem vox eſt, quae & גיהר ſcribitur in *Targum Cantici Canticorum*, *cap.* 5. *v.* 14. ubi, quae nomina inſculpta ſint 12 gemmis in pectorali Aharonis, recenſet, זבולון גליף על גיהר. *Zebulon* erat *ſculptum ſuper* גיהר. Baal Aruch explicat per יהלום, quod vulgo redditur *Adamas.*

יסמין

§. LXIX. *Seſamum* vertitur, at Perſicum یسمین *Jaſmin* eſt frutex qui flores albi & flavi odoris profert & ab odore commendatus. Vidit hoc Benjamin Muſſaphia, *in notis ad Aruch.* Nos & Galli *Jaſmin* dicimus. Conjiciuntur illi flores in olim Seſaminum uti ex Dioſcoride Cl. Buxtorfius in Lexico Talmudico notavit: at aliud Jaſminum, aliud Seſamum eſt. O-

leum

leum Jaſmini ζαμπακέλαιον appellat Simeon Sethi περὶ τροφ. δυναμ. in voce Γέρανος. Rectius ζαμσακέλαιον, nam Arabice سمسق *Samſac* eſt *Jaſminum*, unde π interpoſito (quod poſt M frequens uti *Dampna*, *Sompnus*, &c. in MStis ſerioris aevi) Latinum *Sampſuchum*.

כאר

Aſinus Perſice. Locum Talmudicum vide ſupra in voce הור. Convenit cum Perſico خر, *Char*. §. LXX.

וכנני

Exponitur in Aruch כלים שבורים *vaſa fracta*, & opponitur uti res nullius uſus hydriis חצבים, quae aptae ſunt, ut aqua iis petatur. Eſt vox Perſica. كهنه (quod Chaldaei vix aliter quam כננא pronunciare queunt) dicitur omne quod vetuſtate lacerum & detritum eſt, ineptumque ad uſum. §. LXXII.

כוברית‌א

Sulphur. Eſt Perſicum كوبريت *Coubrit*. Videntur Chaldaei a Perſis hanc vocem hauſiſſe: nam ſi ab Hebraeis accepiſſent, quidni נפריתא ſcripſiſſent? Nunc cum plane ſcriptionem Perſicam imitentur, videtur a Perſis hoc vocabulum arceſſendum. §. LXXI.

כוי

כוי

§.LXXIII. Animal ex טיש וצביה *hirco & capra* natum, juxta Baal Aruch. Dubito an non ex Perſico كوهي *Couhi*, *montanus*, ea vox nata ſit. Nam بز كوهي *Baz Couhi capream montanam* notat, خر & كو *Aſinus montanus*, *onager*. Alii viderint.

כוסבר

§.LXXIV. Eſſe כולייאנדרו *Coriandrum* lingua vernacula, at in lingua Iſmaelitica ita appellalari, tradit Baal Aruch. Nota in Aruch ſcribi *Koliandro*, quamvis vulgo κοριάνδρον vel κορίανον per P, & Latine *Coriandrum*, appelletur. Scholiaſtes Ariſtophanis & Simeon Sethi περὶ τροφ. δυναμ. *pag.* 57. eodem modo per Λ ſcribunt κολίανδρον. كزبره *Casbareh* ipſiſſima vox eſt, quae illam & ſignificatione & ſono exprimit. Invenitur & כסבר & כוסברתא. In *Gem. Avoda Zara c.* 1. lepida narratur hiſtoria, de R. Juda. Imperator Antoninus miſerat ei herbam גרגירא *Gargira* (ut indicaret ipſi Giram filiam ſuam ſcortatam eſſe, quaſi diceret נגרר לב גירא, *cor Girae tractum eſt* ad ſcortatorem, quid cum ea mihi agendum eſt?) Remiſit Caeſari R. Juda כוס ברתא (id eſt *coriandrum*, de quo agi-

agimus, quod poterat intelligi, כוס ברתא. שחוט והרוג הבת *occide & macta filiam*, interprete gloſſa, vel כסה על ברתא *protege filiam & parce ei.* Antoninus itaque dubitabat quo ſenſu hoc deberet intelligere) Imperator iterum miſit R. Judae porrum כרתי (quaſi diceret, an me jubes כרות *occidere filiam meam?*) R. Juda (ut oſtenderet ſe velle Imperatorem parcere filiae ſuae) remiſit ei lactucam חסא: (quae & ipſa vox Perſica & Arabica eſt خس חס) חסא autem *parcere* eſt. Hacc quae a me ope gloſſae ita explicita ſunt his paucis verbis in Gemara leguntur, הויא ליה ברתא ושמה גירא וקא עברא איסורא שדר ליה גרגירא שדר ליה כוסברתא שדר ליה כרתי שדר ליה חסא quae ad verbum ita ſonant. *Erat ei* (ſc. Antonino) *filia cui nomen Gira, quae ſcortata erat. Miſit illi* (R. Judae Antoninus) *Gargira. Miſit ei* (Antonino R. Juda) *Cousbarta. Miſit ei* (Antoninus) *porrum. Miſit ei* (R. Juda) *lactucam.*

כילה

Thalamus, torus nuptialis. Ita & Perſae جلوه eum appellant, unde כילוה & כילה. Si tamen a כלה derivare velis, non vehementer repugnabo. §. LXXV.

כמהין

§.LXXVI. *Fungi.* Appellatur fungus in lingua Iſmaelitica, id eſt, Arabica, uti & Perſica, כמאה teſte R. Nathane *in Aruch.* Ita eſt. كما *Cama*, *fungus* iis eſt. Addit ibidem פטריות, *id eſt*, *boletos* ſermone Iſmaelitico appellari פקאע. فقع. פקע id Arabibus ſignificat: & vox ipſa פטריות convenit cum Arabico فطر פטר, *fungus.*

כסיתא

§.LXXVII. Corallium קורלו in lingua vernacula notare ſcribit R. Nathan. Perſae Corallium پستد, *Poſtad*, vocant, unde Arabes بسد *Boſd* flexerunt, & Talmudiſtae בסיתא. Ita enim ſcribendum eſſe per ב opinor, quod nunc כסיתא legitur.

כספתיאס

§.LXXVIII. Piſcis quidam Perſicus. Eſt Graecum ξίφιας, uti Benjamin Muſtaphia *in Notis ad Aruch* obſervavit.

כרפס

§.LXXIX. Exponitur a R. Nathane in Aruch בלשון לעז אפי"ו ובלשון ישמעאל כרפס vulgari lingu

gua idem quod apium & lingua Iſmaelitica כרפס. Ita eſt, كرفس, *apium.* In ipſo Talmude, e quo locum produxit R. Nathan, Rabbi Chanina expoſuit כרפס per פיטרוסיליינון *Petroſelinum.* Perſica tamen pronunciatio, *Karfes*, magis accedit ad Talmudicum כרפס. *Karfes*, quam Arabica *Kerofs*, vel *Kerafs*: quare a Perſis hanc vocem accepiſſe Judacos exiſtimo.

כרצא

Vermis, & quidem ſpeciatim ille, qui inteſtina vexat, lumbricus. Suſpicor eſſe Perſicum گزنده *mordens*, *pungens.* Nec enim apud Hebraeos aut Chaldaeos radix כרץ, vel aliud, praeter hoc, ejus derviatum extat. Conjungitur ſaepe cum مار *ſerpens.* §. LXXX.

לואי

Legitur & לבא *butyrum.* Perſis لبوه §. LXXXI. לבוה eſt *coagulum lactis.* Hinc videtur aeque לָבָא ac לואי ſcribi poſſe.

לפריא

Cacabus, *olla.* Legitur & לאפָיסיא. Cl. §. LXXXII
Buxtorfius in Lexico Talmudico utramque vocem mendoſam eſſe ſuſpicatur: *prius legerim*,

ſcri-

ſcribit, לפס׳א *alterum* אלפס׳א, ut, ſcilicet, a לפס & hanc & illam deducat. Sed ego utramque vocem recte ita ſcribi exiſtimo, quia Perſae cacabum & لويد *Lawid* & لويز *Lawiz* promiſcue appellant. A priore pronunciatione eſt לפר׳א per ר, a poſteriore לאפ̇ס׳א per ס. ו mobile in פ mutari ſexcenties notiſſimum eſt.

מוהרקני

§.LXXXIII Feſtum Perſarum, quod *Cap.* 1. *Gem. Avoda Zara* legitur. Si quid judico, eſt idem quod Perſae vocant مهرجان *Mihrsjân*, i. e. *feſtum Mithrae.* Recte itaque hoc ordine ea feſta recenſentur, ut טור״סקי, quod eſt *Neuruz* uti vidimus, & terra ſinum aperiente celebratur, praecedat, & ſequatur מוהרקני id eſt *Mihrsjân*, quod die decimo ſexto menſis *Mihr* terra ſinum claudente agitur. Suſpicionem hanc firmat, quod *Neuruz* & *Mihrsjân* ſint duo celeberrima feſta Perſarum, & antiquiſſima, quaeque in ſcriptis Perſarum ordinario ſolent conjungi quum de feſtis agitur.

מורזמא

§.LXXXIV. פירוש בלשון פרסי הוא שכל דבר שהוא ארוך וארום. נקרא מורזמא

Haec ejus vocabuli ſignificatio apud Perſas eſt,

quod

quod omne illud quod erectum & rubrum eſt appellent Mourzema, ſcribit Baal Aruch. Puto innuere eum مرجام *Mirsjam*; quod notat animal *erectò collo incedens.*, *& origine* Arabicum eſt.

מסרדי

Et hoc feſtum eſſe Perſarum creditur, quod in *Gem. Avoda Zara*, *cap.* 1. memoratur. §. LXXXV.
ודפרסאי מאי מוטרדי וטוריסקי מוהרנקי ומוהרין *Perſarum autem (feſta) quaenam ſunt?* *Reſpondetur* מוטרדי, alii legunt מסרדי. *&c.* Scilicet effuſio aquae in feſto Celeberrimo نوروز ſive ראש השנה appellatur hoc nomine. Syri מושרדי ſcribunt.

מרדין

Vox qua Perſae utuntur ut indicent aliquem §. LXXXVI. eſſe occidendum. In Bava Kama Perſae leguntur olim non fuiſſe adſueti effuſioni ſanguinis, at poſtea deſciviſſe ab hoc more, & clamare ſoliti מרדין מרדין, quod Interpretes volunt eſſe, *occide, occide*. Credo voce مردن, מרדן, *morden*, quae Perſis notat *mori*, olim uſos eos fuiſſe in praeliis, quaſi dixiſſent, *moriendum, moriendum vobis eſt*. Vox ميراندن, *Miranden, occidere*, longius a מרדין recedit.

מרזבני

§. LXXXVII *Duces*, *domini*. Legitur *Cap*. 1. *Megillae*; Haec vox ſi ulla, puriſſime Perſica eſt. مرزبان *Marzeban* notat proprie *praefectum* provinciae vel *regioni*, *in finibus imperii* ſitae.

נאנא

§. LXXXVIII Perſica vox; at de cujus ſignificatione non conſtat. Quidam *Canem*, alii *Patrem* eo denotari volunt. Lubet ipſum textum Talmudicum citare qui extat *cap*. 8. *Sota*, ubi diſputatur quare Goliath appelletur איש בינים *vir mediorum*; 1 *Sam*. 17. 4. & poſt aliorum ſententias, haec ſequuntur verba ר׳ יוחנן אמר בר מאה פפי׳ וחד נני (ita leguntur haec verba in Aruch, in voce נני, vulgo נאנא׳, at ego Aruch ſequor, quod multo rectius exotica Talmudis exhibet, quam hodiernae Talmudis editiones, in quo tamen & נאנא invenitur in voce בן) quod Cl. Buxtorfius in Lexico Talmudico ita vertit: *Filius centum* (virorum) *erat Pape*, *ſed unus erat ejus pater*. *Scilicet*, addit idem, *mater ejus una nocte complures viros ſcortatores admiſerat*, *ſed ex uno tantum conceperat*, *qui iſtius Pape erat pater*. Ego ut verum fateor, labi hic Virum Erudi-

tiſſi-

ſſimum & de re Orientali optime meritum puto, nec ipſum locum Talmudicum ab eo inſpectum eſſe, ſed tantum citatum, *fol.* 42. uti in *Aruch*, quod paſſim ſequitur, invenerat. Nam alias vidiſſet, פפי *Pape* non eſſe nomen proprium. Id ſenſus non patitur hujus loci, in quo de Goliatho diſputatur, & quid ſignificet איש בנים; quod per verba mox prolata a R. Jonathane explicatur. Duos invenio Rabbinos nomine פפי *Pape*, inter Amoraeos אמוראים, a R. Zacutho *in Sepher Juchaſin* memoratos, unum cujus uxor filia erat R. Iſaaci, fabri ferrarii; alterum, praeceptorem Raf Aſſe; neutrum, de quo aliquid ſimile ex Talmude, in quo erat verſatiſſimus, vel aliis antiquis monumentis, tradit R. Zacuthus. Quae Judaei ad explicationem hujus loci conferunt oppido pauca ſunt, & ſibi nonnunquam contraria. In *Aruch*, ad vocem בן, per נאנא *Canis* dicitur innui. At Gloſſae Talmudicae affirmant נאנאי *patrem Perſice* ſignificare; in quo manifeſto falluntur. Dicamus ergo, quod res eſt & explicemus hunc textum linguae Perſicae praeſidio. ننه נני *Nane*, *matrem*, بابا פפא (Malaci بافا *Bapa* ſcribunt) *Patrem* notat; & ſenſus verborum concidet cum Judaeorum interpretatione, licet in vocum etymologia aberrent, eritque, *Filius centum Patrum, at unius matris.* חד fateor fae-

minini generis non eſt, quod oportebat: verum quis neſcit, generis enallagen Rabbinis eſſe uſitatiſſimam, & quum נגי non intelligerent, nec ſcirent cujus generis eſſet, facile generis fœminini notam potuiſſe abſorberi?

נבגא

§. XC. Explicatur per ramum, virgultum, virgulam. Baal Aruch per נֵצֶר & חוטר exponit, quod idem eſt. Perſica vox eſt نوبك, ſarmentum, ramus a vite amputatus. و excidit: plene enim ſcribendum fuiſſet נובגא.

ניאב

§ XCI. Nonnunquam & נ׳אוב. Exponitur vulgo per חמת & כוס. Eſt ipſa vox Perſica نياب *Niab*, *vas.*

נרדשיר

§. XCII. Species luſus, qui ita a voce Perſica, نردشير *Nerdeſchir*, appellatur. Falluntur Judaei, qui putant eſſe ludum Scacchicum, quum ſit ludus *κυβείας* vel *ἀστραγάλων*, vulgo a ſono *Tictac* dictus, uti pluribus oſtendit Vir incomparabilis Thomas Hyde in ſingulari libello

bello *de Ludis Orientalium*, *pag.* 4. qui illum Nerdiludium appellat.

סינר

Cingulum, *zona*. Convenit cum ζωνάριον & זונרא, ſed quum Perſae زنار *Zennar* aliquando pronuncient, hinc aptius סינר per Jod ab hac voce deduci putem. §. XCIII.

ערבלא

Scribitur & ארבלא. Cribrum. Vox apud Perſas & Arabes in uſu eodem ſenſu, غربل עֲרבִיל ab illis, his ערבאל غربال pronunciatur. Hinc patet meliorem eſſe ſcriptionem עֲרבלא quam ארבלא. §. XCIV.

פכדיות

Non quidem in Talmude, quod ſciam, ſed antiquiſſimo libro Tançhuma ſive Jelammenenu haec vox legitur, ubi dicuntur lapides fuiſſe Jacobo Patriarchae פכדיות. Senſus ſuadet id transferre per cervicalia. Perſica vox وسادة *Viſada* eſt *cervical*, quae ſine dubio eadem eſt, ו in פ literam ejuſdem organi mutato. In *Bereſchit Rabba Sect.* 68. *pag.* 398. ubi de eadem re ſermo eſt, dicitur רבי ברכיה בשם רבי לוי אמר אותן האבנים שנתן §. XCV.

 יעקב

יעקב אבינו תחת ראשו ועשה תחתיו כמטה וכפירנס *R. Berachia nomine R. Levi ait, lapides illos quos capiti ſuo ſuppoſuit Jacob pater noſter evaſiſſe inſtar lecti & פירנס.* Exponitur per נוצה & כסת, *pulvinum.* Haec quoque vox barbara eſt.

פפוס'א

§. XCVI. In Midraſch Schemuel legitur, & a Poſtello transfertur per *calceos. Dubito*, ſcribit Eruditiſſimus Buxtorfius in Lexico Talmudico, *pag.* 1781, *qn recte.* Ego non dubito, quia پاپوش פאפוס Perſice *calceum* notat. Vide, lector, an non & in פפוס vel פפוש debeat mutari illud פשוש, quod idem ſonat, & פטיש aliquando ſcribitur. Ita fere ſuſpicarer.

פרונקא

§. XCVII. *Nuncius, Legatus.* Eſt ipſiſſimum Perſicum پروانك *Parwanak.*

פרניגאן

§. XCVIII Serici ſpecies. Eſt Perſicum پرنیان פרניאן quo ſericum molli is appellant.

פרסשמנג

Ita Auctor Lexici Aruch explicatque per הדיין הגדול *ſummum Judicem.* Alii ſcribunt פורסי שמנג inſerto ו & diſtincta voce in duas. Invenitur *cap.* 3. Gemarae Gittin. Vulgo habetur pro Perſica: quod ſi ſit, ſuſpicor eandem eſſe, cum Βαρσαμανάται, *Viri potentes*, quod nomen erat dignitatis inter Perſas. Vide ſupra *pag.* 146. §. XCIX.

פרצטק

Nuncius ſive Legatus. Ita ſcribit Baal Aruch. Alii פרוסתיק & פריסתק. Eſt indubie vox Perſica ſi ulla. فرستة פרשטה eſt *Nuncius*, in plurali فرستكان, פרשטכאן. Sub פ & ר legi debet Chirek. Vox affinis eſt פרסתק, quae per *rete* vulgo transfertur, *cap. ult. Gemara Cholin.* Perſice فرشتك notat *hirundinem.* §. C.

פת

Idolum. Perſice eſt بت *Bot*, quod idolum notat, & omne quod adoratur. Nos in eadem voce B in P (uti Hebraei בת in פת) mutavimus, dicentes *Pagode*, id eſt, Templum in quo idolum collocatum eſt, ex بتكده *Botkada.* Eſt ea vox uſitatiſſima in §. CI.

colo-

coloniis noſtris quas in India Orientali habemus. Conjunxerunt vocem פת cum כומרים, quo nomine Sacerdotes idololatricos appellant, & ordinario פתכמרים ſcribunt, uti & in Aruch invenitur. At Benjamin Muſſafia in ſcholiis ſuis obſervat יש מפרשים פת של כומרים וחולקים המלה לשתים *eſſe qui exponant* פת ׳ כומרים *& vocem in duo dividant.* Vocabulum פתברין nil aliud eſt, quam פתכומרים; & ſunt codices, ubi pro illa haec vox legitur.

פתילה

§. CII. *Ellychnium.* Ipſa vox Perſica پتيله *Petila.*

קפא

§. CIII. *Trabs* Perſiçe & Graece, ſi Judaeis credimus. At non puto ex Perſia vel Graecia hanc vocem arceſſendam. Arabibus قفه קפה notat omne quod oblongum eſt, uti trabem, palum, &c.

קרמן

§. CIV. Eſt regio ſub imperii Perſarum, vulgo Carmania; non vero nomen loci in Babylonia, uti quidam volunt. Adeoque lectus Carmanicus

manicus in Aruch recte explicatur per מטה של פרסים *lectum Perſicum.*

קשבא

Genus dactyli, quod in Perſia provenit, & a Perſis ita appellatur. In Talmude קשבא ſcribitur, e quo duo loca notavit R. Nathan in Lexico, quod Aruch appellavit, & obſervat eſſe מין דקל והוא דקלא פרסאה *ſpeciem eſſe dactyli & quidem Perſicae.* Hodieque apud Perſas كسبه *Caſchba*, ſpecies dactyli eſt, ſed cujus deſcriptionem accuratiorem dare nequeo. §. CV.

רונגר

Invenitur haec vox in *Cap.* 8. *Jevamot*, & *cap.* 8. *Bava Bathra.* notatque idem quod operarium mercede conductum ad diem, ſi fides R. Nathani *in Aruch*, qui Perſicum eſſe ſcribit, nam רון explicat per יום diem, & גר per שכיר. Forte ſcribendum רנגבר رنجبر quae vox Perſis idem illud ſignificat, quod auctor libri Aruch vult, (licet גר & רון male explicuerit,) operarium nempe, qui lucri & mercedis gratia operam ſuam alicui locat. Quanquam potius dici poſſet ad defendendum Nathanem روز רוז (quod male in רון vel ipſius vel exſcriptorum vitio mutatum §. CVI.

tatum

tatum ſit.) Perſis *diem* notari & كار גר ſuffixum voci *actorem*, *operarium*, unde nata ſit vox روزكار ſcribenda itaque רוזגר. Lector eligat.

ריסתקא

§. CVII. *Forum*. Auctor Lexici Aruch R. Nathan ita explicat per שוק. Eſt vox Perſica رستاق *Roſtac*, quae & ipſa forum ſignificat, uti & affinis رسته *Reſta*. Alii per *plateam*, minus recte explicant. Pro platea utuntur vulgo Talmudici voce אסרטא quae eſt Arabica سراط סראט praepoſito א, quam corrupte ita ſcribi putat Cl. Buxtorfius in Lexico,& melius eſſe אסטרטא, ut conveniat cum Latino, *via ſtrata*.

שבזין

§. CVIII. Alii legunt שבזיין, quod praeferrem. Notat, ut Judaei ſcribunt, *Sapphirum*. Perſice سبز *Sabz* vulgo Sapphirus dicitur. Gemma, ut plurimum caerulei coloris; at vox Perſica notat colorem viridem qualis recentium herbarum eſt.

שבלולית

§. CIX. Herbae ſpecies, *fœnum Graecum*. Perſis vulgo شنبليط שמבלית.

תיבוטא

שיבוטא.

Nomen piſcis, quem nonnulli thynnum, alii borbotam, quidam coliam Hiſpanicum, alii denique piſcem ab his omnibus diverſum, fuiſſe ſcribunt. Ita micant in tenebris, dum Perſas & Arabes non conſulunt. شبوط שבוט eſt illis piſcis, Siluri ſpecies, Polonis *Sum*, quem Vir in his literis ſummus, Jacobus Golius, in Lexico Arabico deſcribit *tenui cauda, lato ventre, parvo capite, laevem contactu, qui ab Euphrate Halebum* (Aleppo) *portari ſolet*. Manſit, ſcilicet, hic piſcis ſolus in Babylonia, quum aliae aves & piſces, Judaeos in exilio ſecuti e regione Cananaea, cum iis redirent, uti narrant Talmudici in Gemara Hieroſolymitana codicis Taanith, *c*.4. quorum hacc verba ſunt: אמר רבי חנינה בריה דרבי אבהו שבע מאות מיני דגים טהורים ושמונה מאות מיני הגבים טהורים ולעוף אין מספר כולהם גלו עם ישראל לבבל וכשחזרו כולהם חזרו עמהן חוץ מן הדג הנקרא שיבוטא ודגים היאך גלו רבי הונה בר יוסף אמר דרך התהום גלו ודרך התהום חזרו. *Rabbi Chanina filius Abahu dixit ſeptingentas ſpecies piſcium mundorum* (quibus veſci licet) *& octingentas ſpecies locuſtarum mundarum* (o duram noſtris auribus hyperbolen) *& innumeras aves migraſ-* §. CX.

ſe cum Iſraelitis, quando captivi in Babyloniam fuere ducti, & rediiſſe omnes cum iis quando revertebantur in Palaeſtinam, excepto unico piſce, cui nomen eſt שִׁבּוּטָא. *Verum, dicet aliquis, qua via migrarunt cum iis piſces? Reſpondet Rabbi Hona filius Joſephi, per meatus ſubterraneos iverunt, & redierunt.*

שִׁיחְלָא

§. CXI. Talmudici in Gemara Chagiga *cap.* 2. ſcribunt de Rabbi Meir ר׳מאיר אכל תחלא ושדא שיחלא לברא *R. Meir comedit dactylos & exteriora projecit foras.* Ita verto nam شكله *Schikala* (quod idem mihi eſſe perſuadeo cum שִׁיחְלָא) notat Perſis proprie *ſegmentum aliquod, uti pomorum*, a شكليدن, *findere*, licet & de aliis rebus uſurpetur. Adeoque ſenſus erit, ſegmenta omnia, in quae pomum diſſecatur, quum nucleus eximendus eſt, ſive partes quaſvis rejeciſſe R. Meir, excepta medulla. Simili phraſi in *Buſtan* Scheich Sadi dicitur

بخور بسته مغز و بینداز پوست
Comede amygdali medullam, & abjice corticem.

In *En Iſrael*, *pag.* 339. legitur idem paulo aliter ר׳מ׳ אשכח תמר אכל תיחלא *R. Meir invenit palmam, comedit dactylum, &c.*

Fr

Et mox utrobique ר׳ מ׳ רמון מצא תוכו אכל קליפתו זרק *R. Meir malogranatum invenit, medullam ejus comedit, corticem abjecit.* תחלא idem eſt quod Arabicum دقل *dactylus*: quare & R. Nathan, *in Aruch* תוחלא vertit per תמרה *palmam*. Vide illum in voce אצפא.

שכור

Legitur in Gem. Sanhedrin *c.* XI. יומא חד נפק לשכר בזאי *die quodam exivit* לשכור &c. Quod vertunt, *venatum* ad capiendam praedam. Non male. Sed veram vocum originem neſciunt; ex traditione tantum πατροπαραδότω rem retinuerunt. Perſicum eſt شکردن, *Schikarden*, *venari*, *praedari*, quod eſt שכור, nam دن *Den* terminatio infinitivi apud Perſas eſt. §. CXII.

שפטא

Stultus. Eſt ipſiſſima vox Perſica شفته *Schifta*, quae idem ſignificat, a verbo شفتن *dementem*, *inſanum eſſe*. §. CXIII.

תג

Corona. In Targum ſaepe occurrit, quod vide in Lexico Talmudico Buxtorfii, & in §. CXIV.

Tal-

Talmude. vide Aruch. Vox eſt origine Perſica تاج *Tazj*, *tiara*, qua & Arabes & Malaei utuntur; at qui Perſis eam debent. Fallitur Benjamin Muſſafia, ſcribens lingua Romana חג coronam notare.

חכא.

§. CXVI. *Menſa.* Lingua Graeca *ſolium* ſignificat, ſcribit Muſſafia. Falleris, o bone! menſam notat Perſice تخته *Tochte.* Vox affinis تخت *Tocht*, ſolium ſignificat. Majus otium nacti plura, Deo volente, colligemus.

INDEX LEMMATUM IN DISSERTATIONE DE SAMARITANIS.

I. *VAria & contraria judicia de Samaritanis.* Pag. 3

II. *Variae periodi Samaritaniſmi. Prima idololatrica.* 5

III. *Secunda, reformata per Judaeos cum ipſis mixtos.* 7

IV. *Tertia, recentior & hodierna.* 12

V. *De Chronico Samaritanorum inedito.* 13

VI. *Uſus hujus Chronici quis, & quae auctoritas.* 16

VII. *Samaritani negant Angelos.* 18

VIII. *Mentionem tamen Angelorum faciunt; & quo ſenſu.* 23

IX. *Confirmantur ante dicta ex Pentateucho Samaritano.* 26

X. *Angelus maximus Meſſias.* 27

X Re-

XI. *Reſurrectionem mortuorum non negant Samaritani.* ibid.
XII. *Quid credant de nomine* Jehovah. 31
XIII. *De titulo Dei*, Domini mundorum. 34
XIV. *De oraculo Divino per Urim & Thummim.* 36
XV. *Sabbatho ignem non alunt Samaritani.* 39
XVI. *De anno Sabbathico.* 41
XVII. *De Decimis.* 44
XVIII. *De Primitivis.* 47
XIX. *De jure plantae quarti anni.* ibid.
XX. *De manumiſſione ſervi.* 48
XXI. *De aſylis.* 51
XXII. *De tempore ſacrificii jugis.* 54
XXIII. *De poenis capitalibus.* 55
XXIV. *De crimine idololatriae Samaritanis objecto.* 56
XXV. *Verba Chriſti ad Samaritanam*, Joh. 4. *22. expenſa.* 61
XXVI. *Samaritani ſe appellant filios Iſraelis.* 62
XXVII. *De originibus Samaritanorum.* 65
XXVIII. *De Corah, ad infimam Gehennae manſionem detruſo.* 68
XXIX. *De aſtu & conſilio Bileami.* 70
XXX. *De Moſe Nilum percutiente.* 76
XXXI. *De dolo Gibeonitarum.* 77
XXXII. *De Scaubeco, Rege Perſiae.* 83
XXXIII. *De Samuele Propheta.* 87
XXXIV. *Excerpta quaedam Chronologica.* 12[illegible]

Con-

XXXV. *Conſenſus Karaeorum cum Samaritanis.* 90

IN

DISSERTATIONE VIII.

DE RELIQUIIS VETERIS LINGUAE PERSICAE.

I. *Argumentum hujus Diſſertationis.* 97
II. *Abiltaca.* 99
III. *Abobas. Adonis. Adonis, maturae fruges. Ceres unde ita dicta, & Δημήτηρ.* 100
IV. *Aburtace. Locus Suidae tentatus.* 104
V. *Acbatana. Perſarum regia.* 106
VI. *Achaemenes.* 108
VII. *Achana.* 109
VIII. *Acinaces.* 111
IX. *Ader.* 113
X. *Alectoris.* 116
XI. *Amanus. Nomen Dei.* 117
XII. *Anaitis. Diana & Venus Perſica.* 118
XIII. *Anandratus.* 123
XIV. *Andraſtadaranſalanes.* 124
XV. *Angari.* 125
XVI. *Apan. Cappadocica menſium nomina.* 128
XVII. *Ardempeas.* 131
XVIII. *Arimanes.* ib.
XIX. *Aros.* 133
XX. *Artaba.* 134
XXI. *Artabanus.* 136
XXII. *Artades.* 137
XXIII. *Artaci.* ibid.
XXIV. *Artaxerxes.* 139
XXV. *Arxiphos.* 141

XXV. *Aſtandae*. ibid.
XXVI. *Aſtari*. 142
XXVII. *Atergatis*. ib.
XXVIII. *Auliſoi*. 143
XXIX. *Auphantar*. ib.
XXX. *Azarapateis*. ib
XXXI. *Bagiſtan*. 144
XXXII. *Bagoas*. ibid.
XXXIII. *Barbitos* 145
XXXIV. *Barſamanatae*. 146
XXXV. *Biſtax*. 147
XXXVI. *Caiadas. Locus Heſychii tentatus*. 148
XXXVII. *Calaſiris*. 149
XXXVIII. *Candys*. 150
XXXIX. *Capyris*. 151
XL. *Carbani*. XL.
XLI. *Carda*. 152
XLII. *Cardaces*. 153
XLIII. *Cardarigan*. ib.
XLIV. *Cataſtigona*. 154
XLV. *Caucaſus*. ibid.
XLVI. *Caunaces*. 157
XLVII. *Cerſa*. 158
XLVIII. *Certa. Unde nomen urbis Alcairo*. ibid.
XLIX. *Chanarragan*. 159
L. *Chanaranges*. ibid.
LI. *Chortat*. ibid.
LII. *Cidaris*. 160
LIII. *Circos*. 163
LIV. *Condy*. 164
LV. *Copis*. ibid.
LVI. *Curbaſia*. 165
LVII. *Cyrus, & Corus*. 166
LVIII. *Danaces*. 170
LIX. *Darigmedum*.
LX. *Darius. Lectio* Darjaves *defenſa*.
LXII. *Dema*. 174
LXIII. *Deua*. 175
LXIV. *Dian. Heſychius correctus*. ibid.
LXV. *Diphrages*. 176
LXVI. *Drachma*. ib.
LXVII. *El*. 177
LXVIII. *Ephtar*. ibid.
LXIX. *Euacae*. 178
LXX. *Exalla*. 179
LXXI. *Ezacas*. 180

Gan-

LXXII. *Gangabae.* ibid.
LXXIII. *Gangamela. Interpretatio veterum defenſa.* 181
LXXIX. *Gaza. Magazin unde.* 184
LXXX. *Gerra.* 186
LXXXI. *Java.* 187
LXXXII. *Lapſa.* ibid.
LXXXIII. *Maccabaeus.* 188
LXXXIV. *Magus. Maguſaeus idem.* ib.
LXXXV. *Mandyas.* 192
LXXXVI. *Manes.* 193
LXXXVII. *Mecherma.* 195
LXXXVIII. *Megabyzus.* ibid.
LXXXIX. *Mertat.* 196
XC. *Mictabo, &c.* 197
XCI. *Mithra.* ibid.
XCII. *Mpachman.* 200
XCIII. *Myrrhanes.* ib.
XCIV. *Naarmalcha.*
XCV. *Nanaea.* ibid.
XCVI. *Naphta.* 203
XCVII. *Nauma.* ib.
XCVII. *Nidarion.* 204
XCIX. *Oa.* 205
C. *Omanus.* ibid.
CI. *Omomi.* 206
CII. *Opaſton.* ib.
CIII. *Oromaſdes.* 207
CIV. *Oroſangae.* ibid.
CV. *Ouarizes.* 209
CVI. *Paltum.* ibid.
CVII. *Paradiſus.* 210
CVIII. *Parapagnes.* 211
CIX. *Paraſanga.* 212
CX. *Paſangilogoi.* 203
CXI. *Paſargada.* ibid.
CXII. *Paſaces.* 214
CXIII. *Pelman.* 215
CXIV. *Peperi.* ibid.
CXV. *Perſae, Parthi.* 215
CXVI. *Pharuartes.* 219
CXVII. *Pherochanes.* i.

CXVIII. *Piſagae*. 220
CXIX. *Ryndax*. ib.
CXX. *Saanſaa*. 221
CXXI. *Sacae*. 222
CXXII. *Salmeniſchiaca. Almanach unde*. 2233
CXXIII. *Samen*. 225
CXXIV. *Sandes*. 226
CXXV. *Sane*. ibid.
CXXVI. *Sangaris*. 227
CXXVII. *Saos*. 228
CXXVIII. *Sarabara*. ibid.
CXXIX. *Sarages*. 230
CXXX. *Sarebar*. 232
CXXXI. *Satrapa*. ib.
CXXXII. *Saunium*. 234
CXXXIII. *Schoinos*. 235
CXXXIV. *Siclus*. 237
CXXXV. *Simor*. 238
CXXXVI. *Sira*. ib.
CXXXVII. *Sirus*. 239
CXXXVIII. *Sollax*. 240
CXXXIX. *Spacos*. ib.
CXL. *Surena*. 245
CXLI. *Suſa*. 246
CXLII. *Tabala*. 247
CXLIII. *Tanchouros*. ibid.
CXLIV. *Taos*. 249
CXLV. *Tapete*. ibid.
CXLVI. *Taturas*. 242
CXLVII. *Tiara*. ib.
CXLVIII. *Tiere* 253
CXLIX. *Tigris*. ibid.
CL. *Torcim*. 254
CLI. *Tourma*. ibid.
CLII. *Turis*. 255
CLIII. *Tyrta*. ibid.
CLIV. *Xerxes*. 259
CLV. *Zarba*. 262
CLVI. *Zaretis*. 263
CLVII. *Zarouan*. ibid.
CLVIII. *Zeus*. 264
CLIX. *Zich*. ibid.
CLX. *Zoroaſtres*. ib.

IN

LEMMATUM

IN

DISSERTATIONE IX.

DE PERSICIS VOCABULIS TALMUDIS.

* R*Atio Inſtituti.* 269
I. אביסנא 271
II. אברוגני ibid.
III. אברורין 272
IV. אברושך ibid.
V. אברזא 273
VI. אברנים ibid.
VII. אגמא 274
VIII. אהורירא 275
IX. אוזא ibid.
X. אול ibid.
XI. אונכרי ibid.
XII. אזמורד ibid.
XIII. אטונס 276
XIV. איטורנגא ib.
XV. אינגד ib.
XVI. אכונגר 277
XVII. אכספתיאס ib
XVIII. אמרכל 278
XIX. אכפרון 279
XX. אפונדא ib.
XXI. אקורפיטא 281
XXII. אצוא ib.
XXIII. אשמרי ib.
XXIV. אתרוג ib.
XXV. בגא & באגי ibid.
XXVI. בארג 282
XXVII. בוריא ib.
XXVIII. בוסתנא ib
XXIX. בורגן ib.
XXX. בורגר 283
XXXI. בזאי ib.
XXXII. בילר ib.
XXXIII. בסתרקי ib.
XXXIV. ברקא ib.
XXXV. גואלקא 284
XXXVI. גנך ib.
XXXVII. גונדרי ibid.
XXXVIII.

XXXVIII. גושקרא ib.
XXXIX. גסטרא 285
XL. דביר ibid.
XLI. דואג 286
XLII. דוכן ib.
XLIII. דורא 287
XLIV. דורדא ib.
XLV. דלב ib.
XLVI. דרכן ibid.
XLVII. דרכון ib.
XLVIII. דרצונא 288
XLIX. דשתנא ib.
L. הזר ib.
LI. הינדיבי 290
LII. המין 291
LIII. זהרורי ib.
LIV. זונא ib.
LV. זירקתא 292
LVI. זנגבילא ib.
LVII. זנרוקא 294
LVIII. זרניך 296
LIX. חברים 297
LX. חורמן 298
LXI. חיור ib.
LXII. חצב 299
LXIII. חרדל 302
LXIV. טורייפקי ib.
LXV. טריינא 303
LXVI. טצהר ib.
LXVII. טרכונא 304
LXVIII. יוהרין b.
LXIX. יסמין b.
LXX. כאר 305
LXXI. כגני ib.
LXXII. כובריתא ib.
LXXIII. כוי 306
LXXIV. כוסבר ibid.
LXXV. כילה 307
LXXVI. כמהין 308
LXXVII. כמיתא b.
LXXVIII. כפסתיאס ibid.
LXXIX. כרפס ib.
LXXX. כרצא 309
LXXXI. לואי ib.
LXXXII. לפדיא ib.
LXXXIII. מוהרקני 310
LXXXIV. מורזמא ib.
LXXXV. מסרדי 311
LXXXVI. מרדין ibid.
LXXXVII. מרזבני 312
LXXXVIII. נאנא ib.
XC. נבגא 314
XCI. ניאב ibid.
XCII. נרדשיר ibid.
XCIII. סינר 315
XCIV. ערבלא ibid.
XCV. פסדיות ibid.

XCVI.

xcvi. פפוסיא 316
xcvii. פרונקא ib.
xcviii. פרניגאן ib.
xcix. פרסישמנג 317
c. פרצטק ibid.
ci. פת ibid.
cii. פתילה 318
ciii. קפא ib.
civ. קרמן ib.
cv. קשבא 319
cvi. רונגר ibid.
cvii. ריסתקא 320
cviii. שבזין ib.
cix. שבלוליתא ib.
cx. שיבוטא 321
cxi. שיחלא 322
cxii. שכור 323
cxiii. שפטא ibid.
cxiv. חג ib.
cxv. חכא 324

I N D E X

Locorum Sacri Codicis.

GENESIS.

Cap.	Vers.	Pag.
2.	1.	26
5.	1.	*ibid.*
	24.	*ibid.*
9.	6.	*ibid.*
15.	13.	112
17.	22.	26
39.	4.	10. 58

EXOD.

Cap.	Vers.	Pag.
3.	6.	28
	14.	33
7.	17.	75
	20.	77
12.	6.	54
	9.	273
16.	29.	91
21.	2.	48
29.	6.	16
	38.	54
35.	3.	40

LEVI-

LEVITIC.

Cap.	Vers.	Pag.
8.	9.	162
19.	23.	47
23.	40.	93
25.	2.	44
26.	30.	118

NUMER.

5.	9.	48
16.	1.	68
25.	1.	70
	14.	72
	4.	56
31.	16.	70
35	6.	53

DEUTERON.

12.	17.	45.46
15.	12.	9.50
	18.	49
25.	6.	94
28.	64.	66

JOSUA

	17.	37
		21

Cap.	Vers.	Pag.
	21.	38
9.	3.	77
20.	8.	53
21.	27.	*ibid.*

JUDICUM.

1.	11.	285

I SAMUEL.

6.	8.	241
17.	4.	312

II SAMUEL.

14.	27.	237

II. REG.

15.	28.	65
16.	3.	114
17.	24.	65
	29.	5. 57
	30.	57
	31.	113

II CHRONIC.

28.	3.	114

EZR.

4.	2.	6

NE.

NEHEMIA.

Vers.	Vers.	Cap.
8.	15.	93

ESTHER.

1.	2.	246
1.	6.	287
8.	10.	142

PSALM.

35.	3.	227
106.	37.	115

ECCLESIAST.

11.	3.	33

CANTIC. CANTIC.

5.	14.	304

JESAIAS.

17.	8.	118

JEREM.

7.	31.	115
32	35.	*ibid.*
34.	14.	49
41.	8.	240
51.	4[illegible]	232

EZECHIEL.

16.	21.	114
23.	37.	*ibid.*

DANIEL.

Cap.	Vers.	Pag.
3.	21.	230
	20.	146
5.	12.	161
12.	5.	76

HOSEA.

7.	5.	257

AMOS.

7.	1.	185
8.	8.	76

ZACHAR.

9.	9.	189

MATTH.

2.	1.	189
5.	3.	125
14.	6.	257
22.	31.	28
27.	32.	125

MARC.

15.	21.	125

LUC.

10.	25.	90

IOHANN.

4.	12.	64
	20.	9

22.

Cap.	Vers.	Pag.
	22.	9. 61
	25.	9
	ACT.	
2.	13.	301
8.	10.	27
23.	8.	19
	APOCALYPS.	
2.	14.	71
	APOCRYPH.	
	TOBIAE.	
3	8.	281
4	1.	233
	EZRAE III.	
4.		166
	II MACCAB.	
1.	3.	201
	33.	177
	36.	112
6.	1.	11

INDEX
RERUM.

A.

Aron. Sacerdotes ex ſtirpe ejus ſibi ſupereſſe gloriantur Samaritani. Pag. 4. 62
—— quas partes habuerit in converſione aquarum Aegypti in ſanguinem. 76
—— num Samuel ex ejus poſteris. 88
Abraham amicus Dei a Samaritanis & Mohammedanis appellatur. 12
—— ejus natale ſolum urbs Cutha. 67
—— an dictus ſit Perſis Σκερνάμ. 264
Abſalomi capillitium quanti ponderis. 237
Acbon, Pontifex Maximus Samaritanorum. 15.
Acceſſaca, nomen antiquum urbis Ecbatanorum. 106
Achaemenii, Perſae unde. 108. 274
Achas, an combuſſerit filium. 114
Acinaces. 153. 181
Adami corpus, creatum ex terra Babylonica. 273
Adonis, quid per eum veteres intellexerint. 100
—— Perſis vel Perſaeis A[illegible]obas. *ibid.*
Adramelech, quis Deus & unde dictus. 113
—— an filios ſuos in ejus honorem combuſſerint Judaei. *ibid.*
Aegyptus. In ea hodieque ſuperſunt Samaritani. 4
—— in eam Samaritanos deduxit Ptolomaeus Rex. 9
—— Dea Aegyptiaca Νηιθ dicta. 122
—— ſacra Aegyptiorum & Perſarum in multis

con-

convenient. ib.
——— menſura Aegyptiaca, Schoinos. 235
Aethiopes coluerunt Mithram. 200
Ἄκρα, urbs Perſica. 274
Alcoranicae formulae in Chronico Samaritano. 12. 13
——— non arguunt Chronicon illud poſt Alcoranum eſſe ſcriptum, ſed ſolummodo tranſlatum in linguam Arabicam. 15
Alcair, urbs, unde dicta. 158
——— ejus hiſtoriam conſcripſit Macrizi. 159
Alexander Macedo. Illum rogant Samaritani ut concedat iis tributum anni ſeptimi. 8
——— quae de illo narrantur a Samaritanis, petita a Mohammedanis. 12
——— fabuloſum ejus iter aëreum. 14
——— quo anno poſt mundum conditum in Palaeſtinam venerit. 19
Almanach, an ab Arabica voce, & qua, ita appellctur. 223
Ἀλμενιχιακά ibid.
Alphabetum Samaritanum non caret literis חהע 13
Alpum Sabini dixere quod Latini album. 152
Ἀμάνδατος, Deus Perſarum. 123
Amphitabae, convenientius linguae Perſicae ſcribitur, quam Amphitapae. 39
Amazonia ſecuris. 210
Anaitis, Perſarum Dea, quae. 118
Anamelech, quis Deus. 114
Angeli. Illos negant Samaritani. 18
——— quid per illos intelligant iidem. 21
——— Maximus Angelus quis apud Samaritanos. 27
——— unde dicti. 127

——— mundus Angelorum. 34
Angari & angariare, unde. 125
Animae immortalitatem num negent Samaritani. 19
Anni Sabbathici apud Samaritanos. 41
——— annorum ſupputatio quae apud Samaritanos. 89
——— novi feſtum apud Perſas. 302
Antoninus Imperator conſilium petit a R. Juda. 306
Antimonium, vox formata ex male lecta *Azmod*, & quo modo. 216
Aper a κάπρος. 116
Apollonius Tyaneus magos dixit ſapientes, ſed non in omnibus. 189
Apollonius Tyaneus magos ſapientes eſſe dicebat, ſed non in omnibus. 189
Aquarum Aegypti converſio in ſanguinem a quibus peracta. 76
Argenti fodinae. 248
Arcus, nomen fluvii Tigridis ob varios flexus, quos habet: 254
Arabica multa linguae Perſicae mixta. 270
——— lingua Medicis utilis 296
ארדב quid, 135
Ἀρχεῖα, ארכיי: 286
Ἀζιτα, nomen menſis Cappadocum. 160
Artoxerxes, primo dictus Ar[illegible]cas. 199
——— unde ita appellatus. 139. 259
Arbazacius plurimas Pſaltrias alebat. 262
Arcus, appellatur flumen Tigris ob flexus ſuos. 254
Arma Perſica. Acinaces. 111
——— Gerra. 186
——— Copis. 164

Pal-

——— Paltum. 209
——— Saunium. 234
——— Sagaris, 227
Arabes. Iis una eademque vox ſaepe contrarias ſignificationes habet. 279
Aſima, num Deus Samaritanorum. 13. 57
אשרה Lucus, & templum. 247
Ἀσφενδάμνημα quid. 143
Asgandae, qui. 142
Ἀσκανδης, nuntius 142
Aſſyrii coluerunt Adonidem. 103
Aſmodaeus, nomen mali genii unde, 281
Aſyla, quot & quae juxta Samaritanos. 51
Aſtronomica vocabula multa ab Arabibus ad nos pervenerunt. 225
Aſinus Meſſiae qualis. 284. 289
אתר Perſice *Dar*. 143
Ἀθάρα, Dea, quae, 143
Aurantia mala, pro Narantia. 112
Aurum, num πυγχὲρος Graece. 247
Avis. Nomina avium Perſica. 116. 141. 252. 249. 220

B.

B Graecum per V Latinum expreſſum in quibuſdam MSStis. 178
Babaraba, Pontifex Samaritanorum. 15
Babylonica vocabula. Σάρος. 133
——— Σαώς.
——— Καυνάκης. 157
——— Σαννή. 226
——— feſtum Babyloniorum Σακέα. 222
——— terra, e qua corpus Adami formatum. 274
——— tapeta. 251
Bactriani. Philoſophi eorum Σαμαναῖοι dicti, 266

Bar-

Barbet, Muſicus Regis Cozrois. 145
Baſſa, Turcicum, quid notet. 200
Βασιλεὺς μέγας, Rex Perſarum. 107
——— βασιλέων, idem. 221
Bars, lingua Ruſſica, Pardus. 218
Baſiliſcus ערמונא, & חורמן
Bagos, Javani hominem ' formoſum ' appellant. 145
Beglerbeg, quid Turcice. 200
Bileami hiſtoria. 18
——— dolus in circumventione Iſraelitarum quis. 70. 71
——— libri Prophetici. 76
Bonus Genius, Oromasdes. 207
Boum abactor, Mithra. 197
Boryſthenes an recipiat fluvium Tyrim. 255
בכורים & תרומות quomodo diſtincta. 47
Βύρσα convenit cum Perſico Berk. 272

C.

CAiro, urbs Aegypti, unde ita dicta. 158
Canis, Cyri nutrix. 267
——— an hodie *Spacos* Perſice. 144
Cappadocica menſium nomina. 129
Caſim Scythice nix. 157
Cauſia, pileus regius. 161
Caniſtrum unde. 100
Carun, quis. 67
Caſtor & Pollux quomodo appellentur a Magis. 175
Cameli domus, nomen loci prope Arbela. 181
Capitis ornamenta apud Perſas. Cidaris ſive diadema. 160
——— Curbaſia. 165

—— Tiara. 252
—— Nidarion, an non idem cum cidari. 204
Carmania, regio ſub imperio Perſarum. 318
Ceres, unde dicta. 103
Chronicon Samaritanicum ad Scaligerum miſſum. 4
—— phraſes habet Alcoranicas. 12. 13
—— quid & quale ſit, cujuſque auctoritatis. 14 18
—— diverſum ab aliis recentioribus Chronicis. 84
Chriſtus, quare de loco cultus Divini interrogatus a Samaritana. 9
—— quare reſurrectionem mortuorum ex Exod. 3. 6. potius quam aliis locis demonſtrare voluerit. 28
—— Meſſias dictus a Mohammedanis. 35
χθόνιοι Dii iidem cum Ζαμαχίαις Perſarum. 226
Chriſtianis, quotum conclave inferni deſtinent Mohammedani. 69
חרס Hebraeum originem dedit voci Perſicae Chourſchid. 198
Choaſpes. 170
Citrea mala in feſto tabernaculorum ignorant Karaei & Samaritani. 93
Cidaris, Tiara, & Diadema quomodo conveniant & differant. 162
—— ex byſſo, tiara conſtabat ex panno. 166
Circumciſio in nomine columbae. 13
Cinnamomum quomodo Perſice appelletur. 288
Cibus Perſicus, Aburtace. 104
—— אברושך. 272
Coelum Jovem appellant Perſae. 175
חסא lactuca. 307
Columba inventa dicitur in monte Gerizim. 10. 60.

—— in ejus nomine non circumciduntur Samaritani. 13
—— Dodonaeae duae oracula fundentes. 175
Cores, an recte ita Cyrus appelletur. 168
Corah, quo deſcenderit. 67
Congerro & concerro. 186
Coffi; potus, quomodo Arabice & Perſice ſcribatur. 280
Corallium, quomodo Perſice dicatur. 308
Convivium anniverſarium Regis Perſiae in memoriam inaugurationis ſuae. 255
Copti quomodo Artabam nominent. 263
—— quomodo Venerem. 263
Coriandrum, κολιάνδρον. 306
Crucifixio non in uſu apud Judaeos, niſi temporibus Romanorum. 56
Cyrus Rex, unde dictus. 168. 181
Cyrus, fluvius, vulgo a Cyro creditus ita dictus, & an idem recte Corus. 169
Cutha, urbs prope Babelem. 67
Cuthaei quare appellentur omnes Samaritani. 67
Cypriorum vocabula, Κίτζα. 161
—— Γάϊς. 211

D

Δάπιδες, quae. 249
Darjaves, an ita recte Darius appelletur. 173
Δάρχμαι & Δεάχμαι. 176
Darius unde dictus. 182
Darem, inſula. 226
Davus, nomen ſervile a gente petitum. 194
דביר *Debir*, nomen urbis unde. 285
Decimae. Quid de iis credant Samaritani. 44
——diſtinguendae ab oblationibus voluntariis. 45
—— primae, & ſecundae, & decimae de decimis quae. 46

Derceto, Dea. 143
Deus. num corporeum credant Samaritani. 21
—— & Angeli permutantur in Pentateucho Samaritano. 26
—— Virtus Dei magna, quid. 27
—— eum iratum reddere Iſraelitis, dolus fuit & conſilium Bileami. 71
—— nomen Dei, quod noſtri *Jehovah* pronunciant; videtur potius legendum Jeheveh. 32
—— Deorum nomina reticebant Graeci juraturi. 32
—— quomodo appelletur Dominus mundorum. 34
—— Seramenſium, Marcl. 191
—— Perſarum an olim fuerit ignis. 198
Δηώ, nomen Cereris. 104
Δημήτηρ unde dicta. 103. 104
Dies noviſſimus, quomodo Samaritanis dicatur. 29.
Dietae Perſicae 5 tantum leucarum. 235
Dignitatum & functionum variarum nomina varia apud Perſas. Andraſtadaranſalanes. 124
—— Angari. 125
—— Aſtandae. 141
—— Aſtari. 142
—— Azarapateis. 143
—— Bagoas. 144
—— Barſamanatae. 146
—— Cardarigan. 152
—— Chanarragan. 159
—— Chanarangies. *ibid.*
—— Darigmedum. 171
—— Diphrages. 176
—— Gangabae. 180

Magi.

——— Magi. 188
——— Megabyzi. 195
——— Myrrhanes. 200
——— Oroſangae. 207
——— Ouarizes. 209
——— Paraſangilogos. 213
——— Pherochanes. 219
——— Satrapa. 232
——— Surena. 245
——— Zich. 264
——— Talmudica quaedam. 272. 275. 276. 277. 278. 285. 286. 294. 317. 319
Diluvium igneum, quid Samaritanis. 30
Διφθέρα, quid. 285
Diana & Venus Perſica eadem. 119. 121
——— culta in Perſia. 120
——— Περάσια. *ibid.*
——— Zaretis Perſice dicta. 263
Dodona. Conjectura de vocis etymologia. 175
Dominus, nomen ſolis. 198
Doſitheus, auctor fortaſſe maximae partis Chronici Samaritani. 15
——— injurioſus in Prophetas Dei. 87
Doſitheani, ſecta Samaritanorum. 29
Doronicum, confuſum cum Mechini, ſpecie Gingiberis. 296

E.

Ecbatana, unde dicta. 106
El, אל nomen Dei. 275. 277
Eli, quid de illo narrent Samaritani. 88
Endiviae, Belgicum, unde. 290
Enochus, Νάνναχος Suidae. 112
Ἐξατράπης, σατράπης. 179

Epi-

Epiſtolarum latores. 128
Equus Cyri unde dictus Paſaces. 214
——— Meſſiae, mille colorum. 289
——— nobis *Paàrd*, unde. 218
Ἔῤῥα, Zizania. 186
Ezrae Scripturam maledictam appellant Samaritani. 88
——— conſtitutio de Levitis, quod ſe ſocios ei jungere in itinere Hieroſolymitano noluiſſent. 45

F.

FAeminae & viri ſpecie Mithra cultus. 199
Feſtum Pentecoſtes quando celebretur a Karaeis & Samaritanis. 92
——— Tabernaculorum quibus ritibus peragatur ab iiſdem. ibid.
——— Babyloniorum, Σακέα dictum. 222
——— Perſicum, Tycta. 255
——— Herodis in memoriam inaugurationis inſtitutum. 257
——— Neuruz. 302
——— Moſardi. 311
——— Mihrsjan. 310
Frigida Sabbatha Karaeorum. 40
Fulfel, Piper. 216
Funibus olim uſi Perſae in menſuris agrorum. 236

G.

גז non eſt Rex, ut ſcribitur in Aruch. 277
Gardates, iidem qui Cardaces. 153
Garizim mons, num is locus ſingulari ratione Deo ſacer, diſputatur inter Judaeos & Samaritanos.

ritanos. 9
——— ſub eo num abſcondita idola. 10. 58
Γαυγάμηλα, male pro Γαυγάμηλα. 182
——— quare & Γαυσάμηλα legi poſſit. 133
Gaza, urbs Palaeſtinae, unde dicta. 185
Γειώρας, peregrini. 298
Gehenna, primum inferni receptaculnm. 68
Gemmae in pectorali Pontificis maximi cujus uſus. 38
——— inſcripta habuere nomina tribuum. 304
Geli, populi, qui. 25
Genealogiae Samaritanorum a Levitis conſcriptae. 64
——— Scaubeci & Joſuae collatae. 84
Γενέσια & Γενέθλια quomodo differant. 257
——— quo ſenſu apud Judaeos in uſu. *ib.*
גנוסיא quid. 257
Giaures, nomen quo Turcae Chriſtianos appellant, unde. 297
Gibeonitarum dolus an imitatio ſimilis doli, quo uſi fuerant Iſraelitae. 77
גיהר idem quod יוהר. 304
Gingiſchani poſteri adhuc imperant in regione transoxiana. 87
Gira, filia Imperatoris Antonini. 306
גזבר quid. 185
Glycyrrhiza, frequens circa urbem Suſa. 246
Gogo & Magogo quod inferni receptaculum deſtinatum ſit. 69
גנבא veſtis genus. 157

H.

Haay, nomen piſcis in mari Indico, unde. 278

Her-

Herba Omomi. 206
——— Navma. 203
——— Exalla. 179
Hercules Perſarum Sandes. 226
Hemamus pater Scaubeci. 86
Hermine, genus muris Σίμωρ Parthis appellat. 238
Herodis Γενέσια quae. 257
——— votum, ſe nil negaturum filiae Herodiadis, ex Perſico ortum. 258
Hieramax, fluvius Jarmoch. 111
Hiericho ab exploratoribus quomodo luſtrata. 82
Hindoſtan regio complectitur & Hindiam & Sindiam. 215
Hormizdas idem nomen quod Oromasdes. 207
הורכין, Arimanes. 131

I.

I & E facile permutantur. 261
'Ιαβε, pro Jeheveh legunt Samaritani. 32. 117
Jacobo patre gloriantur Samaritani. 64
Japhetus nomen Dei lapidi inſcriptum habuit. 31
Jaſminum, יסמין, non ſeſamum. Sed in oleum Seſaminum conjectum. 304
Java, inſula Indiae Orientalis, unde dicta. 187
יאר, non rivum tantum, ſed magnum flumen ſignificat. 76
'Ιγγιλίνη, quae regio. 25
Idololatrae quando & quamdiu fuerint Samaritani. 5
——— fuiſſe dicuntur a Judaeis circa Templi ſecundi excidium, ſed immerito. 9. 57
——— quotum conclave inferni iis deſtinatum ſit. 69

——— an olim fuerint Perſae & ignem adoraverint. 194
Jephtae filia num a Samaritanis culta. 13
Jezd, urbs Parthiae, cujus incolae multi ignem colunt. 297
Jehova. Videtur melius legi Jeheveh, & quare. 31. 32
——— nomen illud non pronunciant Samaritani, ſed ejus loco שמא. 32
Idumaeae palmae celebres. 302
Intergerrini parietes, qui & concratitii. 186
Ignis. Sabbatho eum non alunt Samaritani. 39
——— nec Karaei. 40
——— cultûs a Perſis. 113. 177. 194
——— per ignem filios transmittere quid ſignificet. 115
Inferni varia conclavia & eorum nomina. 69
India in duas partes etiam hodie diviſa, Hind & Sind. 215
——— patria piperis. *ibid.*
Jordanem ſibi ceſſurum ſciebat Joſua juxta Samaritanos. 81
——— Quo anno tranſierint Iſraelitae ex ſententia Samaritanorum. 89
Joſuae liber, is, qui inter Canonicos noſtros eſt, non habetur pro divino a Samaritanis. 16
Joſua habitus pro Meſſia. 15
——— ab ejus temporibus cultum ſuum in monte Garizim acceſſiſſent Samaritani. 65
——— ejus virtutes in Chronico Samaritanico deſcriptae. 81
Joſuae Liber, eſt nomen Chronici Samaritanium. 4
——— qualis ſit, & cujus auctoritatis. 14

Jo-

Joſephum Patriarcham *Juſtum* הצדיק appellant Mohammedani & Samaritani. 62
——— ejus poſteros ſe dicunt Samaritani. 64
Isfehân, urbs Perſica, vulgo Sphaân. 227
Iſraelitas ſe appellant Samaritani. 62
Judaei. Voces quaſdam in ſermonem Gallicum intulerunt. 225. 192. 185
——— eorum calumniae de Samaritanis. 5. 9. 58
——— opinio de Urim & Thummim. 37
——— ſententia de variis conclavibus inferni. 68
——— quidam ignem Sabbatho non alunt. 41

K.

K in vocum initiis ſaepe abjicitur. 116
Kaf, mons orbis terrae maximus. 155
Καλασίρεις populi Aegyptii. 149
Κανδύταλις quid. 151
Κανδυτάνες. *ibid.*
Karaei ignem non alunt Sabbatho. 40
——— agnum Paſchalem mactant poſt occaſum ſolis. 54
——— in multis conveniunt cum Samaritanis. 90
Καρύκη quid. 105
Καύκασος. 154
Κεώδης, antrum Athenis. 148
Κερσαῖον numiſma apud Aegyptios. 158
קופין quid. 164
Κίρις, quale Numen. 103
Κίρκος. 141
Κίτταρις, vox eadem cum Κίδαρις. 161
Κίτταρος, diadema ſermone Cypriorum. *ibid.*
Korachi hiſtoria. 68

קרטיסים feſtum, quid. 257
Κρώζυλος quid. 204
Κυρώ Cyri nutrix. 167

L.

Lapidatio, pœna capitalis apud Samaritanos. 55
—— antecedebat ſuſpenſionem. 56
Λαῦρος, λαυρεῖον. 248
Leo, nomen Xerxis & aliorum. 259. 260
Leproſis apud Perſas interdicitur conſuetudo aliorum. 220
Lepus, ita dictus ex Graeco ſermone non quod levipes. 211
Levitae ad tempus privati uſu decimarum primarum. 45
Lex Moſaica. Hanc obſervant Samaritani accurate. 12. 90
Lacedaemonii quomodo carcerem appellent. 148
—— cives muros ſuos dicunt. 208
Liber, qvomodo Perſice dicatur. 285
Libri Bileami. 75
—— Zoroaſtris. 295
Ligna אלמגים, & אלגמים quae. 292
Ludus Nerdeſchir, & Scacchicus. 314
Lulaf in feſto tabernaculorvm non adhibetur a Karaeis & Samaritanis. 93
Luna & Venus Perſica eadem. 121
—— etiam Mithra dicta. 199
Lilia, [illegible] ab iis dicta ut urbs Suſa. 246

M.

M.

M & B permutantur. 117
Maccabaeus, quid Perſice. 188
Magi, qui Chriſtum adorarunt num conſuluerint libros Bileami. 76
—— an iidem ſint qui Zindikaei. 295
—— unde dicti & qui apud Perſas fuerint. 188. 265
—— oſtanae olim appellati. 191
Μαγυσίος, vox proba. 190
Magiae Samuelem Prophetam accuſant Samaritani. 87
Magazijn, unde. 185
Malaica lingua plures habet voces Perſicas. 176
—— quomodo piſcem nominet. 278
—— quomodo divinatorem. 191
—— Regem Leonem quomodo. 260
Mali genii nomen apud Perſas. 131
Mantelum & mantile ut differant. 193
Mantel, Belgicum, unde. 192
Manichaeorum dogma de bello boni & mali Dei, quomodo appelletur. 172
Manaſſes deficit a Judeais a Samaritanos. 7
Manumiſſio ſervorum juxta jura Judaica & Samaritana quando deberet inſtitui. 49
Marel, Deus, quem ſine imagine colunt Serammenſes. 191
Matthaei Euangelium Hebraicum duplex. 189
Megabazes. 196
Medeae oleum Graeci appellant Naphtam. 203
Medicina, quod praeſidium a lingua Arabica accipiat. 296
Meir (Rabbi) comedisſe dicitur dactylos & corti-

ces abjeciſſe. 322
Merahe, urbs Perſiae. 201
Meſſias. Id nomen Chriſto datur in Alcorano. 35
Meſſiam exſpectant Samaritani. 9
——— eſſe Doſitheum olim putabant. *ibid.*
——— quidam fuiſſe Joſuam inter Samaritanos crediderunt. 15
——— dixerunt Simonem, qui illum appellarunt virtutem Dei magnam. 27
——— appellant Mohammedani Jeſum, at non ſenſu noſtro. 35
Μητρῷοι, tempus Matris Deum. 202
Montium nomina Cappadocica. 129
——— Perſica Ader. 113
——— Apan. 128
——— Ardempeas. 131
——— Auphantar. 143
——— Chortat. 159
——— Dema. 174
——— Mecherma. 195
——— Mertat. 196
——— Mpachman. 200
——— idem Pelman. 215
——— Pharuartes. 219
——— Sarebar. 232
——— Tourma. 254
Menſurae Perſicae. Achana. 109
——— Artaba. 134
——— Paraſanga. 212
——— Schoenus. 235
Mercurius, Planeta, ob celeritatem motus dicitur a Perſis Sagitta. 253
Mithra Venus coeleſtis. 122
——— Luna. *ib.*
——— unde dicta. 181

ab-

——— abactor boum. 197
——— & vir & faemina. 199
——— feſtum ejus. 310
Μνήμων & memorem & monitorem ſignificat. 99
Moabiticae puellae quomodo pellexerint Iſraelitas. 72
Mohammedani. Permixtio eorum cum Samaritanis mutationem aliquam horum moribus induxit.* 12
——— quomodo diem ultimum appellent. 29
——— nomen Dei, lapidi inſcriptum, & Japheto datum dicunt. 31
——— Deum vocant Dominum mundorum, & quomodo. 35
——— manifeſtationem ſcelerum apud Judaeos per gemmas Pontificis Maximi agnoſcunt. 38
——— Corachum vocant Carun. 68
——— Chriſtianos appellant Giaures. 298
——— infernum in VII. conclavia diſtinguunt 69
——— de Bileami dolo eadem quae Judaei narrant. 75
——— Regem Perſiae Joſuae aequalem quem faciant. 86
——— Samueſem docuiſſe Regem Perſiae Caicobadum dicunt. 88
——— Aſtronomica vocabula multa ad nos tranſmiſerunt. 224
Mortuorum reſurrectio, num negetur a Samaritanis. 27
——— ori imponi ſolitus nummus. 171
Moſes, quomodo appelletur a Samaritanis & Mohammedanis. 12

di-

——— dicitur a Samaritanis mortuos reſuſcitaſſe. 30
——— virgae ejus inſcriptum nomen Dei. 31
——— an converterit aquas Nili, & quidem ſolas, in ſanguinem. 76
Mons. Caſius. 155
——— Caucaſus idem, & Taurus, & Niphates. 156
——— Libanon, Graecis λίβανος. 155
——— Garizim, ſacer Samaritanis. 9. 10. 58
Molochi cultus in quo conſtiterit. 114
מצנפת, pileus Pontificis Maximi quo modo differat a נזר. 162
Mundus. Plures num ſtatuantur a Mohammedanis. 34
——— mundorum Dominus quomodo Deus appelletur. 34
Muri Spartae cives. 208
Mus Ponticus, *Hermine*. 238
Muſicae artis gnarae mulieres apud Perſas. 262
——— inſtrumenta Muſica. Tabala. 247
——— Barbitos. 145
——— Tibia. 101

N.

N in initiis vocum aliquando adeſt, aliquando abeſt. 111. 112
Naunae Sebecio, male in Inſcriptione lectum. 202
Nar, fluvius, unde dictus. 203
Nares male dictus. 201
Naudar, Rex Perſiae, Joſuae aequalis. 87
Naxus, inſula ante Dia appellata. 175
Nebucadnezarem non Salmanaſſerem novos incolas Samariae immiſiſſe Samaritani tradunt.

dunt. 65
Νεφθὰρ, quid. 178
Νεφθαλῖται, & Ἐφθαλῖται populi iidem.
Νηίθ, Dea Aegyptiorum. 122
נזר quomodo differat a מצנפת, pileo Pontificis Maximi. 162
Nilus. An a Moſe converſus in ſanguinem. 77
——— quomodo jugulatus eſſe dici poſſit. *ib.*
Niphates, mons, idem qui Taurus. 156
Nicolaus, ſpecies palmae, unde dicta. 299
——— ſpecies panis. *ib.*
Nomen Dei ineffabile, quomodo videatur legendum. 3[illegible]
——— per illud miracula praeſtita. 31
Nomina Perſica ſimplicia, juxta opinionem Scaligeri. 132
Nummi Perſici. Danaces. 170
——— Cerſa. 158
——— Darchma. 176
——— דרכון & Δαρεικοὶ στατῆρες. 287

O.

Ὠκίναρος & Ὠχήναρος. 261
Omanus, Perſarum Deus. 118. 205
Oromazes quare aeque ſcribatur ac Oromaſdes. 207
——— pater ejus quomodo Perſice appelletur. 263
Ὀρσπάδης idem qui Ὀροσπάδης. 208
Oſtanes, quis. 191
——— hoc nomine magi Perſarum olim appellabantur. 191
Oſymanduae Regis Aegyptiorum imagini appoſita figura Leonis. 262

P.

Paard, Belgicum, unde. 218
Page, Gallicum, unde. 145
Pagode, templum idololatricum Indice, unde dictum. 214. 317
Palmarum variae ſpecies. 298
——— feraciſſima Regio Palaeſtina. 302
——— dactyli. 322. 319
פנגוא, *obſtragulum.* 279
Pape, Rabbi quis. 313
Πάρδαλις unde dicatur. 218
Parthi unde dicti. 218
Parthiae nomine ſaepe tota Media appellatur. 233
Paſcha. Quando celebrandum ſit, Samaritani etiam rogantur. 12.
——— quando agnus Paſchalis mactatus fuerit a Karaeis. 54. 94
Pavones, aves Medicae. 249
Pauperibus quae decimae datae. 47
Peccata detegi ſolita apud Iſraelitas per gemmas Pontificales. 36
Pentecoſten eodem modo ſupputant Karaei & Samaritani. 92
Pentateuchus Samaritanus quando Europae illatus. 3
——— nomen Dei & Angelorum ſaepe permutat. 26
——— ſolus pro volumine Divino, rejectis aliis libris Propheticis, ab iis habetur. 4. 87
Periodi variae Samaritaniſmi. 5
Πέρρα, [illegible] Sol Perſice. 199
Perſae [illegible] nomina contortiplicata habent. 124
——— multas Arabicas voces linguae ſuae mixtas

xtas habent. 270
——— equitandi peritia clari, & inde dicti. 217
——— Iſraelitarum loco ſubſtituti. 66
——— num voces pleraſque habeant in S terminatas. 261
——— an olim ignem coluerint & idololatrae fuerint. 198
——— quidam retinent veterem ignis cultum & dicuntur Gebri. 297
Perſiae Rex Sjamſchid quis. 70
——— Scaubecus quis. 83
——— bellum ejus cum Joſua. *ibid.*
——— Naudar, Joſuae aequalis. 86
——— Manusjcher, quis. 87
——— Caicobad a Samuele veri Dei cultum accepit. 88
——— Cyrus unde dicatur. 166
——— Darius unde appelletur. 172
——— Feridunus quis. 219
——— de eo Epigramma Perſicum. *ib.*
——— Pyrozes dictus quaſi victor. 221
——— an appelletur τοξικόν. 254. & βίσαξ. 147.
——— dicitur Rex Regum. 221. Rex magnus. 107
——— diem Inaugurationis ſuae coena annua celebrabat. 256
——— Xerxes unde dictus. 260
——— Artaxerxes, quid ſignificet hoc nomen.
Perſeus an docuerit Perſas ſacra Gorgonia. 191
פרונקא, Nuncius, Perſice. 272
Phaſianus, avis, dictus τατύρας. 252
Phineaſi poſteros quoſdam e ſuis eſſe Samaritani dicunt. 64
Piſtacia, nuces Perſicae. 147
Phryges tiara uſi fuerunt aeque ac Perſae. 253

abo-

—— aborigines Armenorum juta Euxſtathium. *ibid.*
פורנס quid. 316
Pileus Perſicus num cidaris. 160. 162
Πιεϱτῶϛ Copticε, idem cum Artaba. 134
Piſcis, thynnus. 276
—— Xiphias. 277, 308
—— Schibbuta, qui cum Judaeis migravit in Babyloniam. 321
Piper, unde ita dictum. 215
—— in India provenit. 216
פטריות quid. 308
Poenae capitales tres apud Samaritanos, apud Judaeos quatuor & quae. 55
Pontifex Maximus quid e decimis perciperet. 46
—— ejus mors exſpectanda homicidae in Aſylo latenti. 52
—— apud Samaritanos ex ſtirpe Aaronis. 64
—— Eli, ut magus traducitur a Samaritanis, 88
—— ejus pectorale & gemmae ad detectionem ſcelerum facinetes. 37, 304
פקע quid. 308
Planta quarti anni. Quid de jure ejus credant Samaritani. 47
Primitiva & Primitiae confunduntur a Samaritanis. 47
Prophetas Dei aliquos calumniantur Samaritani. 87
Pſaltriae mulieres in Perſia & Armenia. 262
Pſilae, quid. 38
Pulegium, vox formata ex male ſlecta *Pudeng*. 216

Raga,

R.

RAga, urbs Medica, eadem cum *Raia* vel *Rey*. 233
Rahab, πανδοκεύτρια. 82
Religio Samaritana varias mutationes ſubiit. 5. *& ſeqq.*
——— varia ejus capita expenſa, *per totam Diſſert.* VII.
Reſurrectio mortuorum non negatur a Samaritanis. 27
——— cur eam ex *Exod.* 3. 6. potius, quam aliis locis probaverit contra Sadducaeos Servator noſter. 28
Rex, an τορχὶμ Perſice dicatur. 254
——— an βίσαξ. 147
——— Regum, titulus Regum Perſiae. 221

S.

Σ. Hac litera terminantur omnes fere voces Perſicae juxta Herodotum. 155
Sabbathici anni obſervati a Samaritanis tempore Alexandri Macedonis. 8. 41
——— Sabbatho ignem non alunt Samaritani. 39. 91
——— nocte Sabbathi ab conſuetudine uxoria abſtinent Karaei & Samaritani. 91
Sacerdotes Dei Marel apud Seramenſes. 191
——— Perſarum Magi dicti. 188. 266
——— iidem חברים 296
——— Samaritanorum ex ſtirpe Aharonis. 4. 64
——— pro Levitis ad tempus ſubſtituti ad recipiendas decimas primas in Judaea. 45

Saces, nomen ſervile. 194
Sacaea, feſtum Babyloniorum, an a Seſach dicatur. 222
Sacrificium juge quando celebrari ſolitum. 54
Sadducaei Angelos negant. 19. 24
——— & Samaritani ſaepe pro iiſdem habiti. 20
——— agnoſcunt totum Vetus Teſtamentum pro verbo Dei. 29
——— male appellantur Zindikaei, quod longe alterius ſectae nomen eſt. 29
Saffraan, pro croco, unde. 279
Sagaris, Sagariſtio, &c. 227. 228
Salmanaſſer an novos incolas Samariae immiſerit. 65
Samanaei ſecta Philoſophorum inter Bactrianos. 266
Samaritani. Vide integram Diſſertationem VII.
——— nomen illud quo ſenſu ſibi tribuant. 62
Samuel, Magus appellatur a Samaritanis. 87
Σαμψήρα, gladii genus, à *Schamſchir*. 259
Sam, Heros Perſarum. 226
Sanctitas, quomodo de frugibus dicatur. 48
Sandalum, lignum, quo Salomonem uſum credit Cl. Caſtellus in exſtructione Templi. 292
Saneballet deficit ad Samaritanos. 7
Sapphiri nomen Perſicum. 320
Σαράπις, nomen veſtis. 230
Saraceni, unde dicti. 80
Σάρος, numeri nomen apud Babylonios. 133
Sardonyx in dextro humero Pontificis Maximi quando lucem fundere deſierit. 37
Satrapa, unde. 181
Saxones, a *Sax*, cultro, dicti. 222
Sarra, nomen urbis Tyri, quia Hebraicum צור utramque ſcriptionem patitur. 218

סרכל

כרבל quid. 230
Schoorſteen, Belgicum, unde. 181
Scythae appellant nivem *Caſim*. 157
——— aborigines Perſarum. 218
——— fugientes Parthos appellant. ib
——— & Sacae nomina ejuſdem ſignificationis. 222.
Scriptura Sacra. Senſum ejus literalem urgent Samaritani. 10
Scaubecus, Rex Perſiae, bellum infert Joſuae. 83
Σχοινίον idem quod Paraſanges. 211
Securis figura quae. 210
——— Perſica. 210
——— parte ſui mutilata, quia Diis ſacra. ib.
Serammenſes Sacerdotem Dei Marel appellant Mawi. 191
Sericum a Seribus appellatum. 222
Servorum manumiſſio quando inſtituenda juxta Samaritanos & Judaeos. 49
——— nomina a gentibus peti ſolita. 194
Semiramidis hortus in Media. 144
Sicli *B*abylonici minores Hebraeis. 236
Sicera, quid proprie. 300
Sidonios ſe profitebantur aliquando Samaritani. 60
Silanus, ovis dictus. 260
Silunte templum aedificatum ab Eli narrant Samaritani. 88
Singalaeorum Rex, Raja Singa. 260
Sinenſe lignum, Cinnamomum. 288
Σκόρπιος, plexus capillorum in acutum deſinens. 205
Smaragdorum verum nomen. 275. 276
Siri, vaſa & ſcrobes, in quibus frumentum reconditur. 239

Σουρον, Coptice nomen Veneris. 263
Σπάθίτης οἶνος quid. 301
Spiritum Sanctum negant Samaritani: 19
Spiritus ſeparatos non agnoſcunt Samaritani. 25
Sol variis nominibus appellatur Perſice. 70. 166. 197
——— an etiam El Perſice dicatur. 177
——— poſt ejus occaſum agnus Paſchalis a Karaeis mactatus. 54
S[illegible]tores Latinis qui. 141
Strangulationem inter poenas capitales non recenſet ſacra Scriptura, nec Samaritani. 55
סרניס qui. 245
Suſpenſio non nova poena, ſed lapidationis conſequens apud Judaeos. 56
Σύλαξ, nomen Tigridis fluvii. 240
Sulphur, unde appellatum. 203

T.

TAbacum. Ab ejus uſu abſtinendum monuiſſe dicitur Mohammed. 280
——— in frequentiſſimo tamen uſu apud Turcas. *ibid.*
Talmud, quae vocabula Perſica habeat. 269. & *ſeqq.*
Ταὼς, *pavo*, ſpiritu ſupra ω notato. 249
Tapetorum genera & origo. 250. 251
Tarc[illegible]rum vocabulum, ἄναξ. 128
Tartarus, infima Gehennae regio. 68
Ταυροπόλος Diana & Apollo. 120
Taurus, mons, unde dictus. 156
Τίλεως coena Regis Perſici quae. 256
Templi Samaritani exſtructio in monte Garizim. 7

——— dedicatio Jovi Graeco. 11
Templum Hieroſolymitanum. Cujus ligni uſus in ejus exſtructione adhibitus. 292
Tiara. 162
——— omnes in acumen unum vel plura deſinebant. 253
——— eá Phryges aeque ac Perſae utebantur. *ib.*
Tigris antea *Sollax* dictus. 240
——— *ſagitta* appellatur ob celeritatem curſus. 253
——— *arcus* nominatur, propter varios flexus & ſinus. 254
Threſſa, nomen ſervile. 194
Thynnus, piſcis, quomodo Perſice & Talmudice dicatur. 276
Traditiones in negotio religionis nec Karaei nec Samaritani admittunt. 90
Tranſire per ignem, quid ſignificet. 115
Tympana Parthorum, tabala. 247
Tyris, fluvius, an Tyras. 255
Tyrus urbs, quae & Sarra dicitur, unde *oſtrum Sarranum*, quia Hebraicum nomen צור utramque ſcriptionem admittit. 218

V.

VAſa ſacra ſub monte Garizim abſcondita. 58
Venenum. Armus venenatus, Mohammedi appoſitus ad edendum, monuit ſe veneno infectum. 221
Venus Perſica. 118
——— Architis, Anaitis. 121
——— coeleſtis, dicitur Mithra. 122
——— Zachra Perſice. 263

Vernix cum praeſentiſſimo veneno confuſum. 296
Veſtes Perſicae. Calaſiris. 149
——— Candys. 150
——— Capyris. 151
——— Caunaces. 157
——— Mandyas. 192
——— Sarabara. 228
——— Sarages. 230
——— Turis. 255
Veſtium antiquarum etymologiae incertae. 151
——— talarium amantiſſimi veteres Perſae. 231
Veſperae duae quae. 54
Vinum e palmarum ſucco confectum, toto Oriente clarum. 300
Victrix, nomen urbis Cairo, ei datum fauſti ominis cauſa. 158
Vizir, βεζίρις. 209
Villi tapetorum vel ab una vel utraque parte. 39
Vologeſes, unde dictus. 201
Ungulus Oſci dixere, ex κόνδυλος. 116
Urbes refugii quae. 51
Urim & Thummim. Quid de iis credant Samaritani. 36

X.

X [illegible] veteres ſaepe permutabant. 233
Xerxes, Rex Perſarum, unde dictus. 181
——— [illegible] annuit petenti uxorem Maſiſtis. 258
ξίφος, convenit cum Perſico *Sif.* 233. 278
Xiphias, nomen piſcis, qui & ξίφος. 277

Z.

Zζ, ſcriptionis compendium, quid. 293
Ζαμιξίοι Perſarum Dii iidem cum χθονίοις. 226
Ζαμπακίλαιον quid, & quomodo legendum. 305
Ζαράδης, nomen Zoroaſtris. 265
Zelitae coluerunt Dianam. 119
Zenda, liber, quis. 295
Zenith, vox Aſtronomica ex ſermone Arabico. 225
Ζιὺς convenit cum Perſico Jovis nomine Zivas. 264
Zingiber. 292
ζιζίβερι pro σμεύρην lectum. 293
Zindikaci, Perſae qui ignem colunt, a libro Zenda ita dicti. 295
Zoroaſtris aſſeclae dicti Zendekaci. 295
——— & Gebri. 297

F I N I S.

ERRA-

ERRRATA graviora & nonnulla, quae addenda ſunt ſuis locis, haec obſervavimus. *Pag.* 31. *lin.* 17. lege *ratione mixi, noſtri pronunciant.* pag. 45. lin. 17. & 18. lege *cum ipſo non voluiſſent adſcendere Hieroſolymas.* pag. 48. lin. 13. dele *legunt.* pag. 57. lin. 22. *idolorum cultu.* pag. 116. lin. 16. *ungulus a* κλόδυλος. pag. 136. lin. 2. poſt ὄτως, adde, *ut ipſi cum Epiphanio, quem deſcripſiſſe videtur, magis conveniat, & ne bis idem ſonus recurrat, licet Graecum magis ante conſonam ſit* ὄτω.) p. 141. lin. 2. *fuero.* pag. 156. lin. 18. *Niphaten.* pag. 158. lin. 23. *ominis cauſa.* pag. 168. lin. 5. poſt, *formatum. Quod exiſtimamus ex Biblico & Talmudico* חרס *pro Sole, &c.* pag. 169. lin. 3. *Perſicam,* خور *exprimit.* & l. 5. *nam &* خر *Chor, ſive Chur, ſolem notat ſine Waw, & Damma, &c.* & lin. 10. *dictus, ut vulgo creditur.* pag. 171. l. 21. *Et ſimiliter Clemens Alexandrinus* in Paedagogo. lib. II. pag. 116. *Indiae fluvium Choaſpen facit;* Χόασπις ποταμὸς ὄτω λεγόμενος τῆς Ἰνδικῆς ὁ καλλιςεῦδωρ εἰς πόσιν. pag. 191. lin. 8. *Oſtanes praeceptor, vel, ut alii volunt, ſucceſſor.* ibid. lin. 17. *fuerunt, vel potius ſacerdotem ignicolarum.* p. 225. lin. 1. *afferendi perduret.* ibid. lin. 17. poſt, *expertes. Confer, unde haec petita videntur, Auguſtinum de civitate Dei lib. X. c. 11.* pag. 227. lin. 7. *In nomine Domini.* pag. 313. lin. 26. [illegible] *cidet.* De reliquis poſtea ubi per otium licuerit. [illegible]τέραι φροντίδες ſο-[illegible]

00057697

Digitized with financial assistance from the
Government of Maharashtra
on 15 June, 2016